

BAPTISTÆ MAN-
TVANICARMELITÆ THEO-
LOGI ADOLESCENTIA, SEV
*Bucolica, breuibus Iodoci Badij com-
mentarijs illustrata.*

His accesserunt Ioannis Murnelij in singulas Eclo-
gas argumenta, cum annotatiunculis eiusdem in lo-
ca aliquot obscuriora.

Accessit & index, non ille vetus, & indigestus, sed nouus
omnino, ac locupletior multò, opera Barthol. Laurentis.

LONDINI,

Apud Thomam Marsh.

ANNO. 1577.

Cum priuilegio Regiæ Maiestatis,

Handwritten notes in a cursive script, likely a library or ownership stamp, running vertically along the right margin.

Index vocabulorum ac rerū

DE QVIBVS PER HAEC BADIA

na in Baptist. Mantuani Eclogas, commētaris,
mentisq; fit, copiosior solito, & fidelius iuxta
seriem Alphabeti digestus.

Abditus	14	Ænobarbus	44
Abdua	83. 85	Æolus	70
Abel.	60	Aer	19
Abrahā. ibid.		Ærarium	43
Ac	7	Æs	47
Accipiter	3. 54	Æsopi patina	44
Acernus	15	Æsopi astutia	57
Aries	31	Æstimo	20
Acta	47	Agnati	9
Actæon	15	Agrestis vna	5
Ad	85	Agretij, aliàs per e scribitur	
Adam	38. 60	sentimentum .	42
Adigere	54	Ahenus	82. 16
Aditus	64	Ahena	77
Admeti oues quis aliquā-		Alauda	59
do paucit	84	Albion	57
Adorare	50	Alcides	35
Adria	74. 84	Alchimia vel alkimia	54
Adriani inepta sentētia.	44	Alea	63
Adulator	48	Alexis	26
Adulta seges	4	Alga	81
Adulter	48	Aliger	76
Ædes	9	Alius	36
Æger	75	Alma	13
Ægon	67	Alter	96
Ægyptus	33	Altum	80
Ægypti numina	79	Alueus	93
Æneæ Siluij assertio	9	Amator	7

INDEX

1	Ambages	5. 6. 17	Arnicolæ	70
4	Ambigo	6	Artocopi	54
5	Ambire diuos	37	αἰτωποιοῦς	51. 93
	Amens	9	αἰτος	67
	Amicus	29	Artocrea	67
	Amita	92	Arx	14
44	Amor	3	Afilus	73
70	Amphion	32	Asphaltes	88
19	Amphitrionides	33	Assentator	48
43	αμύνουμαι	12	Assyria	97
47	Amynticus	12	Astræa	74
44	Anas	69	Astus	54
57	ανεμος	23	Atthesis	82
20	Angina	73	Athos	68. 37
9	Annosus	70	Attrides	34
5	Anser	65	Atticus	32
itur	Antæus	35	Auatus	33. 55
42	Ante	21	Aucupium	56
16	Antenna	67	Auectus	77
77	Antiquum	3	Auerfor	24
59	Antonij Campani excellen		Auerto	ibidem
57	ria	31	Auertor	ibidem
35	Aones	43	Augustus	43
54	Apella	20	Aureolus	16
63	Appendix	13	Auster	6
26	Apollo	60	Babylonia	8
85	Araris	32	Baccatus	79
76	Area	86	Bacchus	77
36	Argus	85	Bacillum	43
13	Aristeus	34	Balare	82
96	αρχυς	19	Baldus	19
80	Arma	45	Balcares	16
93	Arnus	71	βαλω	ibidem

to that of istmam an me serieses

INDEX.

Barathrum	64	Caligo	54
Bardi & Bardus	59.	Callus	19
Bardocucullus	ibidem	Calices	5
Bardocucullatus	ibidem	Calypso	27
Batrachos	86	Camaldula	65
Belides	34	Campe	72
Belus	ibidem	Campestris	66
Benacus.	13. 14	Candidus	67
Biblis	4	Canicula	33
Bifidus	38	Canis	ibidem
Bilis	60	Canis, & cati natura	7
Bilustris	31	Cantharus	66
BiuiumPythagoricum	59	Capellæ	71
Boare	82	Caprea	85
Bombyces	44	Capreolus	79
Bombycinus	ibidem	Carbo	18
Boreas	38. 49	Cardiacus	78
Brucus	72	Cardinalis	43
Bruma	41. 72	Cardo	6. 22
Bryseis	52	Carex	77
Bufo	52	Carmelus	68
Bustum	24	Carmelitæ	80
Buxus	15	Carpere	53
C Acabus	77	Carthusia	69
Cacumen	61	Casa	19
Cacus	37	Cassis.	29
Caduceus	40	Cessiopeia.	69
Cadus	73	Castor.	34
Cæcias	36	Castrare.	68
Cain	60	Catella.	52
Calais	39	Catonés.	18
Calamitas	9	Catuli.	54
Calces	15	Catulli inepta sentētia.	44
Caldaria	77	Catus	7

INDEX.

14	Caula.	28	Concinnus	40
19	Caulari	10	Concitare	7
5	Centauri	75	Condere	41
27	Ceraunia	32	Confidere	83
65	Cercopithecus	53	Consulere	50
72	Ceres	70	Consulti	21
66	Chaones	74	Conuitia	53
67	Charybdis	25.38	Cordum	51
33	Chryseis	35	Cornicis omen	73
em	Cicendulae	11	Corui omē	ibidem
7	Cicones	35	Coryli	73
66	Cicula	48	Cos	76
71	Ciere	27	Cosmas medices	41
85	Cimex	67	Cosinus	41
79	Cinaras	33	Crassi cuiusdam nō crassū	
18	Circe	26	dictum	42
78	Circus	45	Creta	54
43	Cithara	43	Crinale	36
5.22	Clarum	91	Crocodilus	37
77	Clauculus	16	Crudus	43
68	Clauus	46	Cramena	43
80	Clirumnus	84	Cucullus	56
53	Cloacæ	68	Cuium	63
69	Coarctare	56	Culmen	47
19	Codrus	45	Cura	4.23.84
29	Canacula	39	Curare	26
69	Cegere	28	Cymbia	40.77
34	Coinquinare	54	Cyprus	61
68	Coitus	14	DÆmon	6
53	Colluere	77	Dan	88
18	Compilo	57	Danaus	35
54	Compita	11	David	37
44	Componere	80	Deos vtriusq; sexus fictos	
7	Conor	26	esse	42

INDEX

Deducere	67	επεβεννος	ibidē
Deglabrare	38	Eremus	93
Deianira	35	Eridanus	12.32
Delphin	75	Erynnis	17.26
Demens	90	Eriphyle	34
Demoliri	19	Et	29
Demum	13	Euentus, & Euenta	21
Dentale	10	Eutoras	86
Deplumare	57	Eurus	78
Deucalion	58	Eurydice	39
Diana	6	Examen	73
Dibapha	44	Excandescencia	57
Dies, genialis	10	Excubare	23
Discrimina	20	Exertus	78
Dissimulare	31	Exhaustus	30
Diuus	19	Exilis	37
Dolia duo in foribus Iouis		Exoffare	5
23 Domina	23	Extare	91
Domitij cuiusdā superbia		Extemplo	65
42		Extimo	20
Δογμὰς	92	Fabella exorta nobilitatis	49
Dryades	24	Fabula institutarum mer-	
Dryas	24. 70	cedum	46
Drys	24	Facio	60
Dumeta	29. 63	Facile	31
E Bofos	56	Facula	56
Effœminatum	37	Fax	87
ερεπ	13	Fagineus	81
Elysi campi	24	Fagus	64
Enucleare	5	Falco	72
Epicuri sententia	19	Farrago	43
Epitaphion	19	Fartores	52
Erebus	60	Fasces	52

*Foras hunc librum quidam egerunt
 Qui pro teate suo scripta adire hostat*

INDEX.

Fascinare	7	Funda	35
Fasli	73	G Alathea	131.35
Fastidia	38	Galbula	58.70
Fata	21.16	Galla	6
Fatalis	21	Galerus	81
Fatum	16	Ganea	47
Faustus	3	Garganus	68
Faxo	42	Gelida	3
Feralis	30	Gemelli	71
Ferre	9.40	Gener	10
Fides	48	Genius	55
Fines	56	Genethliaci	41
Fiscella	5	Geryon	35
Fiscina	ibidem	Gestire	70
Fistulicen	59	Goliah	37
Flaccus	28	Gorgones	ibid.
Fluentini	71	Grando	30.57
Fluvius	67	Gratis	41
Fœniseca	52	Gregorij Tifernatis excel-	
Fœnus	53	lentia	30
Fœta	73	γῆρυγγεω	ibidem
Fœtare	12	Gurges	93
Fœtura	50.71	Gyuxceum	75
Formago	77	H Amadriades	65
Formica	41	Harcules	19
Formicarum fabula	ibid.	Harpyia	38
Fortuna	48	Hebrus	26
Fortunatus	3	Hecubę somnium	60
Fossa frons	30	Hedera	27
Frigidior	30	Helena	53
Fuci	98	Helias	64
Fulica	36.53.56	Helisæus	ibidem
Fuligo	65	Hercules	37.41
Fulminare	57.34	Hernica	33
			He-

Handwritten notes in the right margin:
 Cuiusmodi sunt regum quorundam
 Regum ad hoc potest
 Hec

INDEX

Heroicum carmen cui de-	Improbis	33	K	
betur	40	Improuidus	48	K
Hic	960	Incalescere	20	K
Hilarare	13	Incestare	39	
Hippodamia	35	Inconsultus	22.91	
Hyppolytus	ibid.	Indefessus	50.93	
Hippos	35	Indiga	41	
Hircus sine cornibus	49	Indocilis	48	
Hispidus	67	Indoctus	ibidem	
Histrion	47	Inepti	ibidem	
Humor	14	Iners	4.29	
Hyena	37	Infestus	13	
Hydra	25	Influxus	76	
Hyems	49	Ingemere	4	
Hymen	6	Insomnia	26	
Hymeneus	ibidem	Insomnis	ibidem	
Hypermetra	35	Instar	9.58	
		Instauro	86	
Iacchus	11	Instira	16	
Iactura	69	Insulsi	48	
Iberi	40	Interuallum	71	
Ibis	68	Ior	88	
Ida duplex.	60	Iordanes	ibidem	
Ierichus	88	Irrerire	54	
Ignis	4	Iste	6	
Ilaros	13	Iudæa	82	
Iliaca	61	Iunonis aus	38	
Illac	21	Iurgia	21	
Illærabilis	13	Iurisconsultus	21	
Illepidi	48	Iuuentus	53	
Immaturus	27			
Impendere	20	K Ardia	7	
Impeiosus	33	Kercos	15	
Implumis	40	Kopos	ibidem	

INDEX

33	Kosmos	41	Limbus	10
48	Kosmeo	ibidem	Linguosus	92.
20	Kreas	63	Liquitur	12
39	— Acerius	14	Litus	87
91	— Lacteus	64	Liucens	18
93	Lætamen	48	Liuor	19
41	Læti 41 Læuus	77	Lixæ	52
48	Lamia	72	Lolium	58
em	Lamiæ	72	Loth	38
em	Lampyrides	10	Lucullus	43
29	Lanitium, vel lanicium	40	Ludere	33
13	Lanii	52	Lumina	38
76	Lappæ	73	Luna	48
4	Larius	14.77	Lupæ	46
26	Larvæ	72	Lupanar	59
em	Latus clauus	8	Lupus vbi nullus	54
58	Lauernæ	69	Luscus	6
86	Lauinia	35	Lustra	61.95
16	Laureta	68	Lux	29
48	Laxatus	46	Lyzus	11.72
71	Lego	35	Lycaon	58
88	Lena	32	Lycoris	35
m	Leno	48	Lycos	55
54	Lepor	33	Lygia	15
6	Leucosia	15	Lympha	93
82	Leuitas	31	Lymphaticus	9
38	Leuis	22	Lymphidus	89
21	Libra	17	Lynter	13
21	Librum	ibidē	Luo	33
53	Libethrides	32	M Acra	84.85
7	Libethris	70	M Macri	ibid
15	Liber	65	Maga	22
m	Libs	47	Magalia	22.30.87
	Ligo	52	Magi	58
			Magis	

INDEX

Magis	93	Milui	
Magus	33.61	Mimus	
Maius	41	Mincius alij Mintius sci	
Malis auibus	49	bunt	83.1
Malus punica	80	Minotaurus	35.3
Manica	6	μνεία	3
Mantes	67	Modus	33.7
Manto	90	Mœror	20.6
Mantous	52	Molorchus	7
Manubria	46	Monosyllabarum priuile-	
Manus	62	gium	71
Mapalia	22, 40.87	Mors varia	
Maria cui visa	59	Moyſes	6
Marisca 71	Marius 18	Mox	1
Martialis ſentimentum.	44	Mugire	8
Martius	42	Mulſta	
Maſculus	45	Mulſtrale	4
Matertera	85	Mulſtra	ibidem
Matronæ Herculi viſæ	60	Mulſtralia	4
Medea	34	Multoties	1
Medicorum licentia	54	Mundus	4
Meditare	31	Murex	8.5
Meduſa	37	Myxmix	62.8
Melampodion	67	Myrrha	34
Melampus	ibidem	N Aaman	88
μελου	ibidem	Naiades	39
Melotas	50	Napez	24.6
Mercari	70	Narciſſus	1
Mergus	ibidem	Nates	38
Melliſ	ibidem	Nauci	67
Meuaniæ	84	Nexia	94.3
Midas	47	Nemea	69
Mides	20.68	Nemus Aegeriz	56
Milium	73	Neoptolemus	4

INDEX.

Nepa	92	Ogdoas	74
Nereides	24	οἶνος	10
Neronis sumptuositas	43	Olympica	48
Nerui	80	Olympus	39
Nervosus	63	Omasum	53
Neu	79	Omen	12.37
Neue	41.79	Onocrotalus	68
Nicolaitæ	74	ὄνοα	<i>ibidem</i>
Nihil	39	Operæ	37
Nitidulæ	10	Operior	60
Nocturæ vbi vbi plurimæ,		Ophiusa	53
vel nullæ	57	Opulescere	77
Nodus Herculis	43	Ora	26.62
Nomius quis dictus	61	Orare 50	Orcus 25
Noster	12	Ordo potuum	72
Nugæ	46.34	Oreades	24 64
Nugari	29	ὀρέγομαι	4
Num	26	Orexis	<i>ibidem</i>
Numantia	37	Orgia	14
Numerus	61	Orithya	39
Numina ruris	67	ὄρος	70
Nursæ	69	Orpheus	34. 84
Nurus	71	Ossa	34. 32
Nymphæ	71	Ostentum	16
O Bba	13.78	Ouidij opinio	30
Obductus	30	P Adus	32.85
Obmissus, & Omissus	12	Palestra	5
Otiosus	80	Palmes	69
Odire	23	Palustris	68
Oenomaus	35	Pampineus	30
Oenone	6	Pan	71
Oenophilus	12.77	Pannosus	18.42
Oenophorum	11	Papyrus	67.18
Oestrum	14.37	Par	

INDEX

Par	79	Pessum ire	16
Paradisus	67	Petaso	78
Paranymphus	76	Petulci	4
Parasceue	18	Pera	6
Parcere	44	Phædra	34
Paris	69	Phagin	64
Parnasus, aut Parnassus	28	Pharetra	28
Parthenope	15	Philomele, seu philomene	28
Participia an cōparētur	52	etymologia	8
Parturire	29.58	Phaltra	127
Pasiphae	34	Phyllirides	6
Pastillus	67	Phineus	38
Pastinum	52	Phlegeton	24.26
Pastor	84	Phocis	80
Pastu	5.78	Phœbus	78
Patina Aescopi	42	Phoenixes	8
Patulus	11	Phorcynides	38
Paulisper	48	Phyllinus.	3
Pauperies	8	Phills	38
Peculia	73	Piacula	73
Pecnnia	46	Piceus	6
Pedegressim	56	Pietas	56
Pedes	43	Pierides	44
Pedica	6	Pierius liquor	20
Pedum	77.81	Pignora	54
Pegasus	65	Pila	51
Penates	49	Pilare	54
Pensum	79	Pileolum	4
Penula	40	Pithecos	5
Peragere	51	Plotans	51
Perna	7	Pollux	57.60
Perniciter	14	Poio	57
Pero	81	Polenta	49
Perseus	36		Poo

INDEX.

16	olo.	31	Pythagoras.	45
7	olymnia.	32	Pythiufa.	55
4	ondo.	22	Q Vam.	15
6	opina.	68	Quando.	48.56
34	opulare.	31	Quæstio de magnorum ad-	
64	opulari.	ibidem	uentu.	57
28	opulus.	79	Quærus.	32
ne	opulus cui sacra.	60	Quò.	21
	Post.	21	R Abula.	56
127	Posthabere.	21	Ranarum fabula.	49
6	Pous.	63	Rebecca.	35
38	Præcox.	27	Refert.	24
28	Præcordia.	7.38	Referre.	27
86	Præstigiæ.	7	Regius.	22
7	Prima lux, & prim ⁹ dies.	12	Reor.	18
8	Prodigus.	60	Resipiscere.	21
38	Propago.	82	Restauro.	93
3	Propter.	13	Rhodope.	32
3	Proserpine.	35	Rima. 7. Rimula.	38
7	Prospicere.	15	Romanus.	32
6	Prostituere.	53	Romphæ, seu Rôpheæ.	37
56	Proximare.	11	Romuli fabula.	44
24	Pruina.	44	Rostrum.	5
20	Pubes.	69	Rubigo.	68
52	Pubescere.	80	Rulla.	10.11
52	Pueri.	35	S Ambucus.	75
54	Puerpera.	71	Sacrum offerre.	98
4	Pulex.	63	Salax.	32
5	Plus.	55	Sales.	40
5	Purpurare.	38	Salignus.	30.88
60	Pyramis.	51	Salomon.	36
57	Pyrolampes.	10	Saltidicus.	11
9	Pyrrha.	57	Salvus.	22
0	Pyrrhus	44	Saluia.	8;

Sam-

INDEX.

Samfon	37	Serosus	70
Sarcinula	66	Sic	60
Sarmenta	24	Simiarum fabula	46
Satan	17	Simulare	31
Saxa	78	Sina	29.65
Scidi à Scindo	14	Sion	37
Scipio	59	Sirenes	15
Scipionis dictum	80	Sirius	32
Scommma	50	Situofus	70
Scurari nidos	5	Sirus	60
Scurrilitas	47	Socer	10
Scylla	25. 34. 38.	Socrus	ibidem
Secare	30	Sodalitium	72
Secundare	38	Sogona, alias Sagona	30
Securis	52	Solifoffor	52
Securus	19	Soliuagus	25
Secus	7	Solstitia duo	47.80
Segois	47.93	Solum	4
Semiramis	34	Solymi	86
Sensim	56	Sonipes	57
Senectus	69	Sopitus	30.40. 38
Sentes	9.73	Sopor	4
Sepes	38	Soracte	68
Sepire	85	Sortiri digitis	5
Septenarij mysterium	55	Specimen	26
Septiforis	32	Spectacula	43
Sepulchrum leue	24	Spelæa	68
Seres	44	Spicatus	11. 80
Serica	ibidem	Spineta	81.93
Sero	66	Squarrosus	43
Setra	47	Sterno	4
Servi error	44	Scimulus	52
Seruitium	30	Stripites	74
Serus	12	Stiria	49
		Stiua	

INDEX.

Stria	10	Tetricus	12
Stratus	4	Thalassio	6
Striare	39	Theseus	35. 37
Striges	30	Thestylis	36
Strix	8	Thomæ Aquinati quid cō-	
Strophades	68	tigerit	61
Stygius	38, 64	Tiberias	88
Stryx	26	Tiberis	32. 87
Succidia	72. 68	Tibia	11
Sulfuris arx	41	Tibicen	59
Super	5	Tityrus	12. 26. 79
Supini posterioris construc		Titan	74
tio	4	Tmesis	12
Supra	5	Tonans	66
Surculus	23	Tonius	11
Susarion	31	Tragica vox	33
Susplicere	60	Tricornis	93
Susurrus	17. 79. 74	Triuia	6
Susurri magici	17	Triuialis	36. 46
Sylvanus	24	Troia	84
Syluestria	26	Tumulus	26
Syrtes	6	Turgidus	6
Tabescere	30	Tyndarus	34
Tantalus	10	U Allæ documentū	42
Tarpeia	34	Valsafinus	66
Taxus	83	Vates	89
Teges	78	Ve	79
Telum	28	Vecordia	87
Tempe	32	Vecors	30. 54
Tentans	30	Velleta	92
Tentare	36	Vena	53
Tentare fugam	59	Ventriculus	10
Testes	10	Ventrosus	93
Tethys	70	Venus	21
		Ver-	

INDEX.

Venus	36	Vica fungi	38
Ver	75	Vitis	52
Vernus	75	Vitta	64
Veribus, & Verubus	81	Vitula facere	57
Verna	33	Vlgo	81
Verona	77.84	Vlua	67
Vertex	19	Vmber	31.60.70
Vestigare	56	Vmbria pars Thussia	84
Vices	78	Vrédi cadauera mos vnde	
Victus	40	23	
Videns	11	Vrna	24
Villa	58.68	Vt	74
Vimen	5	Vtres	11
Vimina	75	Vuidus	80
Vindemia	56	Xenophon	63
Vincta	11	Xerxes	37
Vipera	93	Zelus Helia	82
Virus	38.92	Zetus	38
Vis	86		

FINIS.

Bonjour Gout Hampton

BAPTISTA MANTUANVS
CARMELITA PARIDI CÆ-
RESARIO. S. P. D.

AVdi, ô Pari, ænigma perplexum, q̃ Oedi-
pus ipse non solueret. Ego quinquagena-
rius, & iam cōsenescens, adolescentiam me-
am reperi, & habeo adolescentiam simul,
& senectā. Sed ne longa ambage te teneam, nodū hunc
dissoluo. Anno præterito, quum Florentia rediens Bo-
noniam peruenissem, intellexi apud quendā literatū virū
esse quendam libellum meum, quem olim ante religio-
nem, dum in gymnasio Paduano philosophari inciperē,
ludens excuderam, & ab illa ætate adolescentiam voca-
ueram. Carmen est bucolicū in octo Eclogas diuisum, q̃
iam diu tanquam abortiuum putabam abolitum. Vbi id
resciui, Saturnina fame repētē sum percitus, & cogitavi
quonā pacto possem proli meæ inferre perniciē. Iuuāti-
bus ergo amicis libellum mihi vendicaui, vt perderem,
quem suspicabat erratis non posse nō scatere. At vbi in-
tellexi, & alia quedā exemplaria superesse, visum est præ-
stare hoc, quod vendicaram emendare, emendatūmq; e-
dere, vt eius editione, cætera, quæ continent multa ni-
mis iuuenilia deleantur. Hoc igitur sic castigatū duabus
alijs Eclogis quas in religione lusi, in calce subiunctis, ti-
bi ô Pari iuuenis antiquæ nobilitatis, & studiorum, ac
omniū bonarum artium amantissime, nostræq; vrbis de-
cus egregium, libentissimè dono, vt quando tetricis illis
philosophiæ, ac theologiæ lucubrationibus, quibus assi-
duè vocas, fatigatus fueris, habeas iucundulam hanc le-
ctūculam, qua tāquam ludo quodā blandulo, sed libera-
li, lassum legendo reparetur ingenium. Omnes autem,
penēs quos immatura illa sunt exemplaria, quæ dixi, ro-
gatos volo, vt si quid vnquam fuit eis dulce meum, con-
festim exurant, nec vllō pacto superesse permittant. Ac-

ANNOTATIVNCVLÆ.

cipe ergo Pari suauissime libellū, & auctorem, & ambo
bus tāquam rebus tuis tuo deinceps vtaris arbitrio. Va-
le. Calēdis Septemb. Anno. M. CCCC. XCVIII.

ANNOTATIVNCVLÆ ALI- QVOT IN SVBSEQUENTEM librū ex epistola quadam Ioannis Mur- mellij, ad Paulum, Ruremun- densem.

Ed vt (inquit) ex ordine à te quaesitis respōdeā,
hec accipe: In tertia Ecloga, q̃ Thracius Hebrus
Orphea fleuisse dicitur, rectē ais, id tibi ex quar-
to Georgicōn Virgilij non constare, quū ibi non
Orphea, sed eius vxorem Euri dicen Hebrus fle-
uisse dicatur. Adducendum itaq; fuit testimonium Ouidij, in se-
cundo Metamorphoseos ita scribentis.

Te mæstæ volucres Orp̃heu, te turba ferarum,
Te rigidi silices, tua carmina sæpe secutæ
Fleuerunt syluæ, positis te frondibus arbos
Tonsa comas luxit, lachrymis quoque flumina dicunt
Increuisse suis.

Hic enim per flumina, Thracie fluuij, & cum primis Hebrus,
quod sequentia indicant, significatur.

Venio ad patinā AEsopi, cuius mētio fit in quinta Ecloga. Qua-
lin autem ea fuerit docet Plinius in decimo naturalis hīstoriae, ca-
pito decimoquinto, his verbis: Maxime tamen insignis est in hac
memoria Clodij AEsopi tragici histrionis patina, sexcentis sester-
tys exata, in qua posuit aues cantu aliquo, aut humano ser-
mone vocales nummis sex singulas coemptas, nulla alia inductus
suauitate, nisi vt in ijs imitationem hominis manderet, ne que-
situs quidem suos reueritus, illos opimos, & voce meritos, dignos
prorsus filio, à quo diximus deuoratas margaritas. Non fit
tamen (vt verum fatear) facile inter duos iudicium turpitudi-
nis, nisi

nia, nisi quod minus est, summas rerum natura opes, quam hominum linguas cœnasse hæcenus Plinius, Tertio locò quaesitū est, super illud sextæ Eclogæ. Nec nemus Aegeria sonipes, nec vir bonus urbem: Cur Aegeria nemus, quod ab Aricia non procul abest, equi defugiant. Huius rei causam apud Græcos Callimachus (teste Seruio) tradidit, apud nostros verò Ovidius in 3. Fastorum inquit.

Vallis Aricina sylua præcinctus opaca,

Est locus antiqua relligione sacer.

Hic latet Hyppolitus loris distractus equorum,

Vnde nemus, nullis illud aditur equis.

Et ante Ovidium. Maro in septimo Aeneidos:

Vnde etiam templo Triniæ, lucisq; sacratis,

Cornipedes arcentur equi, quod listore currum

Et Iuenum monstris pauidi effudere marinis.

Præterea cognoscere cupis, quem accipiendum censcam per Nursinum senem in octaua ecloga, cuius sato iuga inclyta dicuntur. Senex hic, diuus pater Benedictus intelligendus est, qui in Nursia, vel ciuitate Piceni, vel Prouinciæ ortus, monasterium condidit primum in monte aliquo regionis illius, deinde cum religionis fratribus in Cassinium montem migravit, ibiq; Apollinis phano in diui Ioannis Baptiste sacellum commutato, virtutibus, miraculisq; claruit, & tandem vita defunctus, ibiq; in sacello prædicto sepultus, iuga illa montana, immortalis nominis suæ memoria illustrauit. Postremò rogas, quænam modo defendatur latinitas orationis illius in Ecloga nona. Hæc armenta quibus caput à tellure leuatur Altius, & cui sunt longa internodia curum Miraris enim antecedenti pluralis numeri subiectum alterum pluralis numeri, alterū singularis relatiuum. Scito igitur figuratam esse poetæ loquutionem. Teste namq; Prisciano, libro decimo septimo, diuersi interdum numeri construuntur. Salustius in Catilinario: Interea seruitia repudiabat, cuius initio ad eum magne copie concurrebant. Cuius enim singulare, ad rem re tulit, id est, cuius rei seruitiorum: Tibullus: vos quoque abesse

ANNOTATIVNCVLAE.

*procul iubeo, discedite ab aris, Cui tulit hesternæ gaudia nocte
Venus. Cui subintellige turba, vel multitudini. Ita & hic, cui
gregi armentorum, vel armento. Hactenus Marmelius.*

ADELON.

*Totum hoc poemâ constat dramatico genere. Nam auctor
nusquam loquitur, nisi pastoralis persona assumpta, quam, ut in-
quit Badius, interdum sub Candidi nomine assumit, &c. Con-
tendit idem Badius pastorale decorum, sermonisq; Bucolicæ
senuitatem hic magis anxie observatam, quam in Ma-
rone. Qualitas carminis, hexamatra Bucolica,
stylus gracilis, bucolica congruens, perso-
na ferè argumenti nomen
fortiuntur.*

Baptistæ

BAPTISTÆ
MANTVANI,
carmelitæ Theologi, ado-
LESCENTIA, IN DECEM
Eclogas Divisa.

Ad Paridem Cæresarium.

ECLOGA PRIMA, DE HONES-
to amore, & fœlici exitu, nscripta, Faustus.

¶ Ioannis Murmelij Argumentum.

*Antiquos repeti vult Fortunatus amores,
Obsequitur Faustus, referens connubia lata.*

COLLOQVVTORES.
FORTVNATVS, ET FAVSTVS.

*Auste, precor, gelida quando pecus omne sub um-
bra*

Ruminat, antiquos paulùm recitemus amores:

Ne, si fortè sopor nos occupet, vlla ferarum

Quæ modo per segetes tacitè insdiantur adultas,

Saviant in pecudes: melior vigilantia somno.

Fauste, precor. &c. Hæc prima Ecloga de honesto a-
more, fœlicique eius exitu inscribitur, non sine ratione.
Nam licet nondum religionem professus, hæc veluti in-
genij sui præludia composuerat ad poësim haud dubiè
natus auctor, tamen quia ne tunc quidem quidquam in-
honestum, aut concipere, aut edere voluisset, nunc cùm
recognosceret, si offendisset nimirùm reieccisset, Proinde,

BAPTISTAE MANTVANI

ne si de amoribus titulum quispiam seuerus religiosus
lectitās aufugeret, inscripsit de amore honesto, quo re
vera nihil est homine dignius. Hic autem amor honestus
describitur, quia affectione matrimoniali iunctus. Addi
tur autem, & felici eius exitu, ut eos qui amare volēt,
ad honestū amorem inuitet, quippe cuius felix est exi
tus. Nam de lubricis & inhonestis ferē dicitur à compa
triota eius, in consimili opere: Et quisquis amores, Aut
metuit dulceis, aut experietur amaros. Personæ, ut in
præambulis diximus, etiam hic ab officio, & reb⁹ deno
minantur, Faustus, & Fortunatus. Nam utrunque in bo
num sonat: ut, Fortunate senex, &c. Et, O fortunatos
nimium, bona si sua nōrint, Agricolas. Et rursus, O for
tunati, quorum iam mœnia surgūt. Præterea, Fortuna
tus & ille, deos qui nouit agrestes. Faustus autem, si ad
vocem alludere lubet, videtur quasi satis aut fauore au
ctus, aut fauore stans. Ordo, quē non ubique, quia opus
non erit, repetemus, hic est: O Fauste, quando i. quan
do quidem, omne pecus ruminat, i. remandit prius in vē
trem immissa, sub vmbra gelida, temperie frigida. Per
sius autem dicit: Et patula pecus omne sub vlmō est.
Ergo precor, recitemus amores antiquos, i. honestos,
quales erant antiquis. Vnde Phauorinus apud Gelliū,
libro primo capite decimo, ad iuuenē nimis antiquē lo
quentem. Sed antiquitatē tibi placere ais, quod hone
sta, bona, & sobria & modesta sit. Viue ergo moribus præ
teritis, loquere verbis præsentibus. Antiquum etiā iō
let accipi pro charo, quod amici & vina, & cætera id ge
nus, ut quæque veterrima, ita charissima nobis esse sole
ant. Vnde Macrobius in prim. Saturnalium. Hinc est quod
mihi quoque, institutione tua nihil antiquius æstimatur
&c. Veruntamen hic potius accepero pro honestis & an
tiquis congruentibus. Id autem epitheton decenter ad
ditur, quod sine eo Seruius velit amores lubricos dici.

Nam

*ortuna
is.*

ustus.

Antiquū

Amor.

Nam qui honestatis, & religionis est, numero vnitatis
 offerri solet. Veruntamen amores etiam honestos dici
 testatur Cicero in officijs, sic dicens. Faciem honesti vi-
 des, quæ si oculis cerneretur, mirabiles amores (ut ait
 Plato) excitaret sapientiæ. Recitemus ergo amores anti-
 quos. Ne si fortè sopor, id est, profundus somnus, nos oc-
 cupet, videlicet oscitanteis, vlla, id est, quæuis ferarum,
 quæ insidiantur modò tacitè per segetes adultas, id est
 maturas. læuiat in pecudes, quod docet Maro in Culice.
 Vigilantia scilicet est, melior somno, Generale Adagiū
 quo sententiam confirmat.

Faust. Hic locus, hæc eadem, sub qua requiescimus, arbor,

Scit, quibus ingemui curis, quibus ignibus arsi,

Ante duos, vel (ni memini male) quatuor annos.

Sed tibi, quando vacat, quando est iucunda relatu,

Historiam, prima repetens ab origine pandam.

Hic ego dum sequerer primis armenta sub annis,

Veste solo strata, sedi, iacuiq; supinus,

Cum gemitu, & lachrymis, mea tristia fata reuoluens.

Nulla quies mihi dulcis erat, nullus labor, egro

Pectore, sensus iners, & mens torpore sepulta.

Vt stomachus languentis erat, quem nulla ciborum

Blandimenta mouent, quem nulla inuitat orexis.

Carminis occiderat studium. Nam nulla sonabat

Fistula disparibus calamis, odiosus & arcus,

Funda odiosa, canes odiosi, odiosa volucrum

Præda: nucum calices cultro enucleare molestum:

Texere fuscillam iunco, vel vimine, piscem

Fallere, scrutari nidos, certare palestra,

Sortiri digitis, res iniucunda, voluptas

Magna prius, tanti dum mens erit inscisa morbi,

Colligere agrestes vvas, & fraga perosus.

Hic locus sermo est, ut dixi merè pastoralis, & ita ap-
 tus ac proprius. Scit quibus ingemui curis, Testimonio

BAPTISTAE MANTVANI

rem firmat, & ad tela Cupidinis alludit, quia altera manu tela, altera gestat flammam, unde Maro Mantuanus. At regina graui iam dudum saucia cura, Vulnus alit venis & cæco carpitur igni. Nam vulnus telo fit, unde saucia curis dicta. Nā cura secundū Seruſſū dicitur, quòd cor v rat. Quocirca, hic benedicit: Ingemui, id est intus, & in præcordijs, vel multum ingemui curis, quia res est solliciti plena timoris amor. Quibus ignibus: quasi dicat flagrantissimis, aut cæcis, vt ille. Et cæco carpitur igni, Ignis autē aliquando a moi dicitur vt: Si quos aut Pyllydis ignes, aut Alconis habes laudes. Aliquādo amat⁹ vt: At mihi sese offert vltro meus ignis Amyntas.

Vel nī memini malè, quod factū non cēset, quia meminerunt omnia amantes. Quādo, id est, quandoquidē. Iucunda relatu, id est, dum refertur, & recēsetur, vel vt referatur. Et autem posterius supinum, quod eo modo cum nominibus adiectiuis construi docet Valla. Prima repetens ab origine Maronianum est. Sub primis annis quia primus furor amorum grauissimus est, cū inexpecta exerceat pectora. Veste solo, id est, per terram. Strata id est, extensa. Dicitur etiam solum sterni floribus. Sedi id est, resedi defessus. Dum sequerer: id est, sequi deberem. Iacuiq; supinus, quod amentis est. Sēsus iners, id est, sine arte, & industria. Mens erit sepulta, id est, heberata torpore ex lāguore orto, vt stomachus lāguētis erat: quem, scilicet stomachum. Nulla inuitat orexis, id est, nullus appetitus, aut nullus vomitus, sine ructatio. Orexis enim Græcū est, & idē est, quod appetitus. Ex vomitu autem appetitus noscitur, unde etiam apud Pliniū in epistola pro vomitu accipitur. Erant autē, qui Latine oris exitum interpretantur. Nam os oris, primā producit, hoc autem corripitur, vt hic, & à Iuvenale Satyra sexta. Rabidam facturus orexin, & Sta. r. r. hinc surgit orexis. hinc stomacho bilis. Carminis occiderat studiū:

cōmemorat ferè, quæ pastorem oblectare solent, & primum fistulam, de qua Aeneidos tertio, de Polyphemo loqueus ait. Maro. Solamēq; mali de collo fistula pēdet. Disparibus calamis, emphaticōs quidem dicit, nec etiā artificiosissima, vt est disparibus calamis compacta, vt in Buc. Maronis. Est mihi disparibus septem compacta cicutis, Fistula, & alibi, aut vnquam tibi fistula cera iuncta fuit? Nam vt alibi dicit: Pan primus calamos cera coniungere plureis instituit. Odiosus, & arcus. Plus est quàm si eius studium occideret. Id autem pastora'le studiū est, vnde illud, & figere ceruos. Etiam de venatu intelligere potest. Funda odiosa, qua se pubes rustica ad futuram militiam exercere solebat. Nucum calices, id est, testas. Enucleare, id est, nucleis euacuare & nucleos extrahere, sicut exossare. Texere fiscellā, id est, vas vimineū. Maro in Alexi. Quin tu aliquid potius, quorū nūc indiget vsus. Viminib⁹, molliq; paras, intexere iunco. Et in fine Bucul. Dū sedet, & gracili fiscellā texit hibisc o. Est autem diminutiū à fiscina, de qua Georgicōn, primo. Nunc facili rubea texatur fiscina virga. Vel vimine id est, tenui pertica, seu virga. Scrutare nido, Maro: Par tamen Veneri sunt muneria, Namq; notauit ipse l cū, æriæ quo cōgessere palūbes. Certare palastra, curiū, & lucta. Sortiri digitis, id est, micare, qui Itatorū, est ludus. Erigit autem micantium vterq; quot vult digitos, & di uinat quot sint ambobus erecti, & qui prior enūciat, de positiū sortitur. Agrestes vuas, labruscas, & fragra humi nascētia. Virg Qui legitis flores, & humi nascētia fraga.

*Enuclea**re.**Exossare**Fiscella.*

Mæream, vt pastu rediens philomela, cibumq;

Ore ferens natis, vacuo sua pignora nido

Cum sublata videt, rostro cadit esca remisso,

Cor stupet & contra nidos super arboris alta

Fronde sedet, plorans infeliceis hymeneos.

Sed veluti amisso partu formosa iuuenia,

BAPTISTÆ MANTVANI

*Quæ postquam letos altis mugitibus agros
 Compleuit, residens pallenti sola sub umbra,
 Gramina non carpit, nec fluminis attrahit undam.
 Sed quid circuitu pario tibi tædia longo?
 Dum sequor ambages, & verba, & tempora perdo,
 Summa hæc vitales auras inuitus agebam.
 Quod si forte volens cognoscere singula, dicis,
 Fausste, quis in Syrteis auster te impegerat istas?
 Me mea (verum etenim tibi Fortunate fatebor)
 Me mea Galla suo sic circumuenerat ore,
 Vt captam pedicis circundat aranea muscam.
 Namq; erat ore rubens, & pleno turgida vultu,
 Et quamuis oculo penè esset inutilis vno:
 Cum tamen illius faciem mirabar. & annos,
 Dicebam Trisie formam nihil esse Dianæ.*

Pastu

Mœrebam. &c. Similitudinem affert, qua res fit clarior,
 sed rustico non impertinentem. Pastu, nomē est, vt sit ē
 pastu seu pastura. Nam posteriora supina non ponūt pe-
 riti cum verbis de loco, quod tamen imperitorū præci-
 pit manus. O re ferens, Virgil. de apibus: Ore ferunt
 dulcem natis immitibus escam.

*Philome-
la*

Philomela dicitur lusciniæ, ea autem querula fingitur
 propter amissam linguam, vt in Buc. Virgil. dici solet:
 Quas illi philomela dapes. Legunt autem alij philomel-
 la, nō simplici. l. quia melo, primam corripit, vt sit ama-
 trix dulcis cærus. Nihil enim artificiosius canit, vt auctor
 est Plinius, dicens: Est luscinijs diebus, atque noctibus
 continuis quindecim cantus, densante se frondiū ger-
 mine. Mira profectò res est, quòd tanta vox in tantulo
 corpusculo sit, tam pertinax spiritus, & musicæ perfectæ
 modulatus sonus. Cantant inter se, & victa morte quies-
 cit, prius vita, quàm cantu deficiens. Audit disciplinam
 attentè & corrigit: propter hæc paria illis, ac seruis præ-
 tia erant. In Stesichori poetæ adhuc infantis cecinit. &c.

Alij ve-

Alij verò Philomena per. n. legunt hic. Roſtro remiſſo, id eſt, non amplius eſcam tenente. Negāt autem roſtrū dici niſi ſit incuruum. Super arboris altę frōde, antiquē vt Maro: fronde ſuper viridi, & gemina ſuper arbore ſi- dunt. Nam nunc, ſuper frondem, dicimus. Volunt præ- terea, ſuper, dici, vbi res contingitur: ſupra, vbi diſtantia eſt. Plorans, id eſt, conquerens. Hymenæos, id eſt, nup- tias, in quib⁹ Hymeneus à Græcis inuocari ſolet, vt Tha- laſſio à Latinis, quod in epithalamijs, id eſt, carminib. nuptialibus videre eſt. Vt autē docent Donatus, & Ser- uius, Hymenęum quidam Liberi, & Veneris filium di- cunt eſſe, qui primus certas nuptias inſtituerit, id eodēq; p- laudem cātari in virginalibus nuptijs ob huiusmodi me- ritum. Alij virum fortem Atticum, qui raptas prædoni- bus virgines oppreſſis latronibus, patrię reſtituerit. Hic etiam inquit Seruius, apud Romanos Thalaffio inuoca- tur. Cum enim in raptu Sabinarum plebeius quidam raptam pulcherrimā duceret, ne ei auferretur alijs Tha- laſſionis cuiusdam nobilis eſſe ſimulauit, cuius nomine fuit puellę tuta virginitas. De qua re Liuius. lib. I. deca- dos primę certus eſt auctor. Plura tamen, & quædā his diuerſa apud Plutarchum legas. Alij, inquit Donatus, quod Hymen dicatur membrana quædam, qua eſt mu- nitavirginitas, quę primo diſtrumpitur coitu, Himeneū dictum purant. Alij hymnum vocari virginalium nuptia- rum. Ergo ſic accipe hymenęū in nuptijs, quemadmodū in funere vel in ſacris hymnum. Ter. in Adelph. Ve- rū hoc mihi mora eſt, tibicina, & hymenæū qui canat: hæc ille. Hic autē accipitur pro coniunctione quaſi nup- tiali. Sen veluti alia ſimilitudo ruſticis cōgrua. Grami- na non carpit, Sic Maro: Vlla neque amnem Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam. Dum ſequor ambages, i. dubios, & longos verborum circuitus, & in- volucra, ab ambigo, quod eſt circumago. Maro: Non
hic

BAPTISTÆ MANTVANI.

Hic te carmine ficto, Siue per ambages, aut longa exor-
 tenebo. Vitales auras, sic Aeneid. 1. Si vescitur aura Æ-
 therea, nec adhuc crudelib⁹ occubat vmbtis: Quis auster
 quibus vêtus importunus. Maro, Dare classibus austros:
 est autem meridionalis, tepore corrumpens, vnde amo-
 ribus quadrat, Maro: Eheu, quid volui misero mihi? per-
 ditus austrū Floribus, & liquidis immisi fontibus apros.
 Corruptentem obsonia docet Iuuenalis, Et pperat ve-
 lut vrgeat auster. Syrtes, sunt loca arenosa, habētia vada
 breuia, in quæ si inciderint naues, euelli nequeūt, de qu-
 bus Maro Aeneid. 1. In breuia, & Syrteis vrget. Sunt au-
 tem in Getulia. Aeneid. 6. Hunc ego Getulis agerem
 Syrtibus exul. Hinc metaphoricôs aut allegoricôs pr-
 inextricabilibus amorum nexibus. Nam qui amāt quo-
 obrinere nequeunt, lapum auribus tenent, cum neq; te-
 nere, neq; dimittere cōpotes sint. Impegerat, ab impin-
 go, nam pango etiam pegi facit. Istas, tuas, & viles. Per-
 tinet enim iste ad secundam personam, & ad cōtempnū
 Maro: Aut quid petis istis? Me mea Galla, In Iuuenal-
 Pedica. etiam tenuis clientis vxor. Galla mea est inquit. Profe-
 Galla caput. &c. Suo ore, formositate oris. Pedicis, la-
 Manica queis, & vinctulis pedū, sicut manicæ sunt manuum vin-
 cula Geor. 1. Tū gruibus pedicas, & retia ponere ceruic-
 Auritosq; sequi lepores, tum figere damas. Et Aeneid.
 manicas, atq; acta leuari Vincla iubet Priamus. Est
 tiam manica, manuū, & brachiorum tegumētum. Ideo
 Turgida Et tunicæ manicas, & habēt redimicula mitræ. Et plen-
 turgida vultu, Terent. Succi plena, sed id vrbanius. Na-
 turgida, id est, inflata non suo pingui, non nisi rustico p-
 ceat, vt lusca, id est, altero oculo capta, sed dicit, penè,
 non merè luscā, sed pætā, id est, tremulis oculis p-
 tes. Nā & Venus pæta dicitur. Dianæ Triuix, id est, tri-
 vias habētis: in cœlo, vbi Luna dicitur: in syluis, vbi Di-
 na venatrix, & apud inferos, vbi Proserpina, quod fing-
 tur, qu-

Galla.

Pedica.

Manica

Turgida

Pæta.
Triuix

er, quia Lunæ lumen nunc superis, nunc inferis, nunc
nobis cōspicitur. Legi posset, ducebam, id est, indicabā
in animo meo Nil il esse, videlicet ad hanc nostram.

Fort. Ludit amor sensus, oculos præstringit, & auferit

Libertatem animi, & mira nos fascinat arte.

Credo, aliquis daemon subiens præcordia flammam

Concitet & raptam tollat de cardine mentem,

Nec deus (vt perhibent) Amor est, sed amator & error.

Ludit amor sensus, interloquitur Fortunatus: ne durior
sit perpetuus tenor vnius. Ludit, eludit. Oculos præstrin-
git, Vnde præstigiæ & præstigiatores, qui Mercuriū prin-
cipem habent. Fascinat, illigat quasi fasce quodā incan-
tamēto. Maro, Nescio quis teneros oculus mihi fascinat
agnos. Aliquis dæmō, id est, vafer spiritus. Præcordia, id
est, mēbranulas cor cingentes, in quibus sūt affectiones,
seu passionēs animorū. Cōcitet à cōcito frequentatiuo,
id est, prouocet, aut commoueat. De cardine, de stabili-
tate, & firmitudine sua. Nec deus, Maro: nunc scio quid
sit amor, duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope,
aut extremi Garamantes, Nec nostri generis puerū nec
sanguinis edunt. Amator, amarities, amaritas, & ama-
rundo, ab amaro dicitur.

Fascinat

*Præcor-
dia.*

Faust. Adde, quod optatis nec spes erat vlla potiri,

Quamuis illa meo miserata faueret amor,

Monstraretq; suos oculis ac nutibus igneis.

Nam quocunq; isset, semper comes aspera, semper

Nupta sequebatur soror, & durissima mater.

Sicq; repugnabat votis contraria vota.

Non secus ac muricatus, ille inuadere pernam

Nititur hic rimas oculis observat acutis.

de, &c. Docet quomodo in Syrteis incidisse p̄betur.

non secus id est, non aliter ac. i. quā, scilicet repugnat

us, id est felis animal reuera cautū, id est vatrū & cal-

, & corripit cat̄ primā, vnde per, t. simplex scribitur.

Hora

Amator

Horatius. i. carminum. Voce formasti catus, & decore,
Veruntamen mihi pro animali per. it. duplex scribendū
putant. Perna, à pede dicitur secundum Varronē, quas
si sit pes porcinus cū carne, præcipuè priores pernas vo-
cant, posteriores verò petasones. Rimas, id est, fissuras, è
quibus mus exiliat.

For. Qui satur est, pleno laudat ieiunia ventre,
Et quem nulla premit sitis, est sitientibus asper.

Iterū interloquitur Fortunatus, cuius dictum si ad du-
rissimā matrem respicit, sensus est: matrem iam satura-
tam amoribus, non ignorere filia amare incipiētī. Si au-
tem carū, illū iouidere muri, aut sorici famelico, cū satur sit
quia tunc præcipuè venatui intēdit, cū cōtra faciat canis

Faust. Tempus erat curua segetes incidere falce,
Et late albebant flauentibus hordea culmis:
Affuit (ut mos est) natis comitata duobus,
Collectura parens, quæ præterit horrea messor.
Ignorabat enim, vel dissimulabat amorem.
Dissimulasse puto, quoniam data munera nata.
Nouerat, exiguum leporem, geminasq; palumbes.

For. Pauperies inimica bonis est moribus, omne
Labitur in vitium, culpa scelerumq; ministra est.

Faust. Farra legens, ibat mea per vestigia virgo,
Nuda pedem, discincta sinum, spoliata lacertos,
Ut decet æstatem, quæ solibus ardet iniquis,
Tecta caput fronde intorta, quia sole perusta
Fusca sit, & voto facies non seruit amantum.
Iam tergo vicina meo lateriq; propinqua,
Sponte meo delapsa manu frumenta legebat.
Nec celare suis, nec vincere sæmina curas,
Nec differre potest, tantum leuitatis in illa est.

For. Quisquis amat, leuis est nec sæmina sola, sed ipsi
Quos sapere, & præstare alijs mortalibus aiunt,
Quos operit latus fulgenti murice clauus,

Quos vidi elatos regali incedere passu.

Tu quoq; sic affectus, eras dementior illa,

Forſitan & leuior, virgo data farra legebat,

At tu farra dabas dic, quæ dementia maior?

Perge, opus eſt verbis aliquando arcere ſoporem.

Tēpus erat curua ſegetes incidere, Græcè & duriter,
vt ruſtico competit. Nam Latinè dicas, tempus inciden-
di, auctoribus Seruio, & Valla. Virg. tamen *Æneidos. 2.*
dixit: Sed ſi tantus amor caſus cognoscere noſtros.

Collectura parēs, Hic locus videtur ſumptus ex Ruth.
Pauperies inimica bonis eſt moribus. Id eſt ruſticis vi-
ſum, quibus nōdum intellecta deorū munera, aut quia
indigētem difficile eſt bene operari, aut reuera, quia per
paupertatē cogūtur mulierculæ munera accipere, quæ
diuitibus eſſent reſpuenda. Omne labitur in vitium. Sic
Comicus: Inopia, & cognatorum negligentia coacta. Et
poſt, ita vt ingenium eſt omnium hominum proclive à
labore ad libidinem. Eſt quidem hæc ſententia ruſtico
digna. Nam neq; paupertas vitium eſt, neque in vitium
impellit, ſi eam ferre nouerimus, quin munus deorum à
Lucano rectè dicitur, ſed nondum intellectum. Verum
quia proclives ſumus ad libidinem, noſtro, non pauper-
tatis vitio ſepe peccam⁹. Vnde prouerb. 30. Aut egeſtate
futer, & periurem nomen domini. Et tamen idem dixit:
Paupertas, & honeſtas à deo ſunt. Dicimus ergo pau-
pertatē in ſpiritu ſāctam, ſed difficilē eius vſum. Pau-
peries propriè accipitur pro damno, vt ſi quadrupedis
pauperiem feciſſe dicatur. Nuda pedem, Græcæ & Poë-
tica locutiones ſunt. Maro *Æneid. 1.* Nuda genu, nodo-
q; ſinus collecta fluentes. Sunt autem oratoribus vitæ de-
ſponte mea, Sic & Booz ipſi Ruth fieri præcepit. La-
tus clauus, veſtis eſt ſenatorum Romanorū. Murex, cō-
chilij genus, cuius ſanguine fit purpureus color. Dic, quæ
dementia, In proſa potius dixero, vtra vel vtrius.

BAPTISTAE MANTVANI

Faust. Continuo aspiciens agrè tulit aspera mater.
 Et clamans, quo dixit, abis? cur deseris agmen?
 Galla veni. Namq; hic alnos prope mitior umbra,
 Hic tremulas inter frondeis immurmurat aura.
 O inuisa meis vox auribus, ite, precebar,
 Ite (malum) venti celeres, dispergite vocem.
 Si quis pastor oves ad pinguia pascua ducat,
 Et vetet adductas præsens decerpere gramen,
 Vel si iam pastas potum compescat ad amnem,
 Et sitibundo ori salientem denegat vndam,
 Nonne importunus natura inimicus, & excors?
 Illa mihi vox ipsa Iouis violentior ira,
 Cum tonat, & pluuijs terris irascitur aer.
 Non potui, & volui frontem non flectere, virgo
 Demissi in cilium de subuelaminis ora
 Me aspiciens, motu blandè subristit ocellis.
 Id cernens iterum, natam vocat improba mater.
 Galla operi magis intendens, audire recusat.
 Ut pede, sic animo sequitur, tum prouidus ipse
 (Namq; dolos inspirat amor, fraudesq; ministrat)
 Nunc, cantu, nunc sollicitans clamore metentes,
 Velamenta dabam sceleri, quo credere possent
 Et soror, & mater, non audiuisse puellam,
 Falce repellebam sentes, ne crura sequentis
 Leuia, ne teneras ausim offendere plantas.

For. Quisquis amat, seruit, sequitur captiuus amantem,
 Fert domita cervice iugum, fert verbera tergo
 Dulcia, fert stimulos, trahit & bouis instar, aratrum.

Continuo aspiciens, &c. Recitat argumentum amorum
 suorum. Si quis pastor, Indicat similitudine, quàm inco-
 moda fuerat matris reclamatio. Nam sicut pastor ouib;
 esset importunus, si eas à præsentib; herbis, aut flumini-
 bus. cū famerent aut sitirent, arceat, quæ Tantali pœna
 dicitur: ita importuna visa est mater, quæ præsetia puel-

la ver-

le verabat frui, Iouis violentior ira, Amatoriè dictum,
 Audire recusat, id est hic ut videtur, dissimulat. Velamē
 ta dabam sceleri, id est, fraudi, quæ non semper scelera-
 ta est Nam est in puella non audienti monitis maternis.
 Sentes, id est, spinas & vepres. Crura sequentis scilicet
 virginis. Leuia, non aspera, nec pilosa, Teneras plātas: *entes.*
 Maro: Ah tibi ne teneras glacies fecerit aspera plantas.
 Quisquis amat, seruit, Ideo Ouidi⁹. Dū licet iniustus sub-
 trahe colla iugo. Fert id est patitur verbera, Satyricus: So-
 lea puer obiurgabere turba Bouis instar, id est in statum
 & in morem, quod Valla non approbat vult enim instar,
 ad æquiparationem, non ad similitudinem pertinere. *Fert. ?*
Instar

Faus. Tu quoque ut hic video, non es ignarus amorem.

For. Id commune malum, semel insaniuimus omnes.

Faus. Hoc animi tam triste bonum, tam dulce venenum,

Quotidie crudele magis, crescebat in horas.

Ut calor, in nonam dum lux attollitur horam:

Pallebam attonito similis, lymphaticus, amens,

Immemor, insomnis, nec erat res ardua morbi

Nesse genus, frens est animi mutabilis index.

Ut pater aduertit, mitem se prebuit ultra

Consuetum, quod & ipse suos expertus amoris

Scires onus, blandoque loquens humaniter ore,

Dic inquit, dic Fausle, quid hoc, quod pectore voluit

Infelix puer, hæc facis testatur amorem.

Dic mihi, ne pudeat curas aperire parenti.

For. Sit licet in natos facies audlora parentum,

Æqua tamen semper mens est, & amica voluntas.

Faus. Ut facilem pater affectum præ se tulit, ultra

Rem confessus, opem petij, promissi, & ante,

Quam brumale galu borealibus arua pruina

Spargeret: agnati unanimis cum patre puellam

Despondere mihi, nec adhuc sine testibus illi

Congrediebar, et in medio situbulus in amice

Tantalus: ô quoties, misso cum bobus aratro

Ut vacuis aliquando esset sola edibus, ibam.

Tu quoq; Aeneas Syluius, qui & Papa Pius, Casseris
neminē ad trigessimū peruenire ætatis annū qui non
senferit aliquando amoris ignem. Vnde prouerbialiter
dicitur hic, semel insanimus omnes. Quod Maro in
Geor. lib. 4. sic dicit: Omne adēd genus in terris homi-
numq; ferarumq; Et genus æquoreum, pecudes, p̄ct̄z-
q; volucres, in furias, ignēque ruūt, amor omnibus idē.
&c Hic, id est, ex his à te dictis. Lymphaticus. i. fui ore p-
citus, ut hi qui lymphas, id est, nymphas se vidisse in a-
quis credunt. Errant autem, qui vinū lymphaticum dicūt
pro diluto. Amentis, id est, sine mente. Terentius. Nā hęc
inceptio non amantium, sed amentium est. Frons est
animi mutabilis index: Prouerbiale, sed quia cœperunt
homines dissimulare, dicit Iuue. Fronti nulla fides, ea di-
cata fertur verecundiæ atque pudori. Frons, index. Sunt
ergo index, & similia, communia. Cic. Hanc vocem
stultitiæ indicem. Ut pater aduertit, id est, rescuit, ag-
nouit annotauit animaduertendo Mitē se prębuit, ta-
lem pręstandum docet Mitio Teren. in Adel. Vltra cō-
suetum id est, pręter consuetudinem, quia solent patres
esse seueri in mores filiorum, unde Menedemus Teren-
tianus in Heauton. Cœpi nō humaniter, neq; ut decuit
animū ægrotum adolescentuli tractare, sed vi, & via per
vulgata patrū, quotidie accusabā, &c. Causa autem qua
re pater mitior fuit, addit, q̄ & ipse suos expertus &c.
Vnde & diuum Petrum labi contigit, ut sciret agnoscere
Dic mihi, ne pudeat, &c ex loco Terentiano. Sit licet in-
natos &c. Confirmat, ut vero simile quod ille dixerat
Agroti, id est, affines. Despondere, id est disponderunt
mihi puellam. Nec adhuc tunc testibus, id est, arbitris, &
præscentibus. Illi, id est, cum illa congregiebar id est, li-
cet mihi esset desponsata, tamen non licebat conuenire

cam nec cum ea loqui, cum sola esset, quo custoditam e-
ius attestatur padicitiam. Est autem locutio Virgiliana.
Nam Virgilius verba ad certamen pertinentia, cum da-
tuo construit, quæ alij cum ablatiuo, mediante cum, vt
Placidone etiã pugnabis amori, id est, cum amore. Cer-
tat tibi, id est, tecum. Infelix puer atque impar cōgres-
sus Achilli, i. cum Achille. Erã medio sitibundus in ame-
ne: Tantalus. i. Tantali similis, de quo Horatius primo
Sermonum: Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina. Quia enim deorum secreta reuelauit aut quia
Pelopen filium dijs epulandũ apposuit, hac pœna apud
inferos damnatus dicitur, vt mento tenus, imo labiorũ
tenus habeat dulcissima flumina, quibus dũ sitim restin-
guere conatur, delabuntur. Et naso tenus fragantiã po-
ma, itidem dum apprehendere conatur, subinterfugiũt.
Signantur autem auari, vt auctor est Horatius subdens
ibidem Quid rides? mutato nomine, de te Fabula nar-
ratur, cōgestis vndiq; saccis indormis inhians, & tanquã
parcere sacris Cogitis, aut pictis tanquam gaudere ta-
bellis. Vt ædibus, id est domibus priuaris scilicet pater-
nis. Vacuis, scilicet patre, matre, sorore, & reliquis fa-
miliaribus. Esset sola, scilicet domi. Ibam, scilicet ad eã:

Tantalus

*Omnia causabar, stinam, dentale iugumque,
Lora iugi, nullam, deerant quæcunque, petebam
E soceri lare, sola tamen deerat mihi, vngo.
Non deeram mihi, piscator, venator, & auceps
Factus eram & solers studia intermissa resumpsit.
Quicquid erat prædæ, quicquid fortuna tulisset,
Ad soceros ibat, gener officiosus habebat.
Nocte semel media subeuntem limina furtim,
(Sic etenim pactus fueram cum virgine) furem
Esse rati, inuascere canes: ego proticus altam
Transiliens sepem, vix ora latrantia fugi.
His tandem studiis hyemem transegitur illam.*

Ver redijt, iam sylua viret, iam vinea frondet,
 Iam spicata Ceres, iam cogitat lordea messor,
 Splendidulis iam nocte volant lampyrides alis.
 Ecce dies genialis adest, mihi ducitur vxor.
 Sed quid opus multis? Nox expectata duobus
 Venit, & in portum vento ratis acta secundo est.
 Tum bone macellato, gemina convivia luce,
 Sub patula instructis celebrauimus arbore ~~mensas~~
 Adfuit Oenophilus, multoque solutus Iaccho,
 Tempestina dedit tori spectacula, vico
 Et cum multifori Tonius, cui tibia, buxo.
 Tandem post epulas & pocula, multicolore
 Ventriculum sumpsit, buccasq; inflare rubentes
 Incipiens oculos aperit, cilijsq; leuatis,
 Multotiesq; ultis flatu à pulmonibus hausto
 Vtrem implet, cubito vocem dat tibia presso.
 Nunc, huc nunc illuc digito saliente, vocauit
 Pinguibus à mensis iuuenes ad compita canu
 Saltidico, dulcisque diem certamine clausit.
 Et iam tres hyemes abière, & proximat aestas
 Quarta, dies rapiatis si qua est b na, preterit horis.
 Si qua placent, abeunt, inimica tenacius herent.
 For. Fauste viden? vicina pecus vineta subintrat.
 Iam, ne forte graui multa taxemur, eundem est.

Omnia causabar. Pergit, quo occorperat, docēs Faustū
 amorum suorum exitum, optatis videlicet nuptijs. Om
 nia causabar, scilicet excusabam, seu accusabam & in ex
 cusationem intermissæ operæ adducebam, vt in Mœri:
 Causando nostros in longum ducis amores. Stiuam, id
 est, manicam aratri, qua regitur. Dentale, id est lignū
 ad quod inducitur vomer, vt dicit Seruius ad illum ij Geor.
 Duplici aptantur dentalia dorso. Rullam id est, partē, à
 ruendo dictam Elare id est domo soceri, scilicet futuri,
 quia despōsatione facta, non deeram mihi, id est, officio
 meo

Stiuam.

Rulla.

meo, aut vtilitati meæ. Studia intermissa. S. tempore læ-
guoris, vt prius dixit. Gener, est cōiunx filiæ, & dicitur
ad focerum & focrum correlatiuè. Iam Ceres, id est, se-
ges aut frumentum. Spicata, id est, spicas habens. Lam-
pyrides sunt papiliones quædā, quæ Nitedulæ, & Cicin-
delæ dicuntur, de quibus Sipont, sic: Cicindela à Græ-
ris Lampyris dicta quidam Noctilucam, quod noctu lu-
ceat, Nitedulamque vocant. Non ante matura pabula
aut post defecta conspicitur, nunc pennarū hiatu reful-
gens, nunc compressu obumbrata. Huius animalis stel-
lantes volatus, maturitatis hordei signum rusticis præ-
bent, mira benignitate naturæ. Ab hac lichnus pensilis,
quem vulgo lampadem vocant, Cicendula appellatur,
quæ nocte tota seruatur accensa, & Lampyridos instar
lucet. Mart de Cicendula: Ancillā tibi fors dedit lucer-
næ totasq; simul exigit tenebras. Scribitur autem Græ-
cè Lampuris, sed pro u. etiā y scribi a nobis solet. Quia
ergo hordei maturitatem denotant, bene dicit. Iam co-
gitat hordea messor, Splendidulis, &c. dies genialis, id
est, in quo gignēdis liberis in geniali thoro opera detur
Raris acta, id est res de qua parum sperabatur. optatum
sortita est exitum. Gemina luce, solis, & tædarum. Sub
patula, id est, semper patente. Oenophilus id est vini a-
mator. Oenophorum autem vas magnum, in quo vinū
affertur. Iuuenalis: Totum oenophorum sitiens, Lyæus
Græce dicitur vinum. Iaccho. i. Baccho, hoc est, vino so-
lutus, soluit enim curas. Vnde Lyæus à lyo. i. soluo dici-
tur, Lyber pater. Tonus, à tonando dictus cantor. cui
tibia buxo: Ex buxo enim fere fiunt nūc fistulæ, olim,
ex tibijs gruum vnde, & tibiæ dictæ Multicolorē vētri-
culum, id est folliculum quem inflare solent varijs pan-
niculis testum, vulgo musam cornutam vocant, eo quod
occuruam fistulam annexam habet. Buccas rubentes ex
vino. Multoties, satis humile aduerbium, quo idonei ab

Patula
Oenophi-
lus.

Iaccho.
Lyæus.
Tonus.
Tibia,
Ventri-
culus

BAPTISTAE MANTVANI

*Viden.
Vineta
Mulcta.*

finere dicuntur. Vtrem, id est saccum illū ex corio. Pin-
guibus à mensis iuuenes ad compita, id est. loca, quę plu-
res petere solēt in quibus rustici choreas, & cæteros lu-
dos exercent. Cantu saltidico, id saltandi formam di-
stante. Et proximat, id est, proxime appropinquat, aut in-
stat. Aestas quarta, quia estate post messē duxerat: dies
rapidis, & cæt. Si qua, id est, aliqua dies, id est tempestas,
est bona, id est læta, prospera, præterit horis rapidis. i. ve-
lociter transeuntibus, Id enim videtur lætis. inimica re-
naciū hærent. Generalis sententia, qua finem facit, plu-
ra tamen, vt videtur, dicturus, sed à Fortunato ad coerci-
tionem pecoris auocatur. Viden, i. vidēsne. Pecus vicina
subintrat vineta. i. loca vitibus confita, Eundū est, id est,
ire nos oportet ad custodiā pecoris. Ne taxemur, id est,
damnemur graui mulcta, id est, pæna pro delicto dāda.

ECLOGA SECVN- da, de infania amo- ris in scripta , Fortunatus.

Ioannis Murnelij Argumentum.

Quæ Padus exundans tulerit dispendia, primum,
Insanum memorat mox Fortunatus Amyntam.

FORTVNATVS, ET FAVSTVS.

*Vt tam serus ades? quid te (iam septima lux est
Detinuit? gregibus ne nocent hæc pascua vestris?
For. Fauſte, Padus, nostros qui præterlabitur ag-
Creuerat, & tumidis ripas equauerat vndis .*

*Nos cura gregis omiſſa , priuata coegit
Publicaq; vtilitas, ripam munire diurnis
Nocturnisq; operis, fluminiq; arcere fluentem.
Fau. Fert Padus exundans mala sæpius omnia, noſter
Tyſirus eſt auctor, qui pascua dixit, & arua.*

FORTVNATVS, ECLOGA II

*For. Forsitan id verum, quando extra tempora, & ultra
Mensuram, atque modum subito concreuerit aestu.*

Nunc autem id poscit tempus. Nam liquitur altis

Nix hyberna iugis, implent caua flumina montes:

Se exonerant, fluuiosq; onerant: sic flamina rursum,

Se exonerant, pelagusq; onerant, hominum quoq; mos est,

Quæ nos cunq; premunt, alieno imponere tergo.

Cur tã serus ades? In hac Ecloga dñabitur amoris in-
saniam, qua Amyntam pastore deperisse memorabit For-
tunatus. Non enim nomini cōgrueret, vt Fortunatus a-
mores experiretur amaros. Amyntas à Marōe inducitur
pastor æmulus, vnde dicit: inuidit stultus Amyntas. A-

Amynta

mynticos autē cicitur vindicatiuus. Talis autē, proximus
est ad furorem & insaniã, quū cœptis desistere cogitur.

Vtrūq; deduci videtur ab ἀμυνομαι, q̄ est vlciscor, pu-
nio, repugno. Principiū colloquutionis est de inundatio-
ne Padi, q̄ Faustus accusat, quo minus affuerit illis dieb.
cum pecore. Cur tam serus, id est, tardus, sed vtrunq; sic
accipio, vt ad tempus referatur. Virgilius, Tardi venere
sebulci. Nā lentus, piger, oscitans etiã mane venire pos-
sit, serus autem vespere duntaxat etiã si celer, & præcep-
tam septima lux, septimus dies. Prima tamē lux, & pri-
mus dies differūt auctore Valla. Nā prima luce facio q̄
in prima diei: primo die, q̄ toto ipso die qui primus est.

Seruus.

Gregibus ne nocēt. Quasi dicat, minime: quū ager Mā-
tuanus sit optimus. Vnde Maro: Et qualem infœlix ami-
si Mātua campū. Padus fluuius est maximus Italiæ, in
quem iuxta Mantuā influit Mincius, vnde de vtroq; di-
xit Maro, in Tityro: Hic inter flumina nota, Et fontes
secros, frigus captabis opacum. Nostros ergo agros, id
est, Mātuanos. Nos cura gregis obmissa, aut ommissa, vul-
gares Horatium sequuti, deposito. b. dicimus ommissa, &
omisi, prima breui. Nocturnisq; operis. i. operationibus
aut operarij s. Nam vtrunque significat hæc opera.

*Omnia
Noster.*

Eridan⁹

Liquitur.

Fert Padus exundans mala sæpius omnia, id est, portenta, aut indicia futuræ calamitatis. Noster. i. nostras aut compatriota noster. Tityrus, id est Maro: qui in primo Bucolicorū per Tityrum intelligitur. Est auctor, in fine primi Georgicorū, post eadem Cæsaris, quam tot mala sequuta sunt, quia fluuiorum rex Eridanus, caposq; per omnes. Cum stabulis armenta tulit. Idem enim est Padus, & Eridan⁹ ab Eridano, seu Phaëtōte, filio Solis, qui in eo submersus dicitur, denominatus. Idē dicit Horatius. i. Carminum de Tiberi. Vidimus flauum Tiberim retortis Littore Hetrusco violenter vndis Ire deiectū monumenta regis, Templaq; Vestæ. Qui pascua dicit, & arua, id est, Bucolica, & Georgica. Prudenter Aeneida tacet, ut cuius lectio ad rusticum nō spectat: Horatius autem in sermonibus reticet, quia tunc nondū erat emissa. Forsitan, Bene forsitan, ne potentis fidem priscorum edere censeatur: quæ vero intempestiuè fiunt, nihil portendere videntur præter se. Nam liquitur, id est, liquescit, & defluit. Virgilius Georgicorū primo. Veno nouo gelidus canis quū montibus humos liquitur. Mōtes nominatiuus est, quia montes implēt caua flumina id est, alueos fluminum. Se exonerāt, videlicet mōtes & onerāt flumina, flumina rursus onus suum in mare demittunt. Nam omnia flumina intrant mare, & mare non redundat, Vnde rusticè dixit. Pelagusq; onerant. Quos cunq; Tmesis, id est, incisio, pro quæcunq; nos. Dicitur autem Tmesis, non Temesis. Alieno imponere tergo, Vnde de Phariseis saluator Matthæi, vigesimo tertio: Alligant autem onera grauia, & importabilia, & imponūt in humeros hominum, digito autē suo nolū ea mouere.

For. Sed iam contractum reuocat suus alueus amnem.

Faust. Decrescente Pado, dictum mirabile, noster

Fortunate lacus maioribus æstuat vndis.

Urbs natat, obscura fiunt cellaria fossa,
 Lyntrecados adeunt, labens ad vina minister
 Ridet, & ex imis fertur grauis obba lacunis.
 Multa, licet nati fuerint melioribus horis,
 Multa & magna ferunt aliquando incommoda ciues.
 For. Commoditas omnis sua fert incommoda secum,
 Et sorti appendix est ille tabilis omni.

Faufst. Hactenus Eridanus: nostros repetamus amores.

Quandoquidem nunc alma Venus mouet omnia, cœlum,
 Luce tepet nitida, tellus viuet, arua volucres
 Cantibus exhilarant vernis, nunc omnia festant.

For. Tu tua lufisti, sed nos aliena sequamur.

Namque tibi noti referam pastoris amores,
 Vt doceam Veneris nihil esse potentius igne,
 Panper & infesto sub sidere natus Amyntas,
 Sex vitulos, titidemq; pareis etate iuuenas,
 Armentiq; patrem ducens in pascua taurum,
 Venerat ad Coitum, nitidis vbi Mincius vndis
 Alluit herbosos fugiens perneciter agros.

Arx noua propter aquas pinnatis ardua muris

Est Coitus, campo moles fundata palustri.

Hic igitur recubans, vitrei prope fluminis vndam.

Vitis vbi amplectēs longis dumeta lacertis,

In vada curuata ripe supereminet vmbra,

Piscibus insidias tandeat arundine, & hamo.

Messis erat, solis rapidi violentia adustos

Prosciderat campos: finem philomela canendi

Fecerat, & neque lux passim morientibus herbis,

Pascere oueis poterat, neque nox humore cicadas.

Dumq; incumbit aquis, studioq; intendit inani,

Taurus (vt auditum est) primum vexatus ab astro,

Mox canibus, demum furace à milite syluis

Abditus, ex toto confestim euauit agro.

Sed iam contractum.) Non interrogatiuè, sed indicati
 uè le-

BAPTISTAE MANTVANI

*Mincius
Lynter
Obba.*

Appendix

Alma

uè legatur. Suus alueus id est, proprius, aut debitus, aut hypallage, id est suum amnem. Decrescente Pado, dictum i. ut dicatur, vel dum dicatur, mirabile. Noster lacus vicinus urbi nostræ Mantuæ, scilicet Benacus. Mincius enim ex Benaco fluit. Lintre, id est scapha, aut alia nauicula. Grauis obba, id est lagena. Persius sessilem vocat, eo quod lato fundo quasi sedeat, dicēs Saryra quinta, Ex halet vapida læsum pice sessilis obba. Melioribus horis, Vnde Iuuenalis Distat enim quæ sidera te excipiant, modò primos incipiētem. Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem. Sed in Ethnicis, quàm Christianis consonatius. Verùm si non trahimur, aut compellimur inuiti ducimur tamen zelo, & incitmur. Appédix illætabilis, quia in hoc mūdo nō sunt solida, nec plena gaudia, quæ nihil habeant amoris. Nam extremū gaudij luctus occupat. Appendix dicitur quod appéditur. Illætabilis, De qua non est lætandum. Sic Aeneidos quarto. Hinc Drepani me portus, & illætabilis ora. Multa sunt prouerbia liter dicta, notatuq; digna. Boëtius dicit se didicisse, in foribus Iouis esse duo dolia, alterum boni, alterum mali neminemq; nasci, qui non aliquādo ex utroq; bibat. Hactenus Eridanus, scilicet dictus est. i. inūdatio Padi. Nostros repetamus amores. Quandoquidem nunc, scilicet in vere, præcipuè dū nix liquitur. Tunc enim Veneri potissima datur opera, Vnde Vernæ dicti quòd ferè verno tempore gignūtur. Alma, quia diua creatrix, ab alendo dicta. Nam propagatione cōseruat genus nostrum, arua volucres. Ma. Hinc voluerum concentus in aruis, Ex hilarant, hilares Græce, vnde hilarum Terentius dixit facit hilaro verbū, q̄ est, hilarem, & lætum facio. Nunc omnia foetant. i. foetus producant. Tu tua lusisti. i. tuos amores feliciter cecinisti. Est enim ludere, res nō graues canere, Vnde Virgilius in Bucolicis, Et ipsū ludere quæ vellem calamo permisit agresti. Et Ouid, Ille ego qui fueram

Fueram tenerorum lusor amorum · Ingenio perij Naso
poeta meo. Ita Mar. in Culice: Lufimus Octavi gracili
modulante Thalia. Atque vt araneoli tenuem formaui-
mus orfam. Sed nos aliena sequamur. Non enim For-
tunato vt dixi, infortunia amorum congruunt. Ea enim
dicturus est. Veneris nihil esse potētius igne igne. Maro.
Omnia vincit amor, & nos cedamus amori, Et ideo tē-
pore, quo arant beluæ, dicit Georg. 3.

Tempore non ~~io~~ catulorum oblita leuena,
Sæuior errauit campis, nec funera vulgo
Tam multa informes vrsi, stragemque dedere
Per siluas, tum sæuus aper, tum pessima tigris,
Hæc malè tum libræ solis erratur in oris,

Et infesto sub sidere, id est, molesto, & inferenti, quasi
vim, quod plus est, quàm si, infausto, legendū sit. Ad co-
itum, id est, ad arcem sic dictum, quod esset ad fluentē

Coitus.

Pernici.

Padi, & Mincij ex Benaco, vt dixi, nascētis. Perniciter,

te

velociter. Arx noua, castellum notat. Propter aquas i.

juxta: Virgilius Georgicorum tertio: Et viridi in cāpo
templum de marmore ponam. Propter aquā, tardis in-
gens vbi flexibus errat Mincius, & tenera prætexit arū-
dine ripas. Est enī sic vtilior nauigātibus aduerso præ-

serti flumine, Sed quæram, quū ille in laudem Mincij.

dixit, tardis flexibus, cur hic dicat, fugiēs pernuciter. Sed

dicemus id ad inundationem pertinere, qua flumina tar-

da aliās, pernucia fiūt. Lōgis lacertis, id est, Brachijs, qui

a labruscæ non purantur, nec resecātur. Arūdine, & ha-

mo. id est, hamata arundine, id est virga tenui. Sciderat,

mutauit, fecitque. Prosciderat campos, finem philome.

la, & cæt. Nam scindo scidi priorem corripit Aeneid. 3.

Scidi.

Hesperium Sieulo latus abscidit, aruaque, & vrbes. Vbi

Seruius tamē videtur sentire, debere produci: Nam me-

tri, inquit, causa syllabam corripuit. Verum nō legitur

correpta, quum contrā sæpe reperiatur. Hora, i. Carmi.

Nequic-

BAPTISTAE MANTVANI

Nequicquā Deus abscidit. &c. Possset forrè legi. Solue-
rat aut quid simile. Neque lux, id est diurnum tēpus.
Neque nox humore. i. rore. Virg. Dumq; thymo pascē-
tur apes, dum rore cicadz. Studioq; intendit inani. pis-
candi hamo, vnde parum vtilitatis cōsequitur, p̄sertim
p̄termittā custodia armentorum. Ab æstro, Vesp̄e ge-
nus est, sic Græcè à sono dictum. Mox, id est, paulo post
vexatus à caur̄is, demum. i. tādē auro. Abditus
id est absconditus. A milite, id est, viri belligero humi-
lis cōditionis, vnde furaci addit. Non enim militē dici-
mus equitem auratum, sed milesimū quenq; id est, quē
libet è numero millenario, etiam vilissimū. Vnde mili-
tes Romani potissimum pedites vocabant.

*Quod puer vt nouit, tumultum conscendit & alta
Voce bouem clamans, longa rura omnia visa
Prospicit, vt frustra niti se comperit, arcum
Corripit, & pharetram, sequiturq; per inuia taurum,
Illum per caulas, & per stabula omnia quarens,
Per colles Benace tuos, per consita oliuis
Iugera, per virides, ficis, & vitibus agros.
Venerat ad sublime iugum, quod sulphuris arcem
Sustinet, & longis aperit prospectibus illinc
Benacum, hinc campos longē, latēq; patentes.
Lux ea sacra fuit Petro, frondente sub vlmō
Mixta erat ex omni pubes post prandia vico,
Ducbatq; leues buxo resonante choreas.
Faust. Rustica gens, nulla genus arte domabile, semper
Irrequietum animal, gaudet sudore peracto,
Mane sacra festa (quando omnibus otia) luce
Ipsa oti ac famis impatiens epulatur, & implet
Ingluuiem, audito properat tibicine ad vlmum,
Hic furit, hic saltu fertur bouis instar ad aras,
Quam rastris versare nefas, & vomere, terram
Calcibus obduris, & inertī mole fatigat.*

Ac ferit & tota Baccho facit Orgia luce.

Voci, frans, videns, saliens, & pocula siccans.

For. Stulte, quid hæc faris? solatia rustica damnas

Rusticus ipse tuus malus es tibi pessimus ipsi?

Faust. Dicta idco fuerint, nostrum repetamus Amyntam.

Quod puer. Prosequitur historiam aut argumētum cœ-

prospicit, porro aspicit A Eneidos primo. Nauem in

prospicu nullam, treis littore ceruos p. ospicit errāteis

vid est, postquam Per caulas & per stabula omnia quæ

rem, per colleis Benace tuos. Non longè ergo distat,

ita vt de eo intelligi posset, quod dixit: noster lacus &c.

Sulfuris arcem, à sulfure denominatam. Benacum, qui vt

Lacius ex Alpibus augetur. Sacra fuit Petro ad vincula,

vt videtur Kalēdis Augusti. Buxo id est fistula ex buxo.

Maro. Tympana vox buxusq; vocat Berecynthia. Ipsa

otiac. Sic Maro in fine Georgicorū Ignobilis otij, pro

otij dixit Nam vt hic otij scribas, versus non patitur. Bo

uis instar, id est, in morem, quod Valla, vt dixi, improbat.

Quæ rasiris scilicet in cœmiterio aut alio loco sacro, aut

area publica. Facit Orgia Baccho. i. celebrat Bacchanali

a. Orgia autem generaliter dicuntur omnia festa Calci-

bata à nominatiuo calces, sic enim scribendū præcipiū,

estq; incerti generis. Virg. Ferrata calce fatigat, Alibi

mafc. leges inerti mole. i. pondere corporis inerti. Tibi

pessimus ipsi, confessus enim fuetat suos amores, vnde

posset in eum dici illud Horatianum: Quam temerè in

noimet legem sancimus iniquam?

For. Continuit gressum, baculoq; innixus acerno

Intermisit iter, donec mitesceret æstus.

Al puer infælix, æstus te maior in vmbra,

Corripiet, nudam videns ne in fonte Dianam,

Claude oculos, blandis neu des Syrenibus aurem.

Sors tua Narcisso similis. Narcissus in vndis

Dum sedare sitim properat, sistit amplius, at in

Prospicio

Exteriorum

Exteriores a se fūgens intrinsecus ardes.⁹
 Quam melius fuerat, (nisi te sic fata tulissent)
 Ad reliquum rediisse pecus. seruasse inuencas,
 Amisisti bonis æque animo dispendia ferre,
 Quam dum conaris nil perdere, perdere te ipsum?
 Laus est, Sed post iacturam quis non sapit? vtile non est
 Consilium post facta dare, quod oportuit ante.
 Consilium post facta, imber post tempora frugum.

Continuit gressum, reliqua perlequitur. Baculo accersit
 ex acere arbore Acer enim prima breui, huius aceris se-
 cūdam Priscianum, fecit: Vnde acernus, a, um. Inter-
 fit iter, quod habuit ad inquirendum taurum. Ah pu-
 infelix, Acclamatio Fortunati. Sic illic: Ah virgo in-
 lix, quæ re dementia caput? Nudam videas ne in for-
 Dianam, Claude oculos, id est auerte oculos tuos, ne
 deas vanitatem. Sed ad fabulam, alludit. Actæon enim
 quia Dianā imprudens nudam vidit, à canibus discep-
 est. Blandis neu des Syrenibus aurem Nam Syrenes,
 aiunt, surda aure transire oportet, vt inquit diuus Hier-
 nymus. Fuerunt autem, auctore Seruio in fine tertij
 neidos, tres in parte virgines, & in parte volucres. Ad-
 lois fluminis & Calliope Musæ filia. Harū vna voce,
 tera tibijs, tertia lyra canebat. Et primo iuxta Pelori-
 in Capreis insulis habitauerunt, quæ illectos suo can-
 in naufragia deducebant. Secundum veritatem merce-
 ces fuerunt quæ transeuntes quoniam deducebant ad
 gestatem, his fidei sunt inferre naufragia. Has Vlysses
 contemnendo deduxit ad mortem, Haec ille. Harum
 nina dicuntur Parthenope, à qua, quæ nunc Neapo-
 id est, noua vrbs dicitur, olim fuit denominata Leuco-
 a & Lygia. Dicuntur autem ab eo, quod est, ἐγγειν quod
 significat connectere, & retinere, & aspiratio conue-
 tur in S. Harum cantum ad Vlissem transtulit Cicero
 carmine, cuius principium est, O, deus Argolicū quin p-

Sirenes.

Actæon

sim flectis Vlyssis &c. Sors tua Narcisso similis. Is enim secundū Ouid. Metamorph. quarto, cū superbia formæ clarus, cæteros contēneret, amore sui in fonte visi exarsit, & cum sui compos esse nō posset, in margine languēs tandem in sui nominis florem conuerti meruit. Dum sedare sitim properat, in fonte videlicet, Sitit amplius, amore sui illic visi. Intrinsecus ardes, æstu amoris. Quàm melius, id est, quāto. Sic Virgilius in septimo: Tā magis illa tremens, & tristibus effera flāmis. Quam magis &c. Nisi te sic fata tulissent, Imputat fatis, sed tamē immeritō, vt legitur apud Aulū Gelliū lib. sexto, capite secūdo. Hei mihi, quid damnant mortales numina cœli? Esse aiunt etenim per nos mala, quum tamen ipsis Vecordi præter fatum, sint mente dolores.

Multi ergo fatis imputant. Iuuenal. Hunc ego fatis imputo. Et alibi, Fata regunt homines. Et Manlius libro tertio. Fata quoque, & vitas hominū suspendit ab astris. Sic fœlix, aut triste venit per singula fatum. Verum fatū variè accipi solet: vt cunq̃ tamē accipiatur, dicemus nō imponere arbitrio nostro necessitatem, etiā si fata viā inueniunt. Consiliū post facta est, inquit, imber post tēpora frugū, Bene ad suū institutum cōuertit, ne nō rusticus putetur. Vt autem Maro inquit, Dulce satis humor.

Fatum.

For. Vna puellares inter pulcherrima turmas,
Virgo erat, alba comas, alijs procerior, annos
Nata quater quinos vel circiter, ore nitenti,
Urbanis certare potens, & vincere nymphis,
Aureolis radians guttis: ad tempora lymbus
Ibat & ad pectus clausum velamen abeno
Clauiculo, mediam fulgenti fibula ferro
Stringit in angustum, noua candicat instita lapsu
Linea rugoso, pedibusq̃; allabitur imis.
Hanc puer vt vidit, perijt, flammæsq̃; tuendo
Hansit & in pectus cacos absorbuit ignes,

Ignes

Ignes, qui nec aquis perimi potuere, nec imbrī
 Diminui, neque graminibus, magicisue susurtis.
 Oblitusq; greges, & damna domestica, totus
 Vitur & noctes in luctum expendit amaras,
 Sepe grauescentem verbis compescere flammam
 Nixus, & insanum inuenis colubere furorē,
 Dicebam, miserande, puer quis te deus istas
 Misit in ambages? sed non deus, imò satanum
 Pessimus ex illis, quos noctibus, atque diebus
 Ter tribus in terras fama est ex aethere lapsos.

Vna puellares. Non attendēs ad interloquutionē Fau-
 stinam, pergit Fortunatus, describens puellam, cuius a-
 more exarsit. Nata quater quinos i. viginti, quæ ætas ru-
 sticis vxorem ad laborem experientibus grata, cum urba-
 na iunior placeat vt in Eunuchō. Anni quor? sedecim.
 flos ipse &c. Urbanis nymphis. i. sponsis, aut puellis pro
 nymphis habendis: Est autē datius, more Virgiliano.
 Montibus in nostris solus tibi certat Amyntas i. tecum
 & cum nymphis, sed durius additur, & vincere quum se-
 quatur nymphis. Nā subaudire oportet eas, Aureolis.
 parum aureis, sicut à luteo luteolum deduxit Maro. Li-
 mbus i. vestis oblonga. Aheno. i. aureo clauicula. i. sphin-
 tre. Fulgenti ferro, ex vltu aut artificio, aut ex eo quod al-
 bum ferrum vocant. Stringit in angustum, vt gracilior
 habeatur Nam si qua est habitior paulo pugilem esse a-
 iunt. Noua instita linea i. fascia annexa stolæ Sunt autē
 duo epitheta, quæ Latina lingua refugit, nisi diuifum co-
 struantur, sed tamen hæc tolerantur, quia perinde est a-
 si dicat. Instita noua ex lino, quæ rusticæ conuenit. Nat-
 instita lanea, & serica, stolæ matronali cōgruit. Allabitu-
 imis pedibus. i. ad imos pedes defluit. Horatius Sermo-
 nū primo: Nil medium est, sunt qui volint te gisse tūm
 illas. Quarum subsutatos tegat instita vester Est autē
 instita, tenuissima fasciola, quæ Prætexta dicitur, vt in-
 quit

Aureolis
 mbus
 Aheno.

Instita.

quit Acron ad dictum locum. Lapsu rugoso. i. in plicas contracto. Hanc puer vt vidit, periit. Maro: vt vidi, vt perii, vt me malus abstulit error. Flammâq; tuêdo, id est, inspiciendo: hic actiue accipitur. Ignês, Ignês, Bona, & artificiosa repetitio, qui nec aquis, &c. Vnde ædicius apud Gellium libro decimo nono capite nono.

Quid faculam præfer phylîros, qui nil opus nobis,
Ibimus, hic lucet pectore flamma satis.

Istam non potis est vis sæua extinguere venti,
Aut imber cœlos candidus præcipitans.

Ac contra hunc ignem Veneris, nisi si Venus ipsa,
Nulla est quæ possit vis alia opprimere, &c.

Neq; graminibus, Id conqueritur Apollo apud Naso-
nem. Hei mihi quod nullis amor est medicabilis herbis.
Magicisq; susurris, id est, incantationibus, quæ obscure
remordente conscientia proferuntur. Quis te deus: ex
veteri consuetudine interrogandi. Nam hodie, cum vnū
credimus deum, inepta esset nisi abusiue (vt dixi) ex poë-
tico more inferos dicamus deos, & amorem, aut virtutes
& vitia. In istas ambages, id est, inextricabiles errores.
sed nos deus, Corrigit ergo quod dixerit deus. Imò, in-
quit. Satanum pessimus, à nominatiuo Satan, huius sata-
nos, sicut Titā Titanos. Pæan Pæanos. Peccant ergo qui
etiam Satanas satanæ media breui proferunt. Ter tri-
bus, id est, nouem noctibus, & totidem diebus ex nouem
choris Angelorum.

Dic age, si nōsti quenquam, reminiscere, si quemo

Videris hoc pacto ditescere, surgere in altum,

Dilatare domum, maioribus horrea acervis

Complere, his studiis extendere latius agros,

Multiplicare greges, acquirere pascua bobus?

Inter tot populos, quot habet latissima tellus,

Sunt qui nostra ferant mensis epulanda cruentis

Corpora, & humanos absumunt dentibus artus.

BAPTISTÆ MANTVANI

Sunt, inquam, quos tanta malis tot vexet Erinys.
 Sed nullum est tam immane genus, tam barbara nusquam
 Gens, quæ fœmineos non excretur amores.
 Hinc veniunt rixa, veniunt & iurgia, & arma,
 Sæpe etiam dira multo cum sanguine mortes.
 Hinc quoque deletis euerse mœnibus vrbes.
 Ipsa etiam leges, rubrisq; volumine loris
 Clausa, et vetant scelus hoc, & detestantur amores.
 Vt leges audiuit, ad hæc respondet Amyntas:
 (Cuius enim fuerat puer, & versatur in vrbe)
 His monitis prudens, & circumspèctus haberi
 Niteris, & sensu tetricos autore Catones.
 Error hic, hæc passim sapiens dementia regnat.
 Ipse sibi blanditur homo, solersq; putari
 Vult animal, tamen incautus sibi multa tetendit
 Retia, & in foveam cecidit, quem fecerat antè.
 Liber erat, seruire iugum sibi condidit ipse.
 Pondus id est legum (vidi ipse volumina) quas nec
 Antiqui potuere patres, nec possumus ipsi
 Nec seruare ætas poterit ventura nepotum.
 Aspice quàm stulta est hominum prudentia, cælum
 Sperat, & esse sibi sedem inter sydera credit.
 Forsitan in volucrem moriens transibit, & altum
 Spiritus assumptis tranabit ad æthera pennis.
 Tunc ego, quid latras? legum deus auctor, & ipsi
 Non parère, sapit magram nimis impietatem,
 Faust. Grandia de magnis hæc sunt certamina rebus.
 For. Quid fuerim reris? quamuis panno/us, & asper
 Sim modo, tunc animo, tunc vi, tunc ore valebam,
 Nec mihi sese alius poterat componere pastor
 Faust. Nunc quoque si rectus vultu gradiare supino,
 Alter eris Marinus, vasso ore videre Carbo.
 For. Talia respondit sic obiurgatus Amyntas:
 Facto homini deus inuidit, concessa voluptas

*Visa bonum nimis excellens, & vota repressis
 Legibus inuentis, vt equi legat ora capistro,
 Ne quocunque libet, flectat vestigia, sessor.
 Quæ mea sit, me cogit amor, sententia fari,
 Liberaq; ora facit : qui non communicat vsum
 Coniugis, inuidus est, liuorem excusat honestas,
 Introducta vsu longi liuoris iniquo.
 Nam dum quisq; sibi retinet sua gaudia, nec vult,
 Publica, communis mos ac longæus honestas
 Factus, & hunc morem fecit dementia legem.
 Inuida res amor est, res inuidiosa voluptas.
 Tunc ego nō audens hominem contendere contra
 Amplius, insano rediens ab amante recessu.
 Faust. Cernis, vt hic malus affectus, sic lumina mentis
 Claudat, in errores vt sponte feramur apertos?
 For. Cernis, vt a summo liuentia nubila Baldo
 Se agglomerent? oritur grando, ne forte vagantes
 Tempestas deprendat oueis, discedere tempus.*

*Dic age : Progreditur in detestationē amorū, quo illū a-
 uertat, facitq; id quasi satyricè, docēs nullū ex amoribus
 emolumentū, nullūq; p̄ eos detescere. Sūt qui nostra fe-
 rant: Tyrāni: qui sanguinē, & sudorē pauperū absumūt,
 aut ad Cyclopas, & Læstrigonas aspexit, aut ad Ægyp-
 tios à Iuuenale damnatos, sed veriùs ad auaros, qui quic-
 quid pauperes sudore pariunt, deuorāt. Euersæ vrbes, vt
 Troia, & aliæ (vt Horati^o primo Sermonū sentit) multæ.*

*Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
 Causa sed ignotis perierunt mortibus illi,
 Quos Venerem incertam rapientes more ferarum,
 Viribus editior cedebat, vt in grege, taurus.*
*Tetricos, seueros & rigidos, à tetricis montibus asperis:
 Anteire, collisio est, sicut in deinde, proinde, deesse, fieri
 solet Catones, duo nominatiue sunt seuerissimi, maior
 Censorius, & minor Vticensis. Ipsæ etiam leges*

BAPTISTÆ MANTVANI

vt lex diuina, Non mœchabaris, lex humana, vt lex Iulia in adulteros. De qua Iuuenalis: Lex Iulia dormis? &c. Quas nec antiqui potuere patres, Sic beat⁹ Petrus. Act. 15. Nunc ergo quid tentatis deū imponere iugum super ceruices discipulorum, q^{uod} neque nos, neque patres nostri portare potuimus. Sapiens dementia, bona implicatio, sicut apud Iuue. Inter Socraticos notissima fossa cinædos, quū nihil sit magis repugnans, quā Socraticum & cinædū esse, sed vt in prologo Andriæ dicitur, multi faciunt nū intelligendo, vt nihil intelligant. Videatur ergo sibi sapientes, quū sint dementes, iniquam in se ferētes legem. *h. grati⁹*: Quā temere in nosmet legem fancimus iniquam? Quam fecerat ante. Sic David. Incidit in foueam quam fecit. Forsitan in volucrem, Tanta est amentibus insania, vt etiam quæ fidei sunt, irrideāt. Graphicè ergo docet, quā non sit sui cōpos, quisquis amat. Grandia de magnis. Ne decori personarum immemor videatur poëta. Videtur enim alitior hæc disputatio, quā vt rusticis conueniat: inducit alterum interloquentem quasi minus habeat fidei, vnde Fortunatus more senum, qui se laudant & sua tempora, vt Nestor apud Homerū, vnde Placcus in arte. Laudator temporis acti, Se puero: dicit in adolescentia se fuisse præstanti ingenio, & prudentia magna præditum. Quid fuerim, reris. id est arbitraris. Quamuis pannosus, id est veste multis panniculis confuta, & crasso panno, & asper sim modo, id est pānis. annisq; oblitus, vt inquit comicus. Nūc quoq; si rectus vultu gradiare supino, Alter eris Marius. Qui procerus erat & vt Appianus docet, vultu seuerō, qui ex vultus diritate, cū nihil loqueretur, satis pferre visus, quā ingēte machinaretur cædē. Papyrius autem Carbo, illa tempestate, quæ cum iuniori Graccho conspirabat, adhuc inuenustus, seu imberbis erat. Vnde ait, raso ore videbere Carbo, alludens, ni fallor ad Carbonem, quo nihil nigri-

*Reris,
Pannosus.*

Carbo.

us. Ut equi ligat ora capistro sessor, id est, qui insidet equo. Me cogit amor. Non ergo sui iuris aut liberum se fatetur, sed amore coactum. Qui non comunicat usum coniugis, inuidus est: Vult, errore, & hæresi Nicolaitarum etiam coniuges debere communes esse, & per inuidiam suam cuique datam, & legem Iuliam, in adulteros latam, quæ res, quia honesta visa, liuorẽ excusat honestas. Honestatem autem introduxit lógus, sed iniquus inquit usus, quæ omnia sunt ab insano, & demente amore dicta. Vnde quam vidit, nõ maritali affectione amauit. Inuidia res amor est, id est, inuidere faciens, quia nec regna pati, nec ferre Venus potest. Liuentia subnigra & dẽsa, a liuore, qui est macula plũbei coloris, ex cõpressu facta: Tibullus: Tũ succos herbasq; dedi, quẽs liuor abiter. Quem facit impresso mutua dente Venus. Et quia talem inuidi contrahunt colorem, ideo, liuidi dicuntur, & liuor inuidia Baldo, id est à monte vicino. Est autem futuræ Eclogæ parasceue, id est, præparatio.

ECLOGA TERTIA, de infani amoris exitu, & INFOELICI, INSCRIPTA,

Amyntas.

¶ Ioannis Marmelij Argumentum.

*Agricolæ duram sortem miseriq; furores,
Fortunatus, & exitium deplorat Amyntas.*

FAVSTVS, ET FORTVNATVS.

*Lla hesternæ ruens Baldi de vertice grando,
Fortunate, fuit nobis innoxia, diuis
Gratia nostrarum quibus est custodia frugum.
Sed veluti ex illis veniens ait Hærculis oris,
Veronensem agrum, pecudes & ouilia, sic est*

BAPTISTÆ MANTVANI

Demolita, casas & pastoralia tecta
 Sic euertit, ut agricolis spes nulla supersit.
 Agricolis etenim pecus est substantia, & arua
 His subiecta malis grandis thesaurus in arca
 Ciuibus est, quem nulla queat contundere grando,
 Nulla pruina, gelu nullum, nulla aëris ira.
 Nescio quis ventos, tempestatesq; gubernat,
 Id scio, sed neque si scio, sat scio, sed tamen sium
 Dicere quid utinā ideo multabor in ipsa?
 Numina si, ut perhibent, orbem moderantur ab alto,
 AEstimo nil duros hominum curare labores,
 Aspice, quod tenuem victum sudore paramus.
 Quot mala pro grege, pro uatis, pro coniuge pastor
 Fert miser, infestis æstate caloribus ardet,
 Frigoribus riget hibernis, dormimus ad imbrem
 Cotibus in duris, vel humi contagia mille,
 Mille premunt morbi pecudes, discrimina mille,
 Sollicitant, latro insidias intentat ouili,
 Atque lupo, milesq; lupo furacior omni.
 Ut manus assiduo detrita incalluit usu.
 Squaluit os, barba obrigit, cutis aruit æstu.
 Vna repentino rapit omnia turbine grando.
 Hoc superi faciunt, quibus inclinamur ad aras,
 Et quibus offerimus faculas, & ceræ vota.
 Nescio, qua pietas, & quæ clementia tantis
 Cladibus inuoluat, pastores omnium egenos.

Illa hesternæ ruens. Facto ex euctu pastoribus colloquio
 prosequitur Fortunatus infelices amores Amyntæ. Stylus,
 quia pastoralis, facillimus est, quo circa breuissimus
 ero. Illa grādo hesternæ cuius meminit in fine præcedē-
 tis Eclogæ, de vertice, id est, summitate. Vertex enim di-
 citur summitas, à qua vertendum est, cum altius ire ne-
 queas, ut in capite, & monte. Baldus mons est Diuis, id
 est, sanctus. Harculis, rustici nomē, quasi bonus cultor aut
 agricola,

agricola. aut retiarius. & quæ enim dicitur rere. De mo. *Baldus.*
lita est, deiecit, prostravit calamitatē inferēdo, Casas *Dinis.*
tuguriæ pastoralia, & pastoralia tecta. Agricoli etenim, *Harcus*
Ordo est etenim substantia, id est, possessio & periculū, & *lis*
agricolis pecus, & arua. Nullæ aeris iræ, id est, tempesta
tes, quasi ab irato Ioue, qui & aer dicitur, illatæ. Nescio
quis, &c. Rusticè id dicit, sed graphicè. Sūt enim rustici
imparientes calamitatis, ita ut in a puerbo sit. Qui sua
amittit, & sc̄sus amittit. Vnde & Aeneas amissa cōiuge,
quanquā sumus alioqui deorum cultor, ait Aeneidos se-
cundo. Quem non inculcavi amens hominumque deū-
que? Aut quid in eversa vidi crudelius vrbe? Et in Bucol
amisso nato. Atque deos, atque astra vocat credula ma-
ter. Vita ne ideo multabor in ipsa, id est, ane ob id vi-
uens puniat? id quoque de more rusticano. Nam illis du-
rum non videtur, quod differetur malum, utpote post fa-
ta. Numina sit ut perhibent. Epicurei enim negabāt, vn-
de Maro in Bucol. Nec curare deū credis mortalia quē
quam. Lucr. Nec bene pro meritis capitur, nec tāgitur
ira. Horat. primo Sermo. Credat ludæns apella. Non
ego, namque deos didici securum agere ævum. Iudæ- *Apellas*
um vocat apellā, id est, sine pelle præputij. hoc est cir-
cumcisum. Securum quum, id est, seorlum à cura morta-
lium. Vnde Epicurus iactabat se lauasse genus humanū
duobus summè malis, meru, & superstitione deorū. Me-
tu quidem, quia dixit vnum esse spiritus humani, & bel-
lum interitum, & ita non esse metuenda, quæ post mor-
tem eueniunt, & superstitione, id est, anxia religione, cū
dij non curent mortalia, sed vtrunque impium, & scele-
stum est, omnem pietatem, & religionem destruens. Ex *Extimo.*
timo, pro existimo, id est, censeo & iudico per. x. plurimi *Estimo*
scribunt. A estimo autem. id est, æris pretium constituo,
& liceor. per æ. & st,
Discrimina, id est, pericula, Milesq; lupo furacior, miles *Discrimi*
D 4 dicitur,

BAPTISTA MANTVANI

na miles, dicitur quicumq; stipendium belli gratia suscipit. Vna
Grando. grando, Vna calamitas, quæ dicta est q̃ calamos. i. cul-
 mos segetum terit, est autem in sermone multiplex pa-
 rios Quibus inclinamur adorâdo, & sacrificando, nutu.
 Sic Harbas Æne. 4 Dicitur ante aras media inter numi-
 na diuûm, Multa Iouem manibus supplex orasse supinis
 Et infra nos munera templis, Quippe tuis ferinus, fa-
 mamq; fouemus inanem. Incalluit, id est, callum, hoc
 est tumorem, & duritiê induit: pastores omniû egenos.
 Aeneid. primo: Omnibus exhaustos iam casibus, omniû
 egenos.

Faust. Fortunate, scelus nobis hæc omnia nostrum

Ingerit, ætherei sententia iudicis æqua est.

For. Quod scelus? an fuimus Christi vita insidiati?

Faust. Iurgia, furta, iræ, Venus, & mendacia, rixæ.

For. Quid meruere boni? nec enim scelus obruit omnes.

Et tamen vna omnes pariter pessundat Erynnis.

Faust. Heu nescis, male de superis sentire nefandum.

His igitur, quæ scire nefas, nescire necesse est,

Posthabitis, curas iterum repetamus Amyntæ,

Quas sumus experti, quas ignorare negatum est.

Res vulgaris amor, studium commune iuuentæ.

For. Mæror, & affectus alij de cardine mentem

Sæpe leuant, animo sermo venit æger ab ægro:

Faust. Intellecta licet, pro re, pro tempore fari:

(Sic habitus Cosmas sapiens) incognita nunquam.

For. Fauste sapi: notos igitur repetamus amores,

Resat Amynteos postrema in fata furores

Dicere, & in misero lachrymas impendere casu:

Fortunate, &c. Ne approbanda videatur sententia For-

runati, castigat eum Faustus, dicens illud notum verbû.

Omnia mala quæ patimur, peccata nostra meruere. Ac

therei sententia iudicis æqua. Augustinus enim docet

occulta quidem esse interdû diuina consilia, sed tamen

nûquam

aliquam iniusta. Hoc Maro Aeneid. 6. Aut æquus ama-
 nit Iupiter, & 10. Aeneid. Rex Iupiter omnibus idem.
 Quod scelus graphicè exprimit rusticorum opinione,
 qui se infantes putant, dum capitalibus criminibus va-
 rant. Respondet autè Faustus: Quæris quod scelus? iur-
 gia id est, contentiones quæ frequentes inter rusticos
 sunt, unde pro magno bono duxit Maro septem: dicens:
 Hinc tibi quæ semper vicina ab limite sepes. &c. Ven^o
 id est luxuria carnis. Quid meruere boni? Non respō-
 det ad hoc faustus, aut quia festinat narrationem exitus
 amorum Amyntæ, aut quia non decuit rusticum, quæ
 Theologorum sunt, enodare. Vnde dicit nefas esse de fa-
 ctis dei inquirere. Satis enim esse debet, quia de^o id vult
 qui nihil iniustū velle potest. Ideoq; vbi diuina est præ-
 ceptio, nulla debet esse percunctatio, vt Abraham nobis
 præclare ostendit, dicente Diuo Augustino. Nā filiū nō
 dubitauit mactare, in quo tamen propaginis promissio-
 nem acceperat. At si quæras, cur boni cum malis puniā-
 tur, dicetur tantum temporaliter puniri bonos, vt plus
 mereantur, malos autem ad vindictam. Et ita preti- sa
 in cōspectu domini mors sanctorū eius, mors autē pec-
 catorū pessima. Nescire necesse est. Altiora te ne quæ-
 seris Mitte ar cana dei. &c. Posthabitis id est, præter-
 missis aut minoris habitis. vt: Posthabui tamen illorū
 mea seria ludo, &c. posthabita coluisse Sano. Quas, id
 est, cuiusmodi sumus experti, quia hoc commune malū,
 semel insaniuimus omnes. Mœror & affectus alij, i. af-
 fectiones & passionēs, & perturbationes. De cardine, id
 est, de stabilitate. Sepe leuant, id est, amouent. Animo
 sermo venit æger ab ægro, quia ex abundātia cordis os
 loquitur. Vnde Flaccus in arte, Format enī natura prius
 nos intus ab omnem fortunarū habitum, iuuat, aut im-
 pellit ad iram, Aut ad humū mœrore graui deducit &
 ingit: post effert animi motus interprete lingua. Sic ha-
 bitus

Postha-
bitis.

Quas.

Cardine

BAPTISTÆ MANTVANI

*Cosmas.
Medices*

bitus Cosmas sapiēs: Cosmas (vt opinor) Medices Florentinus ille ditissimus & memoratissimus, pater Laurij, & auus Petri Medicis hic intelligitur. In postrema i. in vltima, fata. i. mortem vsque impendere, id est, impertiri in misero casu, id est, in foelici exitu.

Præteriens ille paruo post tempore, rursus
Insanire hominem video, & miseratus amantem,
O iterum, dixi, mens inconsulta, venero
Ebria fatali, populo iam fabula factus,
Non resipiscis adhuc? & adhuc in amore sepultus,
Terapis atq; tuos, pecus, atque mapalia tecum,
Vt quondam moriens rapuit secum omnia Sampson,
Quam senio curuatus eris, si forte senectam
Fata tibi dederint, quis sustentabit inertem,
Somnolentum, inopem, cum iam defecerit omne
Robur, & ingenium, sensusq; recesserit omnis?
Hæc tibi cuncta feret, nisi mors præuenerit, atas.
Esto domi, vigila, obserua, super omnia semper
Prospice quo tendas, & quò venisse volendum est,
Ire caue, discerne vias, hominemq; memento
Non ad delicias, non ad muliebria natum
Blandimenta, leui tam pernicioſa iuuentæ.
Ipse ego, cui pecudes, cui lac, cui cæſus, egrè,
Vitam ago, tanta agros omneis inuasit egestas,
Tot duri rerum euentus, incommoda passim,
Tanta, tot aduersis totus conuoluitur orbis.

*Post &
ante.*

Præteriens illac. Principium narrationis. Illac, id est per locū illum, vbi dixi Amyntam amore languentem iacere Paruo post tempore. Sic Maro. Respexit tamen, multo post tempore venit. Vnde post, & ante gratia cessus, ablatiuum regunt cū suo, si volumus, casu, vt post dictam diem parua tempore. Sine autem casuali, videtur aduerbia, vt postea & antea. O iterum bonus est verus quia in principio carminis monosyllaba vocalia non abijciuntur.

obijciuntur, ut: ô virtutis ô ego neque; corripuntur, sicut in
 erdū in medio, ut in Buc. Te Coridō, ô Alexi trahit sua
 quemque; voluptas. Mens inconsulta, id est, imprudens,
 cui nihil est consilij, aut pensi. Capitur enim incōsultus
 assidue pro eo cui non est datum cōsiliū, ut Aenid. 3.
 Inconsulti abeunt, sedemque; odere Sibyllæ. Et tamē cō-
 sulti videntur, qui cōsiliū dent, sed reuera qui consu-
 lunt sæpe, id est à quibus prudentibus cōsiliū peti-
 unt. Vnde non solum iurisconsultus, sed etiā iurecōsul-
 tus dicitur, quasi in iure, aut de iure. Veneno ebria fata-
 lis, id est, amore ad fata, id est, ad mortem ducente. Est e-
 nim amor venenū, quia per venas it: vnde: Vulnus alit ve-
 nis, nec tamen fato imputandū, sed nobis vnde D. August
 Super illud: Ego dixi, miserere mei, sana animā meam,
 quia peccaui tibi, ait: Ego peccaui, non fatū nō fortuna,
 de hoc tamē plura iam diximus. Populo iam fabula, id
 est, argumentū fabulandi, non tamen dicit, iam fabula
 facta, quia ordo est, fact⁹ iam populo fabula. Recipiscis
 id est, iterum sapis, & ad sapientium redis. Pecus atque
 mapalia id est, casas & caulas, Dicuntur etiam sic à Vir-
 gilio, ut raris habitata mapalia villis, & magalia, sed pri-
 ma longa: ut Aeneidos, i. Miratur molē Aeneas maga-
 lia quondam. Rapuit secum omnia Samson, ut iudi. 16.
 Latè describitur, nota est historia. Senectam fara tibi de-
 derint. Qui enim, ut Seneca dicit, ad extremum fati per-
 venerit, senex morietur. Posuerunt antiqui multiplicē
 mortem, ut fatalem, quæ quatuor cursus Saturninos ex-
 plebat, id est centū viginti annos, ultra quos, fata id est,
 deorū constituta, negabunt posse vivere. Et naturalem,
 quæ tres explebat, id est. 90. annos. Tunc enim natura
 deficit, diciturque; mors merita, id est, pro merito in reme-
 diū tot malorū quæ sequuntur, concessa. Et fortuitam,
 & violentam, quæ etiā in primo cursu cōtingere possūt,
 quas omnes tangit Maro Aeneidos quarto, ad finem.

Nam

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat,
Sed misera ante diem, subitoq; accensa furore.

Hec tibi cuncta ferent. Vnde Flaccus in arte: *Mul-*
ferunt anni cientes commoda secum, Multa reced
res adimūt. De incommodis senectæ, vide Iuuenalis S
tyrā. 10. In qua dicit: Sed quam continuus, & quantis
ga senectus plena malis? Prospice quò tendas, id est,
quē statum, Persius. Est aliquid quò tendi? Et quò
est, ad quem statum. Ordo est, & caue ire cō, quò
dolendum est. Esto domi, aut simpliciter dicit, aut qu
Persius: Tecū habita, & nōris quam sit tibi curta supe
lex. Leui i. facili, & inconstanti. Te duri rerum euent
Licet ut Valla docet, in plurali frequētius dicatur eue
ta genere nostro, tamen etiam euentus legimus, ut A
neid, 6. Cæcosq; volutat euentus.

*Accipe rem non auditam, non tempore factam
Præterito, sed quam lux hæc mihi protulit ipsi,
Vt mos, autumnno pecudes crescente torquendi,
Manē foro exposui lanæ venalia pondo
Sexaginta, hodie grande æs conflare putabam.
Vix vitam gregis eduxi, vix pabula possum
Mercari hybernis niuibus, quo cætera pacto
Sit victura domus, nondum mihi constat Anynta:
Quisquis amat, dominæ munuscula mittat oportet.
Tu verò, cui vix tectum fortuna reliquit,
Sub quo luce habitat, sub quo pernoctat egestas,
Quid poteris cupida gratum donare puellæ?
Mittere mala decem satis esse solebat amanti.
Purpurei flores, & raptus ab arbore nidus,
Gramen odoriferum, memini quo tempore magnæ
Credebantur opes: ventum est à gramine ad aurum.
Regia res amor est hac tempestate, recessit
Mos vetus, & quedam mala lex inoleuit amandi.*

Accipe rem non auditam. Continuat sermonem, quæ
ad A

Amyntā habuit, in quo quod Amyntæ dicit, omnib⁹
 dicit, qui simili capti sunt morbo. Recitat ergo argu-
 mentum pro re excogitatū. Nō auditem, quia falsa sunt
 hæc audita. Vnde Plautus. Pius valet vnus oculus re-
 s, quam auris decem, id est, vnus qui se vidisse dicat,
 is quam decē qui se audiuisse dicant. Autūno rotondi, alibi
 st, Maio tendentur. Sexagīta pondo, id est, libras. Mit-
 t, mala decē. Virgil. in Bucol. Aurea mala decem mi-
 ni, stras altera mittā. Purpurei flores. Idem: tibi lilia ple-
 ni. Ecce ferunt nymphe calathis, et id Amasij poetæ v-
 berius dicūt, & raptus ab arbore nidus. Idem: Parta meæ
 Veneri sunt munera: Namq; notaui Ipse locum, aëriæ
 quo congessere palumbes. Gramen odoriferū. Idem: Tū
 ca, atque alijs intexēs suauibus herbis, Mollia luteola
 spargit vaccinia caltha. Credebātur opes, vnde: Qui po-
 teat violas addere, diues erat. A gramine ad aurū. Ouid.
 Melius nunc omen in auro est. Regia res, id est, regalis,
 quod potius dicerem, sed tamen, & morbum regium vo-
 cant, qui regalē expetit sumptum. Hac tempestate, hoc
 tempore turbulento.

*Talia suadenti, toruo mihi rettulit ore:
 Si cupis optatam tibi Fortunate salutem,
 Da quod amo, nostro hæc vna est medicina dolori,
 Cetera, quæ memoris, mihi sunt: tormenta: reuelli
 Ex animo furor iste nequit, mea pectora imago
 Virginis obsedit, mecum est, mecum itq; reditq;,
 Excubat, & dormit mecum, caput, ossa, medullis,
 Cor complexa, potest cum sola excedere vita.
 Ac veluti quoties aliena ex arbore secto
 Surculus inseritur trunco, natura ducrum
 Iungitur, & mixto coalescit corpore virga:
 Sic domina dilecta mihi se immersit imago,
 Et fecit duo corda vnum, duo traxit in vnum
 Pectora: sensus inest nobis, & spiritus idem.*

BAPTISTÆ MANTVANI

*O me fœlicem, si cum mea fata vocabunt,
 In gremio, dulciq; sinu, niueisq; lacertis,
 Saltem animo, caput hoc languens, abeunte, iaceret,
 Illa sua nobis morientia lumina dextra
 Clauderet, & tristi fieret mea funera campos,
 Siue ad fœlices vadam post funera voce,
 Seu ferar ardentem rapidi Phlegetontis ad vndam.
 Nec sine te fœlix ero, nec tecum miser vnquam:
 O Dryades, florumq; deæ, nymphæq; decentes,
 O nemorum Syluæne pater, seruate precamur,
 Collibus in vestris, gelidusq; in vallibus omne
 Syluarum rurisq; decus, circundate, saltus
 Sepibus, & prohibete pecus, ne floribus obsit.
 Ista præcor, dominæ seruate in funera nostra.
 Tunc omnis spargatur humus, redolentia ferta
 Texite, quæ circa tumulum, supraq; iacentem
 Componantur heram, tristes ad busta puellæ
 Pierides aderunt, & lamentabile carmen
 Ore canent madido, signataque verba relinquent
 Ista sepultura, relegenda nepotibus olim:
 Hic tegitur virgo, cui nil, quin diua vocari
 Debuerit, deerat, nisi dura fuisset amanti.*

Talia suadenti, Recitat responsum miseri amantis, solam
 puellam deposcentis, vt Charinus Teretianus: Nihil ali-
 ud volo nisi Philomelam. Bene dicit, suadenti, & nō, per-
 suadenti i. quia nihil efficit. Furor (id est quem tu com-
 memorasti, & dixisti in me esse. Excubat) i. excubias agit,
 hoc est, uigiliat mecum. Æneid. 4. Illum absens absen-
 tem auditq; videtq;. Id quoque Phædria optat sibi à
 Thaïde fieri in Eunuch. Me ames, me desideres, me som-
 nies, me expectes, de me cogites, me speres, me te oble-
 tes, mecum tota sis &c. Caput, vnde furor in amante.
 Ossa, medullas, Æneid. 4. Est mollis flamma medullas.
 Interea, & tacitū viuit sub pectore vulnus. Vnde hic ad-
 dit. Cor

Cor cōplexa, Hinc enim dicitur cura, quod eos vrit.
 Sarculus, id est, insita, quæ pullulat, virgula. Duo corda
 vnum. Vnde Cor. 6. Et erunt duo in carne vna. Hic au-
 tem non ex re, sed ex affectione dicitur, quia nondū ad-
 hesit, qui autem adheret, vt ibidem dicitur, meretrici, v-
 num corpus efficitur: Et spiritus, id est, animus, quia Græ-
 ce *αἶψα* spiritus, seu vêtus dicitur. O me fœlicè, gra-
 phicè exprimit affectionē misere amantis, cui dulce vi-
 detur in complexu amatae mori. Virgil in Bucol. Hic ip-
 so tecum consumerer æuo. Illa sua nobis, &c. Ex Tibullo
 ferè sumptus locus, aut epistolis Ouidij. Tristi voce
 necias. canēdo. Siue ad fœlicis cāpos, i. Elysios de quib.
 Æneid. 6. Deuenēre locos, & amœna vireta Fortu-
 natorum nemorum, sedesque beatas, &c. Hos paradisum
 vocamus. Phlegeton fluuius infernalis ab ardore dictus.
 Nec sine te fœlix ero, nec tecū miser vnquā, Ex affecti-
 one, vt dixi loquor, non ex debito consilio, itaq; non
 est putandū, eam esse poëtæ mentem. Quod dico ppter
 imperitor, qui nō discernentes, quando ex sua sententia,
 & quando ex alterius introducti loquuntur poëtæ, indif-
 ferenter citant quasi ita senserint. Maro autem sentit e-
 tiam amores perdurare post fata: vnde ait in eodē. 6 Cu-
 re non ipsa in morte relinquunt, Quin putauit easdem
 permanere affectiones, dicēs: Quæ gratia tuorū Armo-
 rumq; fuit viuīs, quæ cura nitentis Pascere equos, ea-
 dem sequitur tellure repostos. Iuxta quod dictum est:
 Qualem te inuenio, talem te iudice. Et ita quia æterna
 est damnatis peccandi libido (non enim in mutari pos-
 sunt) merito est æternum supplicium. Sed ad rusticum
 redeamus Amyntam, cui insanus amor non persuasit,
 quod Propheta diuinitus persuasum erat, dicenti: Non
 auertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus
 in locum. O Dryades, id est, nymphæ arborum, & præ-
 cipuè quercuum, quia Drys Dryos, quercus dicitur.

Sarculus.

Elysiam.

Phlegeton.

Dryades.

Plerumque

Napeæ, Florumque deæ, quæ Napeæ dicuntur, Nymphæque,
Oreades. scilicet aliarum rerum, vt montium, quæ Oreades, & flu-
 minum, quæ Naiades dicuntur, & marium, quæ Nere-
 des, & arborum quoq; quæ Hamadryades. O nemorum
 Syluane pater, vnde a syluis denominatur. Hic quoque
 aduenisse dicitur ad Gallum amore pereuntem, à Vir-
 gilio in Bucolicis :

Venit, & agresti capitis Syluanus honore,
 Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.

Vnde dicit : Seruate, precamur, quia nymphæ amare, &
 amari solent, Seruate inquit, decus, id est, ornamētū flo-
 rum, & herbarum, ne floribus obſit Virgil. Georg 4. Nec
 oues, hœdiue petulci Floribus insultent, aut errans bu-
 cula campo. Decutiat rorem, & surgētes atterat herbas.
 Ista, id est, vestra dona, dominæ nostræ. Sic enim, &
 Græci, & Latini, & Barbari vxores vocant. Vnde Maro
 in Diris. Quod mea non mecum, domina est. Circa tu-
 mulum. Credebant enim veteri superstitione beatas ani-
 mas, quarum corpora molliter requiescerent. Vnde Per-
 sius : Nunc non ciuis ille poëta scelix, non leuior Cippus
 nunc imprimit ossa; Laudant conuiuæ, nunc non è mani-
 bus illis. Nunc non è tumulo, fortunataq; fauilla Nas-
 centur violæ? Et Iuuenalis. Dij maiorū vmbris tenuem,
 & sine pondere terram, Spīrātesq; crocos, & in vrna per-
 petuū ver, Qui præceptorem sancti voluere parētis, Effu-
 loco. Et Martialis : Sis tibi terra leuis, molliq; regaris a-
 rena, Ouid. Ossa quieta, precor, tuta requiescite in vrna
 Et sit humus cineri non onerosa tuo. Contra impreca-
 tur Tibullus : O tu qui Venerem, docuisti vendere pri-
 mus. Quisquis es, infœlix vrgeat ossa lapis. Tristis adbu-
 sta puellę Pierides, id est, Musæ. Iuuenalis : Pierides, pro-
 fit mihi vos dixisse puellas. Bustum dicitur quasi bene v-
 stum : locus vbi vrna condebatur. vrna autem ab vrendo
 dicta, quod vstorū teneret cineres. Ideo autem Roma-

*Sepul-
cherū le-
ua.*

*Iustum
Urna.*

ni, qui

hi, qui tunc vt nūc faciunt, terra condere solebant corpora defunctorum, cœperunt ea cōcremate, qui per bella, & inuidiam eruta videbant aliquando ossa. Diuersitatem tamen hanc ex philosophis ortam putant, vt qui ex terra potissimum sumpta putarent, terræ mandarēt corpora: qui ex igne, & igni. &c. Lamentabile carmen. Nænam funebrem, aut corpore nondum sepulto epicœdiū. & eo sepulto epitaphion. In Daphnidi autem dicit. Ma-
ro: Et tumulo superaddite carmen. Religenda nepoti-
bus, id est minoribus, aut posteris.

O virgo, si te tantus consumeret ardor,
Per centum Scillas ad te, per mille Charibides
Tranare m laturus opem. Tu senis hydra,
Me fugis at culpe nihil est in virgine. Nam me
Nescit adhuc. Si sciret enim, succurreret vltro.
Nec puto sub miti tam ferrea pectore vultu,
Signa tamen vultus fallacia sub cute molli
Mens fera, sub blanda sunt corda immania fronte,
Alloqua, & faciam nostras intelligas igneis.
Si tamen illa meos vultus euerterit, ibunt
In lachrimas oculi, triste in suspiria pectus.
Oderit illa licet semper, fugiatque sequentem:
Ista tamen quocunque ferar, me cura sequetur.
Ite procul medice, non sum sanabiles artes,
Ite procul, magico qui (quod nec credere dignum est)
Carmine pallentes animas reuocatis ab Orco.
Ite procul vanis precibus qui flectere diuos
Creditis. Aduersum est, & inexorabile cœlum.
Me rapit impatiens furor iuuat in peraltos
Soliuagum montes, per lustra ignota ferarum.

virgo. &c. Sunt verba Amyntæ per apostrophē puel-
læ absentem alloquentis. Per centum, Scillas, nume-
ratus p-o numero infinito, Scilla autem, & Charib-
ides pericula sunt maxima in mari Siculo, Fiaguntur au-

cem à Poëus esse monstra marina, expuellis transmuta-
 ta. Nam Scylla Phorci fuit filia: Charybdis, mulier vor-
 rax. Ite Scylla dixi in Bucolicis. Quid loquar aut Scyl-
 lam Nisi, aut quā fama sequuta. &c. De Charybdi, & e-
 tiā Scylla Aeneidos primo. Dextrū Scylla laus, laeuum
 inopia atq; Charybdis Obsidet Eritia, quia ut dicit Ho-
 ratius in arte: Dum vitant stulti vitia, in contraria cur-
 runt. Ducit enim in vitium vitij fuga, si carer arte. Ideo
 de eo qui vitium periculum euitans, in aliud incidit, dici
 solet. Incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdim. Tu
 facior hydra, q̄ Hercules tandē exussit, cum amputato
 capite, illi semper binā repullulare videret. Erat enim,
 lacus quem exussit. & locum fertilem reddidit, sed ser-
 pes aquatilis fingitur. At culpæ, id amatorie. Nam sem-
 per amicas aut purgant, aut non credunt peccasse. Vnde
 ille. Nec si mihi credere ratum. Signa tamen vultus fal-
 lacia, scilicet sunt. Iuuenalis. Fronti nulla fides, quis e-
 nim non vicus abundat Tristibus, obicenis? Mens vera
 Vnde notus, sed minus idoneus auctor. Omnis quæ ni-
 do volucris plumescit amictu, Nū est, si simulat, vera co-
 lumba tamen. Sepe subignota latet hirtus pelle Lycæon
 Subq; Carone pro perfidus ille Nero. Si tamē illa meo
 vultu avertit, videtur hypallage, ut sit, si avertit suo
 vultus a me. Id enim indignabundi facient. Aeneid.
 Dina toto fixos oculos averta tenebat. Sed si accipiat
 à verito, sicut avertor, & avertor accipi solent p̄ de, quod
 est q̄ indignatione avertēdo cōtempno, sicut Seruius fie-
 polle, affert, qui dicit avertor, & avertor in vna signific-
 tione ecclians polle diceretur recta loquutio, & non figu-
 rata, qualis est illa apud Boetiu: Heu, heu quā fur-
 miteres avertitur aure. &c. Vnde est frequentatiuum
 verbor, quo frequētius vtimur. Quid in fastis. Officio
 leuem non avertitus honorē. Medice arces vnde Apo-
 lo apud Ovidiu Metamor. primo dicit: Inuentum meo

Cina meū est, opifexq; per orbem Dicor: & herbarū sub-
 lecta potentia nobis. Hei mihi q; nullis amor est medi-
 cabilis herbis. Nec profunt domino quæ profunt omni-
 bus, artes. Ite procul, quia Romanis etiam erat odiosa
 p̄fessio Vnde Aeneid. 4. Magicas inuitam accingier ar-
 tes, q; nec credere dignū est. Vnde de Phytionilla quæ
 Samuelem excierat, dubitant theologi, an Samuelem re-
 uera an nequā spiritum in illum transfiguratum, q̄ Au-
 gustinus potius asserere videtur. Animus reuocat^r ab or-
 co, id est, ab inferno vrgente. Vnde orcus quasi vrgus à
 quibusdam dictus videtur. Sic in Bucol.

Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena
 Ipse dedit Maris, nascuntur plurima Ponto,
 His ego sæpe lupum fieri, & se condere syluis
 Marum, sæpe animas imis excire sepulchris,
 Atque satas alio vidi traducere menses.

Vanis precibus. Id est impiè sed, ex amentia amantiū:
 Epicureo tamē dignum, Soli uagam. non in sole, sed so-
 lum vagantem. Soli autem sibi videntur amentes, dum
 sunt sine amato. Per lustra, per latibula, aut latebras. Ig-
 nota, scilicet hominib⁹. hoc est inuia. Aeneid. quarto, de
 Didone. Semperque relicta, Sola, sibi semper lōgan in-
 comitata videtur ne viā. & Tynos deserta quærere ter-
 ra Eumenidum veluti &c. Id autem tunc erat illi, & est,
 hunc huic futuræ mortis indicium.

*Talia iactantem verbis conabor amicis
 Flectere, sed vulnus nihil insaniabile curat.
 Illum per campos nox intempesta silentes,
 Illum exorta dies inter dumeta videbat
 Insomnem semper, raro syluestria poma
 Carpentem & potu contentum simplicis undæ.
 Post longos gemitus, exhaustaq; lumina fletu
 Assiduo, post lamenta, & convulsa frequenti
 Pectora singu. to, moriens finit amores.*

BAPTISTAE MANTVANI

Exanimum corpus? tumuli sine honore relictum,
 Nocturna absumpsere fere, volucresq; diurnæ.
 Fau. Heu funesta lues, fatalis machina passim
 Corda venenatis penetrans humana sagittis,
 Aequiparans hominem pecudi quæ pocula Circe
 Quæ peiora vnquam potuit dare philtrea Calipso?
 Quæ Styx? quis Phlegeton granior? quæ maior Erinyæ.
 O stulti, quicunque deum dixistis Amorem.
 Num in natura nocens Deus est? ubicunq; locorum
 Sit deus est homini clemens, innoxius æquus
 For. Heu miserande puer, tenera sublata iuuenta,
 Quæ tibi nascenti luxerunt sidera? quæ tam
 Noxia pars cæli est vt te nil tale merentem
 Laferit, & primis infortunârit ab annis?
 Nec tamen omnino cælum tibi defuit, omne
 Carmen & argutis quicquid modulamur auenis,
 Doctus eras, nisi te mors immatura tulisset,
 Dignus eras hederis, dignus Pernasside lauro,
 Nec melius cecinit pugnas, ac tristia bella.
 Hordea & agrorum cultus, & pascua noster
 Tityrus, à magno tantum dilectus Afflexi.
 Namque tui præcox animi solertia, nobis
 Cognita iam pridem, magnam producere frugem
 Cœperat, & specimen tulerat virtutis, & artis,
 Non vulgare tuæ, poteras iam gloria dici
 Ruris, & ætatis decus indelibile nostræ.
 Te Padus, & noster lugubri Mincius ore,
 Cum nymphis fleuere suis, vt Thracius Hebrus
 Orpheus te tristes ouium fleuere magistri,
 Vt Daphnim luxisse ferunt: te pascua, & agri,
 Vndiq; & audita est, totis querimonia campis:
 Spargite Pastores tumulum redolentibus herbis,
 Atque sacerdotum cantus, ac thura quotannis
 Dicite, & æternam requiem cantato pœtæ.

*Faust. Tu tamen arua tenes patriæ melioris, & altum
Incolis Elysium, vos hic te flemus Amynta.*

For. Flendum hodie nobis fuerat. Nam tristia nocte

Nescio quæ mæstis cernebam insomnia formis.

Sed iam vesper adest, & sol se in nube recondens,

Dum cadit, agricolis vicinos nunciat imbreis:

Cogere, & ad caulas pecudes conuertere tempus.

Talis iactantem. Fortunati est in sua persona loquentis
& impietatem, atq; amentiam Amyntæ damnantis. Aeneidos primo. Talia iactati, &c. Verbis amicis, id est
quæ amicos decent, Est enim amicus, a, um, adiectivum
Vnde amicitior & amicissimus leguntur, Conabar, id ve-
re, quia sine affectu conamur. Sed nihil, id est, nulla res,
curat id est purgat vuln⁹ insanabile. Nullū tamē est in
moribus tale ante suprema fata. Aut vulnus insanabile
nihil, id est, nihili curat verba. Inter dumeta, vbi dumī,
& vepres crescunt. In somnem, id est, nullū somnum ad-
mittentem, quod miserē amantium est. Aeneidos quar-
to. At non infœlix animi Phœnissa, nec vnquam Solui-
tur in somnos oculisue aut pectore noctem accipit. Syl-
vestria poma, in syluis nascentia. Exhaustaque lumina
id est, oculos exhaustos. Moriens finivit amores. Vnde
& Comicus: Hanc nisi mors mihi adimet nemo, Dixit
tamen Maro. Curas non ipsa in morte relinquens. Sine
honore tumuli, id est, insepultum. Fatali machina. Allu-
dit ad equum Troianum, de quo Maro Aeneidos secū-
do. Scandit fatalis machina muros. Fatalis igitur machi-
na, id est, instrumentū ad exitium fatale ducens. Aequi-
parans hominem pecudi, Vnde fictæ sunt transformatio-
nes, quas Circe in socios Vlyssis exercuit, Psalmista. Ho-
mo, quum in honore esset, non intellexit, &c. Philtra, id
est, amatoria pocula, ad amorem inducentia. Circe autē

Calipso

*Calypso ex Odisea Homérica notissime sunt ad quas
Vlysses appulsus dicitur, &c. De Circe quidē Solis filia,*

ad principium septimi Aeneidos plura videbis. Calipso
 autem autore Hesiodo, Oceani & Tethios, aut Home-
 ro iudice, Atlantis filia, insulam à se denominatam, in
 mari Ionio tenuit, ad quam Vlyses ut à Circe discesse-
 rat, naufragus peruenit, & amatorie illectus, septē annos
 permansit, vixque diuelli potuit. Philtra autē dicuntur
 quia philos amator dicitur, pocula, aut carmina, aut alia
 ad amorem inducētia. Quæ Stix, infernalis palus à tri-
 stitia dicta Phlegeton fluuius ab arbore denominatur
 Erinnys, dicitur furia. Num, id est, nūquid natura nocē
 Physicē hoc dicit. Nam virtutes naturales, deos dicebā
 Vnde Plinius lib. 2. naturalis hist. Fragilis & laboriosus
 mortalitas in partibus ista digessit, fragilitatis suæ me-
 mor, ut portionibus quisq; coleret, quo maximē indige-
 ret, &c. Vt ego amoris cupidinē genere masculino, qui
 deum dicebant. Quæ tibi nasci tū luxerūt sydera, inter
 fatale putat. Vnde ubi de fato loquenti suauis, cœlū de-
 fuit, id est, benigna influentia cœli. Doctus eras. Que-
 uis ergo sui temporis doctum deslet, sequutus Naron
 in Daphnide. Mors immatura, i. ante maturitatē veniē
 Id enim dicitur immaturū, quod nondum est maturū
 Præcox autem, quod ante tempus maturum, quasi præ-
 coctum, & præcoquū. Illud autem inquit. Quintilianus
 præcox ingenium, haud temerē ad frugem perueni-
 quia præcoci ingenio prædiri, aut citò moriuntur, aut
 dia deserunt. Dignus eras hederis, quibus coronatur
 etē, eo quod sunt in tutela Liberi patris, qui eis coron-
 tus ex India redijt. Horati⁹: Me doctarū hedere præ-
 frontium dijs miscent superis. Persius: Quorum ima-
 nes lambunt hederæ sequaces. Iuuenalis. Ut dignus
 nias hederis, & imagine macta. Virgilius in Bucolico
 Atq; hæc sine tempora circū, Inter victrices hederæ
 serpente lauros. Et iterū: Hedera crescētem ornate
 tam. Dignus Parnasside lauro, id est, in Parnaso mor-
 tam.

Philtra.

Maturum
Præcox.

cedera.

Parnasus
Parnasis

procidis Beotiam versus, Musis & Appolline sacro, nas-
cente. Est ergo Parnassis patronimicum à patria sumptū
Sed hic pro nomine patrio ponitur, quasi sit . Parnasica
Nec melius cecinit pugnās, ut in *Aeneid.* Et agrorū cul-
tus ut in *Geor.* Et pascua id est, pastores ut in *Bucolicis*
Nam etiā pascua in *Georg.* dicit, noster, id est, nostras,
hoc est. Mātuan⁹, Tityrus, id est. Virg qui se per Tity-
rum in primo bucolico carmine significauit, à magno A-
lexi id est. Augusto, Præcox solertia, quia ante barbā n.
Et specimen tuleras, scilicet præ te, aut ab tuleras speci-
men, id est. ornatum. Nō vulgare, egregium. Cum
ulphis fleuere. Sic Maro de Daphnoide in Daphnoide ut
Thracius Hebrus scilicet fluuius. Orpheus scilicet fleuit
ut quarto Georgicorū innuit poeta, ut Daphnim de quo
in *Bucolicis* Virgilius latè. Spargite pastores. Sic in
Daphnoide, Spargite humū folijs, inducite fōtibz um-
bras Pastores, mandat fieri sibi talia Daphnis. Et rupulū
scite, Et hæc p epicedio sunt. q canitur ante inhumā-
tionem. Sequentia epitaphij, quod post inhumationē ca-
ntur, vicem habent. Tu tamen arma teneas, Hoc quidē
videtur minus quadrare superioribus. Nam quū furor &
amentia, atq; impietas in superbas, & vilipensio legū in
Amynta, dixerit, & ita mortuū, nec penituisse significa-
uerit, nō videtur congruē dicere, & altum incolis Elysū
id est paradisum. Sed purgari potest tū quūd pastoribus
hæc dicuntur, tum quōd asserendo Elysium incolere ta-
cite pœnitentiam egisse significat. Cernebam insomnia
Phantasmata nocturna, quasi futurę lacrymationis pg-
nostica, idq; ex superstitione rustica. Vicinos nūtiat im-
bres. Georgicorum primo.

Sol quoque & exorietis, & quum se conde in vndas,
signa dabit, solem certissima signa sequentur, &c. Sed
hic de ortu dicit, quod hic de occasu. Addit enim,
ne ubi nascentem maculis violauerit ortum,

Conditus in nubem, medioque refulserit orbe.
 Suspecti tibi sint imbres,

Cogere, & ad caulas, id est, ouilia. Virgilius in Silen
 Cogere, donec oues stabulis, numerumq; referre iussit
 Tempus cogere, pro cogendi. Græca loquutio, vt: Et
 tempus equum fumantia soluere colla.

ECLOGA QVART- ta, de natura mulierum, in

Scripta Alphus.

Ioanni is Marmelij argumentum.

Amisum memorat caprum, puerique furorem.

Ianus, & ingenium notat hinc Alphus muliebrem.

ALPHVS, ET IANVS.

*I*ane caper (video) macer est tuus: esse solebat.

*A*cer & elatis in cælum cornibus ire. (hircus)

*N*unc deiectus humi, flaccis piger auribus hircus.

*O*lfacit & summis attingit gramina labris.

*I*anus languet & ex isto languore facietia.

*Q*ue quoties memini, risum ciet: edita nondum est,

*E*dit a quum fuerit, totus mirabitur orbis.

Alph. Iane, soles narrare sales lepidissime & ore

*S*uauiloquo, dic ergo, tuus cur langueat hircus?

*I*anus. Res non ficta deus testis, sed facta recenter.

*A*t dulce id facinus non est narrabile gratis.

*Q*uid pretij sperare licet que dona reporto?

Alph. Iane, ubi congressit nidos philomena docebo.

*I*an. Qui leuiter spondet, promisso aludit inani.

Alph. Qui non credit, inops fidei, sed pignore tutum

*T*e faciam, duo tela mea deprome pharetra.

*I*ane caper, Principiū huius Eclogæ ex macia caprici

at occasione faciet narrationis de pastore mercenario
 qui captus amore puellę in foueam feris positā incidit:
 ubi inuentus, & à vicinis rusticis extractus, furorē amo-
 ris non destituit, cuius occasione graphicè mulierū in-
 genia describuntur, Macer est, qui solebat esse acer, & e-
 aris, &c. Vnde quod in Hecyra de hominibus dicitur, e-
 iam quibusdam belluis competit: profecto hoc sic est,
 ut putor omnibus nobis ut res dant seie, magni, atq; hu-
 miles sumus. Flaccis auribus, id est, auriculis saxis, & pē-
 dentibus, quia mollibus. Herbam olfacit: Id morbi in-
 diciū est. Risum ciet, id est, excitat à Cico secundæ cō-
 iugationis. Est enim presentis temporis, Totus mirabi-
 tur orbis, rustica iactantia garrulitate hoc dicit. Nam
 si ex persona poetę dicatur, verē illi dici posset: Parturi-
 unt montes, nasceretur ridiculus mus. Quid enim mirum,
 si rusticus imprudens in foueam cecidit? Iane, soles nar-
 rare sales, id est non insulsos apologos. Vbi cōgessit, La-
 tinus Maro: Namque notauī ipse locum, aeris quo cō-
 cessere palumbes. Nam quę ferre, aut tendere ad locū
 significant: ut conuenio, confluō, congero, aduerbiū ad
 locum desiderant. & non in loco: Poteest tamen dici V-
 bi cōgessit, id est concinnauit, & construxit, postquam
 allata fuit materies. Qui leuiter spō let, Prouerbiale est
 Nam ferē vsu venit, ut qui citō promittunt, difficulter
 promissa exhibeant, & ē conuerso. Qui non credit. Alio
 diuerbio ex arte Rhetorica respōdet. Qui nō credit in-
 ops est fides, quia qualis quisq; est, talem iudicat quem-
 libet, & ita, qui fidus non est neminem fidū existimat.
 Deprome, id est, exime. Duo tela, id est, duo spicula, aut
 duę sagittas, quę sunt pastoribus apta. Virgilius: Cū
 Daphnidis arcum fregisti & calamos.

Iam incipiam, nymphe Parnassides ora mouete,

Et memorate mei dira infortunia, capri,

Ac philomenæos Alpho concedite nidos.

Condu-

BAPTISTAE MANTVANI

Conductus mercede puer, praefectus ouili,
 Assidue pascebat oues, caprum, atque capellas,
 Seruitium nobis pueri fuit utile, donec
 Virgine conspecta, quae tum huc veniebat aequatum,
 Tabuit ex illo recors iam tempore factus,
 Frigidius curare gregem, contemnere causas
 Coepit, & exhausto subvertere cuncta cerebro. *bray*
 Quum sopitus erat, poterat vigil esse videri.
 Nugabatur enim quando vigilabat, inertis
 Corporis offiio. soluebat somnia mente.
 Hunc ergo in saltu ludens per cornua caprum
 Vinibus validis inter dumeta ligarat,
 (Quarta dies hodie) tentans an vincula possit
 Vincere ceruicem, ac praedare robore frontis.
 Quaesitum interea nidos nemus omne pererrat.
 Corda subit virgo, dilecta recogitat ora,
 Ora, sinus, & quae fari pudor omnia voluit.
 Lux fugit interea, capri redit immemor, alta
 Nunc recordatus surgit, pavidusq; per umbras
 Dum graditur, fuit in foueam: quae fronde saligna
 Captandis obducta feris, & stramine secco,
 Instar erat putei fundo irremeabilis alto.
 Est caper in vinclis, puer est in carcere, pastor
 Nullus oues curat: iam tertia luxerat hora.
 Miror, oues refero, ac numero, caprumq; requirem.
 Obstipeo, puerum clamo, magalia lustra.
 Vera loquar: Magicis ne forte liquoribus unctus,
 Extimui, ascenso migrasset in aera capro
 Namque striges tali fama est ope, nocte vagantes,
 Ad quaedam longinqua procul conuinia ferri.
 Attonitus tandem pecudes ad pascua duco.
 Dumq; nemus subeo meditans mecum, ecce per umbras,
 Ecce procul caper in dumis stropit, atque reluctans
 Cornibus aduersus contra sua vincula pugnat,

Incipiam. Sic Aeneidos secundo. Incipiā: Fracti bello,
 Sic Nymphæ Parnassides, id est, Musæ Parnasū fre-
 que solitæ. Ora mouere. Virg. Pandite nunc Heliconæ
 der cantusq; mouere. Sed quia præcipitur ab Hor. in-
 ante. Nec deus interfit, nisi dignus vindice nodus incide-
 rit: videbitur quibusdā non apta inuocatio, quia nō de-
 bet deus inuocari, aut in lucī difficultatē dissoluissē, nisi
 res tāta sit, vt oībus humanis fieri, aut geri nequeat. Ve-
 rum poetæ aliquando ridiculē, aliquando iuxta æstima-
 tionem inuocantis inuocationē faciunt. Vade Iuuenal
 descripturus rhombū, dicit Satyra quarta: Incipe Callio-
 pe, licet hic consiliere, non est Cārandū, res vera agitur,
 narrate puellæ Pierides: pro fit mihi, vos dixisse puellas.
 Hoc autem ridiculē dicit, hic verō loquitur rusticus, cui,
 quā dicturus est, res summam difficultatem habere visa
 est. Vnde prius dixit. Totus mirabitur orbis Philome-
 neos, quos philomena cōgressit. Cōductus, ergo merce-
 narius. Seruitium id est famulatus. Tabuit, id est, lenta
 mabe exhaustus est. Vecors, id est, prauū, aut peruersū cor-
 dis. Frigidius, id est, negligentius, sicut in re diligētī di-
 cit per contrarium Maro: Eruet opus. Exhausto cere-
 bro, nimia solitudine effæto, Quam sopitus erat, id est
 somno obrutus, poterat videri esse vigil. Nugabatur e-
 nim, id est, secū in initer loquebatur. Horatius: Nescio
 quid meditans nugarum. Persius. Nugari solitos. Lu-
 dens, id est, ad ludum, vt curam animi premeret. In saltu, in
 pascuis vbi pecudes salunt. Tentans, id est, periculum faci-
 ens. Quæ sitū pererrat, id est, pererrando, id est, quæ situm, nō
 enim construitur prius supinū sine motu, saltem laten-
 te. Et quæ fari pudor scilicet est, id est, gremiū, & intra
 gremium pudenda. Fronde saligna, id est, salicum fo-
 lijs. Obducta, id est, obstrueta in superbio, captandis
 feris: id est, ad captandas feras. Iam tertia luxerat ho-
 ra, scilicet posterioris diei. Refero Recenseo, aut separo

Habulæ
 Vecors
 Frigidius
 Sopitus
 Nugati.

Saligna
 Obducta

Maga-

BAPTISTAE MANTVANI

Magalia, i. casus, & tuguria, Striges, sortilegæ, & magicis vtētes. Ad quædam longinqua. Id enim sibi persuadet dæmonibus illusæ. Ecce, quasi diceret, Præter spē.

*Terruit incautum subito feralis imago,
Et nil tale ratum firmato pectore tandem
Nosco animal, subiensq; rubos, seco vincula runca.
Sero domum rediens, video per pascua longè
Turbam exultantem risu inueniliter alto.
Vt prope constituimus, meq; agnouere, saluant,
Et tuus ecce, aiunt, puer hic, o Iane luporum
Eratus è foueis, dum nocte perambulat agros
Incidit in casses, & sic iuuentus vterqui,
Et caper, & pastor. Caper hac incommoda passus,
Languet adhuc Puer imprudens, insanius hircus est.
Virgo superbiuit mox, vt se audiuit amari,
Et pueri simulans curam ignorare, pudorem
Fingit, vt ad formam faciat pudor, ora, sinumq;
Ornat, & in terram versis incedit ocellis,
Callida vulpine rem simplicitate gubernat.
Hæc studia, hi casses, hæc sunt mulieribus arma.
Ille sua sperans Galathea aliquando potiri,
Contempta mercede, suos sectatur amores.
Propterea plaustro, stiua, bobusq; relictis,
Ad pastoris opus redeo, subiecta furori
Ista iuuenturis leuitas, rura omnia vexat,*

Fera.

Terruit incautum. Rem prosequitur. Feralis: id est terribilis, vt fera, id est, mors. Nā si dicatur imago feralis, id est, ipsi feræ, nō videtur ratio carminis stare. Nam fera primā corripit, ferali producit, Aeneidos quarto: Solāq; culminibus ferali carmine hubo, Incautum, & nil tale ratū. Firmato pectore tandē, nosco animal, scilicet vbi propi^o accesserat. Seco, id est, abrumpo vincula, quibus in vepris^o alligatus erat. Incidit in casses, in foueā, in laqueos. Ouidius: incidit in casses præda petita meos

Virgo

Virgo superbiuit. Principium principalis narrationis. Et
 pue: i simulans curam ignorare. Nō simulans curam, sed *Seco.*
 simulans se ignorare curam. s. amorū nam simulamur id,
 q̄ non est, esse dissimulamus id, quod est non esse. Pu- *Simula-*
 dorem fingit, id est simulat & fallaciter præ se fert. Ora *re.*
 sinum q̄; (in quibus est muliebris species. In terram ver- *Dissimu-*
 sis:) Id enim pudicas decet. Vndo Aeneidos primo, Tū *lare.*
 breuiter Dido vultum demissa profatur. Hæc sunt mu-
 lieribus arma. Mulieribus natura antepenultimam corri-
 pit, sed necessitate producit. Lucanus Si qua deum so-
 boles si qua est mulieris origo. Sua Galathea puella la-
 thea, sed rustica. Vnde Maro Namq; fatebo enim dū me
 Galathea tenebat. Nec spes libertatis erat, nec cura pe- *Galath.*
 culi. Cotempta mercede, scilicet quam à Iano accepe- *Leuitas.*
 rat. Ista scilicet vtilis. Leuitas, id est inconstantia prop-
 ter amores, & leues mores.

Al Quod nequit ingenium, casus facit. ô super, ô fors,
 Ingéniosa, ô res visu celebranda bimestri.

Iane vides seruāda, tibi philomela laborat.

Sed quod tam vafra memoras de virginis astu,

Retulit in mentem, quod psalere sepe solebas

Carminis fæmineis, olim de fraudibus umber

Ia. Dic umbri, dic si quid habes, meditare parumper.

Et verba, & numeros. *P* umbri est memorabile carmen.

Al. Est ut ais sed non gratis memorabile carmen.

Quas referes grates? & quid mercedis habebō?

Ian. Accipe promissis absoluo, & spicula reddo.

Al. dum vado ad ventrem post hæc carecta leuandum

Iane, meum tu coge pecus, ne vitulus obsit.

Ian. O aries aries qui tortis cornibus atrum

Damona præsentas, semper vineta subintrās,

Non sapiēs, donec fossa tibi lumina fr̄nte

Erueo: Non sunt porrecta in iugera ce. tum.

Pascua sat nisi pompineos popularis & agros?

Quod

Quod nequit, ingenium, casus facit. inter loquitur Alphus, ne vnus sermo fastidio sit. Sensus autem est: Multa, quae per ingenium excogitare nequeas, casu in mentem veniunt. Risu bimestris, id est, duos menses durante. Tibi Philomena laborat, id est, edificat. Vnde Maro: Sic

Bimestris. vos, non vobis, edificatis aues. Fœminæ eis de fraudibus Vmber, homo ex Umbria. Sunt qui Antonium Campanum intelligant. Dic Vmbri, Ordo est: Dic, inquam,

Vmber. si quid habes Vmbrii, de Vmbro, aut de carminibus eius Virg. Quin age. si quid habes, in me mora non erit vlla. Et, iterum: Si quips aut Phyllidis ignes, aut Alcon habes laudes, aut iurgia Cedri. Meditare, exerce, experire.

Meditare. Virgilius: Syluestre tenei musam meditaris auena, Et verba, & numeros. idem. Numeros memini, si verba tenerem. Non gratis id est non sine mercede. Promissis scilicet patibinis pullis, & spicula, id est, sagittas, Dñ vado ad vëtre. Hoc pfecto nimis rusticè, iacti rustico congruit, facit tamen peeta ad exprimendū morem rusticum. Tu coge, id est compelle id vnum, ne diuagetur. Virgilius: Tytere coge pecus Ne viubus obsit, depascendo pampinos aut vvas decutiendo. O aries, aries, Alloquutio rustica ad pecus. Sic Maro ad arbores: Et vos ô lauri carpam, & te proxima myrte, sic posita quoniâ suaves misceris odores. Non abiicitur autem, nec corripitur ô, quia vox monosyllaba in principio carminis posita. A-

Populeis

trum daemonia, id est, spiritum male callidū, qui quū pingi verè non potest, cornutus tamen pingitur. Nō sapiens, id est, sed non eris sapiens, & fugitans a alorum, donec ego eruerō tibi lumina, id est, oculos & hac fronte, ossa, id est, perforata, & excauata, euulsis oculis, populeis, id est, depraderis, spoliis, agros pampineos, id est, vites in quibus vites sunt, quarum frondes pampinos vocamus. Dicitur etiam populo. Virgil. in Aeneid. Non nos aut Lybicos ferro populare penates Venimus, &c.

*Alph. Iane, recordatus redeo sed plurima forsan,
 Nondum toti tibi referam cognouerant Vmber
 Omnia quæ fas est homini perdiscere, cælos,
 Sydera, tellurem, ventos, mare, flumina fontes.
 Viderat & Rhodopen, atque alta Ceraunia, & Ossam,
 Gallica regna, Ararim, Rhodanum, Tiberimq; Padumq;
 Attica Romanis referebat carmina verbis,
 Ore utroque potens, & lingua primus utraque,
 Hunc vnum nobis inuidit Græcia & ipsi
 Arcadis, & Thacum saltus, & Thessala Tempe.
 Candidus illius semper documenta sequutus,
 Non procul hinc: hæc ille tenet, nos ille docebat.
 Sed iam septuforem flatu experiamur auenam.
 Ante tamen nympha, precor, vi Libethrides adsint:
 Presertim, quæ plus meminisse Polymnia fertur.*

Iane, &c. Purgata aluo redit ad narrationē, Viderat. Hæc
 periphrasī videtur Gregoriū Tifernatē dicere, qui ea tē-
 pestate vixerat. Νάγρυγγος significat vigilo, vigilare,
 est multa vivere. Viderat ergo Rhodopē, id est, Thraciā
 vbi Rhodope mons est atq; alta Ceraunia, montes Epi-
 ri à fulminibus dictos, & Ossam, montem Thessaliæ. A-
 rarim, qui à Lugdunensibus nunc Sogona dicitur. Vter- Rhodope
 q; autem, tam Arer, seu Araris, quàm Rhodanus, Lug- Ceraunia
 dunum confluit, ad cuius cōfluentem erat olim illa ara- Ossa.
 de qua Iuuenalis: Aut Lugdunensem iheror dicturus ad Araris.
 aram: Tiberim, fluium Hetrurix, qui Romam perflu,
 it. Padum, fluiorum regem, in Italia, in mare Adria-
 ticum ex Alpibus inferioribus iucidentem. Vnde Ho-
 merus Eridanum, qui & Padus dicitur ex inferis, ad su-
 peros tendere dicit. Attica id est, Græca. & potissi-
 mum Attica, quia Attica lingua è quoque Græcorum, Tiberis.
 linguis cultissima est. Romanis id est Latinis verbis. Padus.
 Nam alter ea non intellexisset rusticus. Ore utroque, Eridanus.
 & Græco sermone, & Latino. Et primo, id est peri- Attica.
 tissimus

tissimus vtrâq; lingua. Hunc vnū nobis inuidit Græcia,
 id est, inuidē nobis esse conspexit, quum similem, nō ha-
 beret quod in vita Antonij Campani etiā de Turcis cō-
 memorant, Verūm hic Terſinatim intelligā & ipsi Ar-
 cades. Ipsi emphasim habet quasi dicat, peritissimi mu-
 ſici, & cantare pares, & respondere parati & Thracū sal-
 tus, vbi Orpheus, Amphion, alijque complures versati
 sunt vates & Tēpe, i. amœnissima loca Theſſalię, in qui-
 bus etiam muſicus chorus verſatus est. Candidus illius.
 &c. Per Candidū credo poētā intelligi, cuius exteri-
 or vestis, vt Carmelitæ cæteris, & mens fere candida est,
 hæc. i. documenta vmbriſ. Sed iam ſeptiphorem. i. ſeptē
 foramina habentem. Virg. Est mihi diſparibus ſeptē cō-
 pacta cicutis Fiſtula. Libethrides nymphæ, id est, Muſę,
 aut Libethrum locū quendam in Thracia, aut Libethrū
 fontem in Magnēſia, regioni Theſſaliæ adiuncta inco-
 lētes. Maro Nymphę noſter amor Libethrides. &c. Pie-
 ſertim quæ plus, ſubaudi cæteris, alioqui dixiſſes pluri-
 mum Polimnia πολυμνία id est multum μνέειν. i. memoria
 vt a memoria dicatur, cuius filiæ Muſę ſunt, aut πολυμνία
 vix multarum laudū. Horatius Nec Polyhymnia Leſ-
 boum refugit tendere barbiton.

Tempe.

*Libethri-
des.*

*Polym-
nia.*

*Polyhym-
nia.*

Fæmineum ſeruile genus, crudele, ſuperbum
 Lege, modo, ratione caret: conſuſa recti
 Negligit, extremis gaudet, facit omnia vto
 Precipiti, vel lenti iacet, vel concita currit
 Fæmina: ſemper hyems, atq; intractabile frigus,
 Vt canis: Ardentes contriſtat ſidere terras,
 Temperiem nunquam, nunquam mediocria curat.
 Vel te ardentem amat, vel te capitaliter odit.
 Si grauis eſt, mæret, terribilis nimis heretica vultus,
 Si ſtudeat comis fieri grauitate remiſſa
 Fit leuiſ: erumpit blando laſciuia viſu,
 Et lepor in molli radiat meretricius ore.

Flet,

Flet, ridet, sapit, insanit, formidat, & audet,
 Vult, non vult, secumq; sibi contraria pugnat,
 Mobilis, inconstans, vaga garrula, vana, bilinguis,
 Imperiosa, minax, indignabunda, cruenta,
 Improba, auara, rapax, querula, inuida, credula, mendax.
 Impatiens, onerosa, bibax, temeraria, mordax,
 Ambitiosa, leuis, maga, lena, superstitiosa,
 Desidiosa, vorax, ganea studiosa, palatum
 Docta, salax, petulans, & dedita mollitiei,
 Dedita blanditijs, curande dedita forme,
 Ire, odijq; tenax, in idonea tempora differt
 Vlciscendi animos, infida, ingrata, maligna,
 Impetuousa, audax, fera, litigiosa, rebellis,
 Exprobrat, excusat tragica sua crimina voce
 Murmurat, accendit rixas, nil fœdera pendit.
 Ridet, amicitias, curat sua commoda tantum.
 Ludit, adulatur, defert, sale mordet amaro.
 Seminat in vulgus nugas, auditaq; lingua
 Auget, & ex humili tumulo producit Olympum.
 Dissimulat, simulat, doctissima fingere causas,
 Ordiriq; dolos, fraudiq; accommodat ora,
 Ora omneis facili casus imitantia motu.

Fœmineum seruire genus. Multa in muliebré sexû
 superciliosè dicuntur, quæ omnia in malas dici possunt,
 sed rarissimè sunt bonæ secundum Lucilium, q. ii dicit.
 Heu facul est homini inuentu bona fœmina nusquam:
 vbi facul, pro facile antiquè dixit. Et Susarion Megarè-
 sis antiquæ Comœdiæ princeps. Audite populus, Susa-
 rion hæc dicit filius Phyllini Megarensis tripodiscius:
 Malum sunt mulieres, sed tamen, ô populares non adest
 inuenire domum sine malo. Multa tamen etiam in san-
 ctis literis in bonarum cōmendationem dicuntur. Sed
 mulierem fortem quis inueniet? Modo, id est, modera-
 tione, de qua Horatius. i. ser. Est modus in rebus, sunt

BAPTISTÆ MANTVANI

certi denique fines, Quos ultra citraque nequit confi-
 flere rectum. Extremis gaudet, quæ ambo mala sunt:
 quia vni virtuti duo vitia opponuntur, alterum per abun-
 dantiam, alterum per defectum peccās. Aut canis, id est,
 canicula, aut syrius. Odit, præteritæ est vocis, & ita pro-
 ducitur, nec reperiēs apud idoneos odio, nisi semel in
 Cicerone odias. Nimis hernica, id est, aspera, vt Hernici
 montes in Italia asperrimi. Grauitate remissa, sit levis,
 quia dum vitant stulti vitia, in contraria currunt: Ducit
 enim in vitiū vitij fuga si caret arte. Lepor meretricius,
 id est, suauiloquium, & blāditia meretricibus digna. Si-
 bi cōtraria. i. inconstans, Vnde addit: Mobilis, incōstans,
 AENE d. 4. Varium, & mutabile semper, Fœmina. Im-
 periosa. i. affectatrix imperij. Indignabunda, fastidians
 frequenter, Cruenta, cruoris, & sanguinis appetēs, & ma-
 xime, vt Iuuenalis docet, vindictæ. Improba, id est, im-
 probāda. Auara, quia rapax, sed tamē inutiliter expēdit.
 Iuuenal. Prodigā non sentit pereuntem fœmina cēsū.
 Ac velut exhausta rediuuius pullulet arca, Nummus, &
 è pleno semper tollatur aceruo, Non vnquam reputat
 quanti sibi gaudia consistant. Rapax ergo, vt expendat.
 Quarula, quia vt dicit Iuuen. Aut odit pueros, aut si sta-
 pellice plorat. Maga id est, sortilega, magicæ arti intē-
 dens, vt Iuuenalis docet: Hic magicos assert cātus, hic
 Thessala vendit Philtra, quibus valeant mētem vexare
 mariti. Lena etiā, filiarū venditrix. Iuuen. Scilicet expe-
 ctans, vt tradat mater honestas. Aut alios mores, quam
 quos habet, vtile porrò, Filiolā turpi vetulæ producere
 turpem. Superstitiosa, quod idem Iuuen. in sexta do-
 cet, vt cetera ferē quæ hic habentur. Ganeæ, sic, & alij
 Christiani poëtæ, sed Ganeo primā producit Satyricus.
 Occultas Ganeo pultes. Palatū docta. i. delicata. Salax,
 id est, luxuriosa. Tragica voce, id est, quali vtūtur tragici
 dum infortunia regū lamentantur, Litigiosa, quia nulla
 fere

fere causa est, in qda nō fœmina litē mouerit. Nil, id est, nihil pēdit fœdera. Ludit, id est, illudit. Adulatur, defert, id est, callida reprehensione. Seminat, id est, dispergit in vulgus. Nugas, id est, res friuolas. Ex humili tumulo producit Olympum, id est, nil sibi non promittit posse efficere. Ora omnes Ordo: Accōmodat, inquā, ora, imitātia facili motu omnes casus, id est, euēta omnia, hoc est, scit se acommodare rebus, & ridere cum ridentibus, & flere cum flentibus, imo interdum vtrunque simul.

Non potes insidias euadere, non potes astum

Vincere, tanta artes, sulertia tanta nocendi.

Et quanquam videas oculis præsentiis, aude

Excusare nefas: potis est eludere sensus,

Sedulitate animi, nihil est, quod credere possis,

Et nihil est quod non, si vult, te credere cogat.

His facient exempla fidem. Que crimina non sunt

Fœminea tentata manu? Dedit hostibus arcem,

Decepta ornatu brachi Tarpeia sinistri.

Sœuit in natos manibus Medea cruentis.

Tyndaris AEgeas oneravit nauibus vndas.

Scylla hostem sequitur, patri furata capillum.

Fratrem Biblis amat, subicit se Myrrha parenti:

Concubitus nati longæua Semiramis ardet,

Causa necis vati coniunx fuit Amphiarao.

Occidere viros nocturnis Belides armis.

Orphea membratim Cicones secuere poetam.

Cognita luxurie petulantia Pasiphaeie,

Phædra pudicitiam contra crudeliter ausa est.

Decepit Iudæa virum Rebecca, suamq;

Progeniem, velans hircina guttura tergo;

Porrigit Alcida coniunx fatale venenum

Decipit Hippodam matrem, Laïnia Troes

Implicat ancipiti bello, Bryseis Achillem

Depulit è castris, demens Chryseide factus

BAPTISTÆ MANTVANI

Fulminat Atrides & sentit Apollinis iras.

Eua genus nostrum felicibus expulit aruis.

Non potes. Eandem rem prosequitur, astum id est astutiam, Nihil est quod credere possis, quia & quanquā videas oculis &c. Iuuenalis Nihil est audacius illis, Deprensas iram atque animos à crimine sumunt. Quæ crimina non sunt Fœminea tentata manu? Quasi dicat, nulla non sunt, & ita omnia sunt, Tarpeia virgo, ut armillas quas in brachijs hostium vidit. haberet, tradidit illis arcem Capitolinam, Vnde armis brachiorū obruta, interiit. Dicitur autem hic brachi, pro brachijs: quia aliter versus non staret. Sæuiit in natos. Virg. Sæuus amor docuit natorum sanguine matrem cōmaculare manus: nam Medea ab Iasone spreta omnes communes liberos præter Thessalum, trucidauit Tyndaris, id est Helena Tyndari (ut putabatur) filia, à Paride rapta, aut ipsum secuta, mille carinis à Grecis repetita est. Scylla. Nisi Megarensium regis filia, abscisso purpureo capillo quæ pater sacratum habuit, ad Minos hostem pertulit. Biblis, ut Ouidius Met. 9. docet, exarsit amore Cauni fratris, a quo spreta, in fœtem sui nominis conuersa est. Subicit se Mirra parenti, scilicet Cinaræ, de quo libro decimo Metamorph. quæ etiam in Myrrham arborem illic conuersa dicitur. Est autem in verbo subicit, syncopa. Nam si (ut debet) subiicit scriberetur, esset positio brevis. Fecerunt tamen id alij quoque: Semiramis, regina Babylonæ, & regni Assyriorum moderatrix, exarsit amore Nini filij, quem diu simulauerat, ut Iust. docet lib. 1. Causa necis vati coniux fuit, id est. Eriphile, de qua in Thebaidæ Statii multa leguntur. Belides, Beli nepotes, filij Danaï fratris Aegypti regis, quæ quinquaginta nupserunt, totidē patruelibus, id est, patrui Aegypti filiis, coactæ ab eo: sed à patre, qui ab oraculo habuit sibi cauendū a tali genere, persuasæ, prima nocte omnes maritos suos inter fecerunt

Scylla.

Biblis.

Semiramis.

Belides.

fecerunt, præter Hypermetram, quæ Lino pepercit, à *Cicones* quo Danaus obtruncatus. *Cicones*, Mulieres Thraciæ, ut auctor est Virgil. in fine Georgicorū. Pasiphae, vxor Minois regis Cretensium, amore tauri incensa, se in ligneam vaccam à Dedalo effictam includi fecit, sic cum tauro concumbens, & postea cum Mino Minotaurum genuit. Ordo est, petulantia luxuriæ Pasiphaeæ, id est, iphus Pasiphaes, scilicet est cognita. Phædria, Pasiphaes, & Minois filia, Hyppolitum priuignum, cui desponsata, sed non tradita à Theseo fuerat, interpellauit de stupro. At cū ille renuerit, ne patri iniurius sit, detulit ad patrē quasi ille interpellasset ipsam, vnde credulus pater, à Neptuno, siue à patre Ægeo impetratis phocis, marinis bellūis, equi Hippolyti in furorem versi, ipsum dissoluerunt: vnde Hippolytus ab hippos, quod est equus, vel equa, & lyo, id est, dissoluo, dictus præfagio quodam videtur. Nā ab Hippolyte matre id nomen prius habere potuit. Decepit Iudæa Rebecca virum, scilicet Isaac, cuius oculi cæligauerunt, suamque progeniem, id est filium chariorem Iacob velans hircino tergo, id est, pellibus hircorū, aut caprorum, ut pilosus perciperetur, ut erat Esau. Coniūx, scilicet Deianira. Fatale venenum, id est, tunicam sanguine venenato Nessi intinctam dedit. Alcideæ, id est, Herculi Alcei nepoti putatiuo. Nam Amphitryoniades dicitur, cum Iouis sit filius. Hippodamia, Oenomai Helidis, & Pise regis filia, patrem decepit, quia Pelopi in patris perniciem nupsit. Erat enim in fatis tunc patrem decessurum, quādo illa nuberet. Nupsit autem superata in curuli certamine, dolo tamen Myrtili aurigæ. Dicitur etiam Hippodamia, quasi equorum domitrix. Lauinia, filia Latini, Turno desponsata à matre Amata, & AENEÆ per oracula, & patris assensum. Troianis multis exitij causa fuit Bryseis, quæ Achilli fortè obuenerat, quum abducta Chryseide, quæ Agamemnoni obuenerat, hanc

*Hippos.**Lyo.**Rebecca**Deianira.**Alcides.**Hippodamia.**Lauinia**Bryseis.*

BAPTISTÆ MANTVANI

Agamemnō quum vi abstulisset, effecit vt Achilles iratus armis abstineret, multos Græcorum interimī sineret, donec Patrocli amici necem vlcisci vellet. Atrides. i. Atrei filius saltem putatiuus Agamemnō. fulminat ira & amore æstuat, factus demens Chryseide, id est, per amorem Chryseidis filiæ Chrysei sacerdotis Apollinis, quicum infulatus in exercitū Græcorum filiam expetitū venisset, nec obtinuisset, sæua pestilentia ab Apolline impetrata, tandem eam abduxit. Sentit ergo iras Apollinis, id est, pestem qua totus exercitus multabatur. Fœlicibus aruis, paradiso.

*Credite pastores, per rustica numia iuro,
Pascua si gregibus vestris innoxia vultis
Si vobis ouium cura est, si denique vobis
Grata quies, pax, vita, leues prohibete puellas,
Pellanturq; procul vestris ab ouilibus, omnes,
Thestylis, & Phyllis, Galathea, Neera, Lycoris:
Dicite que tristem mulier descendit ad orcum,
Et redijt? potuit, si non malè sana fuisset,
Eridice reuehi, per quas descenderat umbras.
Rapta. sequi renuit fessam Proserpina matrem.
At pius Aeneas redijt, remeavit & Orpheus,
Maximus Alcides, & Theseus, & duo fratres,
Vnus equis, alter pugnīs bonus, atque palestra,
Et noster deus, vnde salus, & vita resurgit.
Hec sunt pastores, hæc sunt mysteria vobis
Aduertenda, animi fugiunt obscæna viriles,
Fœmineas loca delectant infamia mentes.
Vt semel in scopulos vento contortus, & vnda
Nauta, scit in cautis monstrare pericula nautis,
Sic senior longo factus prudentior vsu
Præteritos meminit casus, aperitq; futuri
Temporis euentus, vitæq; pericula monstrat,
Si fugiunt aquilam fulicæ, si retia ceruic,*

Si agna

*Si agna lupum, si dama canem, muliebria cur non
Blandimenta fugis, tantum tibi noxia pastor?*

Credite pastores. Conuertit sermonem ad pastores quorum docēdi gratia hæc descēminis dixit, Per rustica numina. Id antiquè, nisi ad deum, & sanctos, quibus arua custodię sunt, referamus. Thestylis. &c. Harū enim meminē Virgilius in Bucolicis dicens: Thestylis, & rapido fessis messoribus æstu, Allia serpillumq; herbas contundit olentes. Et iterum. Iampridem à me illos abducere Thestylis orat. Item Phyllida mitte mihi, meus est natalis, Iola: Phyllida amo ante alias, nam me discedere fleuit Item. Malo me Galathea petat lasciuia puella. Et huc ades ò Galathea, &c. Itē ille Nearam dum fouet. Item: Tua cura Lycoris, perq; niues alium. perque horrida castra secuta est. Dicite, ingeniosa excogitatio. Raptæ leguntur mulieres ab inferis, & verè raptæ sed non rediisse. Euridice, Orphei coniux, cum eam Aristæus pastor insequeretur, à serpēte, qui in herbis delituit extincta, ab Orpheo citharæ beneficio redempta ab inferis fuit, ea lege, vt ea non respiceret, quod tamē fecit, vnde reuerti coacta est, quod quarto Georgicōn, ad finē graphicè describitur, & à Boëtio non segniter. Proserpina, Cereris filia, à Plutone surrepta, & à Cerere matre inuenta: redempta fuisset, si nihil apud inferos gustasset, se i granum pomi gustauit, vt non rediret Vnde Georgic. i. Nec reperita sequi curet Proserpina matrem, At pius Aeneas redijt, postquam illuc duce Sybilla patris videndi gratia discendisset, vt 6. A Eneid, late dicitur. Remeauit & Orpheus, relicta tamē coniuge. Maximus Alcides, id est, Hercules, vt Pirithoum redimeret. Virgilius. Quid Thesea magnū. Quid memorem Alcida? Et duo fratres, vnus scilicet Castor, tamen Virgilius ponēs nomen pro nomine, dixit. Domitus Poluceus habens alter pugnis scilicet Pollux. Fratres gemini in cælum

Thestylis.

Euridice.

BAPTISTÆ MANTVANI

trāsſati, vbi Geminos conſtituunt : ſignum tam latū vt
 dum alterum occidat, alterū oriri incipiat, vnde fabulæ
 locus eſt, vt alter mortalis, quippe à Tyndaro gentius, al
 ter immortalis ab Ioue ſatus dicatur, ſed mutua chari
 tate ita deuincti, vt immortalitatem cōmunicarēt, & al
 tero moriente, alter reuiuſcat, vnde ſexto Aeneidos.
 Si fratrē Pollux alterna morte redemit, Itque reditq;
 viam toties. Melius autem legitur alter, quā alius: quia
 alter de duobus, alius de pluribus dicitur. Et noſter deus
 dominus. noſter Ieſus Chriſtus, qui deſcēdit ad inferna,
 & tertia die reſurrexit à mortuis. Aduertēda, confi
 rāda. Animi viriles fugiunt obſcœna, naturaliter quidē
 vſque adeo, vt qui nō fugiunt, effœminati dicantur, aut
 muliebres. Vnde eſt illud Ennij apud Ciceronem in. i.
 de officijs. Vos etenim iuuenes animos geritis mulie
 bres. Illaque virgo viri. Fœmineas loca delectāt infamia
 mentes. id quidem de turpibus verum eſt. Senior. Vult ſi
 bi in ea re experto fidē adhiberi, ſicut nautis veteranis
 de periculis marinis creditur. Fulicæ, aues ſū marinz.
 Docet autem beluas prudentiores eſſe infugiēdis noci
 uis, ac, inſidioſis, quam nos ſimus.

Alter.

Alins.

Fulica.

Eſt in eis pietas crocodili, aſtutia hyene.

Cum flet, & appellat te blandius, inſidiatur.

Fœmineos paſtor fugito (ſunt retia) vultus.

Non animis, non virtuti, non viribus vllis

Fidito, non clypeo, cuius munimine Perſeus

Vidit ſaxifica colubros impune Meduſæ.

Monſtra peremerunt multi, domuere gigantes,

Euertere vrbes, legem impoſuere marinis

Fluctibus, impetui fluuiorum, & montibus aſpris,

Sacra coronârunt multos certamina, ſed qui

Cuncta ſubegerunt, ſunt à muliere ſubacti.

Rex, qui paſtor erat, funda, ſpolioq; leonis

Inclutus, & natus, qui templū a Sionia fecit

Primus,

Primus, & excellens inuictō robore Samson,
 Fæmineum subiere iugum: minus officit ignis,
 Saxa minus, romphæa minus, minus hasta, minus mors,
 Nec formæ contenta suæ splendore, decorem
 Auget mille modis mulier, frontem ligat auro,
 Purpurat arte genas, & collocat arte capillos,
 Arte regit gressus, & lumina temperat arte.
 Currit, ut in latebras ludens perducatur amantem.
 Vult dare, sed cupiens simplex, & honesta videri,
 Denegat, & pugnat, sed vult super omnia vinci.
 Fæmina iaciato (res mira) simillima vento est,
 Qui trahit, expellens mendaci nubila flatu.

Est in eis pietas crocodili] Crocodilus est animal
 terrestre, & aquatile, crescit ex minimo ad decem, & sep *Crocedi-*
 te n, & amplius cubitos, quibusdam Aegyptiorum cro *lus.*
 codili sacrosancti sunt, quibusdam non sunt, sed veluti
 hostes exagitantur, Vnde Iuuen. Crocodilon adoratur pars
 hæc. Est autem bellua hæc, quæ oua patitur instar anseri-
 norū, contra fugaces terribilis, contra insequentes autē
 fugax, hebetes oculos habet in aqua, extra aquā, acerrimi
 visus est, conspecto homine emittit lachrimas, mox ap-
 propinquantē deuorat, vnde factū est prouerbiū: La-
 chrimæ crocodili, de his qui sub specie pietatis homines
 fallunt, Graphicè ergo dicit: Est in eis pietas crocodili.
 Hyæna autem animal est, in Africa præcipuè nascens, *Hyæna.*
 vtrāque ei naturam esse nonnulli existimant, & alter-
 nis annis marē, alternis fæminam. Hoc Aristoteles ne-
 gat. Collum ei & iuba continuatæ spinæ porrigitur. fle-
 ctique nisi circumactu totius corporis, non potest. Hu-
 manū sermonem inter pastorum stabula assimulare dici-
 tur, nomenq; alicuius discere, quem foras euocatū dila-
 terat, vomitionem etiam hominis imitari ad sollicitandos
 canes, quos inuadit. Solet præterea id animal sepulchra
 eruere, ut corpora inquirat. Hæc Siphontinus, ob quæ re-
 cte di-

BAPTISTÆ MANTVANI

Fidito.

Medusa,

Xerxes.

Sion.

Rôphra.

Et dicitur, astutia hyenæ (Fidito) i. confidito. Non clypeo) scilicet crystalino ipsius Palladis, cuius munimine protectus Perseus, Medusam interemit, è cuius sanguine natus fingitur. Pegasus. equus alatus, Erat autē Medusa vna trium Gorgonum, quæ vnum habuisse oculū, quo vicissim vterentur, dicuntur, : hoc est vnionem seu margaritam, Erat autē pulcherrima, vnde se inspicientes in stuporem traxit, & ita in saxa vertere dicta est Hic enim visam Neptunus, ardens amore, in templum vsque Palladis insequutus, illico oppressit. Vnde irata dea, ipsi capillos, quibus Neptuno placuerat, in angues mutauit, deditq; vt omnes eam inspicientes in lapides verterentur. Perseus autem dicitur Danaes, Acrisij regis Argiuorum filie, ab Ioue oppressæ filius. Monstra peremerunt multi, vt Hercules, Theseus, Perseus, domuere gigantes, vt dij in bello giganteo, & Hercules Antæum in Lybia Gerionem in Hispania, Cacum in Italia, & alios alibi. Euertere vrbes, vt Scipio Carthaginem in Africa, & Numantiam in Hispania, Græci Troiam, & alij alias. Legem imposuere marinis fluctibus, vt Cæsar, & Augustus Lucrino lacui. Xerxes, qui pontem super mare extruxit, & cum dirutum videret, flagellis cædi iussit. Ex montibus aspris, vt idem Xerxes, qui, Athon montem æquauit solo, & pro parte nauigabilem fecit Iuuen. Velficatus Arhes. Dicitur autem aspris, per syncopem pro asperis. Sed qui cuncta subegērunt. Iuuen. 6. Nunc patimur longæ pacis mala sæuior armis Luxuria incubuit & victum vlciscitur orbem. Rex qui pastor erat, David fūda, qua Goliath strauit, spolioq; leonis, quem se adhuc pastorem interemisse dicit, inclutus, & natus, id est. filius eius Solomō, qui templa Sionia, id est, Hierosolymirana. Nam Sion principalis pars Hierosolymæ est. De his in lib. Regum & de Samfone lib Iud. dicitur. Romphæa, framea, qua angelus à paradiso terruit ADAM, &

EVAM.

Euam, Plebeij ac triuiales sunt versiculi. Adam Samsonem, Loth, Dauidem, Solomonē Fœmina decepit, quis modo tutus erit? Frontē ligat auro, quod crinale vocāt, aut reticulo aureo seu aurato. Purpurat, id est purpureas facit, hoc est, rubicundas arte, scilicet fucatoria. Lumina, id est oculos. Currit vt in latebras ludens perducatur amāte, vnde Poeta: Malo me Galathea petit lasciua puella. Et fugit ad salices, & se cupit ante videri. Aut ad eam respicit, de qua Prouerb. 7. mirū in modū graphicè loquuntur Solomō, omitto verba, quia in manibus sunt. Vult dari, scilicet stuprum, & copiā suā sed vult super omnia vinci, vt vim sibi illatā dicat. Cæciaco vento, Cæcias enim trahit ad se nubes. quas alij venti propellunt.

Purpuria.

*Quisquis es (expertus moneo) tentare recusa.
Dum licet, hic fragilis quot habet fastidia sexus,
Immundum natura animal, sed queritur arte
Mundities, id luce opus est, ea somnia nocte.
Deglabrat, atq; lauat, pingit, striat, vngit, & ornat:
Tota dolus, tota ars, tota histrio, tota venenum.
Consilio speculi gerit omnia, labra mouere
Discit, & inspecto vultum componere vitro?
Discit blandiri, discit ridere, iocari:
Incedens humeros discit vibrare, natesq;
Quid sibi vult nudum pectus? quid aperta supernè
Rimula, que bifidam deducit ad vbera vallem?
Nempe nihil, nisi quo virus penetrabile sensum
Plus premat, & Stygie rapiant præcordia flamme.
Hi iuuenum scopuli, Syrtes, Scylla, atq; Charybdes.
Hæ immunda Phinei uolucres, quæ ventre soluto,
Proluue fœda, thalamos, cœnacula, mensas,
Compita, templa vias, agros, mare, flumina, montes,
Incestare solent, hæ sunt Phorcinides, ore
Monstrifico, extremis Libiæ quæ in finibus olim
Aspectu mutare homines in saxa solebant.*

Quis-

BAPTISTÆ MANTVANI

Quisquis es expertus moneo, parenthesis, est: tentare id est attentare & periculum facere recusa, dum licet indigno subtrahere colla iugo. Et iterum. Principjjs obsta. Serò medicina paratur, Cum mala per longas cōualuerint moras, Fastidia, id est, superbos contemptus. Immunda natura animal, si animo vituperandi hoc diceret, neperer. Nam si natura immundæ, & cura, ac arte munda sunt, in hoc venient laudandæ quòd arte naturam corrigunt: verum animo dehortandi ab earum illecebris & fecata venustate, id dicit. Id luce opus est, id est, nihil aliud faciunt noctes, & dies, siue noctu & interdiu. Deglabras leuē & glabram facit cutē rugis & pilis amoris. Striat in tricas colligit capillos. Tota scilicet ens, aut existens dol⁹, tota histrionica, ludia, & scurrilis, tota venenū, quæ vritq; videndo fœmina, & tactu inficit, Vnde quidam. Est tactu viscus mulier, visu basiliscus, Humeros dicit vibrare, id nimium petulantes faciunt, quæ humeros agitant sicut in amplexu. Nā honestæ matres studēt esse demissis humeris. Natesq; id est. clunes, Satyricus. Tremulo descendunt clune puellæ. Rimula id est, fissura vestium in sinu inter māmillas quæ bifidam, id est, in binas partes diuisam. Virus, id est, venenū quo visa inficit. Flamme Stygiæ. id est, infernales, potius dixissem. Phlegetontes, Præcordia, sunt tenues membranæ circa cor, quæ dicuntur affectionū, siue passionū sedes. Hi iuuenum scopuli syrtes, id est, breuia, vada arenosa, in quæ qui incidit, difficulter euadit, Allegoricè ergo summa pericula intelligit, sicut sunt Scylla, & Charibdis in mari Siculo. Immundæ Phinei volucres. i. Harpyæ, de quibus Æneid. Excipiant Strophades. Graio stant nomine dictæ insule in Ionio magno quas dira Celeno. Harpizq; colūt alie Phineia postquā Clausa domus, mensæq; metu liquere priores, Tristius haud illis monstrum, nec sæuor vlla Pests & ira deū Stygijs sese exulit vndis. Virgineus vo-

Bifida

Virus.

Præcordia,

Harpyie

lucrum

lucrum vultus, fœdissima ventris Proluuiēs, vñcæq; mā-
nus, & pallida semper Ora fame. Phineus autem rex! Ar-
cadia, liberis nouercam subindexit, eosque, vt illi com-
placeat, ex æcauit, ob quam rem irati dij, ei oculos sustu-
lerunt & immiserunt Harpyas, quæ illi cibum abriperēt,
quod & diu fecerunt, sed quia Argonautas hospitio su-
reperat, miserunt ad eum Zetum & Calaim, Boreæ re-
gis, ac venti Thraciæ, ac Orithyæ ab eo raptæ filios, iu-
venes alatos: qui eas ad Strophades vsque pepulerunt.
Cœnacula, altiora domus, aut pro locis in quibus cœna-
nt. Incestare, id est, polluere, & non castum reddere.
Aen. 6. Et totā incestat funere classēm. Hæ sunt Phorcy-
nides, id est, Gorgones. Ouid. Finibus extremis Libyes,
vbi ferunda tellus Accipit Oceanum demisso sole calen-
tem. Squallebant latè Phorcynidos arua Medusæ.

Carmina doctiloqui cursum recitauimus Vmbri

Quæ si visa tibi nimium prolixa, memento

Ipsius id rei vitium, non carminis esse.

Non longum est carmen, mulierum amentia longa est.

O memorande senex, quo se vetus Vmbria tantum

Iactat, & ipse tuæ Tiberis conterminus vrbi.

Martia non abs te tantum te Roma vocabat.

Ipsa tuus arteis, & non triuialia norat

Carmina: te vita functum fleuere Latine.

Naiades, & Graia, tua molliter ossa quiescant

Semper, & in summo mens aurea viuat olympe.

Carmina doctiloqui, Hūc, vt dixi, licet aut! Antoniū
Campauum intelligere, aut Franciscum Petrarcham,
aut alium quemuis ea tempestate doctum.

Ipsius id rei, contra artem producit syllabam. Nam
quintæ declinationis nomina, non produunt e ante i ni
præcedat i & ita rei, spei, fidei, plebei penultimam cor-
piunt. Possumus versum emandare sic: Ipsius esse rei vi-
tium, non carminis, illud. Non longum est carmē Vnde

Martialis

Martialis: Nō sunt longa, quibus nihil est quod demere possis. Martia Roma, aut bellicosa olim, aut Martē auctorem habens, vnde Liuius in præfatione: Si cui populo licere oportet consecrare origines suas, & ad deos referre auctores, ea belli gloria est. P. R. ut cū suum cōditorisq; sui parentē Martē potissimū ferat, tā hoc gentes humanæ patiantur æquo animo, quā imperiū pariantur. Et non triuialia, nō vulgaria, Virg. Non tu in triuio indocte solebas Stridenti miserū stipula disperdere cæmen? Te vita functū. i. defunctū. Latinæ Naiades i. fluminū, & fontium Italicorū nymphæ, ppter sermonē Latinū, & Graiæ. i. Græcæ, prop. et Græcum. Tua molliter ossa quiescant, vnde prius, vbi de sepulchro leui loquuti sumus, disseruimus hoc ad veterē pertinet superstitionem. Nā verius Mar. dicit: Facilis iactura sepulchri, & Seneca. Quid refert, humi an in sublimi putrescā. Mēs aurea i. pulcherrima, viuat Olympo i. cælo: hoc catholico videri dignum est. Olympus autē Macedoniae mōs altissimus pro cælo à Græcis potissimum poni solet.

Naiades
Graia.

Olympus

ECLOGA QVINTA, de consuetudine diuitum erga Poëtas, inscripta, Candidus.

Ioannis Murmelij Argumentum.

Otia Syluanus miratur inertia vatis.

Candidus abiectos queritur nunc esse Poëtas,

Syluanus, & Candidus.

*Andide, nobiscum pecudes aliquando solebas
Pascere, & his gelidis calamos inflare sub vmbra
Et miscere sales, simul & certare palastra.
Nunc autem quasi pastores & rura porisus,*

Pascua

Pascua sopito fugis, & trahis otia cantu.

Cand. Vos quibus est res ampla domi, quibus vbera vaccae

Plena ferunt, quibus alba greges multatralia complent,

Cymbia lacte niuent, & pingua prandia fumant.

Carmina laudatis, si quid concinnius exit,

Plauditis, ac lati placidas extenditis aureis.

Pro numeris vanas laudes, & inania verba

Redditis, interea pastor sitit, esurit alget.

Syl. Nonne potest curare greges, & dicere versus

Cum vacat, & positis vitam traducere curis?

Cand. Omnem operam gregibus pastorem impedere oportet.

Ire, redire, lupos arcere, mapalia sepe

Cingere, mercari palaeas, & pabula, victum

Querere, nil superest otii, laudabile carmen,

Omnem operam, totumq; caput Syluane requirit.

Grande utrumque opus est, & nostris viribus impar.

Quum cecini sitio, sitienti pocula nemo

Porrigit, irrident alij: tibi penula dicunt,

Cardide trita, genu nudum, riget hispida barba:

Iam syluae implumes, & hyems in montibus albet.

Irascor, doleo, indignor, fert omnia victus,

Lanitium, foetusq; mares, non vendimus agnas,

Sed qui lac pascunt, premitur nihil, vbera siccant.

Candide nobiscum. Argumentū huius Eclogæ, est detestatio tenacitatis diuitum in poëtas, quorum ingratitude, & auaritia, aurea vena in poëtis exstinguitur.

Per Candidum autē mihi verisimile fit, poëtam posse intelligi, p Syluanum, quemuis diuitē auarū. Inducit tamē, utrumq; pastorem. Vnde dicit: Sub his vmbreis quasi dicat, sub quibus sumus, nec quicquā aptius Syluabo, quam esse in syluis. Est autē ferē eadem farrago, quæ in Ioue. Sat. 7. Et miscere sales, id est, lepōres sermonis. Sotito, id est, oppresso, & neglecto cāru, quæ res doluit Syluano. Nam diuites auari, licet nihil conferunt in poëtas bonos,

bonos, admirantur tamen eos, & oblectantur eorum carminibus. Vnde Iuuenalis in dicta Satyra, Spes nulla vltior, didicit nam diues avarus Tantum admirari, tantum laudare disertos. Vt pueri Iunonis auem, id est pauonem, admirantur, & laudant, quia laudato nihil porrigunt, sed si possunt, plumas auferunt. Plena, ferunt. Maro significantius distenta dixit. Alba mulctralia, id est, mulctralia hoc est, vasa, in quæ mulgetur, lacte albicantia. Cymbia, id est, vasa incurua, in morem cymbarum facta, Carmina laudatis, sicut iam Iuuenalis dixit. Si quid cœcinnius, id est, modulatus, & ut Persius. Si quid tamē aptius exi-
 Plauditis, id est, applauditis. Varias laudes, quia nihil cōmodi afferentes. Nam probitas laudatur, & alget. Alget, quia nudus, & ita algore conficitur. Iuuenalis :
 Tædia tunc subeunt animos, tunc seq̃s, suamq̃;
 Terpsichoren odit facunda, et nuda senectus.
 Et post, neq; enim cantare sub antro Pierio Thyrsūm potest cōtingere Sana paupertas, atq; æris inops, quo nocte dieq; Corpus eget, satur est, quum dicit Horatius. &c. Omnem operā gregibus. Iuuenalis: Pectora nostra duas nō admittentia cura. Magnæ mentis opus. Scilicet Mapalia. i. casas, & tuguria. Sepe, sepimēto. Est ablatiuus à nominatiuo sepes. Nil superest otij, pro otij. Enumera autem negotia pastoralia, volens à consimili etiam aliter intelligi. Tibi penula. i. vestis exterior attrita, Syluæ implumes, id est, folijs spoliatae. Fert omnia victus, id est, aufert. Sicut Maro. Omnia fert ætas, animū quoq; . Victus autem, id est, necessitas edendi ut viuas, aut victus cibis, quo viuas. Fert, id est, absūmit. Lanitiū. i. lanā ferusq; mares, id est, arietes, & hœdos aculeatos reliquos. Non vendimus agnas, quia ad futurā propagationē recipiunt eas. Lac pascunt. i. sugunt, & absūmūt dum pascuntur. Premitur nihil. i. nō fit caseus mollis. Maro: Et pressa copia lactis. Vbera siccant, ex Marone est, ut alia multa

*Mulctra.**Cymbia.**Concinnus.**mus.*

Pœnitet ingenij, si quid mihi pœnitet atis,
 Pœnitet & vite, postquam mihi nulla secundant,
 Et tot syderibus, quot sunt in nocte serena.
 Haecenus, ut nosse gratis cantauimus etas
 Indiga paucorum, merces fuit, altera longè
 Conditio senij, quod nunc subit omnium egenos
 Reddit & extinctus lucri spem viribus aufert.
 Mox erit vtendum partu modo querere tempus.
 En formica breuis, sed prouida bestia condit.
 In brumam noua farra cauis aestate latebris,
 Neue renascenter fruges secat ore sepultas,
 Sylvanus. Scire genethliacos fatalia sydera dicunt
 Hi sub Mercurio vates, & sub Ioue reges,
 Magnatesq; locant, istis dat Iupiter aurum
 Atque magistratus, dat huius filius illis
 Ingenium, linguam, citharas, & carminis artens.
 Hec tua fors, quid queris opes? deus omnia in omnes
 Diuidit, ut melius nobis videt esse futurum,
 Sorte tua contentus abi, sine cetera nobis,
 Can. Sunt tibi diuitie, mihi carmina, quid petis ergo,
 Carmen, & inuadis parteis Syluane alienas?
 Syl. Non tibi sarripio carmen nec Apollinis arma.
 Sed dare dulces, sonis aureis concentibus opto.
 Candid. Si gaudere meis igitur concentibus optas,
 Nos gaudere tuis opibus Syluane decorum est.
 Syl. Ille meis opibus gaudet qui diligit, odit
 Inuidus, atque animo bona fert alieni molesto.
 Canl. Sic quoque tu nostris absens gaudere carmenis
 Sat potes, haec artis sat sint tibi gaudia nostrae,
 Carmina sunt auris conuiuia, casus oris.
 Si cupis auditu, fac nos gaudere palato.
 Hoc amor, hoc pietas, hoc vult deus, omnia non dat
 Omnibus, ut nemo sibi sit satis, indigeatq;
 Alter ope alterius, quae res coniungit in vnum

BAPTISTAE MANTVANI

Omne genus, Gallos, Mauros, Italos & Iberos.

Indiga.

Formica.

Brumam.
Condit.
Neue.

Pœnitet ingenij.) Prosequitur Candidus querela
suas. Pœnitet ingenij, id est, habere ingenium ad carmen
aptum. si quid mihi, scilicet est ingenij. Multa secunda
id est, prospera sunt, ut ventus & fluctus secundus, id est
sequens & à tergo veniens nauigantibus. Quot sūt, id
est, apparet: Non enim plura sunt, gratis, id est sine me-
cede, sed ætas, scilicet iuuenilis. Indiga, id est, indiger
paucorum, non enim subiecta est morbis, nec tanto ego
munimento contra frigora. Quod scilicet senem nun-
subit, id est, subrepat, non animaduertentibus nobis. Om-
nium egenos reddit, Vide Iuuenalem. Extinctis lu-
cri spem viribus aufert. Mox erit vtendum partis, id est
acquistis in iuuenta, nunc querere, pro quaerendi, id est
acquirendi, tempus subaudi est. Et formica, Salomon
Proverb. sexto. Vade ad formicam o piger, & considera
vias eius, & discet sapientiam, quæ quum non habeat du-
cem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate
bum sibi, & congregat in messe quod comedat. Et. 30
Formicæ populus infirmus, qui preparat in messe cibum
suum. Horatius secundo Sermonum Sicut paruula, Nam
exemplo est magni formica laboris, Ore trahit quod-
cunque potest, atque addit æcervo, Quem fruit, haec
ignara, ac non incauta futuri. In brumam, id est, ad bre-
uissimū diem, ut est in solstitio hyberno. Ordo est. Co-
dit, id est, abscondit, æstate, id est, per æstatem cauis la-
bris farra nouæ. Neue, pro neque & ne renascantur, id
est, germinent, secat ore, id est, germinē auferendo dirum-
pit, fruges sepultas, id est, absconditas in terris. Gene-
thiacos, id est, de geneth, & natiuitate iudicantes, qui inspe-
cto natiuitatis horoscopo, futuram vitam prædicunt.
Hi, scilicet, genethiaci, & mathematici, locar sub Mer-
curio, id est, hora nascendi, qua Mercurius dominatur,
Vates, id est, prophetas & poetas, & omnes prudentes,
cautos,

cautos, ac ingeniosos. Et sub Ioue reges, magnatesq; .
 Vnde secundum Homerum in Iliade. Honor autem ab
 Ioue est. Maia filius, id est Mercurius, dat illis, scilicet
 variis sub se natis Ingenium, & ita vult eos contentos
 esse debere sua sorte, dicens. Sorte tua contentus abi, si
 ne, id est relinque, cetera, id est, diuitias & opes, nobis,
 id est, qui ingenium & carminis artem non habemus .
 Quid petis ergo carmen? id subtilis obiectio. Non tibi,
 furripio carmen, Callida quoq; responsio. Nec Apolli-
 nis arma. citharam scilicet, cuius est inuentor, ac cetera
 instrumēta musica, quia in medio residens complecti-
 tur omnia Phœbus, est enim princeps musicorū. Hora-
 rius. Lyræ solars & cantor Apollo. Vnde secundum Pli-
 nium Heroicum carmen oraculis Apollinis debemus.
 Et ideo Augustus illi ædem cōsecrauit, ad quam carmi-
 na Phœbo digna ferantur, de qua Persius ., Ad sacra vas-
 tum carmen affero nostrum, & Iuue. musarum & Apol-
 linis æde relictæ. &c. Si gaudere. Rursus æris obiectio,
 & subtilior purgatio. sed subtilissima rursus reiectio.
 Carmina sunt auris cōiunia, caseus oris. Pulchrū & pro-
 uerbiale, id est. Quæ res coniungit in vnum. Id verè di-
 cit. Nam propter egestatem, & mutua auxilia sunt inter
 varias nationes commercia. Iberos, id est. Hispanos.

*Sydera iungamus, facito mihi Iupiter adsit,
 Et tibi Mercurius noster dabit omnia faxo,
 Pileolum, virgam, citharas, nodum Herculis, alas,
 Syl. Vana superuacuis inculcas plurima verbis.
 Cand. Vana inquis? quæ damna tuis inferre videntur
 Diuitiis, si vis nostras audire camænas
 Erue sopitam de solitudine mentem,
 Vult hilares animos tranquillâque tempora carmen.
 Torpeo, vt osuriem patiens & frigora miluus.
 Iamdudum squarrosa cutis, sitis occupat ora.
 Nec pe uscin stabulis, nec in agro farra nec aurum*

In oculis, & vis positis me viuere curis?
Non facit ad nostros talis medicina dolores.
Fac alacrem, tege, pascere graui succurre senectæ,
Inuenies promptum versu, & cantare paratum.
Plena domus curas abigit, cellaria plena.
Plena pecus, plenisq; cadi plenaq; lagena,
Horrea plena, greges lati, grauis are crumena.
Tunc iuuat hybernos noctu vigilare Decembres
Ante focum, & cineri ludos inarare, bacillos
Torrere, & tepidis tostas operire fauillis
Cassaneas, plenòque sitim restinguere vitro,
Fabellasq; inter nentes ridere, puellus,
Tityrus, (ut fama est) sub Mæcenate vetusto
Rura, bones, & agros, & Mantia bella canebat
Altiùs, & magno pulsabat sidera cantu.
Eloquium fortuna dabat, nos debile vulgus,
Pannosos, macie affectos, farragine pastos,
Acnie fugiunt Muse, contemnit Apollo.

Sidera iungamus, id est, Iouem cum Mercurio, id
 est, comunica mihi dona Iouis, & comunicabo tecum dona
 Mercurij. Faxo, id est, faciam ut Mercurius nosset, id est, poe-
 tarum pater, & ingenij largitor, et tibi pilcolu, id est, ga-
 lerum, qui Mercurio assignatur, quod semper ferè radiis
 solaribus quasi galero tectus sit. Virgam, id est, caduceu.
 Vnde Mero Aeneidos. 4 Tu virgam capitis hac animas
 ille euocat orco Pallentes, alias, sub tristitia Tartara mit-
 tit. Dat somnos, adimiq; & lumina morte resignat, Illa
 fretus, agit ventos, & turbida tranat Nubila. Id autem ex
 ultimo Iliados sumptum videtur, qui locus sic versus est:
 Tu virgam capitis, hac oculos deus excitat ipse. Hæc dul-
 ces suadet somnos. & lumina claudit. Macrobius lib. 1 Sa-
 tur. dicit caduceu duobus draconibus ornatu fuisse, mare
 & scemina, in nodu obligatis inuicem parte media volu-
 minis sui. Vnde Mart. lib. 7. Cyllenes, cæliq; decus, fa-
 cunde

Faxo
 Pilcolu

cunde minister, Aurea cui torto virga dracone viret. Citharas, quia tetrachordū inuenit, id est, quatuor chordarum, quum Apollo septem chordarum inuenisset Vnde Horat. lib. i. Carminū Curuxq; lyræ parentem. Nodum Hercules, id est, inextricabilē, qualem Hercules inuenit qui, nec principium, nec initiū habere videbatur, qui tamen dissoluerit, diues erat, hunc in caduceo iam ex draconibus confectum diximus. Alij Herculaniū nodum dicunt non ab Hercule inuentū, sed à Mercurio. Verūm ab Hercule dissolutum, non quidem arte, sed vi, quod, & Alexandrū Magnū fecisse dicunt. Vterq; tamen, & Mercurius mercū, ac mercatorū deus, & Hercules, diuitias, quibus fauent, conferre dicuntur. Vnde Horatius, Diues amico Hercule. Et Persius: O si sub rastro crepet argēti mihi serja, dextro Hercule: Antiquitas enim (vt scribit Diodorus) fabulata est Herculem dixisse postquam ad deos translatus erat, qui sibi decimum bonorū dicarent, vitam felicē ducturos, quod Lucullus ditissimus, & alij Romanorū plurimi fecerunt, vsq; adeo vt ex decimis illi templū egregiū trans Tiberim ædificatint. Per nodum ergo intelligā difficultatem acquirēdarū diuitiarū, quas vterq; confert. Mercurius quidem vafra uente & ingenio cauto: Hercules vi, qua aurea mala abstulit, Alas, quibus à dijs ornatus mittitur, vt Aeneid. 4. Hic primū paribus nitens Cyllenius alis Constitit &c. Vult hilares animos. Vnde Ouid. Carmina proueniunt animo deducta sereno. Squarrosa cutis. Squarrosi dicuntur quorū cutis exurgit ob assidū illuūē Lucillius: Verorū ac rapidum squarrosa incōdita rostra Promptum versu id est, ad versum, Videri potest datius antiquus. Plena domus, scilicet diuitiarum, curas abigit, quod tamen multis cōtra ē uenit. Nam vt dicit Iuue. Crescit amor nummi quantū ipsa pecunia crescit, Horrea plena. Legā melius, hordea plena Greges lati, id est, pingues, qui lætitiā afferunt

Cithara.

Nodus.

Herculis.

Lucullus.

Squarrosa

Crumena
Aerarium

Bacillum.
Farrago.
Aonia.

dominis, aut bene curat i, & ita reuera læti. Gravis ære
crumena, id est, marsupium, vt quidem dicunt: ære, pecu-
nia, quia ærea primum fuit. Vnde ærarium quem fiscum
nunc appellant. Ludos inarare, id secuti faciunt rustici,
diuinare facientes quem sulcum terigerint. Bacillo, par-
uo baculo, & dicitur in nominatiuo hoc bacillum. Tiry-
rus, id est Virgilius. Farragine, pulmentario ex farre fa-
cto. Aonia, quæ in Phocidis montibus, quos Aones o-
lim habitauerunt, frequentes sunt.

*Syl. Si sperata mihi dederit fortuna quod opto,
Candide, presenti te sollicitudine soluam.*

*Cand. O vtinam, Syluane, foret tibi tanta voluntas,
Quanta est hac etiam tibi temp estate facultas:*

Non ego diuitias, Cosmi, non Serica posco

Pallia, non Tyrias chlamides, non prandia regum,

Non patinam Aesopi fameo, clypeumue Mineræ.

Nil opus est regi laribus cui, ferrea nomen

Tradidit, aut si mens non fallitur, aenea barba.

Hæc me iam pridem memini dedicisse sub Vmbro.

Postulo vestitum, peto victum sub lare paruo,

Certior istud opus toti non desorte vite.

Sint mihi Pythagoræ mense Codrique supellex.

Sæpe alios, qui spem dederint, inuenimus ore

Magnificos, sed re modicos, tibi fidimus vni.

Tu mihi si fueris mendax, præciditur omnis

Spes, vt solstitio fiam philomela reuerso.

Mutus & elinguis suspendere postibus arma

Tempus erit, clausoque abigi spectacula circo.

Si scelerata, &c. Graphicè ostendit quod Ouidius
dicit quia pollicitis diues quilibet esse potest. Non ego
diuitias Cosmi Alij Cosmæ legunt, illius Florétini di-
tissimi. Sed & Cosmi multi fuerunt diuites cōgruumq;
est diuitibus nomē, Nam, *ἡσμος* dicitur ornamentū &
μῦδος *ἡσμέω* idem quod orno. Vnde, & Latini mū-
dum

cum pro ornamento accipiunt, dicentes mundum mu-
 liebrem, quæcunque ad mulieris ornatum faciunt, Non Seres.
 serica posco pallia. Seres populi sunt circa Indiam, apud Serica,
 quos sunt arbores lanigeræ sine vermibus, quarum frōi-
 bus canitiem depectunt aqua perfusa, ex quo vellere ve-
 strimenta conficiuntur, quæ serica appellantur. vt auctor
 est Plinius. Vnde, & Mar. Velleraq; vt folijs depectunt,
 tenuia Seres. Errat autem Seruius, qui serica a bombyci-
 bus confici vult, quum bombices non apud Seres, sed in
 Arabia, & insula Coa peculiariter proueniāt. Qui quidē **Bōbyces.**
 bombices vermiculi sunt, telasque araneorum modo **Bombyci-**
 texunt ad vestem luxumque fœminarum, quæ bomby- **na**
 cina appellantur. Ioue. Quorum delicias pannus bom-
 bycinus vrit. Non Tyrias chlamides, id est vestes ex pur-
 pura dibapha, id est bis tincta, vt apud Tyrum fiebat & **Dibapha.**
 id circo in magno erat pretio. Non prandia regum id
 est, prædiuitum. Persius, in luxum, & prandia regum.
 Non patinam Aesopi, id est, qualem procurauit Aeso-
 pus, nō fabulator ille Phrygius, sed Romanus histrio, qui
 filijs ex quæstu histriionico ducentes sestertium reli-
 quit, quas opes filij absumperunt. Vnde Horatius secun-
 do sermonum, filius Aesopi, detractam ex aure Metel-
 lae, scilicet vt decies solidum exorberet, aceto Diluit **Aesopi**
 insignem baccam, id est, margaritam, seu vnionem pre- **patina,**
 tio decies sestertium, aceto liquefecit, & absorpsit. Et
 ita filius hic notatur, qui etiam Aesopus dici potuit.
 Literæ enim omnes diffamant patinam Aesopi: Vnde,
 & Beroaldus: Iam patina Aesopi cedat, iam luxus Api-
 ci. Et Ptolemæorum prodiga luxuries. Clypeumue Mi-
 neræ, id est, quanti estimata est ægis in pectore Minæ-
 ræ quæ prudentiam denotat, qua pectora sapientium **Pyrrhas.**
 muniuntur. Nil opus est regis laribus, id est domibus
 aut ædibus, cui ferrea, &c. Quidam? Pyrrhum intellige-
 rent, qui (vt Seruius tradit) quum à patre vocaretur

Aenobar-
bus.

Neoptolemus, postea dictus est Pyrrhus, à colore pilorum, quia subrufus erat. Ego autem intelligo de Nerone aut maioribus eius, qui æneam dicti sunt habere barbâ, atque Aenobarbi vocati. De qua re sic dicit Siphontinus Aenobarbus. hoc est, rutilâ quasi æneam barbâ habere fuit cognomē Domitiorū, ex qua familia Nero fuit. Aetorem autem originis pariterq; cognominis habuerūt L. Domitium, cui rure quondâ reverrenti iuvenes gemini augustiore forma apparuerunt, iusseruntq; nuntiatum se natui, ac populo Romano victoriâ, de qua adhuc incertum erat, atq; in fidē maiestatis adeo permulisse malas, ut nigro rutilū æriq; assimilē capillū redderent, quod in fine mansit, & in posteris eius, ac magna pars rutila barba fuerunt. Vnde C. Domitiū Neronis atavum, qui tribu natu suo pontificibus offensior fuerat, quod aliū quâ in patris sui locum cooptasset ius sacerdotū surrogandum à collegijs ad populum transtulerat, & in consolatibus Allobrogibus Aluernisq; superatis, elephâto vectus fuerat, turba militum quasi inter solēnia sacrificij prosequente, Lucius Crassus orator dixit non esse mirandū, quod æneam barbâ haberet, cui os ferreū, cor plūbeum esset. Hæc ille, Quia ergo Neronē constat palatiū sumptuosissimum extruxisse, estq; de Aenobarborū familia de illo intelligendū putē. Vnde dicit Suetonius in eius vita, quod non in alia re damnosior, quā in ædificâdo, fuit. Nam domum à palatio Exquiliis usq; fecit. quā primo transitoriam, mox incēdio absumptâ restitutamq; antea nominavit. De cuius spatio, atq; cultu sufficeret hæc retulisse. Vestibulū eius fuit, in quo Colossus ducentorū viginti pedum staret. Ipsi effigiei tanta laxitas, ut porticus triplices miliarias haberet, item stagnū maris instar circumseptum ædificijs, ad vibrū speciē. Et reliqua quæ prosequitur. Tranquillus ibidē Dubitat autem an ferrea barba illi nomen dederit, vel quod ferreus, i. durissimus esset, vel quod

quòd os ferreum dictus est habuisse Domitius, vel quòd rustico congruit de nominis causa dubitare, sicut illi. In medio duo signa Conon, & quis fuit alter? Descripsit radio totū qui gentibus orbē, hæc me iam pridem meminī didicisse Valla diceret non esse dicendū, iam pridē didicisse, quia persistentē actionē, & præsens tempus efflagitant, iam pridē, iam dudū, iam olim, aut olim iam. Verum licet durus, posset dici, iam pridē meminī. At Agreus negabit rectē dictū Memini dixisse. Vult enim meminī cum præsenti constituendum, sed Valla contra sentit, Ruden. Vnde, & Persius. Nec me in bicipiti somniasse Parnasso meminī. Sub Vmbro, de quo prius dictū est. Id autē addit, ne cōtra decorum peritior haberetur pastor, aut ut dīceproxi suo ingratus non sit, quē nescio an Si pontinū dicā, à quo plurima sumpsisse videtur. Sint mihi Pythagoræ mēsa, qui carnibus abstinuit, & ventri indulgit nō omne legumē, quia etiā fabis abstinuit, sed herbis vesceretur crescētib. in hortis, vnde epulū possis centū dare Pythagoreis. Codriq; supellex, pauperis. Poetæ ac Philosophi, de quo Iuue. Sat. 3. Lect⁹ erat Codrus, pcula minor vrceoli sex, Ornamentū abaci, nec nō, & parvul⁹ infra Cātharus, & recubās sub eodē marmore Chiron.

Pythagoras.

Codrus,

Iamque vetus Græcos servabit cista libellos,
Et diuina opici rodebant carmina mures.

Nil habuit Codrus, quis enim negat, & tamē illud: Perdidit infelix totū nil, Hæc ille. Ore. i. pollicitationib. Magnificos, sed re, id est, exhibitione pollicitorū modicos. Tibi fidimus, id est, cōfidimus. Ego siā philomena reuerso solsticio, quia mutus, & elinguis, i. nihil canam, sicut nec philomena quæ in vere præcipuē canit. Suspendere postibus arma tēpus erit. Arma id est, fistulā, & plestra, & cetera instrumenta musicalia: alludit tamē ad arma pugilū qui ad postē Herculis figebāt arma sua, quando esset emeriti, aut amplius exercere nollēt, sicut & cæ-

Arma.

Circus

terorum officiorū dijs sua, quicunq; amplius iuti nollēt
suspendebāt arma. Et tempus erit abigi spectacula, id est
spectatores. Circo, id est, theatro clauso.

*Syl. Candide, vidisti Romam, Sanctiq; senatus
Pontifices? vbi tot vates, vbi copia rerum
Tantarum: facile est illis ditescere campis.*

*Cand. Deciperis, me velle putans ditescere, vesci
Et lupus omne animal crudis existimat escis.*

Tuq; putas alios, quo tu pede, claudere passum.

Non ego ditari cupio, sed viuere paruo,

Fac habeam tenuem sine solitudine victum,

Hoc contentus eam, Romana palatia vidi,

Sed quid Roma putas mihi proderit, o Syluane?

Occidit Augustus, nunquam rediturus ab Orco,

Si quid Roma dabit, nugas dabit: accipit aurum,

Verba dat: heu Romae nunc sola pecunia regnat.

Exilium virtus patitur, sperare iubemur

Vndique & in toto vates spe pascitur orbe.

Syl. Dic pugnas, dic gesta virum, dic praelia regum.

Vertere ad hos qui sceptra tenent, qui regna gubernant:

Inuenies, qui te de sordibus eruat istis.

Cand. Inueniam qui me derideat, & subsannet,

Tempestate ista reuerentia tanta poësi,

Quanta lupanari, quid me Syluane lacessi?

Syl. Non decet obscenis vatem prorumpere verbis.

Cand. Non possum non vera loqui, si vera taceri

Fortē velis leuibus me parce laceffere dictis.

Syl. Vtile consilium prestare laceffere non est.

Candide vidisti Romam? Diserte describit morem
auarorum, qui ne iuuent, aliò mittunt opem imploran-
tes. Sanctiq; Senatus pōtiffices, id est, Cardinales sicut ca-
nitur clarè: senatus apostolorum, quem cardinales reprē-
sentant. Facile est illis ditescere campis, vbi scilicet tot
diuites sunt. Deciperis, me velle putans ditescere. Non
enim

im quero ditescere, sed victū, & vestitū, quibus contē-
 quis sit. vesci. Ordo est: Et lupus existimat. i. censet,
 iudicat omne animal vesci crudis. i. incoctis escis, scili-
 cet carnibus, quib⁹ ipse vescitur. Tuq; i. & tu putas alios
 claudere passum, id est, ingredi eo pede, quo tu, id est,
 moueri ea affectione, qua tu. Per pedes enim saepe intel-
 liguntur affectiones, hoc est, quia tu cupis ditescere cen-
 ses omnes id cupere. Tenuem sine sollicitudine victum.
 Non ergo affluentię petit, sed securitatē, quā tamē Sal-
 uator sine sollicitudine à se sperandā docet, vetans ne so-
 liciti simus quid bibamus, & comedamus. O Syluane,
 Spondaicus versus non ineptus, quia, & languorē animi
 loquentis, & pondus rerum habet. Augustus, id est, be-
 neficiis in Poetas. Virgilium, Horatium, Tuccam, Varū,
 ceterosq; principes. Nugas. pollicitationes inanes. Sola
 pecunia regnat. Horatius: Et genus, & formā regina pe-
 cunia donat. Ouid. Dat census honores, Census amici-
 tias, pauper ubiq; iacet. Iuuenalis. Quantum quisq; sua
 nūmorum seruat in arca, Tantum habet & fidei. Et rur-
 sus Horatius. Hos solos aiunt sapere & bene viuere, quo-
 rum Conspicitur nitidis fundata pecunia villis. Et iterū
 Iuuenalis de Romanis loquens.

Augustus.

Nugę.

Pecunia.

Quandoquidem inter nos sanctissima diuiriarum
 Maiestas, etsi funesta pecunia templo.

Nondum habitas, nullas nūmorum creximus aras. Ut
 colitur pax atq; &c. Exilium virtus patitur. Idem Iuue.
 Aude aliquid breuib⁹ Gyris & carcere dignum, Si
 vis esse aliquid, probitas laudatur & alget, Criminibus
 debetur honos, &c. Vatis spe pascuntur omnes, quia nihil
 recipimus. Dic pugnas, dic gesta virū. Aliud subterfu-
 gium auari. Verrere, Imperatiue à vertot, id est, sis con-
 uersus, & verte te ad hos. i. ad eos qui tenēt scepra, id
 est ad reges, & subsannet. Iterum spondaicus Versus
 consimili ratione compositus. Quanta lupanari, id est,
 prosti

prostibulo, aut prostitutis. Lupas vocabāt olim pstituta
vnde & prostibula lupanaria. Hinc fictū volūt Romulū
à lupa nutritū. Nō decet p aliū, se castigat leuibus dictis
i. nō paruis, aut modicis, sed vanis, aut cōtumeliosis, sicut
mulieres leues, quibus pstituta est pudicitia dicūtur, &
mores leues, qui incōstātes. Me parce lacescere. Parce,
abstine, vt Aeneidos primo Parce metu Cytheræ,

Cand. Consilij locuples ego, sed pauperrimus auri,

Qui pugnās, qui gesta virūm, qui relia regum

Dicet inops vates, cui nec quo fistula possit

Aptius incidi, fieriq; foramina culter?

Aspice, vt excussis laxata manubria clauis,

Vt dentata acies, veteriq; simillima ferre.

Hoc leue, sed mense graue & intollerabile damnum,

Vtile consilium firmat, set inutile mementum

Frangit, & extenuat vireū, minimumq; retundit.

Magnates dare parua pudet, dare magna recusant,

Adde quod & nostri curant ita carmina reges,

Vt frondeis aquilo, mare libis, vineta pruina.

Ipsi ad delicias reges & ad otia versi,

Quod celebrant, laudari optant, hinc carmina manant.

Perdita de studio Veneris, de scurrilitate,

De ganea, de segnitie, de infamibus actis,

Quæ castum, capitale nefas, celebrare poetam.

Consilij locuples ego, sed pauperrimus auri. Horat.
etiam genitiuo construxit, dicens: Horum semper ego
optarem pauperrimus esse bonorū. Qui. i. quomodo, aut
quo, id est, quare dicet inops vates pugnās, &c. Cui nec,
si est culter, quo fistula possit aptius incidi, & s. quo for-
amina possunt fieri. Aspice vt manubria. s. cultrorum, i.
capuli quibus capiantur, & tenētur in manib. s. sint. La-
xata. id est laxa & dissoluta Clauis, id est, clauiculis qui-
bus compinguntur. Excussis, hoc dicens ostendit cultrū
suum, Et aspice vt, id est, qualiter. Acies, scilicet cultri. i.

**Manubria
laxata.**

tuta eius pars. Sit dentata, id est in modum fertz indē
 s efficta. Vnde addit: veteriq; simillima ferræ, quā Dæ
 alū inuenisse quidam volunt, ad similitudinē maxillæ
 Serpentinæ. Hoc damnum, scilicet de iuramentis, & vesti
 tis, Est leue, id est tolerabile. Sed mēsa, id est, victus. est
 graue & intollerabile. Magnates dare parua pudet, quia
 v. dicit Horatius: Magnos magna decent. Sed hoc vafra
 mento scimus nonnullos vfos, dicentes petentibus ma
 gna, indignos esse, qui magna recipiāt, & exiguum quid
 dam orantibus se non decere tam exigua munera con
 ferre. Vt frondes aquilo, qui eas nihili facit, vt Libs ven
 tus libitus curar mare, in quod sæpe sæu t. Et vt pruina,
 id est, ros congelatus, aut gelu matutinum. Curat vine
 ta, id est, vites, quod etiā nihil est, quia etiā congelantur.
 Ipsi ad diuitias Ordo est. Ipsi reges id est, prapotentes
 Versi ad delicias, id est delectationes & illecebras car
 nis. Et ad otia, id. desidiam. Optant laudari quod ce
 lebrant, i. oblectamenta sua. Studio Veneris, id est, amo
 ribus impudicis. De scurrilitate. i. inhonesta dicacitate. Ganea?
 De ganea, id est, caupona, & gulositate. De segnitie i. Segnes.
 desidia. Dicuntur enim segnes seorsum ab igne, qui affi
 nissimus est, tepidi & ignaui. De infamibus actis, i. priua
 tis, quū gesta ferè sint publica. Melius aū (auctore Val
 le) acta, quā actus in hac significatione dicimus. Quæ ca
 sum capitale nefas, celebrare poetā. Idem sanctè & ca
 tholicè sētit in opusculo cōtra impudicè scribētes, vnde
 explodenda est Catullana sentētia, Nam casū esse decet
 pium poetā ipsum: versiculos. nihil necesse est, qui tum
 leniq; habēt salem & ieporē. Si sunt molliculi ac parū
 pudici. Cui tamen multi gentiliū subscripserunt, Vnde
 ad Voconiam poetam Adrian^o imp. Lasciuus versu, mē
 e pudicius, erat Et Ouid de se, Crede mihi n. ores distāt
 carmine nostro. Vita verecunda est, musa iocula mihi.
 Et Mart Lasciuia est nobis pagina, vita proba.

*At qui dura manu gesserunt bella potenti,
 Fortiter videntes ferro, non molliter auro,
 Dilexere graues musas; heroica facta
 Qui faciunt reges, heroica carmina laudant.
 Vt cessere viri fortes & mascula virtus,
 Dicendum aliiloqui nihil inuenere poetæ.
 Occidit ingenium vatium, ruit alta pœsis.
 At si forte aliquis regum gerat aspera bella,
 Et decus armorum studiis bellogue parauit,
 Nil genus externum, venturaq; secula curat:
 Laude suæ gentis, satur & presentibus annis
 Barbarus, est, neque carmen amat, vel auarus in auro
 Mergitur atque Mida curis flagrantibus ardet.
 Est & apud reges rudis, inuida, rustica turba,
 Mimus, adulator leno, assentator, adulter,
 Histrio, scurra, quibus virtus odiosa, pœtas
 Mille modis abigunt, ut quando cadauera corui
 Inuenere, fugant alias volucresq; , ferasq; :*

At qui dura, &c. At, particula aduersatiua, locum habet ubi contraria nectimus iam dictis ut dictum de Aeneas in fine tertij. Factoq; hic fine quieuit, subdit de Didone principio quarti. At regina graui iam dudum saucia cura Pulchrè ornat carmè epithetis, quæ sic cōstruuntur. At qui gesserunt potèti manu dura bella forte &c. Dilexere greueis Musas, reges, qui faciunt heroica facta, laudant heroica carmina. Vt id est, postquam. Viri fortes cessere, id est, è medio sublati sunt, quia fortes cedere nesciuit. Et mascula, id est, virilis virtus: At si fortè, bene occurrit argumèto, quod iam cuius in promptu est. Nam si heroica gerentes, heroicis gaudent carminibus quæras cur ad illos non abeat, illosq; canat Candidus. Ad quod respondet, iratos quidem esse qui heroicè viuunt, & si qui sint, cos non habere curam de æterno nomine. Mida curis, id est, auaritia, qua ductus petijt a dijs, ut quicquid

contin.

ottingeret, aurum fieret, quo impetrato, inedia absunt.
 ptus est Nam & cibus, & potus in aurum versus est. Est
 & apud teges. &c. Alia causa cur apud reges non sit poetis
 locus, quia illic sunt literarum, & probitatis hostes, ut po-
 te rudis, & rustica turba, cum poetae sunt pauci, urbani, &
 eruditi. Mimus id est, gestu corporis morum imitator,
 cum poeta grauis rem more philosophorum seuerè nar-
 ret. Adulator, cum poeta sit seuerus. Leno, cum verus
 poeta, sit turpitudinis omnis hostis, & expulso. Assenta-
 tor, cum poeta sit virtutis laudator. Adulter, cum nihil
 Musis sit magis contrarium, quam adulterium, tum que
 cunque poetis optantur casta sunt, ut Pierides, Miner-
 ua, Daphne, fontes. Histrio, cum poetae suae dignitati con-
 sulant. Quibus, scilicet omnibus virtus est odiosa. Poetae
 mille modis abigunt, quasi à praeda inuenta, ut quan-
 do cadauera, corui inueniunt. Aptior esset similitudo, si
 honesti à rebus honestis abigantur per inhonestos, ut
 à pes à floribus per araneas.

Sunt etiam vates quidam sine lege petulci.

Qui sine lege aliti, sine praeceptoribus audent,

Quicquid amant reges, & amant infamia solum

Scribere: Nam vates etiam dementia vexat.

Hi se nescio qua mentis leuitate poetas

Esse volunt, postquam triuialibus ora cicutis

Applicuere, sibi applaudunt, sua carmina iactant,

Insulsi, illepidi, indociles, improvidi, inepti.

Qui solet his vacuas praebeere ambagibus aureis,

Id vitium commune putat, doctusque resistit

Vatibus, à vero indoctus discernere falsum.

Syl. Candide persuperos, per Olimpica numina iuro,

Me tibi (si venti veniant ad vela secundi)

Laturum auxilium, meliora in tempera viue.

Nec paulisper adhuc mecum sperare recusa.

Cand. Si mihi sic optas, tibi sit Syuane, quod optas.

Syl.

Opto equidem, dictumq; fides non sera loquetur.

Cand. P'ade malis auihus, nunquam rediturus auarus

Et facias subito quidquid tractaueris aurum

More Mide, quando virtus tibi vilior auro.

Sunt etiam vates, D. cet. tert. a causam, cur poëtis non sit apud reges locus quæ est, quia multi versiculorū ineptorū factores & turpes vitæ homunciones, sacrum poëtarum nomē indignissimē sibi vsurpant, quod ægerimē patitur Horat. dicēs in arte: Descriptas seruare vi-tes operumq; colores, Cur ego si nequeo, ignoroq; Poë-
ta salutor. Petulci, id est petulantes, audentes, quæ non possunt. Nam Vates etiā dementia vexat. Non equidē graues, sed leues & futules Trivialibus ora cicutis. Cicu-
ta est herba fistulosa qua pastores canere solebant. Ma-
ro: Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula.
Idem. Non tu te in triuijs indocte solebas, Stridētī mi-
serum stipula disperdere carmen, quod in compitiis, &
triuijs ab indocta rusticorum pube id compitalibus, &
ambarualibus cantari solebat. Si i applaudūt (sibi pla-
centes, sua carmina iactant existentes insulsi, id est, sine
salibus sermonis. Illepidi, id est, sine lepore, ac venustate
sermonis, indociles quia discere nolunt, & ita incorrigi-
biles. Improuidi, quia non videntes se ad interitum tē-
dere, & alios ducere. Inepti, id est amusi, & ab omni ap-
titudine tum verborum, tum factorū abhorrentes, Am-
bagibus, id est, verborum incultationibus, cū artem ve-
ram non habeant. Id vitium commune putat, & ita rei-
cit bonos propter malos, a verò indoctus, id est, nesciēs
discernere falsum. Candide per superos. Videns Sylua-
nus Candidum virtutis amatorem veramq; poëtam, pol-
licetur operam cum iuramento, nihil tamen confert in
eum. Per olympica, id est, per cœlestia. Nam prouer-
biale, id est, si res prospere mihi succedant, & eueniant
mihi, quæ opto Meliora in tēpora viue. Virg. Aeneid. 1.

Durate

Durate & vosmet rebus seruate secūdis. Paulisper, per paululum temporis. Fides non sera. i. non tarde faciēs, quod dixi. Nam fides videtur, autore Cicerone, dicta, eō quod fiat dictum, siue quod dictū. & conuentum est. Cādidus autem non contentus pollicitationibus, imprecat in abeuntem omnia mala dicens: Vade malis aui- bus, id est, malo auspicio; quasi dicat in rem malam, nū- quam rediturus. Auare, hoc autem videtur dicere in ab- sentem, quasi obmurmurando, postquam se nihil recep- turum sperauit. Et facias subito quicquid tractaueris au- rum More Midæ, de quo iam diximus. Quando, id est, quādoquidem, virtus tibi vilior auro, scilicet est, cum tamē Horatius in epistolis contra dicat, Vilius argumē- tum est auro, virtutibus aurum.

ECLOGA SEXTA

de ciuium, & rusticorum dis- CEPTATIONE. INSCRIPTA *Cornix.*

Ioannis Murmelij Argumentum.

*Cornix enarrat discrimina ruris & urbis,
Et pergit varios stultorum carpere mores.*

Cornix, & Fulica.

Ingit hyems, mugit boreas, à culmine pendet
Stiria, depositis bobus requiescit arator.
Dormit humus, clauso pastor tunicatus ouili
Cessat iners, sedet ante focum fumosa Neera,
Atque potēta coquit, prius intolerabilis aestas.

Nunc laudatur hyems, estu laudata molesto,

Displicet opus, damnat praesentia frigus.

Ful. Omnia bonum praesens, minus est, sperata videntur

BAPTISTÆ MANTVANI

Magna, velut maius reddit distantia lumen.
Cor. Delicias habet omne suas, & gaudia tempus.
Aspice vt implexi, vritaq; in veste ligati,
Cede suum pueri exultant, inflatur in virem,
Immissis vesica fabis sonat, & micat, acta
Nunc pede, nunc cubito, stricto nunc obuia pugno,
Si cadit, attollunt, cursu labor, atque recursu
Brumam abigit, glaciale gelu, pila rustica vincit.
Nos tamen hic melius tepido sub stramine foci
Transigimus tempus dum lac coit igne recoctum.
Ful. Pauperiem declarat hyems, improuida certè
Turba sumus iuuenes, securi æstate vagamur
Immemores hyemis: nostrum es tibi cinis omne est.
Vt redit è Scythia Boreas, nidosq; volucrum
Frondibus ostendit nudata cadentibus arbor,
Frigemus nudi scapulas, dorsum, ilia, plantas,
Stultitiam declarat hyems, sapientius vrbes.
Congeriem nummum accumulant, & ad ilia vulpes
Melotasq; trahunt, maculosaq; tergora lyncis.

Ningit hyems. Cōtenrio est inter Cornicem pastorem,
 qui parteis rusticorum agit, & Fulicam, qui vrbiorum,
 de præstātia fortunæ, vtrorumq; occasione cuius multa
 quasi satyricè dicuntur in mores potius ciuium, quàm
 rusticorum. Videntur autem tam Cornix quam Fulica,
 pastorum nomina. Vterque enim se rusticum proficitur
 & masculino genere nominat. Hyems, id est, tempestas
 pluuiosa, & niuosa. Boreas, ventus frigidus à septētrio-
 nali plaga, quæ frigida est, flans. Mugit, mugitum imita-
 tur flatu alto. Stiria, id est, glacies concreta. A culmine,
 à lecto, Dormit humus, sopitur niue & non exercetur.
 Pastor tunicatus, quia otiosus, vnde dictum est à poëta.

Nexra.

Polenta.

Nodus ara, fere nudus, hyems ignaua colonis. Nexra
 coniunx rustica, fumosa, quia ferè ligna viridia aut ma-
 le sicca cōburūt. Atque polenta coquit, Ouidius. Quo-

coxerat ante polenta. Reperitur tamen & foemininum, cum hoc solum inter latina primæ declinationis reperitur neutrum. Omne bonum præsens minus est, i. minoris aestimatur, quia nemo contentus sua sorte: vnde Hor. in principio Ser. Qui sit Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem, seu ratio dederit, seu fors obiecerit, illa contentus viuat, laudet diuersa sequentes? Veruntamen id contra vsum venit, ubi minimè opus, quia bona terrena eo quod præsentia sunt, plus nos delectant, quam cœlestia quæ futura, sperantur. Aspice ut implexi. Docet exemplis non rerû, sed animorum esse discrimen. Nam pueri nudi etiã in hyeme oblectantur varijs, ut cæde suum, id est, porcorum, ut vesicam habeant, cuius agitatione brumale frigus superent, & rustici pilam magnã vento inlatam manibus pedibusq; agitant, glaciale gelu non curant. Pauperiem declarat hyems, id est, paupertatem. Est tamen interdû damnum ut: Si quadrupes pauperiæ fecisse dicatur. Nos iuuenes sumus turba improuida, quia securi æstare vagamur. Nostrû æs, id est pecunia nostra, est tibicinis, scilicet canētis ad choream instituendam. Congeriem, nummû, id est, nummorum per syncopam, & idilia, scilicet fouenda, & cooperiēda, trahunt, id est, cōtrahunt. Vulpes, id est, pelles vulpinas, & μελωτας, id est, pelles ouinas, grecum est. Cætera nota sunt.

Melotas.

Cor. Desipiunt omnes, nec nos in crimine soli,

Imò ipsos vexat grauior dementia ciues,

Verum illis mater, nobis fortuna nouerca.

Nos premit, infœlix sors, est dementia, fac sim

Fortunatus, ero locuples, ero primus in vrbe,

Audiar, assurgent omnes, me vertice nudo

Vulgus adorabit, me plebs, me consulet omnis

Turba, magistratus etiam, populusq; patresq;

Ful. O Cornix, Cornix, non est fortuna, sed ipse

Quo sapiunt homines, animus: fortuna potentem

BAPTISTÆ MANTVANI

Non facit, imò deus: causam recitabat Amyntas.

Cor. Est fortuna deus, sed quid recitarit Amyntas,

Dic precor, in causis erat ingeniosus, & acer.

Ante tamen paulum pecus, & præsepia vise.

Vade, redi, calor est post frigora dulcior, ito.

Ful. Attingit vix alta genus, vix tecta resistum

Tanto oneri, sublimis apex in vertice furni

Pyramidem fecit, metâque assurgit acuta.

Cor. Da pecori cordonum, stipulisq; foramina claudere,

Si paries hiat, & rediens, letamine muni

Limina, nulla gregi grauior, quàm frigora, pestis.

Iam ne ades? oh quanta hoc solito properantia maior?

Ful. Sollicitum me reddit hyemis in frigore, & igni

Maxima strenuitas sæno recubare calenti:

Abcondiq; cauo accubitu post frigora dulce est.

Cor. Incipe, & enarra discrimina ruris & urbis.

Desipiūt omnes, id graphice docet Horatius .2. Ser. nec mirum, quia stultorum infinitus est numerus. Nos, scilicet rustici vnde se rusticos asserunt. Verum illis mater id lepidè, quod Plinius de natura dicit, quæ nobis multum cōtulit magna, & sæua mercede, ita vt nō sit facile existimare parens ne melior, an sæuior nouerca fuerit. Infelix fors est paupertas, & tenuis fortuna est dementia, id est, reputatur demens quicunq; pauper, vnde Horatius in Epist. Hos solos aiunt sapere, & bene viuere, quorum conspicitur nitidis fundata pecunia villis. Assurgent, id est, reuerētiam, & honorem assurgentes impendent. Vulgus adorabit id est, corporis gestu honorabit. Nam adoramus etiam statuas, ac crucem domini, sed oramus tantum rationem habentes, & sensum. Consulēt, id est, consilium poscet. Nō est fortuna, id verè, Iuuenalis. Sed nos te facimus fortuna deā. Est fortuna deus, id ex falsa opinione, & rusticè. Nam cum deam neget nostra fides, etiam fortunam deum dicit. An id facit poëta, quod

Demens
quis.

Adorat,
Orate

Fortuna

mina putabātur vtriusq; sexus. Vnde de Venere Aeneidos. 2. Descende, ac ducente deo. Et de Aleſto aut Iunone. 8. Nec dextræ deus erranti affuit, vnde in Cypro erat barbata Veneris ſimulachrum. vnde dictum eſt: Pollentēque deum Venerem. Videtur autem Cornix dominus, aut ſaltem maior quam Fulica, quem mittit ad caulas, qui abiturus dicit. Attingit nix alta genu. In vertice furni vbi minime cōſiſtere poſſe videtur, propter ignem, quod panis in eo coqui ſolet. Pyramidem, id eſt, cumulum nivis in Pyramidis formam. Eſt autem pyramis ſtructura ex lapidibus in morem ignis aſcendentis, cuius vertex acutus eſt extructus, quales in Aegypto leguntur miræ altitudinis fuiſſe, de quibus Martialis in principio. Barbara pyramidū ſileat miracula Memphis. Addit autem Cornix. Da pecori cordonum. id autem dicitur fœnum quod autumnno ſecatur, ſicut corda frumenta vocātur, quæ ſerò matureſcunt. Lætamine muni. i. ſimo. Nam ne ades, intelligendum eſt aliquantulum moræ interfuſiſſe, & interea tacuiſſe Cornicem. Omnia autem familiariora ſunt quàm vt expoſitionis egeant.

Pyramis.

Cordonum.

*Ful. Hoc igitur tantum ruris diſcrimen, & vrbis
Taliter exortum noſter recitabat Amyntas :
Principio rerum, primaq; ab origine mundi,
Cum muliere marem ſociali ſædere iungens
Cæli opifex (ſic namq; deum appellabat Amyntas,
Nomen adhuc teneo) natos pro ducere iuſſit,
Atque modum docuit, fieri quo pignora poſſent.
Accinxere operi, mandata fideliter implent,
Sicq; vtinam de pomi eſu ſeruata fuiſſent.
Fœmina ſit mater, puerum pari, atque puellam.
Atque puerperio ſimili fœcunda quotannis,
Auxit in immenſum generis primordia noſtri.
Poſt tria luſtra, deus redijt, dum pignora pectit
Fœmina proſpiciens, venientem à limine vidit.*

BAPTISTÆ MANTVANI

AD AM aberat, securus oues pascebat, adulter
 Nullus adhuc suspectus erat, sed multiplicatis
 Connubijs, fraudata fides, sine cornibus hirci
 Facti, & Zelotypo coniunx suspecta marito:
 Nam quæ quisque facit, fieri sibi furta veretur,
 Erubuit mater, nimiaq; libidinis ingens
 Indicium rata tot natos, abscondere quosdam
 Accelerat, fœno sepelit, paleisq; recondit.
 Iamque lares deus ingressus, saluere penates
 Iussit, & huc dixit, mulier tua pignora profer,
 Fœmina maiores natu producere mandat.
 His deus arripit, velut arridere solemus
 Exiguïs auium pullis, paruisq; catellis.
 Et primo letatus (ait) cape regia sceptrâ.
 Rex eris: at ferrum, & belli dedit arma secundo,
 Et dux, inquit, eris: fascës, populique secures
 Protulit, & vires, & pila insignia Romæ.
 Iamque magistratus celebrer partitur in omnem
 Progeniem, humanos tacitus voluebat honores.
 Interea mater rebus gauisa secundis,
 Euolat ad caulas, & quos absconderat, vtrò
 Protulit, hæc dicens, nostri quoque pignora ventris,
 Hos aliquo pater omnipotens dignabere dono.
 Setosum albebat paleis caput, hæc ferat armis
 Stramen, & antiquis quæ pendet aranea tectis.
 Non arrisit eis, sub tristi turbidus ore.
 Vos fœnum, terram, & stipulas (deus inquit) oletis.
 Vester erit stipulus, vester ligo, pastina vestra,
 Vester erit romer, iuga vestra, agrestia vestra
 Omnia, aratores eritis, pecorumq; magistri,
 Fœmifecæ, solifossores, nautæ, atque bubulci.
 Sed tamen ex vobis quosdam donabimus vobis,
 Qui sint fartores, lanij, lixæ, artocopiq;,
 Et genus hoc alij, soliti sordescere, semper

Sudare, & toto seruire prioribus auro.

Taliter omnipotens fatus, repetiuit olympum,

Sic factum seruile genus, sic ruris, & urbis

Inductum discrimen ait Mantous Amyntas.

Hoc igitur. Apologo rusticano discrimen vrbanoꝝ, & rusticorũ commemorat à deo factum, sicut, & mercedum nonnulli sic dicunt institutam differentiam. Nam quum mechanici à deo quantum mercedis exigerent, exquisissent, assignassetque sutoribus, crepidarijs, & pluribus alijs quotidiana mercede conducendis, denarios, binos, latomis autem, & fabris lignarijs, ac carpentarijs, senos, disquisierunt priores quantum possessionis ex tantula mercede compararent, respondit quatum satis esset ipsis & liberis quotannis iugerum. At reliquis quantum compararent petentibus, respondit quotidie tantum terræ posse comparare quantum per ærura retro, si bipenni proijcerent. Conati autem præ auaritia in longum proijcere, in podicem proiecerunt. Præterea dicunt ranas & simias sic affectas, cum muliercula, scilicet Eua, aut alia nimis fœcunda vereretur venienti deo omnes liberos proderet. occuluit quosdam in furno, & quosdam sub vase elixorio. Reliquis autem beneficio donatis, & negante plures habere, iussit deus qui in furno essent, in simias conuerti, qui sub vase, in ranas ac buffones. Talem igitur apologum, ac fabellam anilem hic prosequitur auctor. Modum docuit, dicens. Crescite, & multiplicamini per coitum scilicet. Accinxere operi, id est, operam dederunt diligenter liberis procreandis. Mandata fideliter implent, iucunda narratio, quia hodie quoque ad illud præceptum plus æquo inclinamur.

Post tria lustra: id est, quindecim annos. Nemo autem sit mihi tam ineptus, ut Historiam putet à poëta narrari. Hirci, sine cornibus, id est fœdi adulteri. Nam quæ quisque &c. Prouerbialiter, & desertius quàm illud: Qui fuit

BAPTISTÆ MANTVANI

in furno, socium sibi quærit in illo. Saluere penates, id est, familiares, & omnes in domo habitantes. Tua pignora, id est, natos, Nam pignora natorum dicuntur, pignora rerum. His deus arrisit, id est annuit, & blandus atq; affabilis fuit. Catellis, id est canis fœtui, & primo scilicet omnium. Vnde ad primæ genituræ iura alludit. Fasces, qui erant ex virgis in quibus securis erat colligata, ferebantur aut à lictoribus post eos magistratus, qui in corpus, & sanguinē animaduertere poterāt. Securis à secādo dicta, quod interfecat, vt collum nocentiū, & vites, quibus centuriones & cæteri duces milites cædebant. Nam ex vite erat baculus, non ex alia arbore, ne seueriores haberentur saltem in conciues. Nam alios virgis cædere licebat. Iuuenalis Satyra octaua. Nodosam post hæc frangebant vertice vitem. Si lentus pigra muniret eastradabra, Et pila, quæ sunt Romanorum tela, Lucanus: Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis. Hæserat armis id est, humeris: Stimulus, quo boues instigantur. Ligno instrumentū rusticorum, vt pastinum, quod bifurcum est ferramentum, quo pastinatio, & repastinatio vinearum fit. Fœnifecæ, id est secantes fœnum. Persius: Fœnifecæ pingui vitiant vngvine pulres. Solifossore, fodientes terram. Est au em vna pars. Nam si duæ essent soli secūdam produceret, quam composita corripit in medijs syllabis, dummodo etiam in nominatiuo, id est habent vt fœnifeca, solifossor: vt dico, quia quanticūque à nominatiuo quantuscūque aut quantumcūque producur, vt qualicūque à qualiscūque. Fartores qui fartimē faciunt, Lanij, id est carnifices. Lixæ, aquam ferentes, Artocopi, panifices aut panem incidentes. Et genus hoc alij, sicut dicimus, id genus, pro eius generis: sic ponit hoc genus, Pro huius generis. Mantous, id est. Mantuanus, sed Mantous dicitur à Manto nympa, matre Oeni, qui Mantuam à matre denominauit. De quo Ma

o: Fatidicæ Mantus, & Thusci filius amnis. Amyntas au-
tem, is est de quo in Amynta visum est.

Cor. Mirabar, si quid recti dixisset Amyntas.

Cuius erat, semper nobis urbana iuuentus,

Cui nihil est præter stulta hæc commenta negoti:

Ludit, in agrestes semper ioculatur, & urbis

Talia garrulitas, & vaniloquentia fingit.

At neque de superis pudet has componere nugas,

Iste iocus manifesta gerit conuicia secum.

Sed tu tam rudis es, tam pleno inflatus omaso,

Vt neque perpendas isto te scommate carpi?

Nos quoque paulisper mentem extendamus ad urbem

Stultitiam, ne fortè putes sapientius illos

Vivere, qui splendent auro, qui murice fulgent.

His oculis vidi, tunicis plerosq; superbis

Vestiri, atque foro regali incedere gressu,

Quos secreta fames premit, atque domestica egestas,

Stultius his certè nihil est, opulentia ficta.

Paupertas, & segnities, & inertia vite

Vera, quid est aliud quàm dissipentia vera?

Vidi etiam patres (o rem indignam, atq; nifandam)

Dum segnes dormire volunt, & vivere lautè

Prostituisse suas vulgò cum coniuge natas.

Quid peius, quid perfidius, quid stultius unquam?

Ful. Quid si vitam alio nequeunt traducere pacto?

Cor. Cum totidem, quot nos, habeant animasq; manu (q;.

Dic cur vitam alio nequeant traducere pacto?

Mirabar, si quid recti dixisset Amyntas. Quasi dicat, iu-

venis ille insanus amore, & rusticos odio habens. Cui ni-

hil negoti pro negotij, id est, otiosus. Iuuentus, id est

multitudo iuuenum urbanorum. Conuicia contumelias

omaso, id est, intestino pingui, tarditatem ingenij af-

ferenti, vt Horat, & Persius attestantur. Isto scommate

est, iuriflorio dictorio. Te, qui rusticus es, Carpi, id est,

repre-

BAPTISTÆ MANTVANI

reprehendi, Nos quoque. id est, vicissim. Qui murice, id est, purpura. Prostituisse, id est, ad turpem questum in lupanaribus & prostibulis, statuisse quasi p foribus, ubi luxuria perditos expectant. Quid scilicet dicas, aut quid faciāt, & est inanior desidiosorū purgatio, quā ut refelatur. Vnde dicit Cornix: Habent ciues urbani manus, & pedes, ut nos: cur non quærent sibi victum laboribus, & parsimonia, ut nos.

*Est etiam, cuius vecors industria vanas
Quærat opes, ubi nullus opes inuenit ab æuo,
Æs lauat herbarum succis, & vertere in aurum
Destinat, ac nigra semper fuligine pallet.
Est, qui dum tellure latens desiderat aurum
Dat magicis operam studijs, & tempora perdit.
Quid lenius, quid futilius, quid inanius unquam?
Omnia, ne veniant ad opus telluris, & agri,
Omnia pertentant, ut agant nihil, omnia versant,
Semper agunt, nunquam peragunt, ex sœnore victum
Infamem extorquent, vi, fraude, dolisq; laborant:
Mille vijs opibus, mille insidiantur honori.
Nos capras, & oves armenta q; pascimus, illi
Accipitres, catulos, & equos, & cercopithecos.
Rusticus, est ovium pastor, volucrumq; canumq;
Ciuis: vtrum melius, te iudice, nobiliusque?
O Fulca, utilitas vnde, & opulentia maior?
Ful. Si venit ex nostris operis opulentia maior:
Ciuibus vnde igitur tantarum copia rerum?*

CORNIX. Ex vi, fraude, dolis: vi, fraude dolisq; laborant.

Nō necrides, insane, ut nos crudeliter vident,

Quo capiunt astu? nos irretire loquendo,

Sacrum offerre putant, & opus sublime, hiūmque.

Huc aures oculosque adigunt, huc ora, manusque.

*Est etiam. Adfert alia urbanorū vitia, & ferè opposita
segnitici, dicens: Est etiā, scilicet ciuis, cuius vecors, id*

est, per

est peruersi cordis industria quærit opes vanas, id est, v^l- Vecors
 rā quā s̄ satis sit, & non iusta rarione, vt qui per artem Alchimis
 vt (dicūt) alchymiz, id est, adiuuaminis, adiuuādo natu-
 ram sperant as, aut argentum vertere in aurū : qua via
 nullus inquit, hactenus inuenit opes, certū est multos in-
 uenisse pauperiem. dicunt tamen eius rei studiosi, inuē-
 tos qui ad intētum peruenerunt. Fuligine nigra, quia
 vapore fumeo: sed quomodo pallet? Nisi hoc ad anxietate
 rem referatur, non constat. Est qui, &c. Alius error eorū
 qui magicis artibus, & characteribus nescio quibus, spe-
 rat posse inueniri thesauros absconditos. Omnia, ne
 veniant ad opus telluris, & agri, omnia inquam pertē-
 tant. i. experiuntur ne fiant agricolę, quo nihil honestius
 peciustius. Semper agunt, nunquam peragunt. i. perfici-
 unt nihil eorum quæ incēptāt. Ex scēnore, id est, vsura.
 Accipitres, aues ad prēdā, catulos ad venationē, & equos
 ad venandum, aut aubus, aut canibus cercopithecos. i.
 caudatas simias. Nam κέρκος dicitur cauda, τῆθηκος
 simius aut simia. Sunt ergo quos catos marinos quidā
 vocant, capite, vt dicit Plinius, subnigro, & pilo asinino,
 quibus deformitas decori est, suntq; ob causum ingeni-
 um diuitibus in delitijs. Ciuis, est pastor volucrum, & ca-
 num. quia eos pascit. Quo astu. i. qua calliditate: ab A-
 stu. i. ab vrbe vbi astutiores sunt. Irretire, id est, in la-
 queos & retia illigare, hoc est circumuenire & decipere
 verbis putant. Sacrum offerre, id est, arbitrantur se obse-
 quium pręstare deo, quando nos decipiunt. Huc id est,
 ad hanc operam, vt nos decipiant. Adigunt, id est, appli-
 cant ora, id est, omnia quæ dicūt, & manus, id est, omnia
 quæ faciunt.

Aflu.
 Irretire.

Ful. Vnde urbanarum tibi tanta peritia verū?

Cor. Hec didici quondam ductis in mœnia capris,

Quum lac vociferans ibam venale per urbem.

Mansi apud artocopum, sapiens, & ad omnia promptus

Furta

BAPTISTÆ MANTVANI

*Parta erat, & crudum ferro subradere panem.
 Ipse ut erat mores urbis doctissimus, ista
 Tradidit, affirmans nihil esse nocentius vrbes:
 Se quoque furari didicisse aiebat ab vrbe.
 Sunt etiam qui parta ab auis patrimonia fundunt
 In meretricum usus, quid scædus, improbiusq;
 Dic, vbi mæchandi ars, homicidia, seditiones:
 Nōne inter ciues, atque intra mœnia regnant?
 Quid reges, qui regna hominum per vulnera quarunt?
 In mortemq; suos adigunt? quod pectora miles
 Obijciens telis per mille pericula vadens?
 Pro stipe dat vitam, nulla est insania maior.
 Gloria præfertur vite, quid gloria? quid laus?
 Quid fama est? quid honor? voces, & opinio vulgi
 Omnia longa dies abolet, quum viuere cessas
 Omnia sic abeunt, ut lux cum sole recedit
 Qui mare sollicitant remis, cum viuere possint
 In patria, stulti, ventis qui credit & vadis
 Stultus, diuitie cui sunt & negligit uti
 Stultus: qui ut natis cumulet patrimonia, partis
 Abstinet, & genium fraudat, stultissimus: & qui
 Quæ facere ipse potest, natis facienda relinquit.*

**Artocop-
pus**

Vnde urbanarum. Bona interrogatio, ut decorum seruetur, & verisimilis narratio. Artocopū, ut videtur, accipit pro panifice, seu (ut dicitur) pistore, qui Græcè dicitur artocopos, id est, *artopæus*, quia *αἶτος* dicitur panis, & *ποίηω* facio, Sed artocop^s dicitur, quasi labor panis. Nā *νότος* Iuuenalis videtur accipere pro pane, dicens Satyra quinta: Salua sit artocopi reuerentia. Vbi tamē pro pistore accipi potest. ut sic maneat discretio panis, qualem artocopus fecerit, & ita observando eius iussum sit ei reuerentia. Sed ad Poetam nostrum. Ipse ut erat mores urbis doctissimus. Hoc exemplo conuincere possumus participia comparari. Nam si nomen sit, doctissimus, non regeret accusatiuum: quocirca ego quidem

norum potius dicerem. Hic tamen versus mores potius docet legendum. Neque tamen omnino inauditum, si superlatiua à participijs accusatiuū regentibus deducta, accusatiuū regunt, quum aduerbia à præpositionibus orata id faciant : vt proximè Hispaniam Mauri sunt inquit Salustius. Sunt etiam; Aliam affert urbanorum stultitiā, qui patrimonia ab auis parta cū meretricibus absumunt. Qui reges, Docet & reges & cæteros bella pro dominio aut inani gloria gerentes, vrbes ferè incolere : stipendiarios autem, qui inuocati nomina sua dant, etiam urbanos esse & maximè insanire, quum pro modica stipe periculum vitæ subeunt, quod rustici non nisi coacti faciunt, pro libertate patriæ & cōiuge ac liberis. Qui mare sollicitant. Rursus aliud genus stultitiæ (quod Persius quoq; prosequitur,) eorum, qui quum satis habeant, nauigant tamen cum periculo vitæ. Item stultus est, diuitiæ cui sunt & negligit, uti, ut avarus. Nam ut dicit Seneca : tam deest auaro q̃ habet, quàm quod nō habet. Vnde de sene auaro. Horatius: Quærit, & inuentis miser abstinet, & timet uti. Et primo Sermo. Congestis vndiq; saxis indormis inhiās & tāquam parcere sacris Cōgeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis. Stultus, qui ut natis cumulet. &c. Quia sæpe malè absumunt. Vnde Persius: ut tuus iste nepos olim satur anseris extis. &c. Vide Satyrā vltimā, vbi totum est hoc argumentum. Et geniū, id est, naturā. Est enim genius deus naturæ, & loci natiui, quem qui alimētū naturæ debitū subtrahūt, defraudare dicuntur. Terentius in Phorm. Suū defraudans genium. Quæ facere ipse potest, quod per fabellam, seu apologū de cassita, pulchrè recitat Gellius.

Avarus

Genius

*Qui numerat stellas, & se comprehendere fata
Possē putant, stulti : verum dementior istis,
Naturam quicunque dei scrutatur, & aude
Figere in immensam lucem tam debile lumen,*

Nasri

BAPTISTÆ MANTVANI

Nostra fides melior: cuius ratione coactus
 Difficile assentit, nudis nos omnia verbis
 Credimus, & plures faculas accendimus aris.
 Ciuibus est infida fides: inquirere nunquam
 Mente sinunt arcana dei, si numina scire
 Esset opus, poterant nobis se ostendere, verum
 Quando latere volunt, quid vestigare necesse est,
 Quæ nos scire negant ipsi, qui cuncta gubernant?
 Nostra etiam pietas pietate potentior vrbis.
 Namq; viri qui sacra canunt, templisq; ministrant,
 Quanta legunt ruri paucis alimenta diebus?
 Vidi ego quesitas ex rure, in mœnia plenis
 Puppibus inferri (pietas ea rustica) fruges.
 Stultorum est aliud genus immedicabile quoddam,
 Causidici, latratores, rabuleq; forenses.
 Nummorum aucupium docti, legumq; tyranni,
 Aere patrocinium vendunt, producere causas,
 Et lites pendere diu vindemia quædam est.
 Sunt & equestre genus medici, qui tangere venas
 Nonnunquam illicitas audent, & ponere quædam
 Non intellectis temeraria nomina morbis.
 His, & si tenebras palpant, est facta potestas
 Excruciandi agros, hominesq; impunè necandi.
 Qui verò populis præsunt, hominesq; gubernant,
 Quo plus iuris habent, quantoque licentia maior,
 Insanire solent tantò amplius o vbi sancti
 Rectores, & iustitiae, & pietatis amici,
 Quos patres serò ante focum memorare solebant?
 Omnia nunc abeunt pessum, spoliata queruntur
 Templà, gemunt inopes, vidue lacrymantur, & huius
 Quenam causa mali? quia stat pro lege libido.
 Qui numerat stellas, ut Astronomi, & se comprehende
 re fata, ut Astrologi, genethliaci, & Mathematici, Natu-
 ram quicumq; dei scrutatur. Vnde ille: Mitte arcana dei
Et ali.

Et alius: Altiora te ne quæsieris, & utroque maior: Noli nimis sapere, sed ad sobrietatem docens. Nostra, id est, rusticorum, cuius ratione coactus, id est, rationibus innitens. Plures faculas, id est, tædas, & careos tortos. Méte Enunt, id est, desinunt. Poterant nobis se ostendere. Argumentum quo verisimile sit, deum non velle à nobis nosci, quum se non præbeat noscendum. Quid vestigare, id est, inquirere, necesse est ea quæ ipsi qui gubernant cuncta, scilicet superi, negant, id est, prohibent nos scire? Quasi dicat: nihil. Quando, id est, quandoquidē. Nostra etiā pietas, id est, charitatis, ut dicunt, exhibitio in elemosynis erogandis. Legunt id est, colligunt. Stultorum est aliud. In pragmaticos, & causidicos inuehitur quasi Satyricè. Vnde aptè personam Cornicis assumpsit. Ra- **Rabula.** bulæq; fotenses, id est, forū iudiciale, seu causas sectantes. Rabula secundū Festū dicitur multis intētus negotijs, paratusque ad radendum quid aut auferendum, vel quia est in negotijs agendis, acrior quasi rabiosus. Secundum Marcellum autem, rabula à rabie dictus est, quem nunc aduocatū vel causarum patronum dicimus. Cicero, nō enim declamatorem aliquem de ludo, aut rabulam de foro, sed doctissimam, atque perfectissimam quærimus: Sunt ergo rabulæ (Ut iterum Nonius attestatur) litigiosæ. Aucupium, id est, captionem ab auibus capiendis. Cornicus, hoc nouum est aucupium. Legumque tyranni, quia summum ius, summa malitia, est. Ære patroc. Enumerat causidicorum vitia. Vindemia quædam, id est, lucrum, ut in vindemia, quæ est vini collectio ut messis frugū. Sunt equestre genus medici. Et hoc quoque Satyricè. Equestres sunt, quia mulis ferè vehuntur medici. Venas illicitas, ut fœmora mulierū. Nomina temeraria id est, rebus non conuenientia, quæ fingunt, ne ignari deprehendantur. Et si tenebras palpant, id est, cæci & ignari sunt. Est facta potestas, à legibus, quæ medicis permit-

tunt

BAPTISTÆ MANTVANI

tunt interficere, ut curent: Qui verò populis præsumunt. In primores, & optimares, ac magistratus inuehitur. Insanire solent tanto amplius, quum tamen vel leue in alijs scelus, in illis maximum sit. Vnde Iuuenalis: Omne animi vitium! tantò conspectius in se Crimen habet, quãto qui peccat, maior habetur. Abeunt pessum, id est, pessundatur & pereunt: spoliata queruntur, id est, comburuntur templa.

Ful. Ista tua ô Cornix, excandescencia fines

Transit honestatis, scelus omnibus obijcus omne.

Innocuos habitare homines & in vrbe memento.

Cor. Non habitant colubri quedam Balearibus arua

Proxima (non memini nomen) neque noctua Cretam,

Nec nemus Aegerie sonipes, nec vir bonus urbem.

Ful. Vir bonus est animal rarum, paucâsq; per vrbes

Et per rura locos habet, est rarissima virtus.

Cor. Insanis Fulica, insanis, tot in vrribus hostes

Sunt tibi, quot cines hi nos tondentq; pilantq;

Non habita nostri capitis ratione, coarctant.

Nos ad furta, ipsi mox ad suspendia mittunt.

Fas igitur, si quid nostris sese vnguibus offert,

Radere, & insidijs, ac nostra indagine captos,

Deplumare leui tactu sensim, & pedepressim.

Si videt, excusa, si sunt secreta, negato

Furta: quod occultum est, non est iniuria, furtum.

Quidquid habent, noster labor est, industria nostra est.

Fines.

Baleares.

Ballo.

Eboso.

Ista tua ô Cornix excandescencia, id est, vehemens ira fines, id est, limites transiit honestatis. Baleares insulæ sunt in Hispania, Græcis dictæ à fundarum iactu. Nam Ballo significat iacio, tollitur autem nunc. l. Balearicos autem contra glires à senatu auxilium petijisse constat, quum in quibusdam aruis vicinis, non possint uiuere serpentes: ea autem arua sunt in Eboso, quæ est insula inter Ophiussâ & Pythiusam. Ebosi enim terra serpente. sugar, omni-

omnium venenosorum animalium expers: eadem cuni-
 culos gignit populantes messes Balearum. Dicit autem
 e nominis immemorem, ut decorum seruetur. Nam non
 congruit rustico lóginquarum insularum nomina scire,
 sicut Maronianus rusticus oblitus erat nominis Geome-
 ræ, dicēs, In medio duo signa Conon, & quis fuit alter?
 Descripsit radio totum, qui gentibus orbem. Neque no-
 tua Cretam, scilicet habitat, cuius nomen non ignorat
 quia sub Venetorum ditione est. Noctua autem, quæ in
 Creta negatur, plurima Athenis est, usque adeo ut in pro-
 verbio sit, γλαῦκας ἰς ἄθ' ἥκας id est, noctuas Athe- Noctuas.
 nas, aut in Athenas. i. ters, qui merces eo ubi abundanti, nu Athenas.
 tiliter transuehit, ac si aquas in mare vehat. Aegeriæ autē Aegeriæ.
 nemus est, ubi Numa Pópilus secundus Romanorū rex
 colloquium cum Aegeria nymp̄ha vxore sua de rebus re-
 ligiosis habuit, ubi sonipes negatur viuere. Est autem e-
 quus à sono pedum sic dictus. Aeneid. 4. Stat sonipes ac Sonipes,
 frena ferox spumantia mandit. Nec vir bonus urbē, sci-
 licet habitat, sicut nec Albionem, seu Britāniam maio-
 rem Iupus. Vir bonus est animal rarum. Maro. Vir bo-
 nus & sapiens, qualem vix reperit vnum | Millibus è cū-
 ctis hominum consultus Apollo. Index ipse sui. Iuvena-
 lis. Rari quippe boni. &c. Habet, id est habitat, residet,
 Sunt tibi, scilicet rustico. pilantique. Horatius compilo
 secunda longa posuit: Ne me Crispini scrinia lippī Cō-
 pilasse putes, verbum non amplius addam. Est autē no-
 tum Gallis vocabulum: quod si tractum est à pilis, natu-
 ra primam corripit. Inde autem tractum voluit per-
 logum Aesopi, quo qui duas vxores habuit, alteram iu-
 uenculam, quæ canos decerpserat radicibus, alteram gran-
 dem natu: quæ ut sibi conformem haberet maritum, ni-
 gros capillos sustulit, caluus, & depilatus manet, atque
 ita nudatus & priuatus intelligitur suis, quod efficere pi-
 rare est. Coarctant, id est, compellunt nos ad furta, quia
 exigunt

Compilo

exigunt quod sine furto nos habere non posse sciunt, & mittunt mox ad suspendia. Poruit nosse Candidus, quem alij ex agro Parmēsi, alij ex Mantuano oriundum dicūt. Nostri vnguibus. Argutē quia cornices & fulicæ vnguibus præcipiunt, id est, imperceptibiliter, hoc est, paulatim, & pedepressim, id est, quasi pressio pede, sine strepitu Deplumare, quia aues, id est, auibus faciunt. Si videt, scilicet, quispiam furta, excusa, dicens videlicet te iocari voluisse. Si sint secreta, negato. Furtum quod occultū est, non est iniuria: quia quidquid habent, scilicet ciues, est noster labor & industria nostra. Hæc autem Cornici potius quàm bono pastori cōueniunt dicere, quia furta nulli licita sunt, neu sua sibi vendicare sine superioris auctoritate permissum. Vnde dicit Fulica.

Ful. Iam longē egrederis metam rationis, & equi.

*Cor. O Fulica, improbitas vrbana coinquinat orbem,
Vnde tot in terras veniunt æstate procellæ.*

Fulmina, ventī amnes, grando? Vidisse recordor

Tellurem tremere, ac posses, & tecta labare,

Solem obscurari, noctu obtenebrescere lunam,

Cur segeti lolium, messi dominantur auene,

Vua in capreolos transit, caligine verni

Depereunt flores: mala parturit omnia nobis

Hæc ciuile nefas, partet quoque plura deinceps.

Vnde venit furor armorum, bellique tumultus,

Qui genus omne malum secum vehit: omnibus vrls est

Ions, & origo malis: descendit ab vrbe Lycaon,

Deucalion Pyrrha cum coniuge rusticus ille

Intulit illuuiem terris: hic abstulit ille

Abstulit humanum terris genus, intulit iste.

Si terra vt perhibent) flammis abolebitur vnguam

Isud grande nefas vlla descendet ab vrbe.

Ful. O Cornicem, pone modum sermonibus istis,

Audio iam dudum pueros de pulre loquentes.

Cetera, si quidquam superest, post prandia dices.

Pulti indulgendum monet vrbibus hora relictis.

Iam longe egredieris metam rationis, & equi, quia
urbanos deplumare, si clari fore speretur, cōsulis. Coin-
quinat, cōtaminat, polluit, orbem id est, vniuersum mū-
dum. vnde tot in terras, dicit omnem tempestatem im-
portunam, omnemque calamitatem propter vrbanoꝝ
scelera à deo demitti. Cur segeti. Virg. Grandia sæpe
quibus mādauimus hordea iulcis infelix lolium & ste-
riles dominātur auenæ. Est autem lolium de quo salua-
tor. Nonne bonum seminasti? Vnde ergo habet zizania,
Inimic⁹ homo superfeminauit. Vua in capreolos, id est,
acidas quasi chordulas, quibus sese vites palis & ramis al-
ligant, quibus etiam vefci solēt diuites. Caligine, id est,
aere nebuloso & ob euro, atq; ita infectio Parturit. pro-
pacit. prouocat civile nefas. i. nefandum ciuium scelus,
Descendit ab vrbe Lycaon, quem ob perfidiam Iupi-
ter in lycon, id est, lupum transformauit, & occasione cu-
ius sceleris diluuium secundum Ovidium superinduxit,
Deucalion Pyrrha cum coniuge i. vxore rusticus. s. fuit,
quia in montibus Thessaliæ habitauit, vbi inter saxa de-
gens, ad sese profugiētes tēpore particularis diluuij be-
nigōē recepit, quo circa humanū genus iactis pro terga
lapidibus seruasse fingitur. Ille, scilicet Lycaon, hoc est,
scelus eius. Intulit illuuiem. i. inūdationem aquarū hoc
est diluuiū, terris, id est, in terras, Vt inferretq; deos La-
tio. Hic, scilicet Deucaliō cū Pyrrha, abstulit. s. Illuuiē
Ille. s. Lycaō abstulit. genus humanū terris. Ille, s. Deu-
calion intulit. s. in terras genus humanum, quod secun-
dum fabulas petierat, aut secundū historiā illic periisset
si non seruasset. Si terra, vt perhibent. Id dubitat rusticus
aut ex Ethnicis sumptū, quibus non est fides habēda nisi
eadem in sanctis quoq; literis habeantur. Nos autē cre-
dimus ignem conflagrationis diem iudicij præcessurum.

Sed & Ouidius aliquando mundum igne peritulum as-
ferit. metamorph. 1. Esse quoque in fatis reminiscitur as-
fore tempus. Quo mare, quo tellus, correptaque regia
cœli Ardeat, & mundi moles operosa laboret. &c. Istud
grande nefas scilicet propterea quod mundus ardebit,
descendet ab vlla, id est, à quauis vna vrbe, & non ab a-
gro. O. Cornix, iam pone modum, id est, finem sermo-
nibus istis, scilicet tuis improbis, & contumeliosis. Au-
dio iamdudum pueros, id est, minores famulos, aut libe-
ros, loquentes de pulte, id est, inflare horum prandia. Si
quicquam superest, supra id quod satis est, esse. Horat.
scilicet prandendi, monet indulgendum, id est, operam
dandam esse, aut inuigilandum, pulti, id est, cibo illi ru-
stico, quo Romani diu vixerunt vrbibus, id est, contu-
melijs de vrbibus reliētis.

ECLOGA SEPTIMA de Conuersione Iuue-

NVM AD RELIGIONEM,
quum iam auctor ad religionem
aspiraret inscripta: Pollux.

Ioannis Murmelij argumentum.

*Galbula pastores ad sydera laudibus effert,
Et canit, ut viso versus sit numine Pollux.*

Alphus, & Galbula.

*Albula, quid sentis? Pollux doctissimus olim
Fistulicen, subito quodam quasi numine tactus
Destituit catenos, tunicas, armenta, sodales.
Bardocucullatus caput, ut campestris alanda,
Quatuor ante dies in religiosa recessit*

Clau

Claustra, ferunt illum, pecudes dum solus in agris

Pasceret effigiem quandam vidisse deorum:

Cetera non memini, sed tu quid Galbula sentis?

Galbula, Si frivolum non sit, dicam non sine ratio-
ne in hac septima Ecloga agi de conversione iuvenum.

Nam septenarium numerum, qui ex primo impari, &
proxime illum subsequente pare conficitur, constat ha-
bere nescio quid mysterij non solum in sanctis literis sed
etiam apud poetas unde est illud. O terq; quaterq; bea-

ti. &c. Nam te iam septima portat Omnibus errantem
terris, ac fluctibus æstas. Dicunt præterea, septimo quo-
que anno immutari nobis ætatem, ut primis septem an-
nis simus infantes, proximis pueri, tertijs adolescentes,
quartis iuvenes. qua ætate constituendum est nobis ge-
n^o vitæ. quos, & quales nos esse velim? Et, in quo genere
vitæ. Bene ergo (ut de cæteris ætatibus, quæ pari ordine
subsequuntur, taceam) in hac septima, Ecloga agitur de

iuvenum ad religionem conversione, unde hætenus ado-
lescentiâ suam (sic enim inscripsit opus) poeta cecinisse
putatur, deinceps canturus iuventâ, & virilem ætatem, id
duobus videlicet ultimis carminibus, quæ in religione
composuit. Sed linquamus hæc argutioribus. Per Pol-

lucem hoc loco intelligo poëtam. Fidiubcen, id est, ca-
nens fistula, ut nostra ætate: sicut tibicen, canens tibia
gravis ut olim factitabant. & nunc quoque nonnunquam.
Quodâ quæ numine tactus, quia spiritus ubi vult spirat,
Bardocucullat^o caput, id est, habes Bardocucullū capiti
regendo aptum. Bardis item dicebantur olim stulti apud

Gallos. Bardocucullus, vestis est Gallica grossio-
ris villi, facta cōpositione ex bardis qui poëtæ erāt Gal-
licani, & cucullus. Cucull^o enim vestis est grossior capiti
regendo apta. Bardis item dicebantur olim stulti, apud
Gallos, ut possis accipere bardocucullum vestem fuisse
Gallicam stultorum, & vilium hominum. Vnde Marita

Fistulicē
Tibicen
Bardocu-
cullatus.

Bardis.

Aulus

Bardum

Alauda, ☐

lis in distichis. Gallia Sātonico vestita est bardocucullo, Cercopithecorū penula nuper erat. Bardus ab hoc auctore Festo, stultus à tarditate ingenij appellatur: Grece autē bardos dicitur. Præterea, vt idē inquit, bardus Gallicè cantor appellatur, qui virorū forcium laudes canit, à gente bardorū. De quibus Lucanus. Plurima securi fuditis carmina Bardi. Nonius autem dicit bardum esse propria vi, & ingenio tardū. Nam Græci bardos tardos dicebant. Plaut in Petra. Nimis equi lē pro barda, & rustica reor habitā esse, Ex his, & alijs multis, vnde alpihus patet Gallicam quoq; linguā immutatā esse. Nam multa nunc aliter, quā olim dicebantur, à Gallis dicuntur. Vt cāpestris. i. in campis versari solita: Alauda i. auis cucullata, & plumea cristam habens. Effigiem quandā vidisse deorum (vt in processu patebit. Videtur autē diuinā virginē intelligere, aut quæ Herculi occurrissē a Cicerone memoratur, de qua suo loco dicā, Cætera nō meminī. Id enim, & rustico cōuenit, vt iam sæpe diximus, & œconomiz, atq; argumēto huius eclogæ. Nā intēdit narrādo duofacere, colligere videlicet laudes pastorū, & pfectionē religionis, potissimū Carmelitæ, quæ prima est.

Gal. Vt dixere patres, faciens primordia rerum
 (Magna canā, nobis quæ quondam tradidit Vmber)
 Instituit deus agricolas: pecorisq; magistros:
 Primus agriculator rudis, immanis uetus, & asper,
 Qualis humus segnis, lapidosa, rebellis aratro.
 Ast ouium primus pastor mitissima proles
 Instar ouis, quæ bile caret, quæ lacte redundat,
 Mitis erat, nullis vnquam pastoribus asper.
 De grege sæpe suo sacrum ponebat ad aras.
 Nunc oue, nunc pingui vitula faciebat, & agna
 Sæpius: & magna diuos ambibat honore.
 Sic profecit apud superos, sic numina flexit,
 Vt fuerit primo mundi nascentis ab ortu

Tempus ad hoc, cælo pecoris gratissima cura,
 Assyrios quosdam (sed nescio nomina cura
 Diminuunt animum) deus ex pastoribus olim
 Constituit reges, qui postea murice, & auro
 Conspicui, gentes bello domuere superbas.
 Quum Paris Iliaca tria numina vidit in Ida,
 Aut Paris, aut alius, puerum qui obtruncat ad aram
 Pastor erat: quando cælesti exterritus igne,
 Venit ad ostentum pedibus per pascua nudis,
 Pastor erat Moses, Moses à flumine tractus.
 Exul apud Graios Amphriscia pastor Apollo
 Rura peragrat, posito deitatis honore.
 Cælestes animi Christo ad præsepia nato,
 In caulis cecinere deum pastoribus, ortum.
 Et noua diuini partus miracula docti
 Pastores primi natum videre tonantem.
 Et sua pastores infans regnator Olympi
 Ante magos, regesq; dedit cunabula scire.
 Se quoque pastorem deus appellauit, ouesq;
 Mitibus ingenijs homines, & mentibus æquas.
 Et ne vana putes hæc somnia, nuper ab vrbe
 Rus veniens, picto perlegi hæc omnia templo.
 Sunt pecudes pictæ, parus sub matribus agni
 In tellure cubant, ingens equitatus ab alto
 Monte venit, radiant auro diademata diuini:
 Et suspensa tenent vaga lumina præterea tantum.
 Non igitur mirum, noster si numina Pollux
 Vidit, amans villas, & oues, & ouilia diui.
 Simplicibus præsens deus est, offenditur astu.

Ut dixere patres, ut probe verisimile esse pastori nu-
 men visum, alius orditur laudes pastorum, docetque
 quod verum est: Abelem primum iustum, fuisse pasto-
 rem multosque reges, ut Abraham, Dauid, & similes
 fuisse pastores. Christum ad hoc se appellasse pastore

dicentem. Ego sum pastor bonus . Et recens natū pri-
mò à pastoribus agnitū atque visum, & multa id genus
alia, quæ legendo patebunt. Vt dixere patres. Virgilius
Arunci meminere senes. Rustici enim non ex libris, sed
ex maiorum relatu historias sciunt. Deus faciens primo
dia rerum, id est, in prima hominum genesi instituit a-
gricolas, vt ADAM, & primogenitum Cain, pecorisque
magistros, vt Abelem, quia autem dicendo primordia re-
rum visus est altius ordiri, bonam facit parenthesisem, di-
cens Magna canam, nobis quæ quondam tradidit Vm-
ber, cui totam doctrinam suam ubique acceptam fert.
Primus agri cultor, scilicet Cain, ac ouium primus pa-
stor, id est, instar Abel, id est, instatum, & morem, ac si-
militudinem, quod Valla negat, quæ bile, id est, cholera
amaritiem animo adferente. Sacrum ponebat ad aras.
Historia patet in principio Genesios . Vitulo faciebat
scilicet rem sacram. Sed Facio, & Operior per se posita
de rebus sacris intelligantur. Nec dices: Faciam vitulā
quia id tauri est, sed vitula, aut vitulo, subaudienda rem
diuinam, vt in Bucolicis Maro: Quum faciam vitula pro-
frugibus, ipse venito. Diuos ambiat, id est, ambientium
more venerabundus adorabat. Sic id est, vsque adeo, nu-
mina flexit, vt cura pecoris fuerit à primo ortu mundi
nascentis scilicet vsque ad hoc, id est, nostrum tempus,
gratissima, id est, acceptissima, cælo, id est, celestibus.
Assyrios, vt Abraham, Loth, Iacob, & cæteros patriar-
chas . Quū Paris, Alexāder, quia & Paris pastor fuit, Nā
Hecuba . cum Hecuba ipsa grauida visa esset gestasse catellum fa-
cem gestantem, quæ tota Troia incendiabatur, idque ad
Priamum retulisset, & ille ad somniorum, & phantasma-
tum interpretes, responsum accepit filium gestare qui
Troiaē cremandæ occasionem daret, quo circa pater quic-
quid pareret, interfici iussit. Mater autem non interfecit
sed exponendum feris dedit, vbi à pastoribus inuentus,
ab illis

Bilis-

Facio.

Operior.

Paris.

Hecuba .

illis quoque educatus, in virum creuit, atque ab Oe-
 one nympha adamatus est, iudiciūq; inter tres deas
 edisse fertur. Quū vero optimus esset athleta, & cū He-
 ore congressus cum vicisset, ab eo interemptus fuisset,
 si frater agnitus, tandem pro Helena promissa in Gre-
 cā profectus; fatalem attulit prædam. Vnde Statius in
 achilleide: Soluerat Oebalio pastor de littore classem
 Dardanius. Paris ergo aut lius, quia de nomine, vt rusti-
 us dubitat, cum vidit tria numina, scilicet, Iunonē, Pal-
 ladem, & Venerem de præstantia formæ concertantes,
 Idæ, id est, sylua sic dicta, Iliaca, id est, Troiana. Quod Il-
 ladditur, ad discretionem Idæ Crætensis, erat pastor, pu-
 um qui obtruncat ad aram. s. Abraham, qui id facere
 voluit, erat pastor. Pastor erat Moses, quando cælesti ex
 territus igne, scilicet in rubo, qui non cōburebatur, ve-
 nit ad ostentum, id est miraculum aliud portendens, vt
 inginitatem diuæ genitricis Christi. Pedibus nudus,
 quia iussus est calceamenta exuere, Moyses inquam, à
 lumine tractus s. à filia Pharaonis regis Aegypti, quum
 esset in fiscella super aquas natans, vnde nomen accepit.
 Apollo spoliatus diuinitate pauit Admeti regis armen-
 a nouem annis, vnde Nomius, id est, pastoralis, est di-
 tus: pauit autem, apud Amphrysū fluium Thessaliæ,
 spoliatus dico diuinitate propter interfectos Cyclo-
 pas, vnde in principio 4. Georg. dicit Virg. Et te memorāde
 tanemus Pastor ab Amphryso. Ideo hæc secundū Ma-
 rob lib. 1. Sat. finguntur, quia Apollo ipse est sol, qui
 omnia pascit. Deitatis, Latinius diceretur diuinitatis sed
 carmen id non accepit? Cœlestes animi, id est, spiritus:
 Vnde: Qui fecit angelos suos spiritus. In caulis, id est,
 septis pastorum, vbi faciebant vigilias super gregem suū
 vt Lucas præclarè memorat. Ante magos, id est, sapien-
 tes Persarum, & Iudeorum, quia ea nocte qua natus est,
 quum ipsis ad minimum, decimo tertio die primum vi-
 sus sit

Moses

Nominus

In caulis

sus sit. Dico, ad minimū, quia controuerſia eſt, an eode
 anno an alio. Ante magos, regeſq; . Vnde magos pro re
 bus accipimus, ppter illud. Reges Tharſis, &c. Se quo
 paſtorē deus appellauit, dicens. Ego ſum paſtor bonu
 Oueſq; , addens. Agnoſco oues meaſ, & cognoscunt m
 mea. i. miti ingenio præditi homineſ. Piſto legi hæc o
 tēplo. i. in parietib; ſani. Vbi piſtura eſt rudiū ſcriptur
 & ideo dicit, plegi. Maro in 6. Qui p̄tinuſ omnem per
 geret. Magna enim eſt coueniētia piſtoris & ſcriptoris
 Vnde eoſ Flaccuſ æquiparat, dicēſ. Piſtorib; atq; po
 riſ. Quidlibet audendi ſemp fuit æqua poteſtaſ. Sūt pe
 cudeſ, ſ. paſtorū, qui Chriſtū viſerūt, Ingenuſ equitatuſ
 ſcilicet triū regū. Diademata diuū, aut regū, aut ange
 lorū Chriſti, & parentum eiꝯ, hoc eſt, matris veræ, & p
 triſ legalis, ac nutritij, & naturalis à quibuſdā putari. E
 ſuſpēſa tenēt vaga lumina. i. oculoſ prætereūtiū, hoc e
 cogunt præterire volenteſ immorari donec piſturā per
 ſpexerint. A māt villas. i. domoſ ruſticas, & oueſ, & ouileſ
 diui. Simpliciꝯ præſent deuſ eſt. Id ſanctē, & moralitē

Alph. Vera reſerſ, pecori ſi ſint innoxia noſtre

Paſua, vidi aſinum, vidi præſepe, bouemq;

Iam memini turba venientis, & ora videre

Indica iam videor, regum ſua dona ferentium.

Vnum aro, quoniam Polluce occurrit imago

Gallula, ſi noſti, ne ſis labor omnia ſari.

Gall. Et noui & memorare libet, reſ digna relatæ,

Reſ digna auditu, pia, ſancta, imitabile factum.

Duraſ & immitis pater, atque ſuperba nouerca,

Pollucem grauiore iugo preſſere iuuentæ

Tempore, quum dulceſ animoſ noua ſuggerit ætaſ.

Et quum iam inuallida longo ſub pondere vires

Deſerent, nullaꝯ odium manſueſceret arte,

Conſtituit tentare fugam, reſ vna volentem

Ite diuſ tenuit, nimis impatienter amabat.

error enim communis amor inuenilibus annis,
 res est fortis amor, violentia fortior, iuit.
 Et tales abiens (mihî namque solebat amores
 enarrare suos) mæsto dedit ore querelas:
 O virgo lachrymane tuis soluerent ocellis,
 Quam te tam charo cernas ab amante relictam?
 Vllane discessu duces suspiria nostro?
 Tunc mei crudelis eris fortè immemor vnquam?
 Vsq; adeone tuum poterit frigescere pectus,
 Pectus quod toties tot lumina fletibus implet?
 Tunc trahes crebros gemitus, & pallida fies?
 Cerno oculos, cerno lachrimas, cerno anxia corda
 Virginis, heu tantum qua dissimulare dolorem
 Fas erat arte? dolor duplex mea pectora torquet,
 Illius, atq; meus: sed fas mihi flere, quod illi
 Non licet: occultus longè magis aestuat ignis.
 Incolumem mihi vos diui seruabitis illam.
 Vt quando exilio repetam mea rura peracto,
 Fiat amor felix saltem semel ante senectam.

Vera refers, Approbat Alphus: vidi asinum, & bo-
 em, & præsepe, scilicet domini, qui in eo ante asinum,
 bouem est positus. Vidi, inquit, de pictura intelligens
 mihi memini turbæ venientis, & ego videor mihi nunc
 videre ora Indica, id est, Indorum regum, ab India ve-
 nientium, & videor videre ora regum ferentium, id est,
 ferentium dona, scilicet, aurum, thus, & myrrham. Et
 vidi, & memorare liber, quia res est digna relatu, id est,
 referatur, & recenseatur, & factum, scilicet Pollucis, est
 mirabile. Durus, & immitis pater, Est mihi nãq; domi-
 nater, est iniusta nouerca. Videtur autem hæc vera vite
 poëtæ descriptio. Grauiore iugo, quia nimis rigi-
 di, & seueri erant, vt in prima ecloga docuimus. Et quã
 ualidæ. Est enim ea ætas imbecillis, & inops consilij.
 Nullumq; odium, scilicet parentum, arte, scilicet filij.

Con-

Constituit tentare fugam, id est, discedere clam à patribus tam duris. Error enim communis. Vade prius, mel insanimus omnes. Res est fortis amor, violentior scilicet O Virgo. Querula discessio ab amico crudelis, quæ amantem non redamas. Mart. Ab Alexi nihil mea carmina curas, &c. Quod lumina, Legum videtur tot, ut sit, pectus, inquam, quod implet tres lumina tot fletibus. Dolor duplex, illius atq; mentis illius scilicet virginis quam occulto aestuantem putat amore, & se qui manifesto absumitur igne. Exilio peracto, quia in exilium voluntarium, ut patris scuitiam, nouercae odium deuiter, abscedere destinauit. Fiamus mor scilicet, ut porietur amica saltem semel. Id amatores, & modestè.

Talia pergebat memorans, voluitq; reuerti,
Tantus amor iuuenem, vis tanta furoris agebat.
Sed iam iacta fuga cunctis erat alea nota:
Fronde sub Herculeæ fessus mœrore sedebat.
Ecce puellari virgo stipata corona
Ora, manus, oculos, habitumq; simillima Nympha,
Et tali affata est puerum sermone dolentem:
Chare puer, quò tendis iter? vestigia verte.
Nescis, heu nescis, quò te via ducat, & audes
Ignotis errare locis, nihil insidiarum
Per campos ratus herbosos, nihil esse periculi?
Omnia tuta putas, & quod placet, utile credis
More iuuentutis stolidæ, collectus in orbem
Sæpe latet molli coluber sub graminis umbra.
Est facile incautos offendere, paruulus infans
Innocuos rutilum digitos extendit in ignem,
Nec nisi iam laesus, vires intelligit ignis.
Hæc regio intrantes aditu consuevit amœno
Fallere, delicias offert, & gaudia verum
Ingressis, quum triste nihil superesse putatur

Mille parat & laqueos, mille pericula profert,
 Frames hic, ut collem gressu superaveris illum,
 Ducit in umbrosam sylvam, crudele ferarum
 Hospitium, loca tetra situ, & caligine opaca.
 Quisquis eò deceptus abit, remeare vetatur,
 Et piceis primum velatur lumina vittis.
 Deinde per omne nemus, dumeta per aspera tractus
 Transit in effigiem monstri dum voluere linguam,
 Atque loqui tentat, mugit: dum attollere sese
 Credit, humi graditur quadrupes, neque suspicit astra.
 Ima tenebrosa vallis lacus equore nigro
 Occupat, & nigris mons plurimus imminet undis
 Huc tracti in Stygios latice, altumq; barathrum,
 Precipites dantur, rapidaque voragine nersi,
 In Styga & eternas Erebi rapiuntur in umbras,
 Heu quot pastores istis ambagibus acti,
 Cum gregibus periere suis, ego sedulo semper
 Monstro iter, hic ad opem vigilo indefessa ferendam.

Talia pergebat memorans. Commemorat quæ vir-
 go visa sit Polluci, quum iam fugam facere decreuerat.
 Eam autem, quia in Carmelum ire suadet, & virginum
 coronam secum duxit, non ineptè putaveris diuam virgi-
 nem Mariam, cuius protectione, & numine insignitur
 nunc Carmelitana religio, quam auctor noster professus
 est. Quin adeò Eclog. 8. id manifeste docet. Alludit ta-
 men ad eam quæ Herculi apparuisse dicitur, unde dicit
 apparuisse iacenti Fronde sub Herculeæ, respicit quo-
 que ad biuium Pythagoricæ literæ, de quo in opusculo
 Maroniano abunde diximus. Ut vero sciamus quæ Her-
 culi apparuerit, audiamus Ciceronem, i. officiorum
 ita differentem: In primis constituendum est, quos n. 3
 & quales esse velimus & in quo genere vite, quæ deli-
 beratio est omnium difficillima. Incunt etiam adoles-
 centiam cui inest maxima inbecillitas consilij, tunc id

BAPTISTAE MANTVANI.

sibi quisque genus ætatis degendæ constituit, quod
 ximè adamauit. Itaque antè implicatur aliquo certor
 nere cursuq; viuendi, quam potuit, quid optimum esse
 iudicare. Nā Herculem Prodicus dicit, vt est apud
 nophentem, dum primū pubesceret, quod tempus à
 tura ad deligendū, quam quisq; viam viuendi sit ingre
 surus, datū est, exiit in solitudinem, atq; ibi sedente
 diu secum multumq; dubitasse: quam duas cerneret vi
 vnam voluptatis, alteram virtutis, virum ingredi meli
 esset. Hoc Herculi Iouis sator edito, potuit fortasse cō
 gere, nobis non itidem. &c. Hæc Cicero. Aiunt autē
 ter dubitandū duas accessisse rationas, Virtutem & Vo
 luptatē, quarū Voluptas prius ingressa, accuratissimè ex
 o nata, & omnes delicias post se trahebat respectās
 quando, cum fastuq; omnia ostentans, & multa etiā pl
 ra pollicens, secum trahere Herculem tētauit. At Virt
 aspara, & dura, seuerēq; intuens contrā. Non pollice
 inquit, aiquā voluptatem, aut quietē, sed laborem, per
 cula, sudores infinitos, terra, mariq; tolerandos, sed hoc
 præmium erit te deum fieri. Quod audiens Hercules
 grauib; verbis Voluptatem repellens, Virtutem sequi
 tus est. Cuius, vt inquit, Maro, primus ingressus difficil
 videtur. Nam via virtutis dextrum petit ardua callem
 Difficilemq; aditum primum spectantibus offert. Se
 requiem præbet fessis in vertice summo. Sed ad aucto
 rem. Voluitq; reuerti. sed virginē, quē constituerat de
 ferere quia nihil inconstantius amante. Sed alea erat in
 cta, i. iam perfricuerat frōtem, hoc est, periculū infam
 non amplius timuerat, & ita erat extra aleam, per quam
 significatur omnis incertus euentus, & omne periculū,
 alea belli. &c. Erat autē iacta fuga per fugam quam p
 rauerat: nota cunctis, id est, omnes sciebant quod fuger
 cōstituerat, & huc animo sedebat fessus mœrore, amon
 languens, & mœrore confectus sub fronde Herculeæ

b populo, quæ plurima crescit in ripis Padi. Vnde O-
 d. Populiferq; Padus, &c. Ea autem arbor dicatur Her-
 ali, vnde in Buc. Populus Alcidae gratissima, qui eius
 onde coronatus, ad inferos descendit, ac redijt. Signifi-
 t autē virtutē, quæ intrinsecus viret, & extrinsecus pal-
 , vt ipsa frons populea. Ora, manus &c. Synecdoche
 , vt Aeneid. 4. Omnia Mercurio similis, vocemq; co-
 remq; &c. Per campos herbosos, id est, virides & ita a-
 lescentiam notat. Sæpe later. Maro: Frigidus, ô pueri
 gite hinc, later anguis in herba, Parvulus infans. Al-
 dit ad Mosen, qui relicto auro, carbonem ardentē in os
 intulit, quo se innocentē adhuc declaravit. **Auditū. i. Auditū.**
 troitu, amœno, delectabili, & voluptuoso. Trames hic
 licet tam amœnus, Pronomē hic, anceps est vnde hoc
 co corripitur, adverbium autem, semper produci vult.
 rudele, hospitium, appositionē, sicut Aeneid. 6. Itur in an-
 quā syluā, stabula alta ferarū: Situ a. mucore, & sanguine,
 munda. Remreare vetatur, Maro. Facilis descēsus a-
 erni. Noctes atq; dies pater atri ianua ditis. Sed reuoca
 e gradum, superasq; euadere ad auras, Hoc opus, hic la-
 or est, pauci, quos æquus amavit Iuppiter, aut ardens
 uos vexit ad æthera virtus. Dijs geniti potuere. Piccis
 ijs. i. caligine ignorantie & desperationis, velatur lu-
 mina. i. habet oculos velatos: Est enim Græca locutio.
 itis, fascijs, quibus ligari solent decollandorum oculi. **Vitta.**
 rāsit i. transformatur in effigiem monstri. Docet quid
 etiam orphoses poetarum sibi volunt, quibus Vlyssis
 ocij in feras, & pecudes versi finguntur: quia homo vo-
 ptati deditus sit bestialis, animalis autem homo non
 percipit ea, quæ sunt spiritus dei, vnde neque suspicit. i.
 sursum inspicit astra, ima occupat, semper versatur in li-
 mo carnalium desideriorum. Mons plurimus. i. difficul-
 tates, & pericula, quæ in luxuriosa vita sunt, latices sy-
 ios. i. obicenas aquas tristitiæ infernalis, aliūq; id est.
 pic fun

Stygius .
Barathrū.

profundum barathrum. i. voraginem, in Styga. i. locū infernale m, à tristitia dictū. Declinatur autem, hæc Styx, huius Stygos: Vnde hanc Styga accusatiu⁹. Erebus ferè à doctis sine h scribitur, diciturque lacus obscurus. Nam ἐρεβυνός obscurus dicitur. Ego scilicet virtus aut bona inspiratio, indefessa, id est, inde fatigabilis. Multa prætereo, quia nota sunt etiam pueris.

*Tolle moras igitur, mortis fuge blanda propinqua
Atria, secreti totam pete littoris oram .*

*Qua contra Idalios fluctus mihi tollit in altum
Aëra Carmelus viridi caput arbore cinctum.*

*Primus his antiquis patribus spelea, domesq;
Præbuit arboreas intra nemus ilice densum.*

*Ex hoc in vestros deducta cacumina montes
Religio venit, sicut de fonte perenni*

Flumina, & ex vno multi genitore nepotes ;

Illius in sylvis, abies vbi plurima surgit ,

Pinguis vbi picæ sudat liber, & terebinthi,

Innocuum postquam sceleriter egeris animum

Mox tua mutatis aras reponabitur annis.

In loca te tollam meliora virentia semper.

Immortalis eris, diuū comes ire per astra

Inter Hamadriades, & Oreades, atque Napeas,

Flore coronatus caput vt redolentibus herbis.

Fas erit, ac super, & subter cognoscere cælos.

Tolle moras. Prosequitur verba virginis que Poluci apparuit Blanda atria mortis propinquæ, quia dicunt in bonis dies suos, & in puncto descendunt ad inferna Et alibi: Stulte, hac nocte rapient animam tu. Tutam oram, id est, montis Carmeli, qui contra Idalios fluctus, id est, Cyprum protenditur mihi, aut diuæ virginis, aut sanctæ inspirationi. Nam omnis religiosa professio Heliam, & Heliseū ceterosque filios prophetarum habet auctores, etiā Hieronymo censore. Hic, s. Carmelus, præbuit

præbuit primus antiquis patribus. s. iam dictis. Spelæa. i.
 speluncas, & domos arboreas. i. sub arboribus intra ne-
 m^o dēsum, ilice i. in nemore ilicibus pleno. Vnde dixit,
 apud eius cinctum viridi arbore. Religio venit deducta
 ex hoc cacumine, id est, ex hoc vertice Carmeli in ve-
 tros mōtes, qui scilicet in Europa sunt. Nam duce diuo
 Lodouico, primum in Galliā translati sunt, sicut flumina
 deducuntur de fonte perenni. i. per totum annum, &
 in perpetuum fluente. Flumina enim ferè in montibus
 fontem habent p^r capite. Illius in syluis. Ordo est Post-
 quàm egeris foeliciter eum innocuum in syluis illius. s.
 Carmeli, vbi, id est in quibus insurgit plurima abies, &
 liber. i. cortex interior picee, scilicet arboris pinguis, qui
 picem exudar, & liber terebinthi sudat, scilicet resinam,
 & picem, Allegoricòs vult illic tranquillam, & sine pe-
 curia esse vitam, quia qui omnia derelinquunt, Christū
 sequentes, centuplum recipient, & vitam æternam pos-
 sidebunt. Mutatis annis s. in æternitatem qui erant trā-
 sitorij. Ite p^r astra. Inter Hamadryades, id est, Nymphas
 arborum, & Oreadas. i. nymphas montiū, & Napæas, id
 est, nymphas florū. i. inter cœtus virginū, fas erit, quia &
 ipsa virgo. Hi sunt qui sequuntur agnum quocunque ie-
 rit. &c. Ac super, & subter, quia in medio erit.

Sic effata, leues virgo discessit in auras.

Tum sua iurauit Pollux mutata repente

Pectora, & extemplo victum expirasse furorem.

Non aliter quàm flamma cadit, si ardentius agris

AEstuet, & totas præcepit Padus euomat undas.

Sic abijt crudelis Amor, qui sepe pharetram

In iuuenem, dum principijs obstaret amandi,

Dum tener ac timide insanit, consumpserat omnino

Sic igitur Pollux in claustra silentia venit.

Alph. Sunt quibus aspirent etiam nolentibus vltro,

Sunt quibus infensi sine causa, & crimine dñj sunt.

Galb. Quod nos in pecudes, in nos id iuris habent dij.

Hoc rursus scire sat est, sapiant sublimius vrbes.

Sic docuit rediens aliquando ex vrbe sacerdos

Ianus, & in magno dixit sibi codice lectum.

Al. Sol cadit, & Baldi vix summa cacumina tangit.

Nos quoque iam serò cum sole recedere tempus,

Galbula, sarcinulas ne sit tibi ferre molestum,

Pera leuis, leuis est & cantharus, omnia paruus

Ferre labor serò, graue manè, sed vtile pondus.

Ipse pecus ducam, mihi pars erit ista laboris.

Sic effata. Bene effata, quia sic dicuntur oracula. Virgo, aut virt⁹, aut diua virgo, discessit in leues auras. i. euauit. Tum sua iurauit Pollux. Ideo iurauit, quia difficile creditu. Simile diuo Thomæ Aquinati cōtigisse dicunt, qui accinctus lumbos, postea Venereum ardorem non sensit. Et extemplo, id est, illicò, è vestigio. Tractū ab auguribus volunt, qui designato tēplo, dicebant extemplo quo dicto subito abscesserant. Furorem. i. amores. Nō aliter, s. vt aqua extinguit ignem. Qui consumpserat in inuene omnem pharetram. i. omnes vires suas, dū principijs obstaret. i. obstare vellet, aut deberet iuxta illud: Principijs obsta, &c. Dum tepet. i. dum animus in dubio est, facili momento huc aut illuc impellitur. Ac timidè insanit. i. adhuc timore, & pudore afficitur, & nōdū cōsentit in illecebras. Sic etiam Pollux in claustra silentia venit. Vbi impeditam habet veniam, ne liberè canat. Sunt quibus aspirent, quia spiritus vbi vult spirat. Sunt quibus infensi sine causa & crimine dij sunt. Id impiè, nisi rusticè, quia cōsilia dei sæpè occulta sunt, nunquam autem iniusta. Videntur autem dij infensi bonis, & infōtibus, quando maximè amici sunt, hoc est, quādo eis tribulationem, vt meliores euadāt, immittunt. Nam virtus infirmitate perficitur. Quia ergo rustici id non animaduertunt, videntes bonos affligi, dicunt deum eis infensum,

quum minime sit: Veruntamen si sit, non tamē in-
 iustus est, quia non habet præscriptam legem. Vnde di-
 cit Galbula. Quod nos in pecudes. Ordo est, dii habent
 id iuris in nos, quod nos, si habemus in pecudes. Hoc rus
 scire sat est. si rusticos, sapiant, sublimius, vrbes. i. urbani.
 Sic docuit rediens, id est, veniens, quum illic habitāt fe-
 re prædicatores, & Ianus dixit sibi lectum in magno co-
 dice scilicet Decretorum, aut Bibliorum. Sol cadit. Pro
 more suo finē parat Eclogæ, dicens esse dicendi tem-
 pus. Galbula sarcinulas, Ordo est O Galbula, ne sit tibi
 molestum, id est, graue ferre. i. inferre & colligere, sarcini-
 nulas. i. paruas rerum pastoralium sarcinas, pera scilicet
 nostra, in qua panis, & cætera edulia ferri solēt, est leuis.
 Vnde dicitur AEsopum cum alijs accinctum ad iter li-
 benter subiisse reticulum panis, licet ponderosus esset,
 quia nouit in itinere imminutum iri. Cantharus. i. pocu-
 lum quo Silenus uti dicitur in Buc. Virgilij: Et grauis
 atrita pendebat cantharus ansa, Cantharus ergo leuis,
 quia exhaustus. Paruus labor est ferre omnia, scilicet ci-
 bi & potus repositoria. Sero, id est, vespere, & graue pon-
 dus, sed vtile ea omnia ferre manē. Ipse, scilicet ego, du-
 cam pecus, i. gregem nostrum.

K 2

Eclo-

ECLOGA OCTA- ua, de religione Rusticorum, INSCRIPTA, RELIGIO.

Ioannis Murnelij Argumentum.

*Ille canit monteis, rura hic campeſtria, nymphæ
Polluci viſa laudes & feſta canuntur.*

Candidus, & Alphus.

Orrida ſolſtitio tellus ſitit Alphe reuerſo,
Ad ſolitos montes, vbi ros in gramine, & eſtu
Mitior, hac armenta monet deducere tempus.
ALPHVS. Aërios montes, & ſumma ca-
cumina longè

Proſpicio, quid ſint montes (tibi vera fatebor).

Nefcio. Semper enim campeſtria rura, lacusq;
Incolui. Montanus ager qua fruge redundat?
CAND. O rade, & illepidū ingeniū, prope flumina ſemper
Verſatus, fulice in morem, limoſa per arua,
Hialat vbi cimex Stygiæ excrementa lacune,
Sunt vbi ranarum, culicum, pulicum, cimiçumque
Luſtra inter ſalices, vluas, viridèſque papyros,
Irridere audeſ, & nauici pendere monteis?
Vnde fluunt amnes, templis vbi tanta locandis
Marmora caduntur, fulgens vbi naſcitur aurum?
Quæ parit antennas tellus? medicamen ab herbis
Dic quibus eſt niſi montanis? de vertice Baldi
Sæpe melampodion legi: medicina capellis
Nulla magis præſens, quondam Valfafinus AEgom
Tradidit hoc, dum vere ſues caſtraret, & agnos,
Tradidit, & dixit, ſolus medicamen habeto.
Dic vbi caſtanee plures? Vbi copia maior
Glandis? in excelsis ſentes, & paſcua vidi

Montibus, artocreas & pingue polenta comedi,

Sunt populi fortes, illic robusta iuuenius.

Lata pedes, callosa humeros, ueruosa lacertos,

Hispida, dura manus, moli indefessa ferenda.

Horrida solsticio tellus sitit. In hac Ecloga, quæ inscribitur de Religione pastorum, habentur primo laudes mortium, quas Candidus, nactus occasionem ex calore solstitiali, quo urgente montes petere suadet, accumulatur, non immemor (si recte sentio) Carmeli sui, quem incolere iam animo constituerat, & cuius laudes prosequi intendit. Solsticio, scilicet æstiuo, non brumali. Est enim duplex. Alterum quo sol stare dicitur, quod altius assurgere in epicyclo suo nequit: alterum, quia profundius descendere non potest, ut in bruma. Ad solitos, scilicet Candido, & gregi eius. Nam Alphus montes ignorat. Ordo est Tempus monet deducere, diceret, perducere aut producere. Nam deducere in altum inusitatum est. Hæc armenta ad montes solitos, ubi ros est in gramine, & æstas mitior, id est, temperatior, quia in summis montibus tempore æstiuo frigus opacum est. Montanus ager qua fruge redundet? Ex hac questione nanciscitur occasionem montium describendorum. O rude ingenium, versatus. Constructio ad rem respiciens, non ad vocem, sicut apud Comicum. Scelus qui me perdidit. Pulicum. Cimex. primam communem habet hæc vox. Cimicum Cimices sunt vermes foetidi, parietibus, & lectis inhærentes, & ubicunque vapor est aquarum frequentes, ut ciliques, pulices, muscæ, & id genus bestiolæ. Lustra, potius ferarum sunt. Inter salices, quæ in locis humidis nascuntur vluas, i. herbas palustres, & papyros, i. arundines, quæ in Ægypto tantæ nascuntur, ut ex singulis internodijs faciant nauiculas. Habet autem membranam tenuem, in qua olim scriptitabant. Vnde nunc abutuntur vocabulo, papyrum pro chartis dicentes. Et nauci pendere, id est,

Deducere

Cimex.

BAPTISTÆ MANTVANI

non pluris facere, quàm nau ci, quod aut putamen est nucis, vt Priscianus, & Tortellius sentiūt, aut granum fabæ quū se aperit, vt Seruius vult: aut vt nōnulli, mucor nucis priusquam condensatur in nucleum. Ponitur autē pro nihilo, aut re minimi pretij, & valoris. Vnde fluunt amnes, quia ferè in montibus ortum habent, vbi tanta marmora cæduntur. locandis id est, constituendis templis, id est, ad constituenda templa, antennas, id est, malos trāuersos. Sæpe melampodion. Melampodion genus nigri hellebori à Melampode quodā, qui eo vti in diuinationibus solebat. Dictum autem à pastore eiusdem nominis, qui primus hanc herbam inuenisse dicitur, dum capras eo purgari animaduertit, datoque eorum lacte furētes Prædicas sanari, Vnde Maro dicit Georg. 3. Inueſtae quæ nocent artes, cessere magistri, Phyllirides Chiron, Amythaeniusq; Melampus. Interpretatur autem Melampus, nigripedis. Vocant enim μελαυ nigrū, & πούς dicitur pes. Fuit, & alius Mātes. i. vates insignis. Medicina capellis nulla magis præfens, i. præsentius, & citius, sanans. Quondam Valsasinus AEgon, Ni contra decorū medicinæ petitus censeatur, dicit se accepisse ab AEgone pastore, quem Valsasinum à loco nominat. Dic vbi castaneæ plures, videlicet quàm in montibus. qd. nusquam. Artocreas, id est, panem cui caro includitur, Pastillū vulgo vocatur, & πτος enim dicitur panis, & κρεας caro. Lata pedes, id est, habēs latos pedes, callosa humeros, habēs humeros callosos ex labore aut puposos. Nervosa lacertos, id est, habens lacertosos nervos. Hispida, id est, pilosa, moli ferendæ, id est, ad molem ferendam, id est, quoduis onus portandum, indefessa, id est, indefatigabilis.

Vallibus ex illis, onera vt naualia curet

Confluit huc, nullum est hominum genus aptius vrbī,

Sive velis castrare pecus, seu scindere fagos,

Sive

*Siue finum ferre è stabulis, haurire cloacas,
 Latrinas curare, viamq; aperire coactis
 Sordibus, & scali puteos descendere in altos.
 Ingenio callent, & duro robore pollent,
 Sed quid opus multis? Substant opus omne, popinis
 Inferuire, focus lignis cumulare, veruque
 Artifici versare manus, dare libera fumo
 Spiramenta, bouum ventres ad flumina ferre.
 Errere humum immundam scopis doctissima gens est.
 Quodque magis miror, semper sub pondere currunt,
 Coribus in duris oriuntur, & ardua viuunt
 Per iuga, cum capreis habitant spelæ ferarum.
 Adde quod in cælum breuis est è montibus altis
 Transitus, erectum caput vsque ad nubila tollunt.
 Nubila transcendunt aliqui, puto sydera tangunt:
 Esse locum memorant, ubi surgit ab equore Titan,
 Qui (nisi dedidici) contingit vertice lunam,
 Et vixisse illic hominem, sed postea abactum
 Improbitate gule. quod scilicet omnia poma
 Manderet, & magno seruaret nulla Tonanti.
 Hinc diui, sanctiq; patres in montibus altis
 Delegere domos tacitas, Carthusia testis,
 Carmelus, Garganus, Athos, Laureta, Lauerna,
 Et Sina, & Soractis apex, vmbrosæque vallis
 Et iuga Nursini fato senis inclyta, & altis
 Abietibus turrita caput. Gzmaldu la sanctum,
 Cetera prætereo. Nec enim sermonibus istis
 Omnia complecti statuo, montana frequentant
 Culmina cœlicolæ, sed anas, & mergus, & anser,
 Ibis, onocrotalus, milui, fulicæque palustres
 Vallib⁹ ex illis, id est inter montes istos, aut loquitur de
 planitie quæ est in montibus. Enumerat autè sordida mi-
 nisteria, ad quæ ferè aptiores sunt in montibus orti, si-
 cut ad omnem laborem. Vnde Iuuenalis Satyra secunda.*

BAPTISTÆ MANTVANI

Et illud audiret positis montanum vulgus aratris, posset
tamen videri loqui de implanitie, & conualibus natis,
vt illis det honesta ministeria, his sordidiora. Sed de his
qui in montibus nascuntur, totus est sermo, quia dicit:
Collibus in duris oriuntur, Credam de illis loqui, qui in
Franciam veniunt purgaturi cloacas, & fumaria, idque
quasi Satyrico morfu, vt nescias an laudet, an verius irri-
deat eos, nisi quia rustico dat partes laudandi, cui etiam
vile ministerium dum strenuè fit laudabile videtur. Ex
illis igitur vallib⁹, quæ sunt sub vertice montium, inter
montes tamen Confluit huc, id est, ad hæc Plana loca,
subauditur, ex superioribus robusta. iuuetus, vt cureto-
pera naualia, id est, nauticum expleat munus. Castrare,
id est, emasculare, aut excolare, seu scindere, id est, inci-
dere, & amputare fagos, arbores glandiferas, à $\phi\alpha\gamma\epsilon\lambda\upsilon$
id est, comedendo, dictas. Non autem intelligo, vt to-
reumata faciant, aut celaturas, ad quas fagus apta: vnde
est, Tibi pocula ponam Fagina, cœlatum diuini opus
Alcimedontis. Cloacæ sunt cryptæ subterraneæ, per
quas sordes in fluuium demittuntur. Sordibus coactis,
id est, congregatis, & compactis vt aquæ ductus claudan-
tur. In altos puteos, eorum purgandi gratia. Popinis, id
est, culinis. Dare libera fumo spiramenta, id est purgare
fumaria, vulgus caminos vocat. Vêtres ad flumina ferre
aut sordes aluorum, aut intestina pecorū mactatorū, sē-
per sub pondere currunt, quod in vallibus ortis nō con-
gruit, & multo minus quod sequitur, cotibus in duris o-
riuntur, id est inter cautes, & saxa aspera, Spelæa, id est
speluncas, sed Græcum est. Adde quòd in cœlum. Id
scommate nō caret, aut rusticana simplicitate, quasi ve-
rò animæ spatium ferantur in cœlum. Nubila transcen-
dunt aliqui. Athos enim est ultra mediam regionē aeris.
vsque adeo, vt in eo neque nubes, neque venti sint, sed
cineres ex sacrificijs derelicti, reperiantur anno peracto
indif-

Cloacæ.

Popinis

Spelæa.

dispersi. Esse locum memorant, scilicet paradisum ter-
 reum, quem quidem sub lunari globo ponunt. Quod
 dicitur omnia poma. Id quoque pastoralis ioco non car-
 ebit. Hinc diui, sanctique patres. Hoc videtur principali-
 ter intendisse, ut tandem Carmelum laudet. Carthusia
 non longe à Gratianopoli, in Delphinatu. prima domus
 Carthusianorum, virorum profectò cœlestium, quibus,
 ut solidis tibi cinis. Christiana fulcitur religio. Carmelus
 antiquitate omnes excellens, & observatione candidæ
 religionis, cæteris non inferior. Garganus diuo Micha-
 ele mons insignis. Athos, mons Thraciæ in confinibus
 Macedoniæ, miræ altitudinis, in quo est Potidea, religi-
 one insignis, quia cineres in aris derelicti, illic disturba-
 ri negatur. Laureta, ubi diua virgo habet ædem excellen-
 tissimam, & miraculis, ac Donarijs clarissimam. Lauerna
 dea quæ à furibus colebatur, cui ædes erat iuxta Lauer-
 nalem portam, quæ in Christianum conuersa est vsum.
 Et Syna, mons est ut dicitur Gala. 3. in Arabia, sepul-
 chro diuæ Catharine religiosus, & præceptis Moyse datis
 olim iam illustris. Apex Sora actis. Apollinis observatione
 olim præclarus. Virg Summe deum, sancti custos, So-
 ra actis Apollo. Nunc quoque quod illic sub Constantino
 nondum conuerso, delituit Siluester Romanorum pon-
 tificis insignis, & vallis dicitur vmbrosa, in qua ille deli-
 tit, Et iuga Nursini fato senis inclyta, à Nursis oppido
 in montibus posito. Aeneidos Septim. Et te montosæ
 misere in prælia Nursæ Vfers, insignem fama, & fœlici-
 bus aruis. Et Gamaldula turrata caput sanctum, id est,
 habens sanctum caput Turratum, id est, quasi turribus in-
 signitum. Abietibus, quæ arbores in montibus nascun-
 tur, suntque quos sappinos vocant: Est autem non longè
 à Florentia. Calicolæ, ut Michael, & cæteri angeli in
 Sena auditi. Anas, avis immunditia aquarum gaudens,
 & mergus ad limum tendens, & anser, etiam illuc a-
 qua-

Athos.

BAPTISTÆ MANTVANI

quarum gaudens, & mergus, ad limum tendens, & anser
etiam illuvie aquarū pastus, & Ibis, ut Ciconia, cui si-
milis est, serpentibus nutrita. Onocrotalus etiam obse-
nitatem amans. ea ab Onoo quod est inquinatio, deducitur
videtur. Milui, aues rapaces & obscenis viuentes. Fulica
aves circa littora turpem victum queritantes. Frequen-
rant, scilicet paludes.

Alph. Inter montana tantos regionis honores,
Cur de messe nihil, nihil est de palmitibus, dictum?
Hac tamen humane duo sustentacula vite
Maxima, monticola veniunt ex rupibus ad nos
Hordeas mercatum torui, fuligine tincti,
Setosi, & macie affecti, lacerti, ac situosi.

Indigenæ ostendunt, quæ sit natura locorum.
Sed quod montanis de relligionibus inquis:
Retulit in mentem, quæ de Polluce feruntur.
Quæ dea si nosti visa est, quæ Candide nympha?
Dic age, Num ceptum certamen inutile nobis,
Vtilior sermo de relligione tenendus.

Cand. Galbula, qui solitus pecudes in pascua tecum
Ducere, te satis hoc potuit docuisse, quod optas.

Al. Plura quidem Polluce super narrata, sed ipsam
Nec docuit Nympham, nec me quæsisse recorder.
Nunc subit, mentem, quum relligionis oborta est
Mentio, & illarum visa est mihi maxima laudum.

Ca. Non erat illa Dryas, neque Libethris, nec Orcas.
Venerat ex cælo superum regina, tonantis
Mater, anhelanti pacem latura iuvenæ.

Huic Tethys, huic alma Ceres famulantur, & ipse
Æolus, æquoreis ventos qui frenat in antris.

Hanc deus astrorum flammæ super, atque volantes
Solis equos, supra fulgentem Cassiopeiam
Extulit, & sacram bisseño sydere frontem
Cinxit, & adiecit subter refugia lunam.

inter mōtanæ. Obijcit Alphus nullam esse mentionem
 etiam de frugibus, quas vberiores in equore, seu plani-
 tie nasci contendit. De messe, id est, de frugibus, de pal-
 lide, id est, vitiibus Mercatum, supinum à mercor, id est
 emptum torui, quia immiti fere sunt fronte, vsque ad eò,
 ut immites dicantur in cotibus orti. Vnde Maro in Bu-
 colicis. Nunc scio quid sit amor, duris in cotibus illam
 Ilmarus, Aut Rhodope, aut extremi Garamantes, Nec
 nostri generis puerum, nec sanguinis edunt. Fuligine, id
 est, pingui fumo. Setosi, id est, hirsuti. Iuven. Hispida
 membra quidem, & dure per brachia setæ, Promittunt
 atrocem animum. Situosi, Valla docet situosū esse in v-
 su. Licēter autem hic vsupatur situosi, quia per regulam
 fieret sitosus. Indigenæ inde geniti, hoc est, ut hic sacpi-
 tur, incolæ. Sed quod tendit ad principale, quod est, de-
 clarare diuam virginem esse visam Polluci, hoc est, poē-
 te, eiusq; laudes accumulare, & poētæ in religione vitam
 paucis significare. Galbula, de quo in Polluce satis dictū
 est, videtur per diminutionem dici à Galba, de quo Iu-
 uenalis: Nec vilis Galba tulisset. Polluce super, id est, de
 Polluce. Est enim anastrophe. Super autem accipitur cū
 ablatiuo pro de, ut AENEIDOS primo. Multa super Pri-
 amo rogitans, super Hectore mulra. Nunc subiit mētem,
 id est, venit in mentem. Non erat illa Dryas, id est, dea
 arborum, & præcipuè quercuum: ut diximus. Neque Li-
 bethris, id est vna Musarum quæ Libethrum incolant,
 nec Oreas. id est, dea mōtium. Nam αἰγός mons dicitur.
 Tonantis, id est, veri Iouis, cuius est tonare, hoc est, I E.
 S V C H R I S T I filij D E I. mater, scilicet Maria.
 Iuuentæ anhelanti, id est, laboranti in periculo vitæ,
 pacem id est, tranquillitatem mentis. Tethys, id est,
 magna dea maris, vxor Oceani, facitque Tethyos in ge-
 nitiuo, & vtramque producere potest, ut in Georgicis:
 Teque sibi generum Tethys emat omnibus vndi.

Setosi,

Indigenæ

Galbula

Dryas.

Libethris.

Oreas.

Ceres

Ceres, dea frugum dicta Regina Siciliæ: alma, quia
 suo inuento alit. Et ipse Aëolus, rex ventorum dictus
 quod illorum vsum mari fecit abscissa sylua, quæ impe-
 dimento erat. In antris æquoreis, id est vicinis æquoribus
 Aencidos primo: Aëoliā venit loco fœta furentibus
 Austris, & c. Frœnat. ibidē: Illa se iacet in aula, Aëolus
 & clauso ventorum carcere regnet. Deus extulit hanc
 scilicet diuam virginem super flammās astrorum. Vade
 canitur. O gloriosa domina, excelsa super sydera, quæ
 assumpta es Maria ad æthereum thalamum. Atque vo-
 lantes, id est, pernices: equos solis, quos Ouid. in princi-
 pio secundi Metamorph. ponit, vt alibi diximus. Super
 fulgētem Cassiopeiam, quæ est in circulo arctico, effigie
 tamen corporis ad æstiuū circulum peruenit, quam ca-
 pite, & dextra manu tangit, quam prope mediam diuidit
 circulus lacteus, non longè à Cephei circulo locatam, vbi
 occidit cum scorpione, exoritur cum sagittario. Hanc
 Euripides, & Sophocles, & alij multi scripserunt gloria
 tam olim fuisse, quod Nereidas corporis pulchritudine
 superaret, propter quod in siliquaastro conspicitur sedēs,
 & vertente se mūdo resupinato capite ferri videtur. Bis-
 seno sydere, vt Apocalipsis duodecimo Mulier amicta
 sole, & luna sub pedibus eius.

Alph. Candide mira canis, nullis pastoribus vnquam

Cognita, quid Tethys? quid fulgens Cassiopeia?

Aëolus æquoreis ventos quis frenat in antris?

Qui sunt solis equi? magna atque ignota recenses.

Candi. Sydera sunt partim, partim, sunt numina prisca

Omnia qua Pollux mihi quum narrasset, in ædem

Duxit, & ista sacer paries, ait omnia monstrat.

Pictus erat paries signis, & imagine multa.

Omnia non memini, mens est mihi debilis, ista

Vix tenui, dum sepe animo voluo, atque reuoluo,

Sæpe recordari, medicamine fortius omni.

Ista potest nigro depellere nubila cælo,
 Ista potest siccis fluuios dare frugibus imbres,
 Quum volet, ista nouos duris immittere campis,
 Quum volet, emissos poterit restringere fontes:
 Qui modo sunt steriles, & nudi gramine campi
 Si volet in pingues poterit conuertere glebas.
 Frigida Saturni quum sydera suscipit atro
 Scorpium hospitio, non aufert hordea grando,
 Nec domus ardebit. Nam tunc hæc omnia cælum
 Dicitur iratis in terram effundere ab astris.
 Si volet, hæc nobis custodiet omnia virgo?
 Si fauet hæc nobis complebunt horrea messes,
 Adijciatq; gregi semper fœtura gemellos.
 Si pecus infœlix erit, & sine vellere, solo
 Ipsa potest mutus dare lac, dare vellera, & agnos
 Et curare greges, omnemq; auertere morbum.
 Nil opus est modò Pana sequi, neque cetera ruris
 Nomina, quæ veteres frustra coluisse feruntur.
 Vidi ego circum aram nymphæ pendere capellas,
 Piaustra, boues, & oues: hic Iani vidimus hircum:
 Et memini inscriptam versu hoc legisse tabellam:
 Votum pro saluo Ianus breue reddidit hirco.

Candide mira canis. Ne contra decorum maiora, quàm
 quæ pastoribus conueniant, cecinisse putetur, castigat
 poëta dicens se à Polluce didicisse. Sydera sunt partim,
 vt Cassiopeia: & iste sacer paries, scilicet qui erat in æde
 sacra. Sæpe recordari, subaudi est fortius omni medica-
 mine. Fluuios imbres, id est, effluentes & abundantes.
 Nouos fontes emittere, quod vsu venisse varia loca præ-
 dicant Frigida Saturni, Id enim prognosticon est futu-
 ræ calamitatis, id est, culmorum per grandinẽ deiectioni-
 nis. Vnde dicit Maro Georgi. i. Hoc, metuens cœli mē-
 ses & sydera serua, Frigida Saturni sese quo stella recep-
 tet. Quia vt auctor noster interpretatur, dum in Scorpi-

um venit, grādinem generat Saturni sydus: sed diua vir-
gine intercedente, non aufert hordea grando, nec domus
ardebit, id est, comburetur fulmine. Fœtura, id est, fœ-
cunda productio fœtus. Maro: Si fœtura gregem supple-
uerit, aureus esto. Adijcite, scilicet ad gregem, gemel-
los, id est, geminos fœtus. Si pecus infœlix, id est, morbi-
dum & miserabile fuerit: bene autē cōuertit sermonē
ad rem pastorem. Solo nutu, solo indicio capitis. Pa-
na, deum pastorum. De quo Maro: Pan curat oues, ouis-
umq; magistros. Cætera numina, vt Pana, Apollinem,
Faunos, Syluanos, Ægipanas, Satyros, Cererem, Bac-
chum. &c. Nymphæ, id est, diuæ virgines, æterni patris
sponsæ. Capellas, id est, capras cereas, hircū Iani, quem
Ianus putarat amissum, quum à puero in vepribus alli-
gatus esset, vt prius vidimus. Est autē artificiosè hoc di-
ctum. Nam sic prius dictam veram historiam asserit. E-
rat autem hircus cereus, aut depictus, vt patet ex carmi-
ne. Moris est autem Italicorum, in tabellis votiuis depin-
gere casus suos, & miraculosas liberationes, aut recupe-
rationes. Vnde & Amasius poëta:

Nunc dea, nunc succurre mihi: Te posse mederi,

Picta docet templis multa tabella tuis.

Dumq; ea perlegerem, Pollux hæc carmina supplex

Ante ara genibus positus in marmore dixit.

O dea, quæ seruas vrbes, & rura, precamur

Ne Padus exundet, ne strix noctura per umbras

Hauriat infantes, nec eant per compita larvæ.

Diua, faue agricolis, talpas occide, malignam

Aggeribus pestem, gelidis sata lata pruini.

Quando bruma venit, conspergere diua memento,

Ne tinea rodant anno frumenta sequenti.

A Boreæ flatu pingues defende mariscas.

A gruibus ore fabas, & ab ansere farra palustri,

A serpente boues, à vulpe, & fure cohortem,

*A bruchis erucas, à bruma, & grandine vites,
 A vi, & fraude lupi pecus, à rubigine fruges,
 Arabie catulos, à flamma, & fulmine villas,
 A murum insidijs petasone, à milite pernas,
 A campe, & pigris, pigris, heu cetera nescit
 Mens oblita sequi, numerus me in verba reduxit
 Sapius: ad numerum rediens, obliuia forsan
 Mente abigam, retrò gradior numerumq; recurro?
 A murum insidijs petasone, à milite pernas,
 A campe & pigris virides limacibus hortos.
 Alphe, viden' quæ vis numeri? iam cetera cerno,
 A tonitru reboante cados, à frigore scias,
 A granibus vitulos æstris, à gutture porcos
 Anginoso, operas pubes ne rustica perdat.
 Adis o dea, nec ledant examina fuci,
 Neu milium furentur aues, neu vellera sentes
 Succida, neu lappas apprehendat lana sequentes.
 Diva gubernatrix hominum, custodia vatum,
 Diva laborantium requies, medicina dolentum,
 Et tutela gregum, nostris precor annue votis.
 Talibus orabat Pollux, ego postibus hærens,
 In baculum pede porrecto, recitata notabam,
 Altius, ac memori condebam singula mente.*

Dumq; ea perlegerem. Ostendit Pollucem in religione
 memoré pastorum, atque orare pro rerum rusticarum
 conseruatione. Vnde carmen eius deprecatorium recē-
 set. Perlegerem, scilicet oculis, non ore. Nam, vt dixi,
 picturæ sunt indoctorum libri, ea scilicet quæ depicta
 dixit, in marmore, super marmorij pavimentitium. Ne
 Padus exundet, quia sæpe vt Mæro dicit, fluviorum rex
 Eridanus camposque per omneis, Cum stabulis atmen-
 ta trahit: ne strix nocturna, id ex rusticorū superstitione,
 qui putant striges, & lamias noctu volare, quæ infantes
 aute-

auferant edendos: quod dictum est ad terrorem puerorum noctu vagetur. Auctor est Porphyrio ad illud Horatium in arte poetica.

Ne quodcumque velit, poscat sibi fabula credi,
Neu præsæ lamiae viuum puerum extrahat aluo.

Perottus autem dicit de strigibus sic. Striges non à strigendis infantium corporibus, ut quidam falso existimant, sed à stridore nomen habent, fabulosumque est, eas tradunt vbera infantium labris immulgere, aues sunt nocturnæ, Lucan. Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur. Constat tamen & in maledictis iam esse, & etiam apud vetustissimos fuisse, accipique pro maleficis mulieribus, quæ noctu gradientes, infantium corpora sanguinem sugendo exhauriunt. Hæc ille. Hauriunt igitur, id est, exhauriat sanguinem sugendo: nec larvæ, id est, cacodæmones, ac leuiures, hoc est, nequam spiritus qui uagari putantur, & dum innocui sunt, lares dicuntur talpas, appositorie malignam pestem, aggeribus. id est, cumulis terræ. Ne tineæ, scilicet niuales, aut alij vermiculi, & limaces, bruchi, tineæ, blattæ, mariscas, id est, ficus, anserum palustri id est, indomito, in paludibus versari solito, à serpente boues, quia in aluum immitti solent, cohortem, id est, gregem, à brucho. id est, vermiculo caules, & erucas, quæ sunt herbe, depascere solito, à bruma. id est, brumali frigore, à rubigine, infesta pluuia quia rubiginem inducit, catulos, id est, catellos, villas, id est, domos in agro: petasionem, id est, anteriora crura suum à milite, id est, stipendiario. Franci arctirenentem Francum appellant, à capite, id est, vermiculo illo, hortenses maxime herbas, & arborum frondes erodere solito. Vnde Columella. Nec solum teneras audent erodere frondes, implicitus conchæ limax, hirsutaque campe. Fingit autem rusticum, oblitum carminis, ut decorum seruet. Quæ vis id est, virtus, numeri id est, rhythmus & metri, quia metra iuuat animos, id est, mor-

moriam. Vnde ille, Numeros memini, si verba tenerē:
 à tonitru reboante cados, id est, vasa vinaria, in quibus
 per vehemens tonitru vina obuerti solent, & in vappam
 mutari. Fœtas, id est, grauidas oues, cœstris, quos Latini
 ašilos vocant. Maro Georg. 3. Cui nomen ašilio Roma- **Cadus**
 num est, cœstrum Graij vetere vocantes: Vitulos ar- **Fœta.**
 dente sole nimium excruciant, & in fugam quasi fu- **Oestrum.**
 gentes vertunt: à gutture anginoſo, Is enim subus pe- **Oestrum.**
 culiatis est morbus, operas, id est, labores diurnos: fu-
 ci vespæ sunt iuutiles, apes aut muscæ non mellifican-
 tes, sed mella furantes. Vnde dicit Maro de apibus, Angina.
 Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent. Examina Opera,
 autem sunt apum seu apium fœtura. Iuuen. Examenq;
 apū longa considerat vna. Milium, legumen, vt quidā
 volunt, à mille dictum, quod millesimum reddat, tamen **Examen.**
 primam corripit, vt Georg. 1. Et milio venit annua cu- **Milium.**
 ra, vellera succida i. cum lana nondum lota. Sentēs, id
 est, spinæ, & vepres hirsutæ, lappas. i. nodulos hirsutos **Sentes.**
 in lappa herba crescentes. Memori mente, vt vero simile **Lappa.**
 aciat.

*Alph. Candide, Polluci pro sollicitudine tanta,
 Pro precis officio, pro religionē putāsne
 Danaum aliquid? nobis pietate peculia crescunt.
 Cand. Quid ni aliquid dandum est? opus est persolvere
 crates.*

*Alph. Rusticus es, crates etenim pro gratibus inquis.
 Cand. Crates & gratēs paruo discrimine distant,
 Dandum aliquid, neu bis detur sine pascha reuerti,
 Quando sacerdotes commissi piacula solvunt.
 Alp. Quid dabimus? Vituli grauis est iactura: vel agnum,
 Vel leporem, pietas etiam laudabilis anser.
 Cand. Dona docet tempus, lepores brumalia dona,
 Quando nunc hyberna currendi erepta facultas.*

*Anser ad autumnum finem, nona sq. Kalendas
 Pertinet æstatis corili, nona poma, racemi,
 Munera, lactentes, hædi sunt veris & agni.
 Tunc si de cordis aliquam conspexeris agrum
 Ac tenuem, qui nec vendi nec vivere possit,
 (Munus erit solenne satis) donabimus agnum.
 Ipse mihi quum iam regredi post prandia vellem.
 Carmina de Nympha solennibus eruta fastis
 Tradidit & dixit si quando grauari curis,
 Hæc cane: pro mentis medicamine carmen habeto.*

Peculia.

Candide, Polluci, Ostendit poëta hoc figmento pa-
 storum animum ad gratitudinem: vt ad eam iouitet, nō
 immemor professionis suæ: pietate, i. eleemosynis piæ
 exhibitis, peculia i. possessiones. Opus est persolvere
 crates, vt risum excitet, facit rusticum crates pro gra-
 tes dicere. Dandum aliquid, sed ne bis detur, sine, i. per-
 mitte pascha reuerti. Piscula i. peccata expiatione dig-
 na, soluunt i. absolunt. Lactura, i. amissio, etiam anter
 est pietas, i. eleemosyna laudabilis. Dona docet tem-
 pus i. pro tempore danda sunt dona, quia habent & ob-
 sonia sua tempora. Vnde lepores atiam debent dari in
 media hyeme, quādo nix alta impedit aufugere. *Anser*
ad autumnum, & Kalendas Nouembris pertinet. Cori-
li, i. auellana & noua poma, & racemi sunt munera æsta-
tis. Hædi & agni lactentes i. adhuc lac. sugentes, sunt
munera veris, i. verni temporis. De cordis i. scæno autū-
nali qui nec vendi &c. Morum rusticorum satyricè de-
scribit, qui conant, quod retinere nō possunt. Carmina
scilicet frequentia, de Nympha solennibus eruta fastis,
id est fastorum libris.

Coryli

Fasti,

*Quando Molochæo Titan descendit ab aëro,
 Prenus, & Astræa iam limina virginis entrat,
 Virgine latetui pubes, & cana senectus,*

Transit

Transiit ad superos, & Olympica regna petiuit,
 Ozdoas vt toto iam tertia fluxerit orbe,
 Festa dies iterum, natali a virginis aras
 Ignibus illustrant, offert noua liba sacerdos.
 Libra redit, noctes properans aquare diebus.
 Exultat Picenus ager, rebit Adria puppes
 Illyricas, & Chaontas : cum mercibus adsunt
 Thusci, Vmbri, Veneti, Siculo, Lauretica templa,
 Cum donis turmatim adeunt, votisq; solutis,
 In sublime iugum leti ad commercia tendunt.
 Et quum Thessalicas cursu breuiore sagittas
 Sol subit, & frigent vrentibus arua pruina,
 Clausa gynecae sacris penetralibus, hauset
 Corde deum toto, proprios oblita parentes.
 Et quum semiferi fugiens Chironus ab arcu,
 Languet, ad hyberni glacialis limina capri,
 Induat ornatas, & mas & foemina vestes,
 Letitiaq; diem celebret, quo semine sacro
 Coniugis annosus grauidam pater imbuat aluum.
 Illa dies etenim sancta, primordia nymphae
 Fecit, & in nostras vetuit descendere sordes.

Quando Molorelio . Docet quibus temporibus
 agantur solemnia festa diuæ virginis, vt festum Assum-
 ptionis in medio Augusti, quando sol dereliquit Leo-
 nem, & ingreditur Virginem. Vnde idem in Parthenice
 Mariana : terga feræ Titan Nemeæ extrema tenebat.
 Fulgentem cratera inter, claramque coronam, Sequi-
 tur autem in hac re opinionem Nigidij qui hunc Leo-
 nem tradidit à Luna iussu Iunonis in terra Arcadica,
 & regione Nemeæ educatum, & deinde in exitium
 Herculis demissum, quem Hercules iussu Euristhei cla-
 ua, quâ à Molorcho hospite acceperat, interfecit. Itaq;
 postea claua pro gladio, pelle pro scuto vsum Herculem

Iolor-
aus.

fuisse. Leonem verò è Iunone inter sydera relatum, qui ad occalum spectans, supra caput hydræ constitutus est. Quando igitur Titan, id est, sol, descendit pronus, ab astro Molorchæo, id est, à leone claua Molorchii interempto. Est autem longè petatum epithetum, & intrat iam lumina Virginis Astrææ, id est, Iustitiæ virginis, quæ Astræa dicta cælum petijt, sed vt dicit Virg. Ultima cœlestium terras Astræa reliquit, tunc scilicet pubes, id est, iuvenes pubescentes, & senectus cana, id est senes canescentes, latetur virgine. s. Maria, quia scilicet tunc transijt ad supero, & petiuit regna Olympica, id est, cœlestia. Ogdoas, describit festum natiuitatis D. virginis, dicens: Vt id est, postquam tertia Ogdoas, id est, octaua aut tertius octonarius numerus. Est enim *ὀγδοῶς αὐτὸς* numerus octonarius, quo ter replicato post assumptionem, habetur natalis virginis, fluxerit iam toto orbe, iterum scilicet. est festa dies, quia natalia Virginis Illustrant aras virginis, ignibus, scilicet luminibus. Sacerdos offert noua liba, id est libamina. Libra, scilicet signum redit properans, id est, festinans, æquare noctes diebus, quia paulo post est æquinoctium autumnale. Mato: Libra die noctisque pares vbi fecerit horas, ager Picenus exultat, scilicet festo solenni. *Adria*, id est, mare Adriaticum vehit puppes Illyricas & Chaonias, id est, Epiroticas, id est vehentes Illyricos & Chaones, seu Epirotas Lauretum, videntes. Thufci adiunt cum mercibus, id est, rebus venalibus Vmbri, &c. In sublimi iugum, vbi ædes est diuæ virginis. Et quum Thessalicas, describit festum presentationis eiusdem virginis, quod celebratur quum sol subit cursu breuiori, quia tunc bruma est, sagittas Thessalicas id est, sagittarium signum: quod Chyron Thessalicus constituere dicitur: quia tunc clausa sacris penetra-

penetrabilibus, scilicet templi gynæcei, id est, secreti vir-
ginum. Est enim γυναικείου, id est, gynæceum, locus Gynæceū.
vbi mulieres versantur, vbi clausa hausit deum toto
corde, oblita proprios parentes, quia contemplationi
diuinæ vacabat, nil terrenum sapiens. Hoc autem fe-
stum celebratur undecimo Kalendas Decembris. Et
quum semeferi fugiens Chironis, &c. Describit festum
conceptionis eiusdem diuæ virginis, sequens ordinem
Kalendarij, non registræ. Quia prius concepta, quàm
presentata fuit. Et quum sol fugiens ab arcu Chirō-
nis, scilicet sagittarij, semeferi, id est centauri. Cenatauri
centauri enim sunt populi Thessaliæ, qui primi equos il-
lic ascenderunt, vnde procul visi, crediti sunt umbilico
tenus equi. Vnde fabula orta, vt infernè equi, supernè
homines dicantur. Languet, quia parum habet caloris
ad limina glacialia, id est, ad ingressum frigidi capri. i.
capricorni hiberni, id est, hibernalis signi, tum scilicet
& mas & femina induat ornatas vestes id est, ornet
se, & celebrent læticia, scilicet cum lætentur, diem,
quo pater, scilicet Ioachim, vt potior est sententia, an-
nosus, id est, vetulus. Imbuit semine sacro, id est, præ-
uenit ab originali macula. Aluum coniugis, scilicet
Annæ grauidæ. Etenim illa dies fecit primordia, id est
conceptum sanctæ Nymphæ, id est, sponsæ altissimi
patris, & vetuit descendere in nostras sordes, scilicet o-
riginalis peccati, in quod omnes de viri semini nati de-
scendunt.

*Quum volat imbrifera lampas Phæbea sub vna,
Ad vernos reditura dies, iam proxima veri,
Ite nurus omnes, sacros altaribus ignes,
Thura focis, faculas manibus date, ducite pompam
Attulit in templum noua dona puerpura virgo.
Quando gregis princeps aurato vellere fulgens,*

L. iij.

Incipit

BAPTISTAE MANTVANI

*Incipiet Zephyris aperire tepentibus annum.
 Et dires maiores luci, quam noctibus horas:
 Aliger occultam redeat paranympheus in adem,
 Et noua miranti referat mandata puellæ,
 Festa Dies Thuscis populos de collibus omnes
 Cogit & Arnicolæ vocat ad Florentia templa.
 Tum quæ quæ, sed tenui virgo prius intervallo
 Nupsit, & hæc teneris hæc est celebranda puellis.
 Quando sub extrema Cancri testudine Phæbus
 Voluitur, & reuehit vicina Canicula morbos.
 Thure piam celebrate diem, redit hospita mater
 In proprios à matre lares, altaria circum
 Primitias Cereris gemina suspendite matri.
 Ista dedit Pollux vigilas quæ in montibus olim
 Fecerat ad pecudum caulas, dum nocte serena,
 Militiam cæli sparsosq; examinat ignes.
 His quoque plura dedit, sed carmina plura re, Terri
 Non finit extremum deponens vespéra solem.*

Quum volat, Docet quando celebrandum est festum purificationis, aut verius presentationis, apparitionis Christi, quo presentatus est à diua virgine in templo. Ordo est. Quum lampas Phæbea, id est, sol, volat sub vrna imbrifera, id est sub Aquario adhuc existens reditura ad dies vernos, qui incipiunt in Martio iam proxima veri. Onurus, id est, nuptæ omnes, ite, date sacris altaribus ignes, date focis, thura, date manibus vestris faculas, ducite pompam, id est, lætas supplicationes, seu processiones: quia virgo puerpera, id est, quæ virgo permanens, puerum pepererat, attulit in templum noua dona, quia puerum, qui datus est nobis, hoc est deum incarnatum, & de virgine natum, quæ duo maxima sunt noua, nec prius visa, nec deinceps videntur. Quando gregis princeps. Describit festum Annuntiationis,

ationis, & incarnationis dominicæ, quod in Martio celebratur, sole existente in principe gregis, id est, A-
 riete. Paranympheus, id est, pronubus Gabriel (archi-
 gelus aliger) quia alas pinguntur angeli. Miranti, quia
 turbata est in sermone eius, Lucæ primo. Nona mada-
 ra, quia Ecce concipies in utero, & paries filium. Arni-
 colas, id est, Arnum annem colentes, cuius accolæ
 quidam Fluentinos volunt appellandos: Vnde non se-
 mel pro Florentia Fluentia, & pro Florentinis Fluen-
 tini leguntur. Id autem festum Florentini præcipuè
 celebrant. Non est autem legendum aruicolæ, quasi
 arua colentes, quia illi ubique sunt, Aruicolæ in Thu-
 scia tantum. Tum quoque. Tangit festum nupriatum,
 quia prius nupserat. Nam quum esset desponsata, mis-
 sus est angelus, &c. Tenui modico, intervallo, id est,
 spatio temporis. Est autem spondaicus versus, & hæc
 lux, scilicet nuptiarum: puellis teneris, nubere speran-
 tibus. Quando sub extrema cancri. Diserte docet fe-
 stum quod visitationis nomine celebratur sexto nonas
 Iulias potius dicendum reuersionis, quia statim ut con-
 cepit, abiit cum festinatione in montana, & mansit il-
 lic menses tres, utique post natiuitatem diui Ioannis
 præcursoris domini. Quando igitur Phœbus. i. sol Vo-
 luit sub extrema testudine cancri. i. extrema parte
 quæ testudinata videtur, & canicula, scilicet cœlestis.

Vicina. i. mox oritura reuehit turbos, celebrate diem
 piā. i. piij officij thure, quia mater. i. prægnas virgo, quæ
 etiā ab Elizabeth mater vocata est. quia dixit vnde mihi
 hoc, ut mater domini mei, &c. quod de ea potius quàm de al-
 lia prægnante dicitur: quia per eū quæ gestabat, certa erat
 etiam partu futura mater. Hospita. scilicet Maria, redit a
 matre, scilicet Anna in proprios lares. i. suas ædes, suspē-
 dite ergo circum altaria geminæ matri scilicet Mariæ,

L. iij.

& Eli-

& Elizabeth, quia à quibusdam vocatur festum Eliza-
beth Primitias Cereris, id est nouas fruges, quæ nunc
maturæ sunt. Ista dedit Pollux, &c. dum examinat ige-
nes, id est, dum virtutem scrutatur astrorum, & vespera
id est, vespereus, aut vesper, & hesperus, & vesperugo, ste-
la illa vespertina, quæ manè Lucifer dicitur.

ECLOGA NONA, DE Moribus Curiae Romanae, POST RELIGIONIS INGRES- sum edita, inscriptaque Falco.

Ioannis Murmelij Argumentum.

*Faustulus expertus Romani frigida tractus
Pascua, pastorum mores exponit iniquos.*

Faustulus, & Candidus.

*Andide, quo casu patrijs procul actus, ab oris
Hæc in rura venis? hic pascua nulla nec amnes,
Nec liquidi fontes, nec ouilia, tuta, nec umbra,
Et tamen assiduos gregis hæc pascuntur in usus*

Cand. Faustule, me noster Corydon, qui plurima quondam

His armente locis habuit, magnamque peculi

Congeriem, fecit pecori me credere adegit,

Esse salutare istis in montibus herbas.

At postquam segnes agros, & inertia saxa

Vidimus, & siccis arentem fontibus undam,

Penituit longeque via, patriæque relicta.

Fau. Postquam te incolumem saltus intrare Latinos

Contigit,

Contigit, antiqui totes hæc mea tecta subire
 Iure sodalitij, sunt hic mihi pauperis agri
 Iugera pauca, meæ rix sufficientia vite.
 Quidquid id est, commune puta, tibi forsitan vlla
 Prospera fors aderit, fortuna simillima vento est.
 Caricæ succede case, dum præterit æstus,
 Dum grex in gelida procumbens ruminat umbra.
 Pone pedum, discumbe parum, recreabere potu.
 Potu opus est, potu iste grauis compefcitur æstus.
 Pocula brende, fluet melius post pocula sermo.
 Cand Pocula quis tanta demens æstate recuset?
 Fau, Vina sitim minuunt, animiq; doloribus obstant,
 Vina vt amicitias, vireis ita corporis augent.
 Cand Hæc parit ora honos (si patria vina) racemos.
 Fau. Fande iterum, potare sen el gustare, secundus
 Colluit os potus, calefacta refrigerat ora
 Tertius arma siti bellumq; indicare quartus
 Aggreditur, quintus pugnat, victoria sexti est.
 Septimus (œnophili senis hæc doctrina) triumphat.

Candide, inscribitur, hæc quod composita est in
 gratiam Falconis Sinibaldi patritij Romani, proto-
 potarij, apostolicique fidei custodis, de quo in epigram-
 matis mentio frequens, estque de moribus curiæ Ro-
 mænæ. Inducitur autem Candidus persuasus à Cory-
 done cum pecore Romam proficisci, relictis patrijs,
 pascuis, cuius incepti cum ferè pœnitet. Occasione
 cuius multa dicuntur in detestationem avaritiæ Ro-
 mænæ curiæ. Hæc in rura, id est, Romana. Præteribo
 nim quæ nota sunt. Iure antiqui sodalitij, id est, soda-
 litatis, & hospitalitatis. Fortuna similima vento est,
 id est, maxime incerta, & inconstans. Caricæ casa, id
 est, tectæ caricæ, quæ est herba acuta. Maro: Et caricæ
 acuta. Pone, repone, aut depone, vt quiescas.

Pedum

Carex.
Pedum

Pedum, id est, virgam pastorem, qua pedes ouium capiunt, & dirigunt. Inuitat autem ad potandum, nam abnuat Candidus: ut si qua petulantius in curiam Romanam dicta sint, à potis dicta censeantur. Amicitia doloribus obstat, Vnde Bacchus Lyæus, quod cum soluat, & Liber quod ab eis liberet, dictus est. Vina amicitias, quia compotando trahitur magna familiaritas. Comicus quia compotrix eius est. Solomon Cicero comparant vina, & amicitias in hoc, quod vetera quò veteriora, eo meliora putentur. Hæc ora, id est, ergo, parit bonos racemos, si hæc vina sint patriæ id est, in hac patria nata. Vnde Faustus potui magis quàm verbis intectus inquit: Funde igitur, quia potare mel est gustare, id est, pitissare duntaxat. Secundus, id est, haustus, colluit id est, irrigat penitus os. Tertius refrigerata calefacta Quartus aggreditur indolenti adhuc prædominanti bellum. Quintus pugnat. Historia est sexti, scilicet haustus. Septimus triumphat. Licet de siti, hæc doctrina est senis Oenophili. i. amator vini ut prius docuimus.

Can. Res est consilij secura fidelibus vti:

Vtile, doctrinis præbere senilibus aures.

Victa sitis, mens agra manet, curaq; supersunt.

Fau. Vt sedata sitis, sic mens sedabitur agra.

Funde merum, bibe, cardiaco medica dolori hæc.

Vtitur ad curas isto medicamine Roma.

Can. Omne opus, atque labor vult interualla quiescat

Obba parum, contra muscas impone tabellam.

Non madet imbre dies, nec habet nox humida rore,

Crescere nec daris possunt in cotibus herbe,

Importuna fames, labor improbus, aëris ardor

Confecere gregem macie, vix debile corpus

Spiritus eger agit, vacua cute porrigit ossa.

clunis, & exilis caua contrahit ilea venter.

Hic aries, qui fronte lupos, cornuq; petebat,

Nunc oue debiliior, pauidoq; fugacior agno est:

Hæc mihi, sed nimium me ardentia vota ferebant,

Omnia diuino prædixerat omine cornix:

Vix egressus eram limen, cum tristitia portans

Auguria à dextra venit, tegetisq; sinistra

Culmice consedit, pressoque minaciter ore

Vociferans, iter auspicio prohibebat aperto.

Heu pecus infælix, quod lacte, & prole solebas

Affluere, in nostris licuit dum pascere campis:

Gramina dum queris, succi plus perdis eundo,

Quàm referas pastu: simul hic tabescimus ambo,

Intenui victu, caris ego victus amaris.

Res est consilij: Graphicè docet quid curæ valeant,

Victa sitis, scilicet est, mens ægra manet, curæque su-

nt. Ad quod Faustulus: sedata vt sitis est, sic mens

bitur ægra, Cardiaco medicina dolori hæc, Hæc

icina, scilicet frequens potus, est medicina dolo-

cardiaco, id est cordis, quem qui patiuntur, nimi-

fitiunt. Vnde Inuenalis. Cardiaco nunquam

athum missurus amico. Dicitur autem $\alpha\pi\omicron\tau\eta\varsigma\ \kappa\alpha\rho\delta$

que Græce dicitur cor. Quiescat abba. i. lato

ndo. Vnde à Persio dicitur sessilis obba. Impone ta-

lam contra muscas, tege ne à muscis inquinetur. Im-

portuna fames, quæ importuna est de via fessis. Labor

probus, id est assiduus, & ita improbandus. Maro:

por omnia vincit Improbus. Et odor pæris confecê-

regē macie, id est emacerauerunt, sed plus est con-

macie, quàm emacerari quia quod cōficitur, defi-

Venter exilis, quia vacuus Diuino omine, i. a dijs

ntento aut diuinandi vim habente, Maro: Sepe ma-

hoc nobis, si mens non lqua fuisset, De cœlo

tactas

Cardiac

Obba.

BAPTISTAE MANTVANI

caetas memini prædicere quercus . Sæpe sinistra
prædixit ab ilice cornix . A dextera venit , Cicero
mē lib. i. de diuin. scribit coruum à dextra, à sinistra
nicem facere ratum. Vnde hic potius videtur die
dum, à læua, verum addit, tegetisque sinistrae Culm
confedit , vbi scilicet visa est. Et quia sola , infausti
augurij, vt Plin docet. Teges dicitur tugurium. Voc
rās, est enim infœlicis garrulitatis auis, Auspicio aper
id est, manifesto . Prohibeat iter, id est , profectio
In nostris, scilicet Mantuanis, quam referas pastu, id
è pascendo, est, enim nomen: Simul hic tabescimus
bo, tu, scilicet infœlix pecus tabescis. Stenui victu, id
pœnuria victus, & inedia. ego, scilicet tabesco, victus
ris amaris.

*O nostra regionis opes, o florida prata,
O campi virides, ô pascua leta, feraxque.
Et nunquam sine fruge solum, currentia passim
Flumina per villas, riuus per rura, per hortos.
Hinc pecus, hinc agris pingue, sub sydere cancri,
Cum tritura sonat passim, cum Iulius ardet,
Arua virent, texta lento de vimine sepes
Poma ferunt, redolentq; ipsis in reprobis herbae,
O nemorum dulces umbræ, mollesq; susurri,
Quos tecum memini gelidis carpisse sub umbris.
Turtur ad gemitus, ad hirundinis, ac philomela
Carmina, cum primis resonant arbuta-cicadis.
Aura strepens folijs nemorum veniebat ad Euro,
Et baccata super tendebat brachia cornus.
Ipse solo recubans. pecudes gestire videbam,
Atque alacres teneris luctari cornibus agnos.
Post somnos, per gramen humi nunc ore supino,
Aut flatu implebam calamos, aut voce canebam
Pectore nunc prono rutilantia fraga legebam.*

Viuere tum sc̄lx poteras, diciq; beatus,
 ad bona quòd nondum fueras expertus acerbam,
 alis erat tibi, teq; ideo fortuna reliquit.
 quando iterum veniet (veniet si forsitan vnquam)
 sicut capreolis fursum nitentibus hærent
 vitibus vites, stringuntq; tenaciter vltimos:
 illam tu prende manu, neu desere prensam.
 credit, effigiem mutat, nec imagine constat
 ar Lamijs, quas nocte ferunt errare per vmbra:
 mobilis vt facies, ita mens deludere gaudens,
 quod dederat, tollit: pensi nihil, omnia casu,
 cui minimum metuumt, sapiuntne, repellit, & odit.
 nostræ, Continua sunt verba Candidi. Nam Fau-
 ste latinum significauit, atque in sua patria esse.
 omnia autem vsque adeo facilia sunt, vt vel minima ex-
 co videatur inanis: nihil tamen est abiectius dictum
 huic stylo congruat. Arua vi-ent Virg

Vt quantum longis carpent armenta diebus,
 Exiguus tantum gelida ros nocte reponat.
 poma ferunt. Miram narrat fertillitatem, sed non
 ram Italiæ, vbi in vnis hortis, poma, vitem, fruges, &
 gmina non semel vno anno colligas. Redolent ip-
 vepribus, herba, id est quoque verum, quia rosæ na-
 mur. Mollesque susurri, scilicet frontium, & apum.
 : Sæpè leui somnum suadebit inire susurro. Est
 sem susurrus, raucum & lene murmur, gelidis sub
 ris Idem. Hic inter flumina nota Et fontes sacros
 as captabis opacum. Turturis ad gemitus, quia c-
 antus. est gemitus Idem: Nec gemere aëria ces-
 turtur ab vltimo. Ad hirundinis ac Philomelæ
 nina, Hæ enim auiculæ dulciter canunt. Mato:
 alta sub tupe canet frendator ad auras. quod de
 philomela

Susurrus.

BAPTISTAE MANTVANI.

Philomela intelligi posse docet Seruius. Cum pr
mis, idem: Sole sub ardenti resonant arbuta cicadis,

Ab Euro, id est, oriente, cornus baccata, aut brach

Baccatus. baccata, id est, baccis ornata, hoc est cornis. Idem: V

ctum in foelicem baccas, lapidosaeque corna dant ram

Et in eodem, 3 Aeneid Baccatamque iugis Naxon. Se

lo recubans. Idem: Recubant sub tegmine fagi, gestire

gestu alacritatem prodere aut voce. Idem: Nec cal

mis solum æquiparas, sed voce magistrum. Rutilanti

quia matura fragra. Vivere tum foelix poteris diciq

beatus, sed bona fortuna erat tibi tum vilis, quod no

dum faeras expertus acerbam. Id vero verius est, vnde

dici solet: Dulcia non meruit, qui non gustavit amara.

& sic: Dulcia non capiunt cui non gustantur amara. E

ideo quia despecta tibi fuit fortuna, reliquit te, id qu

Capreol^o. que moraliter, quo suadet presenti vti fortuna, qu

multis dilatio nocuit. Vnde Lucan. Tolle moras, ne

cuit semper differte paratis. Quando iterum venie

scilicet fortuna, veniet si forsitan vnquam, bona pare

thesis, qua incertitudinem fortunæ significat. Sic

vites hærent stipitibus hoc est, ad palos, capreolis

chordulis quibusdam adhac natis, nitentibus. i. res

dentibus sursum. Sic prende manu illam, scilicet for

tunam neu i. neue, desere prensam. i. semel comprehen

sam. Fortuna, it & redit, & mutat effigiem, nec consta

imagine. i. nec servat semper eandem imaginem, par

Par. similis, lamijis, id est, mulieribus, quæ se transfigurant

dicuntur, pēnsi, i. excogitati & deliberati, nihil, scilicet

Pēnsi. habens, omnia, casu, scilicet faciens: repellit, & odit

qui nimium metuunt, vnde dictum à Marone: Audaces

ces fortuna iuvat, aut vt alij legunt audentes. Ve, pro ve

qui nimium sapiunt, quia vt Philosophus docet, quan

to plus est sapientiæ, tanto minus fortunæ: quia sapien

tes su

sunt prudētes, omnia prospicientes priusquā cū
ant, & ita pauca eis à calu, & fortuna obueniunt.

Can. Delitias patrij quoties reminiscimur agri,
Ferre tot arumnas animo non possumus equo.
Sed quò mente feror, casu afflictatus acerbo?
Vnde magis crucier, salicilia tempora voluo?
Maius cdest, florent vites, humilesq; genista,
Iam spicata seges, malus iam pumica multo
Flore rubet, redolent sepes albente sabuco
In patria, per rura Padi, per pascua Minci.
Hic verò necdum incipiunt pubescere montes:
Quod si vere solum torpet, quid frigora brumæ,
Solstitiumq; feret, gelidis quum terra pruinis
Albicat, & rapido cum cælum incanduit æstu?
Sunt tamen hic armenta, quibus cutis ruida, ceruix
Non signata iugis, gemino frons ardua cornu,
Luxuriansq; torus pectus, nisi pabula carpant.
Non erit hac tanta humectum pinguedine corpus.
Fau. Hæc armenta quibus caput à tellure leuatur
Altius, & cui sunt longa internodia crurum,
Cuncta, vocant, herbas primum, mox ore supino
Arboreas frondes, sumeq; cacumina syluæ.
Hoc imbellè pecus, quod humi nascentia tantum
Gramina decerpit, vacuis ieiurat in aruis.

Can. Quid verbi opus est? cunctis animantibus vna est
Conditio semper, maiora minoribus obsunt,
Agnæ lupo, mites aquilis sunt præda columbæ,
Innocuos delphin venatur in æquore pisces.
Vnde fit hoc? Certe res prodigiosa videtur.
Hæc loca si procul hinc videas è rupibus altis,
Pingue solum, & multo vestitum gramine dicas,
Quò magis appropias, tanto magis omnia sordent.
Fau. Hoc est Roma viris, anibus quod nocturna : trunco

Infidet

BAPTISTAE MANTVANI.

*Insidet, & tanquam volucrum regina superbis
Nutibus à longe plebem vocat. Insidia fraudis
Turba coit, grandes oculos mirantur, & aures,
Turpe caput, & strig; minacis acumen aduncam;
Dumq; super virgulta agili ieuitate feruntur
Nunc huc, nunc illuc, alijs vestigia filum
Illa queat, retinent alias lita vimina visco.
Prædaque sunt omnes verubus torrenda salignis.*

Delicias patrij. Permanet querulus Candidus,
 tandem perueniat ad mores curiæ notandos. Vnde
magis crucietur, quia summum infelicitatis genus
fuisse felicem. Maius, scilicet mensis floribus. Iam
cata, id est, in spicas formata, Malus Punica, id est, quæ
aurea mala fert. Albente sabuco, scilicet floribus, cu-
jacinos nigerrimos habeat. Per pascua Minci, per
Mincij per apocopen aut synæresin. Pubescere, id est
frondescere. Quod si vere, id est, verno tempore,
quo dictum est: Nunc omnis parturit arbos. Torpe-
constrictum frigore iacet, quid frigora brumæ scilicet
ferent? Quid solstitium, scilicet æstiuale feret? Brumæ
inquam, gelidis quum terra pruinis albicat, solstitio æ-
stem, rabido quum cælum incanduit æstu, cutis vnde
da, id est, glabra, & nitida. Horatius. Me pinguem
nitidum & bene curata cute vises: ceruix non signata
ingis, id est, quæ nondum portauerat iugum. Luxu-
riansque toris pectus, quod indicium bonum indica-
Virgilius Maro. Allegoricòs autem vult diuites om-
nia ingurgitare, vt docet manifestè Faustulus, vnde
addit Candidus. Semper maiora minoribus obsunt
agna est lupo præda. Mites columbæ sunt præda aquil-
lis, delphin qui balenas & cetera alere dicitur, quia in-
trat eorum ora, & egreditur, cum sequente s piscicul-
in aluum balenæ demittantur. Vnde quidam latrones
appellantur

uida.]

ppellant. venatur. i. insidijs capit, quia nihil est perniciosius eo. Multa autem per allegoriam dicuntur. Hoc est Roma viris. i. captatrix. Ostentat enim se placidā & opulētā, & aduentantes inedia confici finit. Quod noctua aubus, quæ admirationi est eis, & ita circumuolantes capiuntur aut visco, aut reti. Lita, id est, illita, à vino: vimina, id est, virgulæ, aut perticæ parue, sunt præda torrenda veribus, alij verubus legunt. Sed & Maro veribus dixit: Pars in frustra secant, veribusque tremētia figunt. Salignis autem. i. ex salicibus, quia talibus Salignus. stuntur rustici.

Cand. O bellum hoc poterit dici nihil aptius unquam,

Sed procul en coluber tortos in puluere gressus

Flebit, & exertis sitiens ferit aëra linguis,

Fau. Candide, qua moneo memori sub pectore serua:

Quando inter sylvas graderis, descende galero

Lumina. Namque rubi pretendunt spicula longis

Dentibus, & curuus discerpit pallia mucro.

Nec depone pedum, multaq; armare memento

Cote sinum, ne te subito nouus opprimat hostis,

Et perone pedem tegito, spineta colubris

Plena, hominum vite morsu insidiantur amaro:

Et nunc longa dies æstu facit acce venenum

Mille lupi, totidem vulpes in vallibus istis

Lustra tenent, & quod dirum, ac mirabile dictu est,

Ipse homines (huius tanta est violentia cali)

Sapè lupi effigiem, moresq; assumere vidi,

Inq; suum seuire gregem, multaq; madere

Cede sui pecoris, factum vicinia ridet.

Nec scelus exhorret, nec talibus obuiat ausis.

Sapè etiam miru apparent monstra figuris,

Quæ tellus affecta malis influxibus edit.

Sapè canes tantam in rabiem vertuntur, ut ipsos

BAPTISTÆ MANTVANI

*Vincant cede lupos & cui tutela fuerunt,
Hostiles incunt animos, & ouilia mactant.*

O bellum hoc. Assentatorum more, vt Persius indicat
laudat dictum Faustuli, quod tamen hic amice fieri
test, verum ostendit colubrum insidiari cantantibus
Exertis linguis, ab ex & sero, Maro & linguis micat
re trituleis. Defende galero. i. largo pileo rustico. Cu
uus mucro. i. pugio spinarum. Ne depone pedum i
baculum pastoralem. Multa cote i. duris lapidibus
Nouus hostis. i. improuisus, & inexpectatus serpens
Et perone. i. calceamento rustico, crudo corio cru
ambire solito. Spineta. i. loca spinis & vepribus confusa
Maro: Nunc virides etiam occultant spineta lacerte
Sæpè lupi effig. Maro in pharmaceutria. His ego se
lupum fieri & se condere syluis Mœrin, &c. Id autem
Arcadibus dictum est euenire solitum, sed sic intell
go lupos fieri, vt socij Vlissis facti sunt & vrsi, & le
ones, ac porci, quod eorum mores assumpserunt: vn
furaces, & rapaces significat, sed ad fabulam quoque
spicit. iâ effigiem dicit & mores. Augustinus docet
Italia visum esse quibusdâ quod in asinos essent versi,
ita subire onera à coniugibus imposita, more asinorum. Ma
lis influxibus. i. malis influentijs. Acri pfecto aceto con
spersit Rom. quasi vero cœlû id faciat. Canes ouilia
mactant. Nota allegoria in prælatos, qui subditos spoli

*Fama est Ægyptum coluisse animalia quedam
Et pro numinibus, multas habuisse ferarum,
Ista superstitio minor est, quàm nostra ferarum.
Hic aras habet omne genus, contraria certè
Naturæ res, atque deo, qui dicitur olim
Præposuisse hominem cunctis animantibus: atqui
Sæpe etiam morbosa æstas & pestifer annus
Ingruit, & passim languens pecus omne per arua*

Sternitur, extincta dum balat ad ubera matris
 Agnus obit: moritur duro sub pondere taurus,
 Nec modus est morbo, non est medicina veneno:
 Sed vicina domus vicino à limine mortem,
 Haurit, & assidue sumunt contagia vires.
 Ista feras raro pestis rapit, utile semper
 Fert potius, extinctas caulas epulantur atroci
 Dente lupi, nostraq; fera iactura opulescunt.
 Can. Heu heu quam praeceps miserum me insania traxit.
 Credere fallaci gravis est dementia fame.
 Romuleos colles, Tiberim, Romanaq; tellus
 Audieram, & studio mens est accensa videndi,
 Ducendiq; bonis in tot praestantibus auum.
 Accessi cum parte gregis: tentoria demens,
 Totum penè larem cum pastoralibus armis,
 Trans iuga summa tui, mulctralia, cymbia, athena,
 Et cacabos, & quo formatur caseus orbem
 Fag incum, impensam, atq; operas amissimus omnes.
 Fama est Aegyptū. Docet omne genus ferarū habere
 aras suas Romę, i. omne genus vitiosorum esse in ho-
 nore & pretio. Quod Iuven. Satyra. i. graphicè docet,
 miserēs, nō nisi flagitiosos exilio & carcere dignos sub-
 limari, & ideo inquit: Aude aliquid breuibus Gyaris,
 aut carcere dignū, Si vis esse aliquid. Fama est AEgypt-
 ū. Idem docet Iuven. Sat. 14. Quis nescit Voluci By-
 thynice, qualia demens AEgyptus portēta colat, Cro-
 codilō adorat pars hęc, illapauet saturā serpētibus ibin
 &c. Multas fera ū, id est, multas feras. Ista scilicet AE-
 gyptiorū superstitio. Superstitiosorum & delirantiū re-
 ligio minor est quàm nostra, id est, Romana. Quia fe-
 rarū hic aras. habet omne genus. Præposuisse, vt in pa-
 radiso. Gen. 1. Dominamini piscibus maris, & volati-
 libus cœli, & vniuersis animātibus, quę mouentur su-
 per terram.

BAPTISTÆ MANTVANI

Balare,
Mugire.

Sæpè etiam morbosa æstas, hoc quoque verum, pectus
omne, id quia pastor dicit, sed & homines plurimi
stilentia absumi illic quorannis solent. Dum balat,
propriū est ouis, ut boare bouis, & mugire tauri. mo-
tur duro sub pondere taurus. Hæc omnia nimis gra-
phicè habentur Georg. 3. Ecce autem duro sudans
vomere taurus. Concidit. &c. Nec modus. i. finis
morbo, non est medicina veneno. i. infectioni venen-
sæ, ibidem : Quæstæq; nocent artes, cessere magi
Phillyrides Chiron, Amythaoniusque Melampus.
Ita feras rarò pestis rapit, id quidem verum, & tam-
non ita multiplicantur, ut pecudes. Opulescunt. i. op-
lentæ, & diuites fiunt, ut feræ sit nomen. Nam si
scribitur, refertur ad lupos. Credere fallaci grauis
dementia famæ. Prouerbiale : sensus autem est, se-
ctum fama, quæ erat, omnes, qui Romam accedere
ditari, illuc cum pecore cômigrasse, & cū armis pa-
ralibus, quæ graphicè enumerat. Mulctralia, vasa
quæ lac trahitur & mulgetur. Cymbia, vasa in mor-
cymbarum, in quæ transfunditur. Aliena, id est, le-
ter ex are factos, & cacabos, aliud genus vasis, quid-
caldaria vocant. Et quo formatur caseus orbem, id
vas rotundum quo imprimitur. Vnde à forma for-
ginem vacat Apuleius, unde Gallicū vocabulum, H
ut charum ostendat, fagineum. i. ex fago commemo-
tornatum. Impensam, scilicet, pecuniam. Atque op-
amissimus omnem, quæ erat vox corui aliquādo Ro-
vænum expositi.

*Quid faciam? Quo me vertam? Sperata negantur
Pabula, tot casus, tot ubique pericula : cogor
In veteres remeare casas, & cæpta fateri
Consilijs egressa malis, iterumq; per æstus,
Et montana pati longos per saxa labores;*

Heu pecus infœlix, ô leuo sydere pastor
 Huc auecte : Fuit multo præstantius istud
 Ignorasse solum, patrioq; in limine tutos
 Consumpsisse dies, gelidis senuisse sub antris,
 Atque Padi circum ripas, Athesisue per agros,
 Aut ubi per virides campos, & pascua nota
 Mincius it, vel quâ vitreo natat Abdua cursu,
 Consedisse, gregem pauisse salubribus herbis.
 Fau. Te tua credulitas, & me mea fallit in horas.
 Vidi ego supremæ qui prosperitatis habebant
 Culmina, dum laudata petunt, cecidisse, nec vquam
 Emersisse malis facit experientia cautos.
 Hi prius explorât, & non laudata sequuntur.
 Omnia laude carent, quæ sunt meliora, fuerunt
 (Non nego,) quæ famam retinent, ac nomina seruant,
 Cuncta suis pollent vicibus. Luna, Adria, Troia,
 Salvia, quas nobis memorabat sæpius Vmber,
 Nomine sunt solo, deleuit cetera tempus.
 Si minor est patrie forsân modo gloria nostra,
 Res tamen est melior : laudare gloria Romæ
 Quanta sit, in toro non est qui nesciat orbe.
 Fama quidem manet, utilitas antiqua recessit.
 Illi, prisca quibus maduerunt pascua, fontes
 Nunc humore carent, venis aqua defuit haustis.
 Nulla pluit nubes, Tiberis non irrigat agros.
 Tempus aquæ ductus veteres contriuit, & arcus
 Et castella ruunt, procul hinc, procul ite capelle.
 Hinc ieiuna fames, & languida regnat egestas.

Qui ! faciam. Desperantis vox, & cœpta fateri, Con-
 silijs egressa malis, quod summè dolendum inquit
 Virgiliana Iuno AEneid. i. Me ne inceptis desistere
 actam, & lauo. i. sinistro, & inimico sydere, pastor, nunc
 auecte, potius quàm aduecte dicit, quia à bonis pascuis
 ad steril.

BAPTISTÆ MANTVANI

ad sterilia migrasse dolet istum, scilicet sterile & sceleratum. Patrioque in limine tutos cōsumpsisse dies, repetere, fuit multo tutius. *Athesis*ue per agros, qui fluit ex Tridentinis alpibus, Tridentum alloit. & Veronam diuidit. *Mincius*, fluuius Mantuanus, non longè a Mantua, in Padum fluens, saepe commemoratus. *Abdua*, qui à Strabone *Adua* dicitur, fluuius ex *Urban* lacu ortus, in Padum quoq; incidit: *Urbanus* autem, & *Larius*, & *Benacus*, ex alpibus ortū habet, atq; incrementum. Consedisse, à *confido*. i. locum habitationis cepisse, vt *AENEID.* i. Vultis & his mecum pariter confidere regnis? regem pauisse repetere, vt dixi, fuit multo salubrius. Te tua credulitas, docet non facile credendum esse, in horas, & non in oras, legendum. Sed secundum *Vallā*, quia non ponitur nota incrementi, potius diceret in horā. Vidi ego, à certitudine argumentatur quia plus valet oculatus testis vnus, quàm auriti decem. Ordo est: Ego vidi eos qui habebāt culmina. i. summam tatem supremæ. i. summæ prosperitatis. Alludit ad tantam fortunæ. Cecidisse dū petunt laudata, quia saepe quæ bona & læta vertuntur in peius. Vnde dici solet dij bene vertant. Nec vnq̃. i. postq̃ semel inciderat, cecidisse malis. i. caput extulisse è malis quibus obruti erant. Facit experientia cautos, & ideo senes difficulter inducuntur ad credendū, quia multam experientiam fraudis habent. Hi scilicet cauti. *Explorant*. i. exquirunt & examināt prius, & nō sequuntur omnia laudata, sed quæ cōpeterint bona, quia sepe laude carent quæ sunt meliora. i. laudatis. Nō nego, i. fateor, fuerunt. f. multa quæ retinent famam, ac seruant nomina, quam nihil habeant rei. Sed cuncta pollent suis vicibus. i. vicissitudinibus, vnde *Comicus*: Omnium rerū vicissitudo est. *Luna* *Adria*, *Troia*, *Saluia*, hæc vrbes quas *Vmbri* s. doctus ille, cuius saepe meminit, memorabat nobis

hoc semper ne contra decorū plus quā v̄t pastori cō-
 perat, sapere dicatur. Sunt, scilicet nunc, solo nomine
 quia tempus deleuit cetera, quia omnia senescunt, &
 abascunt in tempore. Vnde tempus edax rerum, &c.
 Luna ciuitas olim Hetrurix ad Macrā fluuiū, de qua
 Lucanus: Hoc p̄pter placuit Thuscōs de more vetusto
 Acciri vates, quorū qui maximus æuo Aīnus, incoluit
 desertæ mœnia Lunæ. Interijt enim nunc, sed religio
 adhuc Lunensis nominatur. Adria quoq; vrbs Italiæ,
 fuit, quæ mari cui vicina est, nomen dedit, q̄ Adrianū
 seu Adriaticum dicitur, & interdum etiam Adria ge-
 nere masculino, mare ipsum quod superū vocant, quia
 orientem versus, in qua ora Venetiæ sunt. Troia no-
 tior est, quam v̄t de ea quidquam dicendum sit. Deleta
 est Saluia, v̄t alię multæ, v̄t Sagūtus in Hispania, Car-
 thago in Africa, Corinthus in Peloponēso, &c. Si mi-
 nor est patriæ forsā modo gloria nostræ. Ergo &
 Faustulus se Mantuanum indicat, quia ait. Res tamen
 est melior. Illi prisca, &c. Per fontes, beneficos in poë-
 tas intelligit, Vt Mæcēnatem, Augustum, Messalam,
 Pollionem, & similes aquæ ductus veteres, manifesta
 allegoria. Hic ieiuna fames & languida regnat egestas,
 selecta, & apta epitheta. Nam ideo fames, quia ieiuna,
 & ideo languidus ferē, quia egenus. Egestas enim lan-
 guorem parit, sicut, & inedia, v̄t patet in apologo, quē
 Linius recitat de mēbris quæ in ventrē coniurauerant.

Hic tamen, v̄t fama est, & nos quoque vidimus ipsi,

Pastor adest, quidam ducens ex alite nomen,

Lanigeri pecoris diues, ditissimus agri,

Carminē qui priscos vates, atque Orphea vincat,

Orphea, qui traxit sylvas, & saxa canendo.

Hic alios omni tantum virtute Latinos

Exuperat, quantum, Tiberim Padus, Abdua Macram

BAPTISTÆ MANTVANI

*Lenta salix iuncum, tribulos rosa, populus algam.
Credimus hunc illi similem, cui Tityrus olim
Bis senes fumare dies altaria fecit,
Hic ouium custos, ipso vigilantior Argo.
Daphnide nec solum, sed eo, qui dicitur olim
Admeti pauisse greges per Thessala rura,
Doctior, omne pecus. Solymi curare magistri
Dignus, & antiquo dignus succedere patri.
Qui fuit Assyry pecoris post retia pastor.
Ipse potest seruare gregem, depellere morbos,
Humectare solum, dare pascua, soluere fontes,
Conciliare Ionem, fures arcere, luposq:
Si fauet iste, mane: quod si negat iste fauorem,
Candide coge pecus, melioraq; pascua quere.*

Hic tamen, vt fama. Hic tēdit principale institutum,
vt videlicet Falconem Sinibaldum à largitate laudet,
aut ad eam inuicet. cuius gratia videtur tota Ecloga cō-
posita, ut fama est, quæ sæpe mendax. Vnde Maro, tam
ficti prauique tenax, quàm nuntia veri. Ideo addit.
Et nos quoque vidimus ipsi. Pastor adest. Aut quia e-
tiam imperatores vocant pastores, vt sermo pastoralis.
aut quia datarius, & vt dicunt eleemosinarius est, & i-
ta multorum pastor. Quadam ducens ex alie nomen.
Dicitur enim Falco, quod & auis notæ nomen. Lani-
geri pecoris diues. Maro in Bucolicis: Quum diues
niuei pecoris, quàm lactis abundans. Ditissimus agri.
Idem AENEIDOS primo: Huic coniux Sycheus erat,
ditissimus agri Phoenicum, Carminē qui priscos vates
atq; Orphea vincat. More Maroniano principem ab
exercitu seperat vt egregium significet. Nam Orpheus
vnus priscorum est, vatum, sicut AENEIDOS primo: Re-
liquias Danaū, atque immitis Achilli, vbi Achilles
non excluditur à Danais, sed excellere atque egregius

Orpheus.

se significatur . Orpheaque in medio posuit, syluasq;
 sequentes . Et saxa, quod Amphioni ascribit Horatius,
 dicens in arte Poetica : Syiuestres hpmnes , sacer in-
 terpresque decorum , Cædibus, & victu foedo deterruit
 Orpheus . Dictus ab hoc lenire tygres rabidosque leo-
 nes Dictus, & Amphion Thebanę conditor vrbis, Saxa
 mouere sono testudinis, & prece blanda , Ducere quo
 villet, &c . Tiberim Padus , Est enim Padus longè Padus.
 maximus fluuiorum Italię, quinque ostijs in mare A-
 driaticum prorumpens , Vnde Georg. i . Fluuiorum
 rex Eridanus &c . Abdua, fluuius latus, de quo iam Abdua,
Macra.
 dixi, Macram, fluuium exiguum, cuius meminit. Luc. i.
 cens. i. Nullatq; vado qui Macra moratus Alnos. Macri
 autem campi sunt in medio Bononię, & Rauennę, &
 aliarum ciuitatum, per quas itur Romam. Lenta sa-
 xum iuncum , scilicet exuperat populus, arbor frequens
 ad Padum. Algam herbam, quã proijcit aqua quę ad Alga.
 populum sepe iacitur, Maro : proiecta vilior alga Cre-
 dimus hunc illi, scilicet Augusto Cæsari. Cui Tytyrus,
 id est, Maro . Bis senos, vt in prima Ecloga : Hic illum
 vidi iuuenem Melibœe quotannis , Bis senos cui no-
 stra dies altaria fumant . Ipso vigilantior Argo, cui ta-
 men centum erant oculi, quorum bini duntaxat som- Argns.
 num acceperunt Verum falco quoque peruigil est a-
 uis . Vnde in Epigrammatis alludit de eo ad summum
 pontificem. Ducere sopitis pastor potes otia curis .
 Falco tuas Argi more gubernat oues. Daphnide , quem
 tamen Theocritus , & Maro doctissimum, & diuinandi
 peritum inducunt. Nec solum scilicet Daphnide do-
 ctior, sed eo scilicet Apolline Nomio, qui ob interfe-
 ctos Cyclopes nouem annis spoliatus diuinitate , pauit
 armenta Admeti regis Thessalię iuxta Amphrysū,
 vt alibi diximus per rura ergo Thessala, id est , per Am-
 phry-

phrysum. Omne pecus, id est totam ecclesiam catholicam. Magistri Solymi, id est, Hierosolimitani, videlicet Petri, & dignus succedere patri, scilicet Petro Papæ, qui pater dicitur qui scilicet pater fuit, pastor pecoris Assyrii, id est, Iudaici, & totius ecclesiæ, quæ prima fuit in Assyria, Post retia id est relictis retibus factus est piscator hominum. Conciliare Iouem, aut deum, aut summum pōtificem. Si fauet iste, mane. Omnem ergo spem in Falcone collocandam censet, quod ut significet. Hoc argumentum excogitauit.

ECLOGA DECIMA, de fratrum obseruantium, et non obseruantium controuersia, *post religionis ingressum* in scripta Bembus.

Nunc vera & falsa discrimina religionis
Narrat, ouesq; pias Carmeli separat hadis,
Candidus, Bembus, Batrachus,
& Myrmix.

*Maxima pastores agitat discordia Bembe,
Qui Solymos colles Galileæque nura colebant.
Batrachus hinc, Myrmix illinc certare parati.
Indice te paucis, si non audire recusas,
Et nisi te renocant maiora negotia, dicent.
Tu pater es vatum, tu scis componere lites,
Iurgiaq; & blandis conuitia tollere verbis.
Te quoq; Pierios fama est potasse liquores,*

Et vidisse deas, quibus est custodia sacri
 Fontis & Eurota campos, ac Phocidis arua,
 Ipse ubi fronde sua tibi tempora cinxit Apollo,
 Dona dedit, citharam, nervos, & eburnea plectra.
 Bem. Dicite quando quidem tepidos admonuit ad ignes.
 Nos hyberna dies, dum non finit ire per agros,
 Bruma gregem, flatu Boreas dum seuit acuto.
 Dum riget omne solum, tectis dum plurima pendet
 Stiria, dum torpent sub aquis glacialibus amnes,
 Otia damnantur, quæ nulla negotia tractant.

Maxima pastores. Hac ultima Ecloga, quam ut superio-
 rem in religione composuit, agitur carmelitarum fra-
 trum observantium, quorum partes Batrachus agit, &
 non observantium, quos Myrmix defendit, controuer-
 sia, fictis non abs re contendentium vocabulis. Nam Ba-
 trachus rana dicitur, cui ferè similem habent Carmeli-
 tæ de observatione interiorem tunicam, quia piceam,
 aut ut dicunt, griseam. Myrmix autem formica, quæ
 nigra est, ut non observantium tunica. Mar: It nigrum
 campis agmen. Præterea, ut in fabulis est, ranæ elege-
 runt regē, ut observantes sub vno comiter viuunt patre.
 Formicæ autem in vna quidem domo multos habet
 magistratus, ut non observantes diuersas habent culis-
 nas. Litem proponit Candidus per quē fere auctorem
 intelligo. Pastores id est, Carmelicolas, aut fratres, de
 Carmelo præfectos Solymos, id est Hierosolimitanos.
 Tu pater es vatum. Forte Generalem ordinis hoc no-
 mine appellat, qui pater est vatum, quia Carmelitaræ
 qui filij olim erant prophetarum, & prophetæ, qui, &
 vates dicuntur. Tu scis componere, id est, finire, ut: Ante
 diem clauso componet vesper olympo. Et in Bacoli-
 tis: Non nostrum inter vos tantas componere lites. Vn-
 de qui pacto litem terminant, se composuisse, aut com-
 positio

BAPTISTÆ MANTVANI

positionem fecisse dicunt . Pierios liquores. i. haustus
musicos quibus poeta euaserit. Et vidisse deas. i. Musas,
quibus visis, & ab eis ad Hyppocrenen ductus Hesiod⁹,
poeta euasit, Vnde Ouidius.

Ecce deas vidi, non quas præceptor arandi

Viderat, Aferas quum sequeretur oues.

Neutro autem modo dicit se Persius euasisse poetam,
in principio sic. Nec forte labra prolui caballino , Nec
me in bicipiti somniasse Parnasso Memini vt repente
sic poeta prodirem. Et Eurotę campos . Eurotas fluui-
us est Laconię laurifer . Vnde illic Phœbus fingitur
docuisse lauros. In Bucolicis Maro: Omnia quæ Phœ-
bo quondam meditante beatus Audiit Eurotas , iussitq;
ediscere lauros, ille canit.

Eurotas.

Ac Phocidis arua, in quibus Parnassus est mons , to-
tus Musis consecratus , Ouidius : Separat Aonios A-
etæis Phocis ab aruis, Terra ferax. Et paulo post.
Mons vbi verticibus petit arduus astra duobus
Nomine Parnassus, superatque cacumine nubes.
Fronde sua. i. lauro. Maro in Bucolicis. Phœbo sua sem-
per apud me Munera sunt lauri. dona dedit scilicet su-
am citharam, quam à se inuentā Orpheo dedit. Ner-
uos. i. chordas, & eburnea plectra. i. Lyram heptachor-
dam quam inuenit, cū tetrachordis Mercurij dicatur.
Horarius in arte . Ne fortè pudori. Sit tibi musa lyre
solers, & cantor Apollo . Dicite. Sic Palamon Ma-
ronianus. Dicite, quandoquidem in molli consedimus
herba, Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit ar-
bos . Quod hic ex industria mutat, quasi per legem a-
mebœi carminis contrarium dicens . Tepidos admo-
uit Persius. Admouit iam bruma foco te Basse Sabino.
Boreas ventus septentrionalis . dictus rex Thracię ,
quod illinc vbi regnat, ad nos veniat, flatus est acutus
Vnde

Vnde Maro : Et boreę penetrabile frigus adurit. Dum
 riget, scilicet gelu. Stiria, gutta in longum congelata.
 Torpent, stagnantium more. Otia damnantur, quę
 nulla negotia tractant. Vnde Cicero, principio tertij
 Officiorum. Publium Scipionem dicere solitum scrip-
 sit Cato, nunquam se minus otiosum esse, quàm quum
 otiosus, nec minus solum, quàm quū solus esset. Magni-
 fica verò vox, & magno viro, ac sapiente digna, quę de-
 clarat illum, & in ocio de negotijs cogitare, & in soli-
 tudine secum loqui solitum. Vbi scies otiosum dici,
 qui muneribus publicis vacuus, operam dat rerum cog-
 nitioni. Vnde poetica studia otia vocantur. Non ergo
 otiosus nihil agit, sicut cessator,

Myr. Pastores genus infælix, æstate vagamur

Pro grege solliciti, sed nos quum frigidus imber

Continet in stabulis, lites, & iurgia surgunt,

Bat. Qui veteres audent ritus mutare, suoq;

Arbitrio, & nullis ducunt sub legibus æuum,

Hi sunt ô Myrmix, qui bella domestica gignunt.

Bem. De veteri ritu, de consuetudine patrum

Rixa agitur vobis? leges, moresq; parentum

Batrache dic, dic cur nostrum venistis in orbem

Ex Phœnice solo, nos pascua vidimus illa.

Vidimus herbosos fœlici vrigine campos,

Vertice Carmeli vitreis vberimus vndis

Fons cadit, & rauco densum nemus irrigat amne.

Vidimus & Iordanis aquas, vbi maximus olim

Pastor oues mergens, scabiem refecit uitam

Amnis hic à Libano veniens, Galilea per arua

Transit, & ampla lacu consurgit in æquora magno.

Vnde coit rursum, rursum mare fundit apertum

Vrbs vbi Romani de nomine dicta Tiberi.

Vnde coit rursum, tandem Ierihunte relicta,

BAPTISTÆ MANTVANI

*Intrat in infames Asphalti gurgitis undas.
Hinc satis est, nos oram omnem vidisse probatam,
Dicite, & hinc tandem vestras demergite lites.
Myr. Batrachus audaci semper sese ingerit ore,
Et mihi se prefert magno temerarius ausu.*

Bat. Non ego me ingessi, processi à iudice iussus.

Pastores genus infelix, Proponit Myrmix litem detestans, eo quod qui de observatione non sunt, quia molliorem ducunt vitam, vellet in suo statu sine controversia, & molestia permanere, contra de observatione, vellet omnes sui similes esse. Aestate vagamur pro grege solliciti, allegoricòs pro victu. Sed quum nos frigidus imber continet instabilis. Maro Georgico primo. Frigidus agricolam si quando continet imber. Non exire autem stabulis tunc dicit ibidem sic: Quum proprius stabulis armenta teneret, Lites, & iurgia surgunt. Arguta quasi in odium iurgiorum litem refugit. Vnde Batrachus, Qui veteres audent ritus mutare &c. Hi sunt ò Myrmix, qui bella domestica gignunt, Quasi dica, non nos sumus in culpa, qui velimus in pace sine iniuria vivere, sed qui ordini, & professioni nostræ iniuriam inferunt per novos ritus. Inter loquitur autem Bembus, significans se peritum locorum, & observationis veteris, ut idoneus comprobetur index arbitrarius. Leges moreque parentum, id est, patrum, & maiorum tuorum ad quos reuocare vis. Dic cur nostrum venistis in orbem, id est, Europam. Ex Phoenice solo id est, ex Galilæa. quam Phoenices secundum Strabonem habitant, & quæ est in Phœnicia. Nos pascua vidimus illa. Ut pastoralis dicere rem videantur, & non impertinentem, ad Bucolicum carmen, dicit pascua, non claustra, Fœlicis vligine. Vligo, inquit Seruius, est naturalis terræ humor, ab ea nunquam discedens: unde vliginosus ager, semper humi-

humidus est. humidus, aliquādo siccatur, Vertice Carmeli vitreis vberrimus undis Fons cadit, id est, defluit. Vbi maximus olim pastor. Non tam de Helisæo, qui illic Naaman Syrum à lepra mōdauit, quā de diuo Ioanne, Baptista loqui videtur, qui scabiem auram, id est, originalem maculam resecauit baptizādo. Amnis hic, id est, Iordanes à Libano veniēs? per duos fontes, qui dicuntur, Ior, & Dan, vnde Iordanis nomen. Rursum mare fundit apertum, scilicet. Tiberiadis De quo Ioannis sexto. Abijt Iesus trans mare Galilee, quod est Tiberiadis. De nomine dicta Tiberi, p Tiberij, scilicet Tiberias, tandem. Ierichunte relicta. Declinatur, hæc Ierichus, huius Ierichuntis, sicut Amathus Amathūtis. & multa alia. Intrat in infames Asphali gurgitis undas. Asphaltes est quod mare mortuum vocant, in quod vires illæ quinq; infames obsopte sunt igni & sulphure propter abhominabile crimē, quod ab illarum vna Sodomiticum vocant. Hinc, id est, ex his quæ dixi, satis probatum est, nos vidisse omnem oram, id est, regionem illam. Dicite ergo, & demergite, id est, obruite, & lopite, hoc est, finite tandem, hinc, id est, de hac re vestras lites. Et mihi se præfert magno tempore. Volunt enim de obseruatione, vt sunt præstantiores, haberi. Processi a iudice iussus: dixerat enim iudex Bembus. Batrache dic. &c.

*Bem: Pone pedum Myrmix, & tu quoq; Batrache, non est
Orandum armatis manibus, sed mentibus aquis.*

Batrache dic, Myrmix animi compeſce favorem

Interea vt venias magis ad responsa paratus

Qui fur it, insanit, qui verò insanit, amaro

In patiens animo, nec corda, nec ora gubernat:

Quidquid ait, vanum est, quidquid molitur, ineptum.

Bat. Bembe, genus nostrum, generisq; exordia dicam.

Venimus

BAPTISTÆ MANTVANI

Venimus Assyrijs, ut Candidus inquit, ab ori:
Est pater Helias nobis, qui sustulit armis
Pastorum genus omne malum, qui traxit Olympo
Flammigeros ignes, qui ascendit in æthera curru.
Bem. Nobile, & antiquum genus hoc: & clara propago.
Bat. Pastores alij, quot quot per rura vagantur
Omnia, sunt riui nostris a fontibus orti.
Nos dedimus leges, pascendi ostendimus artem.
Quo magis hi peccant, qui quum sint ordine primi,
Primatum amittunt, studia inconsulta sequendo.
Nos radix, alij rami: sed nos quoque rami
A veteri radice patrum iam etate caduci.
Tradidit Helias certam pastoribus artem,
Qua curare greges, qua noxia pabula fas est
Discere, & occultos imbres, vento sq; latentes:
Quiue salutaris foret, & qui pestifer annus,
Signa dedit, nihil omisit quod ouilia tangat.
Sed fons ille fluens Carmeli è rupibus altis,
Tam nitidus quondam, tam dulci lymphidus vnda,
Tramite mutato (patet id) modo currit in Austrum,
Sed prius (extat ad huc vetus alueus) ibat ad ortum.
Hi cursus facere nouos, liquere priores,
Quos dederat riuo veterum prudentia patrum.

Pone pedum Myrmix . Quia acris lis est, ne ex verbis
 ad verbera prorumpant, monet tela deponi pro quibus
 pastores pedum habent, & tu quoque Batrache. Bona
 phantasia priorem compellat eum, qui de obseruatione
 non est, quasi ardentior sit ad arma, Non est orandum
 i. causæ non sunt ab oratoribus dicendæ coram iudicibus
 armatis manibus. Id enim vetant leges, sed mentibus
 æquis. Quia disturbatis animis, facile veritas læditur
 Batrache dic. Repetit & confirmat quod supra dixi
 ut veniat magis ad responsa paratus. Bona admonitio
 quæ

quia arduentes ira raro se purgant, vt decet, intenti ad
 ingerenda potius conuitia, vt patet apud Virgilium
 Maronem in Palemone, nec corda nec ora gubernat.
 Vnde Horatius. Ira furor breuis est, animum rege,
 qui nisi parer, Imperat. quidquid molitur, id est, cum
 molimine & difficultate conatur attentare. Bembe,
 genus nostrum. Vt gratiam & beneuolentiam iudicis
 capteret, compellat eum propriè, polliceturque exequi
 ipsius iussa. Venimus Assyrijs. vt Candidus inquit, ab
 oris, Dixerat enim. Qui Solymos colles, Galilæaque
 rura colebant, Iudæa enim in Assyria est, cuius caput
 olim Babilonia, Est pater Helias nobis, Thesbites. de
 quo 3 & 4. Regum, abundans mentio fit, qui sustulit
 armis. Nescio an legendum sit, aruis. Quod si legendū
 est armis, intelligam de armis zeli, aut de ignibus cæ-
 li, quibus armatus, duas quinquagenas sustulit, qui
 iaxit Olympo flammigeros ignes, vt 4. Regum pri-
 mo: Si homo dei sum, descendat ignis de cælo, & de-
 vorer te, & quinquaginta tuos. Idem 1. Regum 18,
 invocauit ignem qui deuorauit holocaustum. Qui
 descendit in æthera curru, vt habetur Regum secun-
 do. Nobile, & antiquum genus hoc & clara propago.
 Quia monasticæ vitæ princeps est Helias & sanctis li-
 bris perquam illustris. Propago autem quando proge-
 nem significat, primam corripit, quando vitem, pro-
 ducit. Pastores alij. Id, vt dixi diuus Hieronymus quo-
 que sentit. Nos dedimus leges, quia primi fuerunt, qui
 religiosorum more simul viuerent & monasticam vi-
 tam in Carmelo agerent. Pascendi ostendimus artem,
 est, normam simul viuendi. Quo magis hi, qui
 noua instigata appetunt & vetera, quæ digniora, & me-
 iora sunt immutare volunt, primatum amittunt, quia
 putant se vltimos mendicantium approbatores, quum

BAPTISTÆ MANTVANI

primi sunt, quia iussi sunt in solido statu permanere sequendo studia inconsulta, id est, inconsultorum, quibus nouitas placet : sed nos quoque rami à veteri radice. i. epullulauimus à patribus nostris, sed alij quasi per imitationem collateraliter, per nos propagationem ex vera radice. caduci ætate, id est, antiquitate à prima perfectione decidētes, quod dicit, propter non obseruantes. Tradidit Helias certam pastoribus artem id est, formam recte viuēdi exemplo vitæ suæ reliquit. Qua curare greges. Vt rem pastoriam, vt dixi, agere censeatur, omnia ad pastores refert, ostendens officium pastoris ouium, quum allegoricōs intelligat animorum. Pastorum enim est curare greges, vitare pabula noxia quia certis diebus saltem abstinent à carnibus: & occultos imbres, id est, infectiones, & ventos latentes, murmura, ni fallor, intelligit. Maro autem in Georgicorum primo dat verorum ventorum prognostica : nihil omisit, More suo positionem omisit primam producit quū Horatius, & ferè alij, omisit prima breui scribant. Sed fons ille fluens, allegoricos vita religiosa, tam lym-

Lymphidus pidus. i. purus & clarus. Tramite mutato, patet id, modo currit in austrum, id est, meridiem, qui animantibus, in Italia præsertim, est pestifer, quia corrumpit etiam obsonia. Iuuenalis : Tamen hic properat velut urgeat auster. Horatius : Præsentis austri coquite horum obsonia, & cætera. Allegoricos vult bona instituta esse inuersa, atq; deprauata, sed prius ibat ad ortum, scilicet solis, id est, ad orientem, quia Eurus & Boreas salubres sunt venti. Allegoricos intelligit ad cælum. Extat adhuc vetus alueus, per quem, scilicet fons ille fluere solebat. i. adhuc reperiuntur reliquæ veteris religionis. **Extare.** Extare enim est, superstitem esse, aut superstare, dum reliqua ceciderint. Hi scilicet noui, qui non obseruant.

Myr.

*Myr. Quid tibi, siue nouo currat, seu tramite prisco
 Dummodo fœcundis humectet pascua lymphis?
 Et quid de celi quereris regione? per austrum,
 Solis iter, melior vitis, quæ respicit austrum,
 Et melior legitur Lybicus de collibus vna.*

*Bat. Et melior taxus horam quæ respicit, ergo
 In boream melius poterat decurrere riuus?
 Pastores, & cura pecoris, malesane, relicta,
 Sermonem de vite facis, quasi legibus iisdem
 Grex, & vitis eant, nec quod discrimen in vniu,
 Gramineq; & ventis, nosti & quàm noxius aufter
 Sit peccori, disce à Roma, si innoxius aufter,
 Cur Mutinensis agri pecudes sunt vellere fusco?
 Cur Clitumnus habet niueas, cur Mantua molli
 Lanicio excellit. Veronaq; proxima Manto?
 Vnde hæc multiplices rerum variantia formas
 Non aliunde nisi ac alis, à gramine, & vnda.*

*Bemb. Candide vtrumq; pedum procul hinc (rogo) protinus
 aufer.*

Inter eos hodie video bellum acre futurum.

Clàm cape, & auferto, subter sarmenta reconde.

*Quid tibi, Rusticè respondet Myrmix, ut doceat,
 non obseruantes ferè indoctos esse, & non literis, sed
 perditis studijs vacare. Quid tibi, id est, ad te, sicut in
 Euangelio. Quid tibi & mihi mulier? Dummodo fœ-
 cundis. Id quidem verum, si eam fœcunditatem pariat
 quam Batrachus desiderat. per austrum solis iter, quia
 semper est in zodiaco, melior vitis. s. est, quæ respicit
 austrum, quia respicit solem incumbentem. Vnde
 dictum est. Denique apertos Bacchus amat colles. Ec
 melior legitur Lybicus de collibus. i. Lybiam, hoc est,
 meridiem respicientibus, aut reuera de Libycis intelli-
 git, ob eandem rem. Est melior taxus.*

BAPTISTÆ MANTVANI

Docet Batrachus non esse responsum ad rem, quia licet ad austrum versu vitis sit melior, non tamen continud melior est pecori Auster, quam Eurus, sicut licet taxus quæ frigora secundum Maronem amat. dicit autem. 2. Georgicorum: apertos Bacchus amat colles, aquilonem, & frigora taxi, præstantior est, ad boream non ilatim tamen, ad boream est, melius pecus. Sermonem de vite. Argute taxat eos ebriositatis, & vitiositatis, quia ex abundantia cordis os loquitur, quasi legibus ijsdem, aut potius pascuis ijsdem grex, & vitis eant, quod esse negat, quia sæpe vbi maior vini copia, minor est pecorum: innuens per hoc, vini copiam officere castitati religiosorum. Nam venter mero æstuans, facile despumat in libidinem vt auctor est, Hieronymus, nec quod discrimen, id est, quæ differentia scilicet, sit & quàm noxius, id est, nocius auster sit pecori, disce à Roma, si innocuus auster, &c. Id quidem manifestum, quia eo flante varij generantur morbi. Cur Mutinensis agri pecudes sunt vellere fulco? Cur Clitumnus habet niueas, scilicet pecudes, sed & iuuenecos ac tauros, quibus in triumphis utebantur. Vnde Maro Georgicorum secundo.

Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus
Victima, sæpe tuo perfusi flumine sacro

Romanos ad templa deum duxere triumphos.

Clitumnus autem fluvius est in Menania, quæ pars est Umbriæ, partis Tusciæ, de quo fluvio dicit Plinius in naturali historia, quod animalia quæ cum potauerunt, albos foetus procreant. Cur Mantua molli laticio excellit. Est tamen in Euganeis mollior, sed vicini sunt. Veronaq; proxima Manto. i. Mantuæ vrbi. Vt forpatiuè dixit Manto, quia non lyrimur nisi in nominatiuo, accusatiuo, & vocatiuo in o, & genitiuo in vs, &

Græcis

Græcis in o longum exeuntibus, ut Manto Mantus,
Candide utrumq; pedum, quia deposuerant pedum. i.
baculū pastoralem. sed non longe à se reiecerant, ne à
verbis ad verbera peruenirent, monet sedulus pastor
Bembus secretè Candidū, ut, utrumq; pedū subter sar-
menta recōdat. Sarimenta autē, quia non omnes Galli-
cūm noscunt, sunt putamina, & resectamenta vitium.

Batrach. Bembe mihi tecum sermo est, dum viximus unā,
Dum commune pecus nobis fuit, heu mihi quantum
Dedecus, heu quot sunt pecudes incommoda passe.

Nec mersare gregem fluuio nec vellera certis
Temporibus (sicut mos est) tondere licebat.

Nudabant spineta pecus, nudata secabant
Terga rubi, scabie cutis aspera, tabidus humor
Pestus, & in totum serpebant ylcera corpore.

Multum igitur refert, pecudes quæ pascua carpant,
Flumina quæ potent, & qua regione morentur.

Dic mihi, dic Myrmix priscum cur lana colorem
Perdidit? Hic, gregibus quidnam noua vellera fecit?
Cur pecus est nigrum, quæ d' erat melioribus annis
Clarum? Immutârunt mutati vellera mores:

Bembe, ad te redeo, paucis absoluerè nitar.

Sed quò digna omni tua sit sententia laude,
Vera loquar: tu iura tenes, ego facta docibo:
Iudicium reddit verum enarratio vera.

His animaduersis, egre tot damna ferentes,
Venimus ad fontem, riuumq; à vertice summo
Scrutari mihi cura fuit, tu prouide Myrmix
Interea nidos auium, vel dorcada paruam
Vensare, tuæ quæ dona darentur amate.

M. Bembe, vides ut aperta in me conuitia torquent?

Auguror, ista manu lis est, non ore agitanda.

Mos mihi, non lingua, maledicta refellere dextra.

N. iiij.

Cand.

BAPTISTÆ MANTVANI

*Cand. Batrache, ne verum taceam, linguosior equo es,
Iurgia bilem acnunt, conuitia pectus acerbant.*

*Non tibi cum puero res est, nec homuncio Myrmix,
Res malè tuta, viros lingua irritare proterua.*

Ba. Da veniam Myrmix, amitam proferre volenti.

Nescio quis mihi misit in os malus error amatam.

My. Da veniam, caue ne rursus, me voce lacesas.

Bembe, mihi tecum sermo est. Quasi dicat. In hoc homine nihil video rationis. dum viximus vnà, id est, priusquam per reformationem (vt aiunt) à non obseruantibus seiuncti fuimus. Heu mihi quantum dedecus, heu quot sunt pecudes incommoda passæ. Quasi dicat, maxima, & innumera. Nec mersare gregem fluuio, id est, debitam curam animis adhibere. Nudabant spicula pecus, id est, mundanæ cogitationes & conuersationes. Nam litera, vt dicunt, aperta est. Tabidus humor, vitium carnis. Multum igitur refert, id est, distat, & ad rem facit, quæ pabula. De spiritualibus intelligit. Priscum cur lana colorem perdidit? Quia prius, vt ex aulaeis comprobauerunt obseruantes, vsi sunt vestibus piccis, seu griseis, qualibus adhuc in nonnullis vtuntur fratres illiterati, quos conuersos vocant. Noua vellera, quia nunc nigra sunt intrinsecus indumenta, quod factum dicunt, vt vnius videantur gregis. Quia enim picceus color (vt in fratribus. D. Francisci videmus) tam varius est, concluderunt in nigrum immutare, quem de obseruatione Italica respuunt, putantes natalem, & sine fucum factum, magis congruum religioni, quod & Maro censuit, dicens. Nec varios discet mentiri lana colores. Veritas enim præstat mendacio. Quod erat melioribus annis clarum. Si de exteriori loquitur, nos videtur præcedere, quia omnes adhuc candidè seruant enlami dem. Dicamus ergo clarum, id est, subnigrum
qui

qui respectu planè nigri clarus est. Vellera, vulgo gemino. Il scribitur, quia tamen à Velando venit, potest simplici scribi. Vera loquar. Oratorie iuxta rhetorum præcepta præ se fert fiduciam. His animaduersis, scilicet malis, quæ pecori obuenerant. Venimus ad fontem, scilicet religionis, vel dorcada. Dorcas Græcè dicitur, Latinè caprea, id est, caprea syluestris. Tu provide. Ironiçòs id refert, tuæ quæ dona darètur amatz. Id amare, sed vtinam non verè. Vnde Myrmix: Bembe vides &c. Mos mihi, non lingua, maledicta refellere dextra. Id autem acerbius contra se fatetur Myrmix, id est, non obseruans vt se longe à Dominico consilio abhorreere significet, qui auferenti pallium docet potius tunicam addere, quàm in pugnam procedere, aut litem inutilem fouere. Verum quia neutrum decent conuitia, accedit Candidus bene fungens officio suo. Quia Candidus dicitur omnis liuoris expertus, linguosior. i. verbosior, æquo. i. quum æquum & honestum est. iurgia bilem, id est, choleram, quæ stomachum mouet. Quia sermo durus suscitatur furorem. Nec homuncio Myrmix, id iucundè, quia Myrmix, vt dixi, formica interpretatur, cui robur pro modulo corporis maximum inest, quia grana maiora se infert, interdum & oua sua se quoq; maiora transfert. Viros, quasi dicat animosos, & mares animos. Amittā, pferre volenti. Amita patris est soror, vt matertera matris, cui honestius quam amatz mitentur munera. Cætera nota, vt hæc fere nota putem.

B A. Alueus excelsa saliens de rupe, lacunam

Foderat, & clausis ripas aquauerat vndis.

Gurges erat textu sylvarum umbrosus opaco,

Densaq; sepierant tristem spineta lacunam.

Mille venenorum species in gurgite vidi,

N. iij.

Mille

BAPTISTÆ MANTVANI

*Mille secus rivas in opaco margine, mille
 Per nemus ad lymphas sinuoso serpere gressu.
 Obstupui, & rapido rediens ad ouilia cursu,
 Incipio paleas furca versare tricorni.
 Ecce caput tollit coluber, linguaue trisulca
 Sibilat, instantur fauces, nepa liuida tendit
 Brachia, ventrosus profert vestigia bufo,
 Vipera per stipulam ingrediens strepit. ô loca, dixi,
 Non pecori tantum, verum & pastoribus ipsis
 Noxia, mox grege diuiso de sedibus illis
 Pascua quesitum tristis meliora recessi.
 Perque iter antiquum fontis noua flumina duxi
 In campos ubi prima suos aurora colores
 Explicat, & croceos Phœbi redeuntis e d ortus.
 Hic mihi fœcundæ pecudæ, hic pascua læta,
 Et sine labe liquor, dulces sine crimine lymphæ,
 Hæc loca primæui sunt quæ coluere parentes.
 Signa case superant, puteus, cariosaq; ligna
 Fixa solo, seiuncta pedum discrimine septem,
 Et focus, & lacera quæ cingitur area sepe.*

Alueus excelsa, Docet Batrachus quid in fonte vi-
 derit: licens, Alueus, id est, riuus saliens de excelsa ru-
 pe, foderat, scilicet præcipiti casu lucunam, id est, rece-
 ptaculum aquarum, & sordium. Gurges i. vortex aqua-
 rum. spineta .i. spinæ densæ, sepiæ, id est sepiamento
 quodam clausæ. Ego vidi mille species venenorum,
 id est, prauarum traditionum, & malorum morum. Ad,
 id est, iuxta, lymphas, id est, aquas. id est, vidi fontem
 primæ religionis penitus infectum. Obstupui, &c fur-
 ca tricorni, id est, tria cornua habenti, Nepa liuida i.
 scorpius habens venenum liuidum sub cauda, sed hic
 dicit, liuida brachia .i. chelas liuentes, ventrosus, id est,
 habens magnum ventrem, bufo, id est rana venenosa.

Vipe-

Vipera, id est, aspidum pessima, sic dicta, quod vi pariat, quia non potest edere foetus suos, quos ore concipit, & patrem concipiendo necat; sed ipsi vicini partui, aut iam naturi ad partum, dentibus secant ventrem maternū, & ita vipera, neque patrem neque matrē vidit unquā incolumem, quod benignitate naturæ in nos afficitur, ne tam noxia pestis multiplicetur. Pascua quæsitum tristis meliora recessi. Quæsitū supinum, id est, ut quæram: aut quæsiurus meliora pascua. Vnde docet observantes discessisse propter prauos non observantium mores. Perque iter antiquum, i. iuxta traditionem primorum patrum. In campos, ubi prima suos, id est orientem versus, sicut prius dictum est ad ortum. Croceos ortus Phœbi, scilicet solis. Hæc loca primæui sunt quæ coluere parentes. Manifesta est ergo allegoria. Nam per orientem eorum purā, & salubrem significat vitā: per meridionalem plagam, & austrum, vapidam, & molestem, ut ventus ille plumbeus, & tepidus est. Signa case, scilicet pastoralis, cariosaque ligna fixa solo, scilicet sedum discrimine septem. Tantum enim spatij cælis singulis congruit. & focus, scilicet communis, quo ignis fouetur: & area, id est, locus spatiosus in medio claustris, circum quem porticū, & deambulacra faciunt, cinctur sæpe lacera, allegoricōs significat claustrorū muros dirutos, & peruios à non observantibus factos.

Myr. Cura viris leuibus rerum solet esse nouarum,

Propterea certè noua pascua queris, & amnes

Fingis inauditos, & vis nouus auctor haberi.

Bat. Cura viris grauib. rerum solet esse suarum,

Propterea Myrmix nimis a grauitate recedis.

Hæc nouitas non est nouitas, sed vera vetustas.

Religio, & pietas patrum instaurata resurgit,

Quam tu corrupis leuitas, & nota tuorum

Segni.

BAPTISTÆ MANTVANI

*Segnities : igitur si quis labentia tellus
 Erigat, & sterilem qui mansuefecerit agrum,
 Iudice te damnandus eris : non ponitur arbor
 Altera, sed veteri inseritur bona virgula trunco,
 Segne prius lignum, nostro sit fertile cultu.*

*My. Quamuis pingue tuo pecori sit gramen, & vnda
 Defecata, tamen multe cum matribus agna
 Interiêre: lupi, & pastæ meminêre volucres.*

*Bat. He fateor, quæ dira tua contagia pestis
 Accepêre, etiam procul aspicientibus obsunt,
 Tantum virus inest, vestri vis tanta veneni.
 Propterea magis, atque magis discedere semper
 Est animus, patitur pecus hæc incommoda nostrum
 Sole, quod in vastam nondum decessit eremum.*

Nec satis à vobis procul in deserta recessit.

*My. Batrache, de gregibus mentiris plurima nostris,
 Certè alienarum tibi cura superflua rerum,
 Et temerè assumis partes censoris iniqui.*

*Cur mihi, qui pascō enim pecus, ista tueri
 Non licuit? Solis ne domus mea cognita vobis?*

*Cura viris leuibus. Quanquā id strenuè cauet Ba-
 trachus, ne res novas dicatur molitus, tamen quum
 aliud non posset, id falsò obijcit Myrmix. Et, vis noui
 auctor haberi. Hoc eis obijcitur, qui ad reformationem
 alios vocant, aut compellant. Cura viris grauib, Su-
 zilis respōsio, diuerbium diuerbio retundens. Hæc no-
 uitas nō est nouitas, id est, quam dicis esse nouitatem
 non est nouitas, sed vera vetustas. Vnde manifeste di-
 cit, Religio, & pietas patrum instaurata, i. in statum, &
 formam priorem reducta, vnde verius dicitur instau-
 ro, quàm restauro. Et nota tuorum, scilicet con-
 fratrum, qui mansuefecerit agrum. Redit ad transla-
 tionem præter sæpè dictam causam, ne videlicet non
 pastora*

pastoralis agatur res. Segne, id est, tardum, & infœcun-
 am, quamvis pingue. Docet etiam inter eos, qui se
 obseruantes dicunt, adhuc esse morbos, & multos
 interiisse, ad quod Batrachus: Hæ fateor, id est, fateor
 quod hæ oues interiêre, quæ dira tuæ contagia pestis
 recepêre. i. quæ infectæ ad vos venerunt, nec se purgas
 permiserunt. tantum virus, i. venenum. Quod in va-
 sam nondum discessit eremum, i. quod nondum peni-
 tus à communione vestra discessit. Dicitur autem ere-
 mus sine aspiratione genere fœminino, & media lon-
 ga, quæ tria inuerti solent. De gregibus mentiris plu-
 rima nostris. Quum alter se purgare nequeat, ad con-
 uitia resurgit. Cur mihi qui pascio cuium. Dictum id
 puto pro cuium, id est, cuiuscunq; pecus. Ista tue, i. id
 est, pspicere, quæ tu mihi obijcis, solis ne domus mea
 cognita vobis, i. videtis vòsne, soli infectione, vt dicitis
 domus meæ, quam nos ignoramus.

BA. Aethiopes vna quoniam nigredine sordent,

Ille color nulli vitio dature, omnibus idem

Vultus, & alterius si quis rependeret ora,

Et sua damnet, pecori, pecorisq; magistris

Fex eadem, scabies eadem, cutis & color idem.

Bem. Parcite, iam satis est lis intellecta, diesq;

Inclinata cadit, iam post iuga summa ruit sol.

Audite ô magni generis longæua propago,

Lite super vestra, qua sit sententia nostra.

Myr. Batrache, me audaci toties sermone laceffis.

Bat. Non ego, sed non æqua magis te caussa laceffis;

Iudiciumq; timet sibi mens malè conscia iustum.

Can. Quando inimicitias tempus deponere, rursum

Vestra nouas lites recordia suscitât, ergo

Perpetuis hæc rixa odys æterna manebit.

Quæ vos debilitas capitis, quæ insania vexat?

Non

BAPTISTÆ MANTVANI

*Non pudet his vti tanto sub iudice nugis?
Ergo animis audite equis, odijq; sepultis,
Vltima doctiloqui quæ sit sententia Bembi.*

*Bem. Ferte per antiquos patrum vestigia gressus,
Et veteres seruate vias, reuocate vagantes
Per valles, & saxa greges, per lustra ferarum,
Figite in antiquis iterum magalia campis.*

Aethiopes vna. Graphicè docet, quare illi non videant suam deformitatem, suaq; vitia, quia omnes tales sunt. Ille color. i. niger. fax eadem infectio. Qui verò ad manifesta vsque conuitia processum est, non ultra progressio fiat, dicit Bembus, Parcite, id est abstinete a conuitijs, quia lis est iam satis intellecta Dies inclinata cadit. Audite o magni generis longæua propago: quia eos ab antiquitate laudat. Timet iam dudum Myrmix causæ suæ, vnde non attendit ad iudicem, sed ad conuitia dicta, dicens. Batrache, me audaci tot sermone laceassis, id est, prouocas ad iram. Non ego, scilicet te lacecco, sed magis, id est, potius, lacecco tua causa, scilicet tua, non equa, id est, iniqua, iudiciūque timet sibi mens malè conscia iustum. Multæ, & egregiæ vbique sunt sententiæ, quas memoriæ. commendasse profuerit. Interloquitur Candidus, qui director videtur vtrorumque litigantium, quia pro eis iudicem delegit. Quando, ordo est, quando tempus scilicet est, deponere inimicitias, tunc scilicet vestra vecordia, id est, perueritas cordis, suscitatur rursus nouas lites. Ego indignanter id dico. Non pudet his vti tanto sub iudice nugis. Magni facit auctoritatem iudicis, vt sententiæ ab eo datæ maius sit pondus. Ergo, quia id decetius, & honestius est, quàm odij progressi. animis audite æquis odijque sepultis, id est, sopitis, & oppressis. Vltima, id est, vt dicunt, diffinitiuā sententia. Est autē hac

ec: Ferte per antiquos, &c. Incedite morē maiorum
 strorum. Reuocate vagantes per valles, id est qui
 errant à Carmelo, qui mons est, id est, à vera reli-
 gione in Carmelo instituta. Intelligere autem potes
 colliter viuentes. Et per saxa, id est, dura & aspera mū-
 narum curarum, & per lustra ferarum, id est, lupa-
 naria, quia meretrices Lupæ, quæ feræ sunt, dicuntur,
 lustra ob id etiam lupanaria. Seclusa autem allego-
 remotiore, manifestè vult errantes in perniciosis
 institutis, & moribus ad rectam reduci religionem, quæ
 antiqua est: vnde concludit: Figite in antiquis iterum
 magalia campis. Magalia (vt dixi) & mapalia
 Pœnorū lingua sūt tuguria & quasi pasto-
 rales casæ. Vult ergo præstare, in
 antiqua vivere paupertate
 dummodo sancta maio-
 rum suorum ser-
 uet vestigia.

FINIS.

Henry Wymant